

Uplatnění absolventů škol na trhu práce

2007

Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2007

Helena Úlovcová
Jiří Vojtěch
Jeny Burdová
Jana Trhlíková
Gabriela Doležalová
Daniela Chamoutová
Pavla Kalousková
Michaela Kleňhová

Uspořádal Robert Sukup

Národní ústav odborného vzdělávání
Praha
2008

Úvodní slovo

Vážení kolegové,

Národní ústav odborného vzdělávání připravuje v rámci jedné z komponent systémového projektu VIP Kariéra nazvané **Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA)** soubor analytických studií, které se zabývají situací na trhu práce, vývojem vzdělávací a profesní struktury pracovních sil, problémy přechodu ze školy do zaměstnání a uplatnitelností absolventů škol. Výsledky těchto analýz mohou být využity v kariérovém poradenství ve školách, v informačních a poradenských střediscích úřadů práce i v dalších poradenských subjektech. Rovněž mají sloužit pracovníkům ministerstev (zejména MŠMT a MPSV), krajských úřadů, úřadů práce, zástupcům zaměstnavatelů a dalším sociálním partnerům jako informace o problematice i jako podklad pro rozhodování.

Souhrnná publikace Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2007 přináší nejpodstatnější poznatky získané v průběhu roku 2007 na základě řady výzkumných a analytických prací. Poskytuje souhrn informací o potřebách zaměstnavatelů a jejich nárocích na přijímané pracovníky, o přechodu absolventů do pracovního života, o jejich uplatnění na trhu práce i o jejich nezaměstnanosti. Stále větší část absolventů středních škol pokračuje ve studiu na vysokých školách, proto je pozornost věnována i problematice předčasného ukončování tohoto studia. V závěru publikace jsou také informace o postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání s Evropskou unií.

Věříme, že tato publikace bude pro Vás i Vaše spolupracovníky přínosem, že Vám umožní podrobně se seznámit se situací absolventů škol vstupujících na trh práce a že ji efektivně využijete v kariérovém poradenství. Nejen tato publikace, ale i výchozí studie jsou k dispozici na www.karieroveporadenstvi.cz a www.nuov.cz. Na těchto stránkách můžete nalézt i další podrobné informace, některé i v krajském členění. Základní údaje o projektu VIP Kariéra jsou dostupné rovněž na www.vipkariera.cz.

Rovněž bychom Vás rádi upozornili na existenci **Informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA)**, který byl vytvořen v rámci projektu VIP Kariéra a je dostupný na www.infoabsolvent.cz. Systém poskytuje informace potřebné pro volbu škol a oboru vzdělání, informace o absolventech škol a trhu práce, poskytuje pomoc žákům, kteří mají problémy ve studiu a obsahuje i průvodce volbou povolání. V něm jsou dostupné i všechny publikace vytvořené v rámci projektu.

Za řešitelský tým systémového projektu VIP Kariéra

Helena Úlovcová

náměstkyně ředitele Národního ústavu odborného vzdělávání

Publikace vznikla v rámci systémového projektu Vzdělávání – Informace – Poradenství – VIP Kariéra: Rozvoj a zdokonalení integrovaného diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání a volby povolání
Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky

ISBN 978-80-87063-07-1

© Národní ústav odborného vzdělávání, 2008

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. POŽADAVKY ZAMĚSTNAVATELŮ V KVARTÉRNÍM SEKTORU VE VZTAHU K ABSOLVENTŮM ŠKOL	6
2.1 KOMPETENCE KLÍČOVÉ PRO ZAMĚSTNAVATELE	6
2.2 JAKÉ PRACOVNÍKY ZAMĚSTNAVATELÉ NEJČASTĚJI PŘIJÍMAJÍ	11
2.3 FAKTORY ROZHODUJÍCÍ PŘI PŘIJÍMÁNÍ NOVÝCH PRACOVNÍKŮ A ABSOLVENTŮ	12
2.4 PROFESE, KTERÉ ZAMĚSTNAVATELÉ NEJČASTĚJI POTŘEBUJÍ	15
3. UPLATNITELNOST ABSOLVENTŮ ŠKOL Z POHLEDU PRACOVNÍKŮ ÚŘADŮ PRÁCE	16
3.1 KOMPETENCE POŽADOVANÉ OD ABSOLVENTŮ ŠKOL	16
3.2 VOLNÁ PRACOVNÍ MÍSTA	21
3.3 UPLATNITELNOST ABSOLVENTŮ ŠKOL	24
4. PŘECHOD ABSOLVENTŮ SOŠ DO PRAXE A JEJICH UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE	26
4.1 HODNOCENÍ ÚROVNĚ VZDĚLÁNÍ A ZÍSKANÝCH KOMPETENCÍ	27
4.2 MÍRA IDENTIFIKACE S OBOREM	28
4.3 REALIZACE STUDIJNÍCH A PRACOVNÍCH PLÁNŮ PO ABSOLVOVÁNÍ SOŠ	31
4.4 STABILITA PROFESNÍ VOĽBY	32
4.5 UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ SOŠ V ZAMĚSTNÁNÍ	34
4.6 SPOKOJENOST ABSOLVENTŮ SOŠ V ZAMĚSTNÁNÍ	34
4.7 NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ SOŠ PŘI VSTUPU NA TRH PRÁCE	35
4.8 SITUACE ABSOLVENTŮ VYBRANÝCH SKUPIN OBORŮ SOŠ	35
4.8.1 HODNOCENÍ ÚROVNĚ ZÍSKANÉHO VZDĚLÁNÍ PODLE SKUPIN OBORŮ	35
4.8.2 MÍRA IDENTIFIKACE S OBOREM PODLE SKUPIN OBORŮ	36
4.8.3 REALIZACE PRACOVNÍCH A STUDIJNÍCH PLÁNŮ PODLE SKUPIN OBORŮ	38
4.8.4 Odchody absolventů SOŠ za prací do jiných oborů	39
4.8.5 Spokojenost absolventů v zaměstnání	40
4.8.6 Problémy s nezaměstnaností podle jednotlivých oborů	40
5. ABSOLVENTI STŘEDNÍCH ŠKOL A JEJICH STUDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	43
5.1 ABSOLVENTI GYMNÁZIÍ A JEJICH STUDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	44
5.2 ABSOLVENTI OBORŮ LYCEUM A JEJICH STUDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	45
5.3 ABSOLVENTI OBORŮ STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOL A JEJICH STUDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	45
5.4 ABSOLVENTI OBORŮ STŘEDNÍCH ODBORNÝCH UČILIŠŤ A JEJICH STUDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	46
5.5 ABSOLVENTI NÁSTAVBOVÉHO STUDIA A JEJICH STUDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	47
5.6 ABSOLVENTI SKUPIN OBORŮ SOŠ, SOU A NÁSTAVBOVÉHO STUDIA A JEJICH STUDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	48
Skupina oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba	48
Skupina oborů 26 Elektronika, telekomunikační a výpočetní technika	49
Skupina oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	51
Skupina oborů 41 Zemědělství a lesnictví	52
Skupina oborů 53 Zdravotnictví	52
Skupina oborů 63 Ekonomika a administrativa	53
Skupina oborů 64 Podnikání v oborech, odvětvích	53
Skupina oborů 66 Obchod	54
Skupina oborů 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	55
Skupina oborů 82 Umění a užité umění	55
5.7 ABSOLVENTI OBORŮ STŘEDNÍCH ŠKOL A JEJICH STUDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH – POROVNÁNÍ	56

6. NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL SE STŘEDNÍM A VYŠŠÍM ODBORNÝM VZDĚLÁNÍM	59
6.1 CELKOVÝ POČET NEZAMĚSTNANÝCH ABSOLVENTŮ ŠKOL A JEHO PODÍL NA CELKOVÉ NEZAMĚSTNANOSTI V ZEMI.	59
6.2 MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI ABSOLVENTŮ ŠKOL.	61
6.3 STRUKTURA NEZAMĚSTNANÝCH ABSOLVENTŮ Z HLEDISKA PROFESNÍ SKLADBY	63
6.4 DLOUHODOBÁ NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL.	66
6.5 NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH	67
7. SHODA DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ A VYKONÁVANÉHO ZAMĚSTNÁNÍ.	69
7.1 SHODA ZÍSKANÉHO VZDĚLÁNÍ A VYKONÁVANÉHO ZAMĚSTNÁNÍ VE SKUPINÁCH OBORŮ	69
7.1.1 Hodnocení shody u vyučených	69
7.1.2 Hodnocení shody u maturantů SOŠ a SOU.	72
7.2 CELKOVÉ HODNOCENÍ SHODY ZÍSKANÉHO VZDĚLÁNÍ A VYKONÁVANÉHO ZAMĚSTNÁNÍ.	74
8. POSTAVENÍ MLADÝCH LIDÍ NA TRHU PRÁCE V ČESKÉ REPUBLICE A EVROPSKÉ UNII.	76
8.1 MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI MLADÝCH LIDÍ V ČR V POROVNÁNÍ S OSTATNÍMI ČLENSKÝMI STÁTY EVROPSKÉ UNIE.	76
8.2 VZDĚLANOSTNÍ MOBILITA SPOLEČNOSTI.	78
8.3 PROMĚNY ZAMĚSTNANOSTI V JEDNOTLIVÝCH SEKTORECH NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ.	81
9. ZÁVĚR.	82
PŘÍLOHY	83

1. Úvod

Předkládaná studie **Uplatnění absolventů škol na trhu práce** je součástí systémového projektu **Vzdělávání – Informace – Poradenství (VIP Kariéra)** Národního ústavu odborného vzdělávání (NÚOV) a Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR (IPPP ČR), který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Cílem projektu je zajistit informační, metodickou a vzdělávací podporu kariérového poradenství a vzdělávání realizovaného ve školách.

V rámci projektu vybudoval NÚOV integrovaný Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA), který zájemcům o vzdělávání poskytuje informace nejen o vzdělávací nabídce škol a oborech odborného vzdělávání, ale i o trhu práce, dobrém či problematickém uplatnění absolventů škol. Součástí ISA je rovněž zvláštní sekce, která má sloužit zejména žákům a studentům, ale i výchovným – kariérovým poradcům a učitelům středních škol jako nástroj informační podpory při řešení problémů předčasných odchodů ze vzdělávání. Projekt bude plně realizován v polovině roku 2008 a do té doby bude mimo jiné vybudována síť školních poradenských pracovišť na 110 školách, v nichž bude působit školní psycholog, příp. školní speciální pedagog, výchovný poradce a školní metodik prevence. Uvedená pracoviště jsou v rámci projektu zřizována Institutem pedagogicko-psychologického poradenství ČR.

Pod hlavičkou zmíněného Informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA), který je od září 2007 k dispozici na adrese www.infoabsolvent.cz, jsou již řadu let realizovány výzkumy, šetření a studie, ze kterých čerpá i předkládaná studie. Nejen výstupy z těchto analýz, ale také některé další lze najít i na stránkách Národního ústavu odborného vzdělávání, na stránkách systémového projektu VIP Kariéra (www.nuov.cz) (www.vipkariera.ippp.cz) a stránkách kariérového poradenství (www.karieroveporadenstvi.cz).

Publikace se skládá ze sedmi částí. Kapitola nazvaná **Potřeby zaměstnavatelů (kvartérního sektoru) a připravenost absolventů škol** sleduje uplatnitelnost absolventů škol na trhu práce z pohledu potřeb zaměstnavatelů. Výsledky z tohoto výzkumu plynule navazují na předchozí dotazníková šetření v průmyslovém sektoru (v roce 2004) a v sektoru služeb (v roce 2006). Zjišťovány jsou, v tomto případě u zaměstnavatelů kvartérního sektoru, jejich názory na znalosti, dovednosti a schopnosti absolventů škol a jejich připravenost pro vstup na trh práce, ale také skutečnosti rozhodující pro zaměstnavatele při přijímání nových pracovníků, identifikovány jsou žádané a nedostatkové profese a obory vzdělání.

Kapitola **Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu názorů pracovníků úřadů práce** ukazuje, jaké jsou poslední trendy a příčiny nezaměstnanosti absolventů, jaké požadavky

jsou na mladé lidi na trhu práce kladeny, jaké šance mají absolventi při hledání zaměstnání v porovnání se staršími věkovými ročníky, ale i ve kterých oborech vzdělání je pociťován na trhu práce nedostatek absolventů a které obory jsou pro ně v blízké budoucnosti perspektivní.

Následující kapitola nazvaná **Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce** zjišťuje posun ve spokojenosti absolventů s úrovní získaných odborných i všeobecných znalostí a dovedností. Šetření totiž navazuje na průzkum realizovaný v roce 2004, kdy byli dotázáni žáci vybraných SOŠ v období těsně před ukončením svého studia. Dále toto šetření identifikuje „slabá“ místa odborné přípravy z hlediska konkrétních požadavků profese nebo vstupu do terciárního vzdělávání. Významným poznatkem je také identifikace problémů přechodu ze školy do zaměstnání, analýza změn v míře identifikace s oborem a v profesní stabilitě absolventů.

Kapitola **Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách** se snaží zmapovat chování absolventů středních škol v průběhu vysokoškolského studia. Tato analýza má logickou návaznost na publikaci *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání*, která byla vydána v roce 2006 a zkoumala chování absolventů oborů ukončených maturitní zkouškou po absolvování střední školy z pohledu jejich dalšího vzdělávání, resp. zájmu o další studium.

Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním je kapitola, která se zaměřuje na nezaměstnanost absolventů středních škol a vyšších odborných škol. Pozornost je věnována zejména struktuře nezaměstnaných absolventů z hlediska profesní skladby, dlouhodobé nezaměstnanosti a regionální nezaměstnanosti absolventů škol.

Kapitola **Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání** posuzuje využití kvalifikace absolventů z hlediska úrovně dosaženého vzdělání a vhodnosti absolvovaného vzdělání pro výkon příslušného zaměstnání. Sledována je úroveň shody zejména u absolventů do pěti let od ukončení vzdělávání (tj. ve věku 20 až 24 let) a výsledky shody se srovnávají s hodnotami všech ekonomicky aktivních lidí.

Kapitola **Postavení mladých lidí na trhu práce v České republice a v Evropské unii** umožňuje situaci a postavení mladých lidí v České republice porovnat se situací této skupiny obyvatel v ostatních členských zemích Evropské unie. Čtenář získá přehled např. o míře nezaměstnanosti mladých lidí nejen v České republice, ale také v jednotlivých zemích EU, dále jaká je vzdělanostní mobilita obyvatel a v neposlední řadě sleduje změny zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národních ekonomik. Také zde je umožněno srovnání mezi Českou republikou a jednotlivými státy Evropské unie.

2. Požadavky zaměstnavatelů v kvartérním sektoru ve vztahu k absolventům škol

Absolventi škol jsou skupinou, která sice v současné době nepatří na trhu práce mezi nejohroženější¹, nicméně je řazena k těm, kterým je třeba věnovat zvýšenou pozornost a péči. Přechod ze vzdělávacího systému do světa práce je důležitou životní etapou, která významným způsobem ovlivňuje nejenom budoucí pracovní kariéru, ale i celkovou kvalitu života. To, jak je absolvent při hledání zaměstnání úspěšný či neúspěšný, jakým způsobem a jak rychle nalezne vhodné pracovní uplatnění, může mít značný dopad na jeho celkový přístup k práci a motivaci aktivně se zapojovat do pracovního života.

Trh práce je místem, kde dochází ke střetu poptávky po pracovní síle s její nabídkou, a tedy i ke konfrontaci požadavků a nároků zaměstnavatelské sféry se skutečným charakterem a kvalitou disponibilní pracovní síly. Počáteční kvalita nastupujících pracovníků, spočívající jednak ve vybavenosti absolventů potřebnými znalostmi, schopnostmi a dovednostmi, jednak v připravenosti mladých lidí plnohodnotně se začlenit do pracovního procesu a dále se vzdělávat, je determinována především charakterem školní přípravy. Vzdělávací systém tak působí jako významný faktor předurčující budoucí uplatnitelnost (zaměstnatelnost) absolventů škol.

Z hlediska úspěšného a pokud možno bezproblémového přechodu absolventů ze školy na trh práce je především nezbytné, aby schopnosti, dovednosti a znalosti absolventů získané v průběhu vzdělávání co nejlépe vyhovovaly požadavkům a potřebám zaměstnavatelů. Zároveň je však nezbytné, aby již v průběhu školní přípravy měli žáci a studenti možnost poznat reálné pracovní prostředí, získat konkrétní představy o světě práce a o možnostech svého uplatnění, aby byli podněcováni k aktivnímu zapojení do pracovního života a aby jim v otázkách kariérového rozhodování (volbě další vzdělávací dráhy, profese a povolání) byla poskytována patřičná informační podpora, tak aby žáci byli schopni (s ohledem na vlastní schopnosti, dovednosti, vlohy a nadání) zodpovědně se rozhodnout při výběru oboru i školy.

Požadavky samotných zaměstnavatelů poměrně přesně vyjadřují potřeby trhu práce, přičemž jsou do určité míry odlišné v závislosti na sektoru národního hospodářství, ve kterém působí, což úzce souvisí především s oborovým zaměřením firem a s nejvíce obsazovanými pracovními pozicemi. V rámci výzkumu potřeb zaměstnavatelů již byla realizována dílčí dotazníková šetření v průmyslovém sektoru (v roce 2004) a v sektoru služeb (v roce 2006). Jejich výsledky jsou zveřejněny ve formě publikací dostupných na www.nuov.cz v sekci Publikace a periodika.

2.1 Kompetence klíčové pro zaměstnavatele

Zaměstnavatelé poměrně často zdůrazňují, že jejich nároky a požadavky na kompetence pracovníků se odvíjejí od konkrétní pracovní pozice, nicméně i tak je možné na základě

jejich odpovědí stanovit, v jakém poměru kladou obecně důraz při výběru nových pracovníků na klíčové dovednosti a profesní dovednosti (tak, aby jejich součet činil 100 %).

Z výsledků šetření plyne, že v souhrnu (tzn. bez ohledu na velikost či oborové zaměření firmy) zaměstnavatelé poněkud více **preferují profesní dovednosti** (v průměru 54,6 %) **oproti dovednostem klíčovým** (v průměru 45,3 %). Ačkoli si zaměstnavatelé obecně stále více uvědomují důležitost klíčových dovedností, v tomto případě se zřejmě projevuje vliv oborového zaměření dotazovaných firem (např. početné zastoupení vzdělávacích a zdravotních organizací, podnikatelských subjektů, ale i oborových a profesních organizací) a skutečnost, že pro výkon řady povolání v kvartérním sektoru jsou nezbytné dostatečné profesní dovednosti (např. v případě lékařů, zdravotníků, pracovníků ve výzkumu).

Detailnější analýza však naznačuje, že v celkovém průměru je relativně nejčastěji přisuzován jak klíčovým, tak profesním dovednostem stejný (tzn. 50%) význam.

Předmětem šetření bylo zjistit, do jaké míry považují respondenti pro danou firmu za důležité, aby pracovník disponoval na jedné straně hlubokými a úzkými profesními dovednostmi, na straně druhé širokými profesními dovednostmi.

Východisko pro hodnocení důležitosti představuje škála od 1 do 6. **Hodnota celkového průměru 4,12** vypovídá o **zřetelně větším důrazu** kladeném na **široké profesní dovednosti**.

Klíčové kompetence jsou v rámci toho šetření hodnoceny podle baterie vybraných znalostí, dovedností a schopností, která byla jednak použita v předchozích fázích tohoto výzkumu, jednak je využívána i v rámci šetření zaměřených na analýzu problematiky absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce, personálních agentur i samotných absolventů. To usnadňuje vzájemnou srovnatelnost a prolínání uvedených dílčích hledisek.

Základem pro **sledování požadavků na klíčové kompetence pracovníků** je členění zaměstnanců do **čtyř základních vzdělanostních skupin**: absolventi středního vzdělání s výučním listem (vyučení), pracovníci se středním odborným vzděláním s maturitní zkouškou (SOŠ s maturitou), pracovníci s vyšším odborným vzděláním (VOŠ) a pracovníci s vysokoškolským vzděláním (VŠ). Respondenti byli požádáni, aby u každé kompetence vyjádřili, jak je pro ně důležité, aby ji pracovníci s daným typem vzdělání ovládali. K dispozici měli stupnici od 1 do 5, kde 1 = „zcela nezbytné“, 2 = „velmi důležité“, 3 = „důležité“, 4 = „méně důležité“ a 5 = „vůbec nepotřebují“. Zaměstnavatelé byli rovněž požádáni, aby označili ty kompetence, u kterých se domnívají, že by školy měly svou přípravu zlepšit a klást na ně větší důraz.

Sledované klíčové kompetence:

1. Komunikační schopnosti (ústní a písemný projev)
2. Čtení a porozumění pracovním instrukcím
3. Zběhllost v cizích jazycích

¹⁾ Mnohem problematičtější je v současnosti postavení mladistvých, osob bez kvalifikace či osob starších 50 let.

2. Požadavky zaměstnavatelů v kvartérním sektoru ve vztahu k absolventům škol

4. Práce s čísly při pracovním uplatnění
5. Schopnost rozhodovat se
6. Schopnost řešit problém
7. Nést zodpovědnost
8. Adaptabilita a flexibilita
9. Schopnost týmové práce
10. Schopnost vést
11. Ochota učit se
12. Zběhlost v používání výpočetní techniky
13. Zběhlost v zacházení s informacemi

Nejprve se věnujeme souhrnnému pohledu na to, jak zaměstnavatelé v průměru hodnotili jednotlivé kompetence. Hodnoty aritmetického průměru pro každou vzdělanostní skupinu jsou uvedeny v tabulce 2.1.

Tabulka 2.1: Význam klíčových kompetencí pro jednotlivé vzdělanostní skupiny zaměstnanců

(čím nižší hodnota aritmetického průměru, tím je daná znalost, schopnost či dovednost důležitější – zvýrazněny nejdůležitější kompetence při porovnání ve sloupcích)

Kompetence	Důležitost kompetencí (hodnoty aritmetického průměru)			
	vyučení	SOŠ s maturitou	VOŠ	VŠ
Komunikační schopnosti (ústní a písemný projev)	2,75	1,88	1,53	1,31
Čtení a porozumění pracovním instrukcím	2,24	1,82	1,64	1,48
Zběhlost v cizích jazycích	3,74	2,93	2,37	1,98
Práce s čísly při pracovním uplatnění	3,18	2,51	2,27	2,13
Schopnost rozhodovat se	2,80	2,19	1,80	1,44
Schopnost řešit problém	2,46	1,99	1,66	1,37
Nést zodpovědnost	2,28	1,91	1,62	1,33
Adaptabilita a flexibilita	2,51	2,18	1,95	1,70
Schopnost týmové práce	2,47	2,15	1,90	1,73
Schopnost vést	3,73	2,97	2,31	1,67
Ochota učit se	2,39	1,89	1,69	1,49
Zběhlost v používání výpočetní techniky	3,27	1,99	1,66	1,51
Zběhlost v zacházení s informacemi	2,90	2,11	1,73	1,47

Z tabulky je zřejmé, že nároky zaměstnavatelů jsou přímo úměrné dosaženému vzdělání pracovníků, tzn. že **s rostoucí úrovní vzdělání přikládají zaměstnavatelé jednotlivým kompetencím větší význam**. Zatímco u vzdělanostní skupiny pracovníků se středním vzděláním s výučním listem dosahuje aritmetický průměr u všech kompetencí vyšších hodnot než v případě ostatních kategorií vzdělání, skupina vysokoškoláků se ve všech případech vyznačuje jednoznačně nejnižšími hodnotami, což vyjadřuje vysokou důležitost uvedených kompetencí.

U všech vzdělanostních kategorií je značný význam přikládán schopnosti **nést zodpovědnost, řešit problém, číst a porozumět pracovním instrukcím**. Do popředí vystupují rovněž **komunikační schopnosti** (ústní a písemný projev), **ochota učit se** a **zběhlost v používání výpočetní techniky**.

Jak bylo uvedeno, z hlediska jednotlivých vzdělanostních skupin kladou zaměstnavatelé **nejnižší požadavky na vyučené pracovníky**. Vyplyvá to už ze samotného charakteru pozic, které tyto pracovníci nejčastěji zastávají, a z toho vyplývajících potřebných kompetencí; jde o manuální a odborné

dělnické profese či provozní pracovníky. Vyžadovány jsou tak především **čtení a porozumění pracovním instrukcím, ochota nést zodpovědnost a ochota učit se**, ale také **schopnost řešit problém, schopnost týmové práce či adaptabilita a flexibilita**. Naopak v průměru za nejméně důležité pokládají zaměstnavatelé zběhlost v cizích jazycích a schopnost vést.

Průměrné hodnocení **pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou** je dokladem toho, že na tuto skupinu kladou zaměstnavatelé v porovnání s vyučenými celkově vyšší nároky. Opět je zde zřejmá souvislost s charakterem pracovních pozic, které bývají obsazovány těmito pracovníky a jsou spojeny s požadavky na větší samostatnost, zodpovědnost, schopnost se rozhodovat a řešit problém. Za nejdůležitější je **pokládáno čtení a porozumění pracovním instrukcím, komunikační schopnosti, ochota učit se a schopnost nést zodpovědnost** a dále i **schopnost řešit problém a zběhlost v používání výpočetní techniky**. Na základě hodnot aritmetického průměru je možné označit za nejméně důležitou schopnost vést a zběhlost v cizích jazycích. Nicméně je třeba upozornit jednak na poměrně malé rozpětí průměrných hodnot u jednotlivých znalostí, dovedností a schopností v rámci kategorie SOŠ s maturitou, jednak na poměrně výrazný rozdíl průměrného hodnocení ve srovnání s kategorií vyučených – přestože uvedené dvě kompetence se jeví jako nejméně žádané i v případě absolventů středního vzdělání s výučním listem, je zřejmé, že v případě pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou je jim přikládán větší význam.

U **pracovníků s vyšším odborným vzděláním** přikládají zaměstnavatelé všem uvedeným kompetencím větší důležitost, než tomu bylo v případě skupiny pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou. Největší důraz je kladen na **komunikační schopnosti, schopnost nést zodpovědnost, čtení a porozumění pracovním instrukcím**, ale také na **schopnost řešit problém, zběhlost v používání výpočetní techniky a ochotu učit se**. Za nejméně důležitou je – obdobně jako v předchozích případech – považována zběhlost v cizích jazycích a schopnost vést.

Celkově nejvyšší nároky jsou kladeny na **pracovníky s vysokoškolským vzděláním**, u kterých se předpokládá vybavenost zmíněnými kompetencemi na nejvyšší úrovni. Jednoznačně nejvíce jsou zdůrazňovány **komunikační schopnosti, schopnost nést zodpovědnost a schopnost řešit problém** a dále **také schopnost rozhodovat se, zběhlost v používání výpočetní techniky, čtení a porozumění pracovním instrukcím**. Naopak relativně nejméně důležitá je práce s čísly při pracovním uplatnění a zběhlost v cizích jazycích.

Hodnocení důležitosti kompetencí pracovníků se středním vzděláním s výučním listem

Pro výkon dělnických profesí a obdobných odborných činností např. obslužného charakteru jsou pracovníci připravováni v učebních oborech. Vzdělávání trvá obvykle tři roky, v některých oborech pouze dva roky a je ukončeno závěrečnou zkouškou a vydáním výučního listu. V rámci výuky probíhá odborný výcvik žáků. Příprava je zaměřena především na výkon manuálních a manipulačních činností. Tyto základní

2. Požadavky zaměstnavatelů v kvartérním sektoru ve vztahu k absolventům škol

charakteristiky významným způsobem determinují celkový charakter vzdělání i charakter uplatnění jejich absolventů, kteří po ukončení studia směřují především do oblasti výroby či služeb a vykonávají manuální i manipulační (více či méně specializované) činnosti.

Výše uvedené skutečnosti se odrážejí i v hodnocení důležitosti jednotlivých kompetencí vyučených pracovníků – absolventů středního vzdělání s výučním listem ze strany zaměstnavatelů.

Z grafického vyjádření na obr. 2.1 je dobře patrné, které dovednosti a schopnosti pokládají zaměstnavatelé u této vzdělanostní kategorie za nejvýznamnější (ohodnotili je jako „zcela nezbytné“, „velmi důležité“ a „důležité“). Z grafu vyplývá, že za nejdůležitější u vyučených pracovníků považuje více než 90 % respondentů **čtení a porozumění pracovním instrukcím** a více než 80 % dotázaných pak i **ochotu učit se, adaptabilitu a flexibilitu, schopnost řešit problém, schopnost týmové práce** a schopnost **nést zodpovědnost**, přičemž z hlediska míry důležitosti je za „zcela nezbytnou“ považována zejména schopnost nést zodpovědnost (32 %), čtení a porozumění pracovním instrukcím (30 %).

Naopak schopnost vést a zběhlost v cizích jazycích je podstatná pro méně než 40 % dotázaných zaměstnavatelů.

Hodnocení důležitosti kompetencí pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou

Pro výkon odborných činností v technicko-hospodářských, ekonomických, zdravotnických, pedagogických, sociálně-právních, uměleckých a dalších činnostech jsou pracovníci připravováni ve vzdělávacích programech středního odborného vzdělávání. Délka studia je stanovena na čtyři roky, v závěru studia skládají žáci maturitní zkoušku. Absolventi jsou připraveni zejména pro výkon odborných profesí, které kladou vyšší

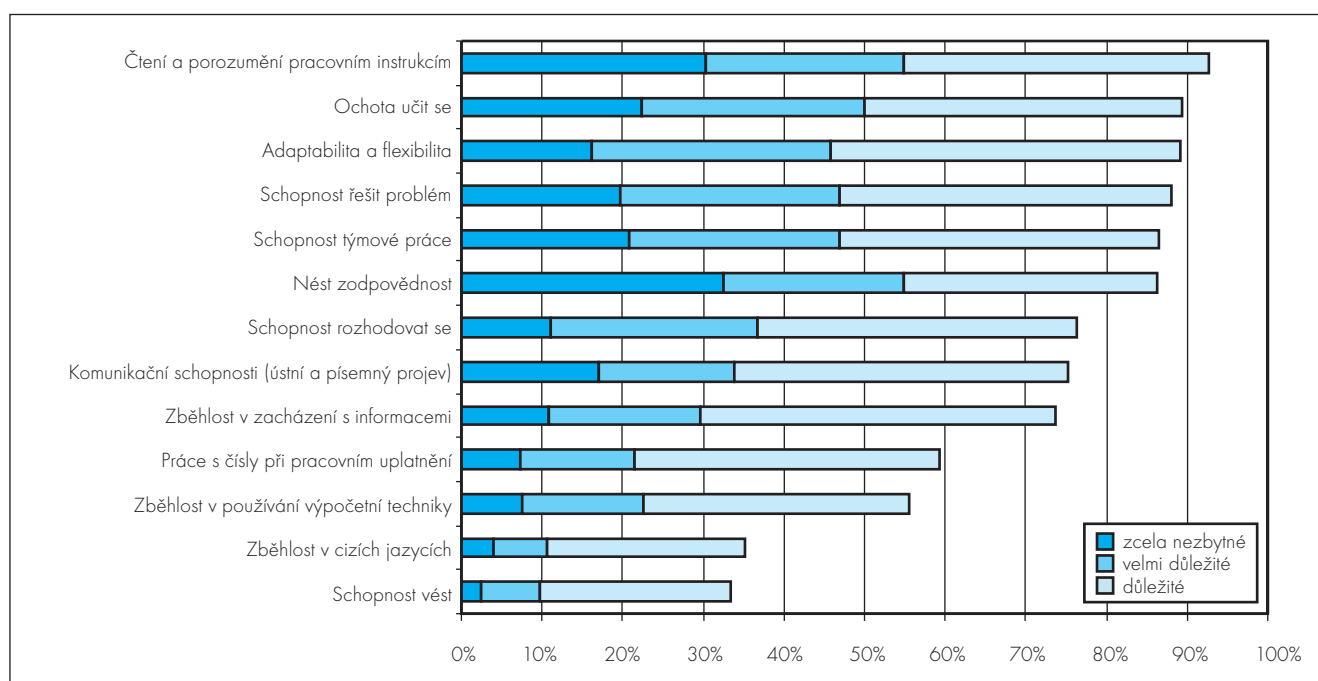
nároky jak na odborné znalosti, tak na zvládnutí širších dovedností. Do této kategorie lze zařadit i vyučené s maturitou, kterých je necelých 16 % z celkového počtu pracovníků s odbornou maturitou. Absolvování středního odborného vzdělávání s maturitou nabízí široké možnosti uplatnění. V případě, že absolventi nepokračují v dalším studiu na vysoké či vyšší odborné škole, odborná kvalifikace je předpokladem pro dobrý start na trhu práce. Uvedená fakta se promítají i do hodnocení důležitosti kompetencí, kterými disponují pracovníci se středním odborným vzděláním zakončeným maturitní zkouškou. Obecně lze říci, že nároky zaměstnavatelů vůči těmto pracovníkům jsou celkově vyšší než v případě vyučených zaměstnanců.

Mezi nejvíce preferované schopnosti a dovednosti lze zařadit **ochotu učit se, čtení a porozumění pracovním instrukcím** (shodně 98 % respondentů), **schopnost řešit problém a komunikační schopnosti** (v obou případech 97 % respondentů), **adaptabilitu, flexibilitu, schopnost nést zodpovědnost a zběhlost v zacházení s informacemi** (shodně 96 % dotázaných). Z hlediska míry důležitosti je za „zcela nezbytnou“ považováno zejména čtení a porozumění pracovním instrukcím, schopnost nést zodpovědnost a komunikační schopnosti. Jako relativně nejméně důležitá se zde ukazuje schopnost vést a zběhlost v cizích jazycích, nicméně 68 %, resp. 71 % respondentů i tyto kompetence vnímá jako celkově důležité.

Hodnocení důležitosti kompetencí pracovníků s vyšším odborným vzděláním

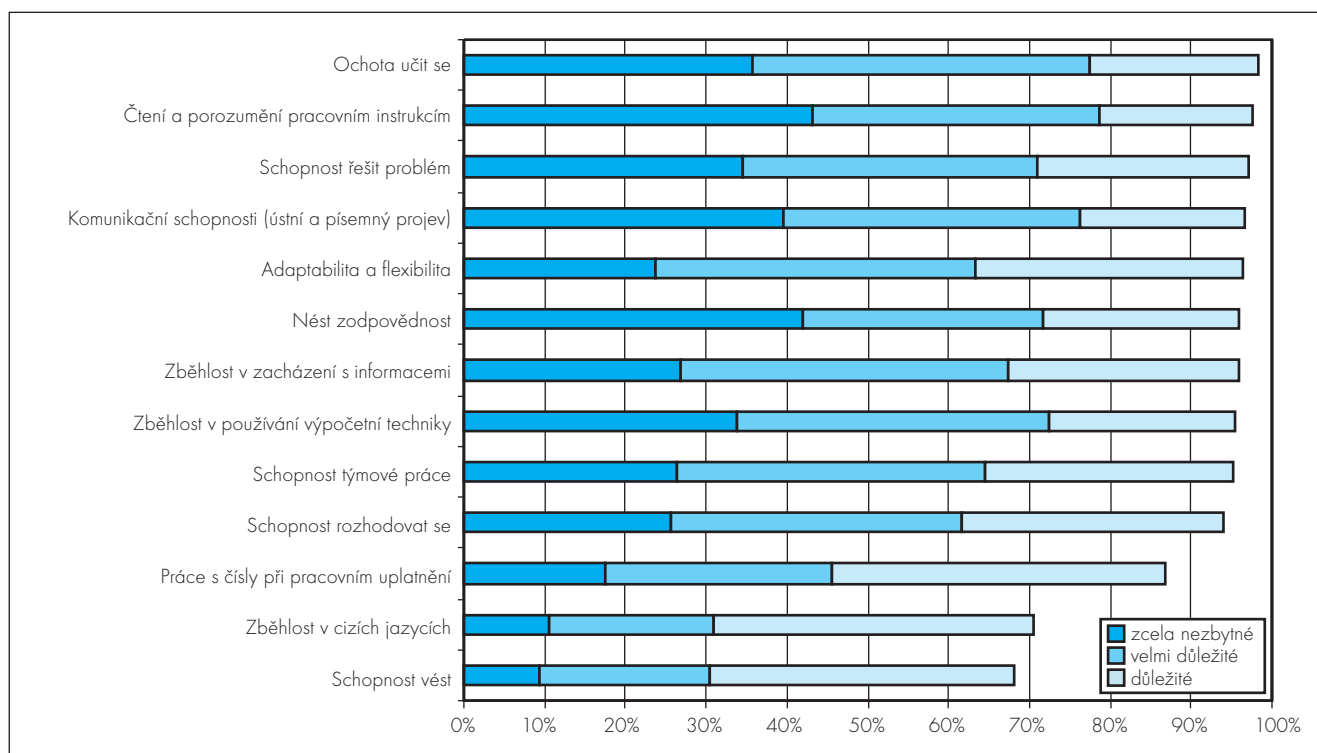
Vyšší odborné vzdělávání se stalo součástí české vzdělávací soustavy v roce 1995. Je určeno absolventům středních škol, kteří úspěšně složili maturitní zkoušku. Ustanovení vyšších odborných škol bylo vedeno snahou rozšířit nabídku terciárního neuniverzitního vzdělávání. V porovnání se studiem na vy-

Obrázek 2.1: „Zcela nezbytné“, „velmi důležité“ a „důležité“ kompetence vyučených pracovníků

2. Požadavky zaměstnavatelů v kvartérním sektoru ve vztahu k absolventům škol

Obrázek 2.2: „Zcela nezbytné“, „velmi důležité“ a „důležité“ kompetence pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou

sokých školách jsou obory vyššího studia zaměřeny především na praktickou profesní orientaci. Délka studia je nyní stanovena na tři roky² a výuka se uskutečňuje jak formou denního, tak i dálkového studia. Studium je zakončeno absolutoriem, skládajícího se z absolventské práce, zkoušky z odborných předmětů a zkoušky z cizího jazyka. Absolventi získávají titul diplomovaný specialista v oboru, zkráceně Dis.

Přestože jde o relativně nový druh vzdělávání, pozice jeho absolventů na trhu práce se neustále upevňuje a i z výsledků tohoto šetření je zřejmé, že zaměstnavatelé již mají poměrně jasnou představu o tom, co od absolventů VOŠ očekávají.

Od pracovníků s vyšším odborným vzděláním požadují zaměstnavatelé zejména **ochotu učit se** (99 % dotázaných), **zběhllost v zacházení s informacemi**, **komunikační schopnosti**, **čtení a porozumění pracovním instrukcím**, **schopnost nést zodpovědnost**, **adaptabilitu a flexibilitu** (shodně 98 % dotázaných), **schopnost řešit problém**, **zběhllost v používání výpočetní techniky** a **schopnost rozhodovat se** (shodně 97 % respondentů). Nejvyšší podíly odpovědí „zcela nezbytné“ přitom nalézáme u komunikačních schopností, čtení a porozumění pracovním instrukcím a schopnosti nést zodpovědnost.

Jako relativně méně důležité se jeví zběhllost v cizích jazycích a schopnost vést; nicméně i tyto dvě kompetence jsou velmi významné pro více než 80 % respondentů.

Hodnocení důležitosti kompetencí pracovníků s vysokoškolským vzděláním

Vysokoškolské vzdělání poskytují absolventům oborů středních škol, kteří úspěšně vykonali maturitní zkoušku, vysoké

školy. Vysokoškolské vzdělávání představuje nejvyšší stupeň vzdělávací soustavy. Je organizováno ve třech druzích vzdělávacích programů: bakalářských, magisterských a doktorských. Standardní délka studia v bakalářských programech je tři až čtyři roky. Studium v magisterských programech je zpravidla čtyřleté až pětileté, v lékařských, veterinárních a architektonických oborech šestileté. Některé vysoké školy realizují dvoustupňové programy – po ukončení studia v bakalářském programu studenti pokračují ve dvouletém až tříletém magisterském studijním programu. Absolventi magisterských studijních programů mohou pokračovat v doktorském studiu, které trvá zpravidla tři roky, a připravovat se k vědecké a tvůrčí práci. Na vysokých školách je možné studovat formou prezenční, distanční nebo kombinovat obě formy studia (studium kombinované). Vysoké školy připravují vysoce kvalifikované odborníky a výzkumné pracovníky v technických, přírodních, humanitních, lékařských a dalších oborech.

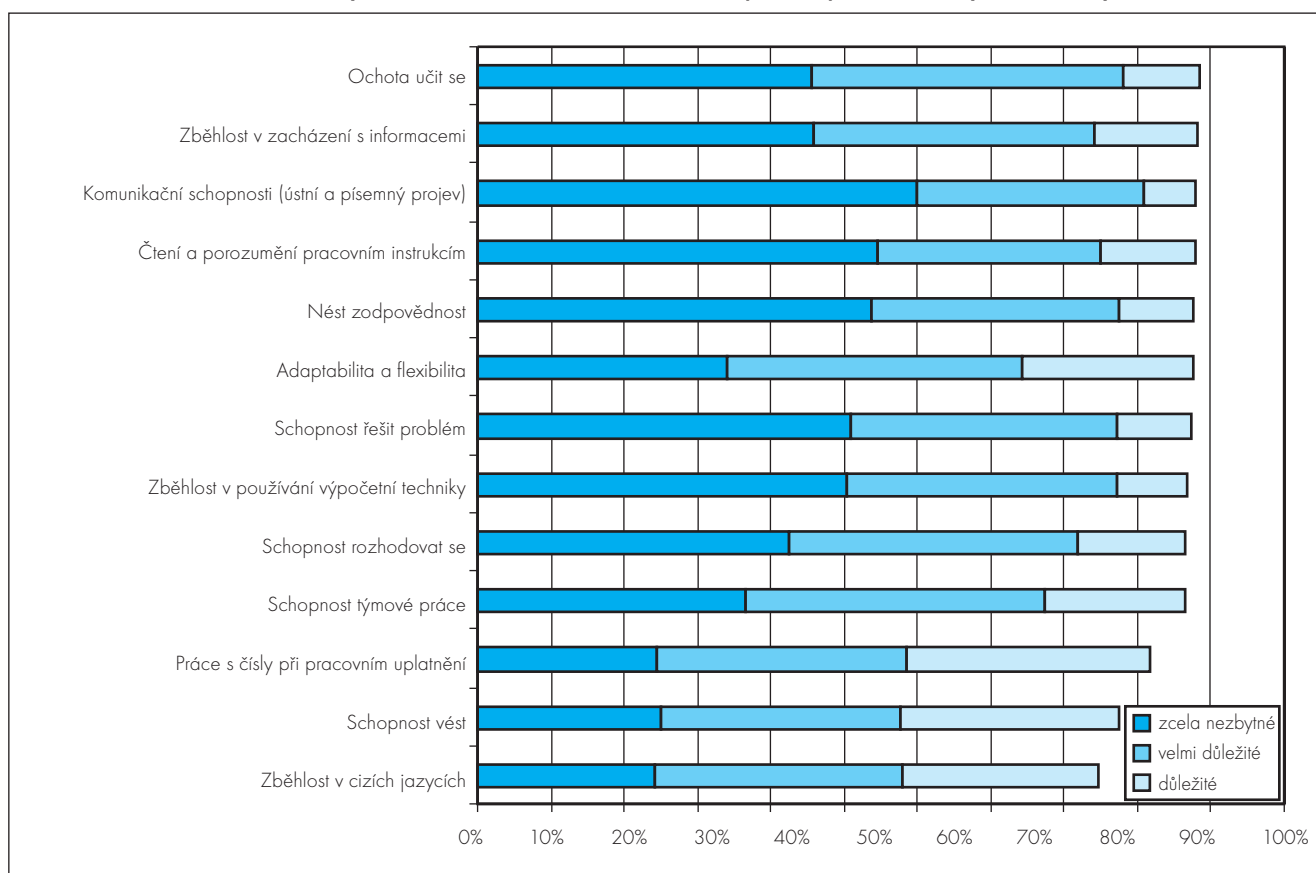
Uvedené skutečnosti významně ovlivňují i požadavky zaměstnavatelů, které jsou vůči této vzdělané skupině velice vysoké.

Z grafického vyjádření na obrázku 2.4 je zřejmé, že prakticky u všech sledovaných kompetencí míra jejich důležitosti dosahuje minimálně 90 %, nejvyšší hodnoty pak nalézáme v případě **zběhllosti zacházení s informacemi** a **ochoty učit se** (shodně 99 %), **schopnosti rozhodovat se**, **schopnosti nést zodpovědnost**, **adaptability a flexibility**, **komunikačních schopností**, **schopnosti týmové práce**, **schopnosti řešit problém** a **čtení a porozumění pracovním instrukcím** (shodně 98 %). Zároveň pro více než 70 % zaměstnavatelů je „zcela nezbytné“, aby pracovníci s vysokoškolským vzděláním

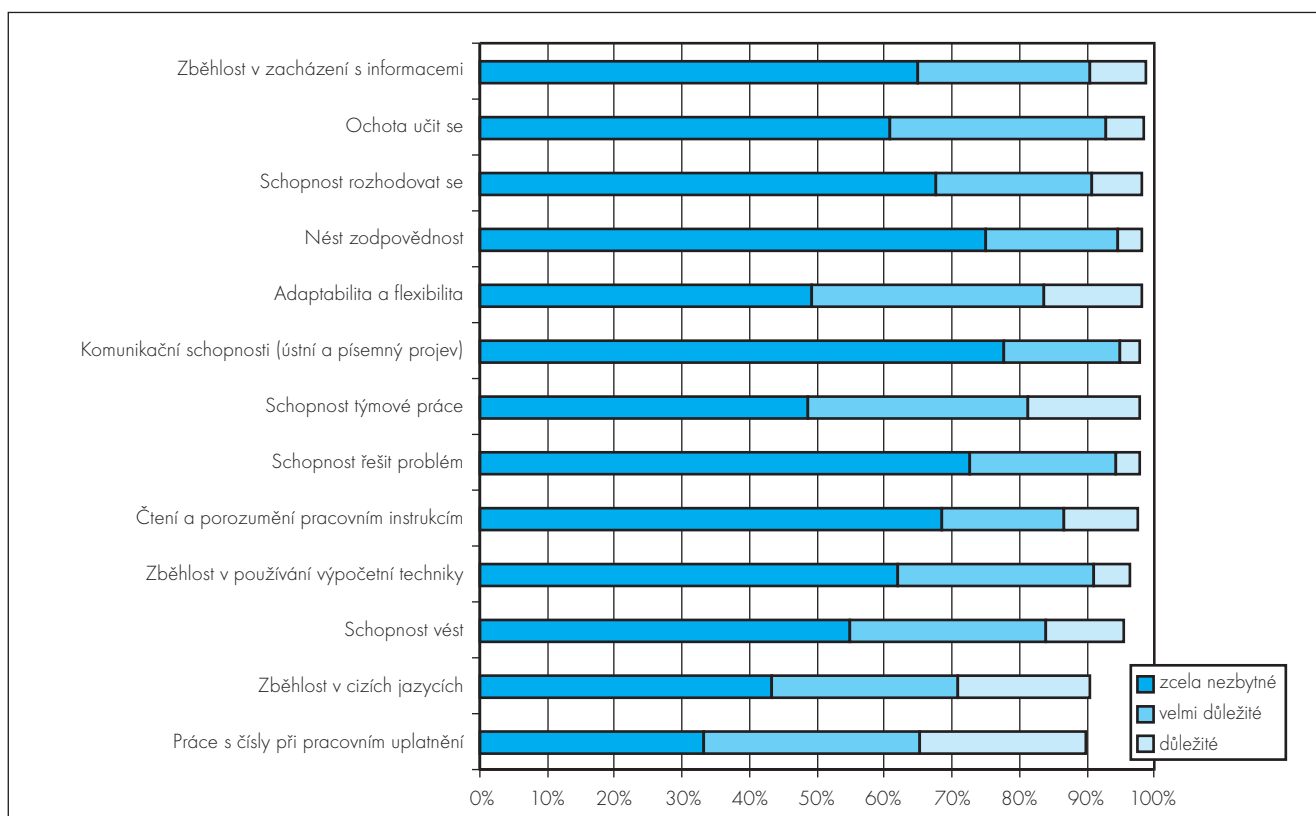
² V minulosti se jednalo o 2 až 3,5 roku.

2. Požadavky zaměstnavatelů v kvartérním sektoru ve vztahu k absolventům škol

Obrázek 2.3: „Zcela nezbytné“, „velmi důležité“ a „důležité“ kompetence pracovníků s vyšším odborným vzděláním

Obrázek 2.4: „Zcela nezbytné“, „velmi důležité“ a „důležité“ kompetence pracovníků s vysokoškolským vzděláním

disponovali dobrými komunikačními schopnostmi, byli schopni nést zodpovědnost a schopni řešit problém.

Za relativně méně důležitou je zaměstnavateli považována práce s čísly při pracovním uplatnění a zběhllost v cizích jazycích, nicméně i tyto dvě kompetence jsou velmi významné pro přibližně 90 % respondentů.

2.2 Jaké pracovníky zaměstnavatelé nejčastěji přijímají

Z hlediska úspěšného začleňování absolventů škol na trh práce je rovněž důležité zaměřit se na oblast přijímání nových zaměstnanců. Výchozí bod představují údaje o počtech nově přijímaných pracovníků a o tom, jaký podíl z nově přijímaných pracovníků tvoří absolventi škol. V této souvislosti je také nezbytné zkoumat, jaký postoj k absolventům dotazované firmy zaujímají – zda absolventi jsou či nejsou přijímáni, případně zda bývají preferováni před jinými uchazeči o zaměstnání. Mezi další sledované skutečnosti byla zařazena jednak vzdělanostní struktura nově přijímaných pracovníků, jednak struktura zaměstnanců přijímaných na jednotlivé pracovní pozice.

Z výsledků šetření vyplývá, že zatímco **průměrný počet nově přijímaných pracovníků je přímo úměrný velikosti organizace**, v případě **poměrného počtu absolventů platí trend přesně opačný**, tzn. čím více zaměstnanců, tím menší je podíl přijímaných absolventů (tuto závislost mírně narušují pouze organizace o velikosti od 26 do 100 zaměstnanců).

Při pohledu na tabulku je zřejmé, že od celkového průměru 14,7 % absolventů ze všech nově přijímaných pracovníků se nejvíce odchyluje situace v oblasti **finančního zprostředkování**, kde jsou absolventi přijímáni pouze v malé míře, a v oblasti **veřejné správy**, kde je o absolventy naopak výrazně větší zájem.

Pro absolventy škol hledající zaměstnání je důležitou informací, v jaké míře jsou zaměstnavatelé ochotni přijímat absolventy a jaký mají pohled na **preferenci při přijímání pracovníků**.

V celkovém souhrnu (bez ohledu na velikost firmy a odvětví) jednoznačně převažují případy (72 % z celkového počtu odpovědí), kdy zaměstnavatelé absolventy přijímají, ale nelze říci, že by je preferovali. Ve zbylých případech pak mírně převažuje podíl těch, kteří absolventům přímo dávají přednost (17 %), nad zaměstnavateli, kteří absolventy vůbec nepřijímají (11 %).

Z hlediska jednotlivých **velikostních kategorií** firem se relativně nejčastěji s rýze negativním postojem vůči přijímání

absolventů setkáváme v případě firem o **velikosti do 5 pracovníků** (20 % respondentů uvedlo, že absolventy jejich firma nepřijímá) a **od 6 do 25 zaměstnanců** (21 % respondentů). Nejmenší firmy do 5 zaměstnanců však zároveň v porovnání s ostatními velikostními kategoriemi **relativně často** (22 %) **absolventy přímo preferují**. Lze tedy říci, že jsou v názoru na přijímání či odmítání absolventů oproti ostatním firmám vyhraněnější.

Pokud se zaměříme na relativní počty firem, které absolventy přijímají (bez ohledu na to, zda je preferují či nikoli), zjistíme, že **otevřenější vůči absolventům jsou spíše větší a velké organizace**. Zároveň je zřejmé, že s rostoucí velikostí firmy ubývá případů, kdy absolventi vůbec nejsou přijímáni; za pozornost stojí skutečnost, že ve firmách s více než 250 pracovníky se prakticky nesetkáme s případech, kdy by absolventi byli zcela odmítáni.

Z hlediska odvětvové struktury dotázaných firem nejsou odchylky od celkových průměrných hodnot nijak výrazné. Zajímavé je však porovnání s údaji uvedenými v tabulce 2.2, které vypovídají o relativně nízkých počtech absolventů přijímaných v oblasti finančního zprostředkování a naopak o poměrně značném množství absolventů přijímaných do veřejné správy. Dalo by se předpokládat, že procentní zastoupení firem, které projevují různou ochotu či neochotu přijímat absolventy, bude s uvedenými údaji korespondovat. Nicméně výsledky šetření nenaznačují, že by procento odpovědí „nepřijímáme“ dosahovalo v případě oblasti finančního zprostředkování vysoké hodnoty a v případě veřejné správy by tato hodnota byla nízká; ve skutečnosti je tomu právě naopak. Je tedy zřejmé, že deklarované tendence mohou být odlišné od skutečnosti, což může být ovlivněno řadou faktorů; významnou roli zde jistě hrají konkrétní uchazeči o zaměstnání a jejich skutečné schopnosti, dovednosti a osobní vlastnosti, které mohou mít významný vliv na konečné rozhodnutí o přijetí či nepřijetí.

Vzdělání nově přijímaných pracovníků

Z hlediska frekvence přijímání pracovníků jednotlivých vzdělanostních úrovní je v kvartérním sektoru největší zájem o **pracovníky s maturitním vzděláním** (44 % odpovědí „často“ a 35 % odpovědí „občas“) a **vysokoškoláky** (52 % „často“ a 24 % „občas“).

Situace absolventů s **pomaturitním a vyšším odborným vzděláním** je silně ovlivněna nízkým počtem absolventů těchto kategorií. Absolventi pomaturitního studia přitom nejsou v počátečním vzdělání vůbec připravováni a v posledních letech jde pouze o absolventy jazykové přípravy. Je tedy logické, že absolventi s vyšším odborným vzděláním mají oproti pomaturitnímu vzdělání o něco vyšší procento odpovědí „často“ (25 %) nebo „občas“ (38 %) a relativně méně jsou v jejich případě zastoupeny odpovědi „výjimečně“ (18 %) či „vůbec ne“ (19 %).

Určitým způsobem specifickou skupinu pak představují **vyučení**, u nichž je rozložení odpovědí v jednotlivých frekvenčních kategoriích poměrně vyrovnané.

Tabulka 2.2: Průměrný počet přijatých pracovníků a absolventů podle odvětví

	Odvětví	Pracovníků	Absolventů	% absol.
J	Finanční zprostředkování	266,5	11,4	4,3%
K	Činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu; podnikatelské činnosti	151,3	15,7	10,4%
L	Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	56,1	14,3	25,5%
M	Vzdělávání	34,7	6,2	17,8%
N	Zdravotní a sociální péče; veterinární činnosti	165,8	27,4	16,5%
O	Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	61,1	9,5	15,5%
	Celkový průměr	98,3	14,4	14,7%

Pozn. Hodnoty v tabulce zachycují data za poslední tři roky a vyjadřují průměrný počet pracovníků připadající na jednu firmu v daném odvětví.

2. Požadavky zaměstnavatelů v kvartérním sektoru ve vztahu k absolventům škol

Pracovní začlenění nově přijímaných pracovníků

V celkovém průměru přijímají dotazované firmy jednoznačně nejčastěji pracovníky do **odborných profesí na střední úrovni** (32 % odpovědí „často“ a 44 % odpovědí „občas“) a do **odborných profesí na vyšší úrovni** (32 % „často“ a 39 % „občas“).

Naopak relativně **nejméně** jsou obsazovány pozice **provozních pracovníků ve službách a obchodě** (17 % odpovědí „výjimečně“ a 59 % odpovědí „vůbec ne“), **ne-kvalifikované pozice** (26 % „výjimečně“ a 49 % „vůbec ne“) a pozice **nižší administrativy** (32 % „výjimečně“ a 38 % „vůbec ne“).

Vedoucí a řídicí pracovníci jsou v kvartérním sektoru přijímání spíše „občas“ (34 %) či „výjimečně“ (37 %) a **dělnické profese** jsou obsazovány „výjimečně“ (29 %) či „vůbec ne“ (36 %).

Uvedené skutečnosti potvrzují fakt, že vzdělanostní a profesní struktura nově přijímaných pracovníků je výrazně determinována odvětvovou strukturou firem a z toho plynoucími personálními potřebami.

2.3 Faktory rozhodující při přijímání nových pracovníků a absolventů

Další významnou oblastí výzkumu jsou skutečnosti, které z pohledu zaměstnavatelů hrají při výběru nových pracovníků rozhodující úlohu. V souvislosti se zvýšenou pozorností, kterou toto šetření věnuje situaci absolventů škol, je důležité zjištění, zda firmy při přijímání nových pracovníků činí **rozdíl mezi absolventy a zaměstnanci s praxí** a jaká kritéria považují **za rozhodující při výběru** z těchto dvou skupin uchazečů o zaměstnání.

Z tohoto pohledu je nezbytné hlouběji se zabývat i důvody či předpoklady, které vedou zaměstnavatele k přijímání či naopak nepřijímání absolventů. Nelze pominout ani zkoumání, zda zaměstnavatelé upřednostňují absolventy s předchozími pracovními zkušenostmi či praxí absolvovanou v rámci vzdělávání.

Jakým způsobem firmy vyhledávají nové pracovníky?

Respondenti byli požádáni, aby uvedli, v jaké míře využívají předložených způsobů vyhledávání nových pracovníků, případně aby doplnili další alternativy, se kterými mají zkušenost.

Z tabulky 2.3 je zřejmé, že zaměstnavatelé jednoznačně **nejčastěji** (52 % odpovědí „často“ a 32 % odpovědí „občas“) využívají **výběru z těch zájemců o práci, kteří se firmám hlásí sami**. Druhou nejvíce využívanou možností při hledání nových pracovníků je **doporučení stávajících zaměstnanců** (22 % „často“ a 44 % „občas“). Mezi poměrně frekventovanými způsoby dále nacházíme vyhledávání **prostřednictvím úřadů práce** (34 % „často“ a 25 % „občas“), **pomocí internetu** (34 % „často“ a 22 % „občas“) a **inzerce** (20 % „často“ a 31 % „občas“).

Naopak **relativně nejméně** jsou v kvartérním sektoru

využívány služby **personálních agentur** (17 % „výjimečně“ a 66 % „vůbec ne“) a získávání pracovníků **přímo na školách** (22 % „výjimečně“ a 45 % „vůbec ne“).

Rovněž je zřejmé, že převážná většina dotázaných zaměstnavatelů vyhledává nové pracovníky některým z uvedených způsobů; 80 % respondentů jiné způsoby využívá pouze výjimečně či vůbec ne.

Tabulka 2.3: Frekvenční tabulka využívání jednotlivých způsobů hledání nových zaměstnanců

Frekvence	inzeráty	internet	úřady práce	personální agentury	hlásí se sami	doporučení zaměstnanců	přímo na školách	jíným způsobem
často + občas	51%	55%	59%	17%	84%	67%	33%	20%
výjimečně + vůbec ne	49%	45%	41%	83%	16%	33%	67%	80%

Pokud jde o využívání **jíných způsobů vyhledávání** pracovníků, respondenti nejčastěji uváděli osobní kontakt (pod tento pojem lze – slovy zaměstnavatelů – zahrnout osobní znalost přijímaného pracovníka, osobní výběr, přijetí na základě předchozích zkušeností – zde jde např. o výběr z řad těch, kteří ve firmě vykonávali praxi, příp. z řad vlastních absolventů (v případě vzdělávacích institucí); vlastní sledování vhodných kandidátů), **výběrové řízení** (jde zejména o veřejná výběrová řízení, která jsou daná zákonem, ale i konkurzy apod.), **reference** (tzn. přijetí pracovníků na základě doporučení od kolegů, zaměstnanců či známých), **výběr z vlastních zdrojů** (tzn. výběr z vlastní databáze či z řad zaměstnanců), **veletrhy práce**.

Požadavky na praxi při přijímání nových pracovníků

Výsledky šetření dokládají, že při výběru nových pracovníků v kvartérním **sektoru více než polovina (55 %) zaměstnavatelů nečiní rozdíl mezi absolventy a pracovníky s praxí**.

Detailnější pohled ukazuje, že **v nejmenší míře** činí rozdíl mezi absolventy a pracovníky s praxí firmy o velikosti od 26 do 250 zaměstnanců a organizace působící v oblasti vzdělávání. Naopak k rozlišování těchto dvou kategorií pracovníků dochází **nejčastěji** ve firmách o velikosti od 251 do 500 zaměstnanců a v oblasti zdravotní a sociální péče.

Uvedené výsledky jsou vcelku logické. Početnější organizace mívají propracovanou personální strategii a skutečně důsledně rozlišují mezi absolventy a zkušenějšími pracovníky, přičemž pro absolventy mohou mít připravena speciální tréninková schémata; v případě malých organizací lze předpokládat, že s ohledem na nízký počet zaměstnanců a omezenější možnosti postupného zapracování budou zaměstnavatelé důsledněji rozlišovat, zda potřebují zkušeného pracovníka, či zda pro ně předchozí pracovní zkušenosti nejsou zcela nezbytné. Ve vzdělávací sféře bývají často obsazovány pozice, pro jejichž výkon není rozhodující, zda má uchazeč bohatou předchozí praxi (např. vyučující na základních a středních školách), naopak v oblasti zdravotnictví bývají předchozí pracovní zkušenosti významným faktorem ovlivňujícím přijímací řízení.

Kritéria ovlivňující přijetí pracovníka s praxí a absolventa

Při bližším zkoumání faktorů a okolností, které ovlivňují přijímání nových pracovníků, je rovněž důležité zaměřit se na kritéria, která zaměstnavatelé považují za rozhodující

2. Požadavky zaměstnavatelů v kvartérním sektoru ve vztahu k absolventům škol

při výběru jednak z kategorie absolventů, jednak z řad pracovníků s praxí. Tato problematika nabývá na významu i v návaznosti na zjištění z předchozí kapitoly, že významná část zaměstnavatelů při náboru nových zaměstnanců činí rozdíl mezi absolventy a pracovníky s bohatšími pracovními zkušenostmi.

Zatímco při výběru **pracovníků s bohatšími pracovními zkušenostmi** rozhoduje v kvartérním sektoru především charakter **předchozí praxe** a **odborná kvalifikace** (resp. odbor-

nost, odborné znalosti, odborná způsobilost a kvalifikace), v případě **absolventů** zaměstnavatelé kladou důraz zejména na stupeň a obor dosaženého **vzdělání**, **ochotu dále se vzdělávat** a **odbornou kvalifikaci**, resp. **orientaci v oboru**.

V případě **pracovníků s praxí** je významné rovněž **požadované vzdělání**, **profesní zkušenosti**, **ochota dále se vzdělávat** a **komunikativnost**.

Pro **absolventy** je důležité, zda projevují dostatečný **zájem o práci** a **chuť pracovat**, nakolik jsou **komunikativní**, zda ovládají **cizí jazyk** a jak jsou zblhlí **v práci s výpočetní technikou**.

Uvedená zjištění v tabulce 2.4 naznačují, že absolventi mohou navzdory nedostatku či absenci odborné praxe konkurovat zkušenějším pracovníkům, a to díky své ochotě se dále vzdělávat, zájmu o obor a chuti pracovat, čerstvým odborným znalostem a dovednostem, znalosti cizích jazyků či dovednostem v práci s výpočetní technikou.

Jaké jsou důvody pro přijímání absolventů?

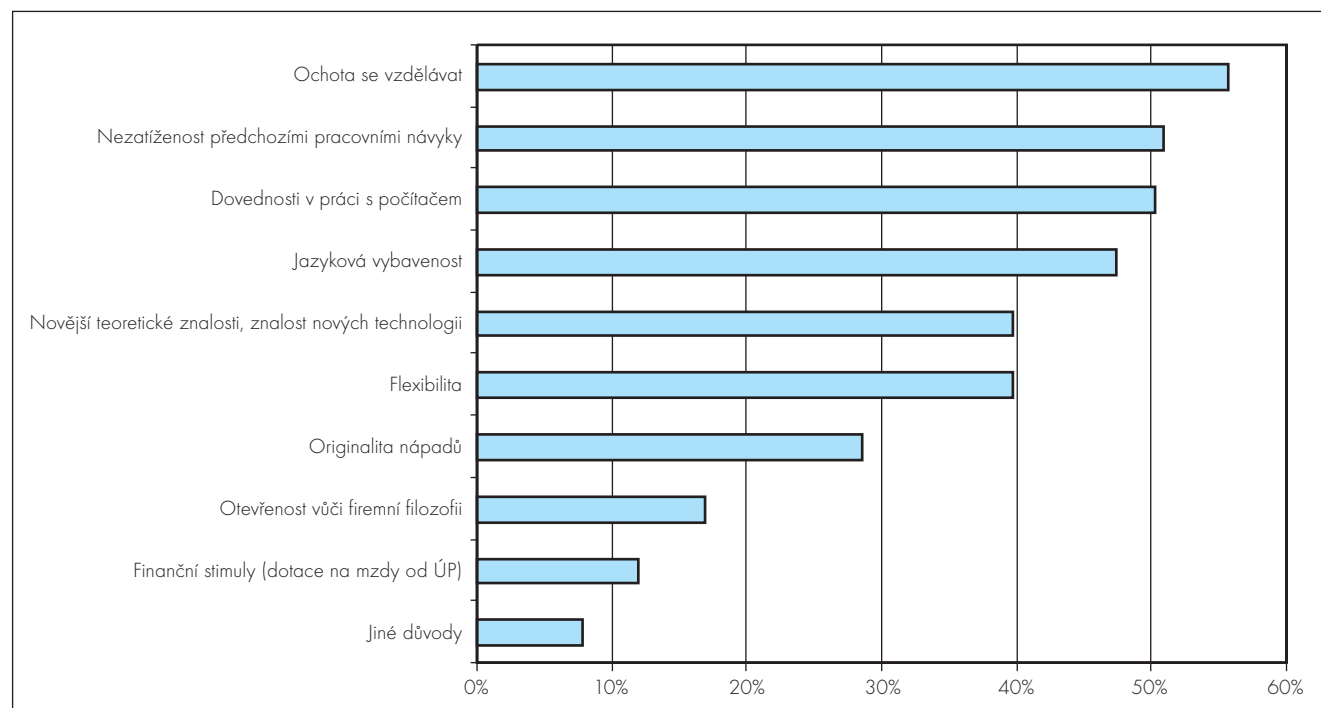
Jak vyplývá z předchozího textu, převážná většina firem v kvartérním sektoru se přijímání absolventů nevyhýbá, v některých případech jsou absolventi dokonce preferováni. Podívejme se tedy blíže na důvody, které vedou zaměstnavatele k ochotě absolventy přijímat. Respondentům byly nabídnuty možné příčiny preferování absolventů, kromě nich však zaměstnavatelé mohli doplnit další důvody.

Respondenti jako relativně nejčastější důvod uváděli **ochotu se vzdělávat** (56 %), **nezatíženost předchozími pracovními návyky** (51 %) a **dovednosti v práci s počítačem** (50 %). Zaměstnavatelé u absolventů oceňují také **jazykovou vybavenost** (47 %), **čerstvé teoretické znalosti a znalost nových technologií** a **flexibilitu** (shodně 40 %).

Tabulka 2.4: Kritéria pro přijetí zaměstnanců
(%podíl firem s tímto požadavkem)

Požadavky na absolventy	Požadavky na pracovníky s praxí
26% Požadované vzdělání	31% Předchozí praxe
22% Ochota dále se vzdělávat	29% Odborná kvalifikace
21% Odborná kvalifikace, orientace v oboru	18% Požadované vzdělání
14% Zájem o práci, chuť pracovat	13% Profesní zkušenosti
13% Komunikativnost	11% Ochota dále se vzdělávat
10% Znalost jazyků	10% Komunikativnost
9% Dovednosti v práci s počítačem	8% Reference
7% Flexibilita	8% Flexibilita
6% Předchozí praxe	7% Práce v týmu
6% Adaptabilita	7% Samostatnost
6% Práce v týmu	5% Znalost jazyků
5% Výsledky	5% Dovednosti v práci s počítačem
4% Schopnosti a dovednosti	5% Schopnosti a dovednosti
4% Zodpovědnost	5% Adaptabilita
3% Dojem z přijímacího pohovoru	5% Pracovitost, pracovní nasazení
3% Pracovní nasazení	4% Zájem o práci, chuť pracovat
3% Samostatnost	4% Zodpovědnost
3% Vystupování	4% Výsledky
3% Aktivní přístup	3% Schopnost řešit problém
3% Kreativita	3% Vystupování
2% Osobnostní profil	3% Předchozí zaměstnání

Obrázek 2.5: Důvody pro přijímání absolventů

2. Požadavky zaměstnavatelů v kvartérním sektoru ve vztahu k absolventům škol

Originalita nápadů (29 %), ochota přijímat názory a postoje dané firmy, tzv. **firemní filozofii** (17 %), a případné **finanční stimuly** spojené s přijetím absolventa, jako jsou dotace na mzdové náklady poskytované úřadem práce (12 %), jsou spíše okrajovými důvody, které hrají roli při přijímání absolventů.

Mezi dalšími **důvody**, doplněnými samotnými **respondenty**, jednoznačně dominují **nižší mzdové nároky** absolventů, **omlazení pracovního kolektivu** či výběr z těch, kteří u daného zaměstnavatele vykonávali **praxi** a se kterými má tedy organizace již předchozí zkušenost. Pro firmy je také důležitý **zájem o práci, osobnostní profil** uchazeče, **vzdělání v oboru** a v neposlední řadě i možnost **zapojení** uchazeče do existujícího pracovního **týmu**.

Jaké jsou důvody nepřijímání absolventů?

Ačkoli významná část firem je otevřená vůči přijímání absolventů, řada zaměstnavatelů se jim přesto spíše vyhýbá. Je tudíž potřebné blíže zkoumat důvody, resp. předpoklady, které firmy k tomuto chování vedou.

Nejčastějším důvodem odmítání absolventů je **nedostatek praxe a pracovních zkušeností** absolventů (29 %), následovaný **nereálnými představami absolventů** o výši mzdy, pracovní době či pracovním zařazení (27 %). Méně časté je pak nepřijetí absolventa z důvodu **nízké pracovní morálky** (14 %) či **delší doby**, kterou absolventi potřebují na zapracování (12 %). Spíše okrajově (8 %) se zde objevuje také **neschopnost přizpůsobit se firemní filozofii** či **proniknout do způsobu práce**.

Za pozornost dále stojí **důvody doplněné samotnými respondenty**, mezi kterým jednoznačně dominuje skutečnost, že na některé pozice **nelze přijmout absolventa** (tento důvod vychází zejména ze sféry školství a zdravotnictví, kde není možné obsadit některá místa pracovníky bez praxe), a fakt,

že ačkoli se organizace přijímání absolventů nevyhýbá, **absolventi se** na obsazení určitých pozic **nehlásí**. V některých případech mají zaměstnavatelé strach z toho, že absolventi **po získání praxe odejdou** za výhodnější nabídkou, jindy vyjadřují obavu z **nedostatečné zodpovědnosti absolventů** za vykonávané úkoly.

Zvýhodňují zaměstnavatelé absolventy s praxí?

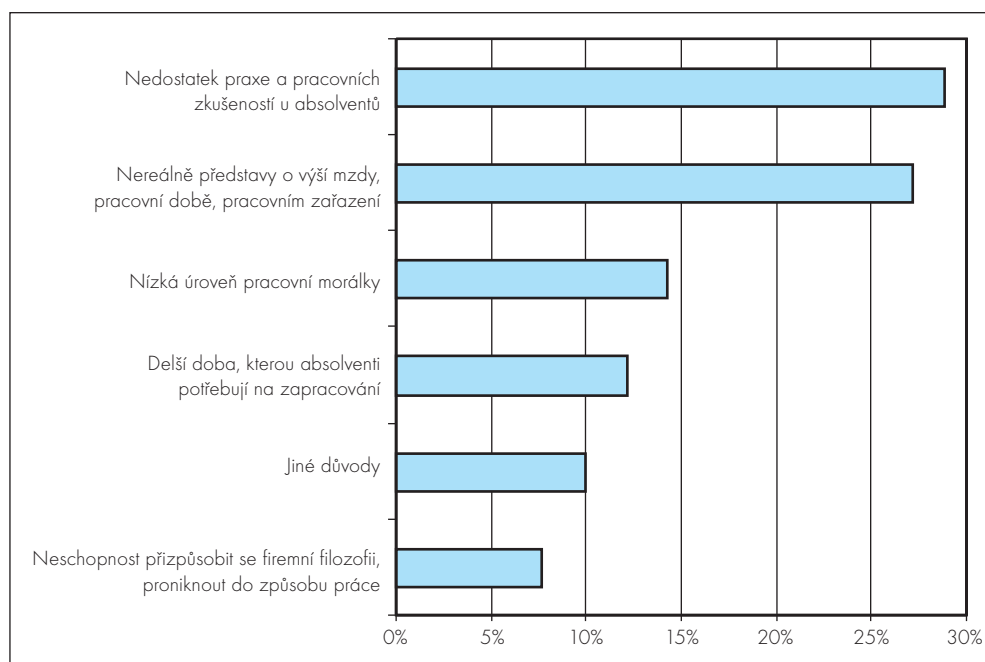
V situaci, kdy se na stejnou pozici hlásí dva absolventi, přičemž jeden při studiu určitou dobu pracoval a druhý nikoliv, **23 %** respondentů by jednoznačně dalo **přednost absolventovi s předchozí praxí** (resp. brigádou apod.), naopak **36 %** zaměstnavatelů by absolventa s praxí rozhodně nijak **nezvýhodňovalo**. Ve **20 %** případů dotazované firmy uvedly, že absolventy s praxí **preferují za určitých podmínek**, jako je např. výkon praxe přímo v dané firmě, praxe v oboru, dlouhodobost praxe, využitelnost praxe pro dané pracovní místo, ale i celkový profil daného uchazeče – řada zaměstnavatelů totiž uvádí, že absolventa s praxí by preferovala pouze v případě, že v porovnání s ostatními uchazeči by jeho znalosti, schopnosti, dovednosti a obecné předpoklady pro výkon dané pozice byly na srovnatelné či vyšší úrovni. Ve smyslu, že **nevědí**, se vyjádřila **2 %** respondentů. Zbýlých 18 % dotázaných zaměstnavatelů tuto otázku nezodpovědělo.

Pohled respondentů na předchozí praxi absolventů je však do určité míry **odlišný**. Někteří zaměstnavatelé zastávají názor, že není důležité, kde byla praxe či brigáda vykonávána, jiní naopak upřednostňují praxi buď v příslušném oboru, nebo přímo v dané firmě. Případné preferování výkonu praxe v dané organizaci je zpravidla úzce spjato se skutečností, že zaměstnavatel má možnost budoucího zaměstnance lépe poznat a blíže se seznámit nejenom s jeho znalostmi, schopnostmi a dovednostmi, ale také i s jeho přístupem k práci. Někteří zaměstnavatelé však přikládají větší význam **ochotě**

absolventů **se učit**, jejich **otevřenosti vůči novým poznatkům a pozitivnímu přístupu k práci** než-li předchozím pracovním zkušenostem.

Zároveň však nelze opomenout skutečnost, že **předchozí pracovní aktivita absolventů** vypovídá podle názoru řady zaměstnavatelů o **samostatnosti, zájmu pracovat, poznat pracovní prostředí** (příp. i **práci v oboru**), o snaze **získat zkušenosti a praxi** či o **přístupu k životu**. Rovněž se lze domnívat, že absolventi s praxí mají již **realnější představy o pracovním prostředí** (příp. se i lépe **orientují v oboru**), určité **pracovní návyky**, jsou schopni **snadněji se adaptovat** na pracovní režim, a jsou **zodpovědnější**.

Obrázek 2.6: Důvody nepřijímání absolventů

2. Požadavky zaměstnavatelů v kvartérním sektoru ve vztahu k absolventům škol

Předchozí praxe je tak oceňována nejenom z pohledu nabytých znalostí, schopností a dovedností, ale je chápána i jako **projev aktivního přístupu k práci**, popř. i snahy **doplňovat si už během studia teoretické znalosti o praxi**. Podle názoru některých zaměstnavatelů jsou ideální **zahraniční zkušenosti**, v rámci kterých si student může prohloubit i jazykové znalosti.

Jak jsme již uvedli, často panuje názor, že předchozí pracovní zkušenosti jsou důležité, nicméně nepředstavují jediné rozhodující kritérium. **Klíčovou roli pak hraje celkový dojem při přijímacím pohovoru a osobnostní předpoklady a kvality.** Důležitá je rovněž **ochota učit se, zapracovat se, případně se přizpůsobit** požadavkům konkrétní firmy. Lze tedy shrnout, že předchozí pracovní zkušenosti dozajista představují lepší výchozí pozici absolventa při hledání pracovního uplatnění, absolventi však mohou disponovat i jinými přednostmi, které dokáží nedostatek či absenci předchozí praxe vyvážit.

2.4 Profese, které zaměstnavatelé nejčastěji potřebují

Z hlediska problematiky uplatnitelnosti absolventů na trhu práce je rovněž důležité zaměřit se jednak na zjišťování oborů, u kterých firmy pocítují nedostatek pracovníků, jednak na identifikaci oborů, ve kterých se zaměstnavatelé potýkají s kvalitou mladých pracovníků. Předmětem šetření bylo také zkoumání názorů zaměstnavatelů na to, které obory pokládají za perspektivní. V souvislosti se vstupem ČR do EU v roce 2004 nás rovněž zajímalo, zda zaměstnavatelé již pozorují či očekávají do budoucna nějaké změny v personální oblasti.

Profese či obory, u kterých se firmy potýkají s nedostatkem pracovníků

Výsledky šetření ukazují, že **nedostatek pracovníků** určitých profesí **pociťuje celkem 49 % respondentů** (5 % dotázaných firem se k této otázce nevyjádřilo). Přitom o relativně největší problém jde u organizací působících ve sféře zdravotních a sociálních služeb, v oblasti finančního zprostředkování a také i v oblasti nemovitostí a podnikání.

Při pohledu na tabulku 2.5 je evidentní, že z hlediska četnosti odpovědí jsou jednoznačně nejvíce postrádáni **pedagogové** (zejména kvalifikovaní učitelé cizích jazyků, odborného výcviku či odborných předmětů a vyučující výpočetní techniky), **lékaři**, **IT pracovníci** (zejm. programátoři či správci sítí), **zdravotní sestry a sociální pracovníci**.

Nedostatek pracovníků byl sledován rovněž v **oborové struktuře**. Vzhledem k tomu, že odpovědi respondentů často nekorespondují s oficiální klasifikací oborů vzdělání, snahou bylo spíše vystihnout určité obecné tendence, které jsou zachyceny v tabulce. V některých případech bylo možné odlišit u údajů i úroveň vzdělání (D – vyučení).

Respondenti opět nejčastěji uváděli skupinu oborů **75 Pedagogika, učitelství a sociální péče** (jde zejména

Tabulka 2.5: Nedostatkové profese a obory vzdělání

Profese	Celkem	Obor	Celkem
Pedagog	55	Pedagogika, učitelství a sociální péče	68
Lékař	21	Zdravotnictví	27
IT	19	Stavebnictví	21
Zdravotní sestra	15	Lékařské obory	21
Sociální pracovník	13	IT	19
Stavebnictví	11	Strojírenství – D	15
Právník	11	Právní činnosti	13
Obchodník	7	Obchod	12
Úklidové práce	6	Osobní a provozní služby	9
Fyzioterapeut	6	Elektrotechnika	7
Elektro	6	Strojírenství	6
Zámečnick	5	Laborant	5
Veterinář	5	Veterinářství	5
Manažer	4	Ekonomika a administrativa	4
Laborant	4	Gastronomie, hotel. a turismus – D	4
		Manažer	4

Pozn. V tabulkách jsou u jednotlivých položek uvedeny počty odpovědí respondentů.

o učitele cizích jazyků či odborných předmětů a o sociální pracovníky), **53 Zdravotnictví** (zejména zdravotní sestry, fyzioterapeuti a sanitáři), **36 Stavebnictví, geodézie a kartografie** (zejm. stavební technici a dělnické profese) a **51 Lékařské vědy**.

Citelnější nedostatek je dále pociťován i v případě **IT oborů**, skupiny oborů **23 Strojírenství a strojírenská výroba** (a to zejména učebních oborů), **68 Právo, právní a veřejnoprávní činnost** (hlavně právníci, ale také pracovníci v ochraně majetku a osob) a **66 Obchod** (zejména obchodníci).

Profese či obory, u kterých se firmy potýkají s kvalitou mladých pracovníků

S nedostatečnou kvalitou mladých pracovníků ve věku do 35 let se u některých profesí či oborů potýká celkem **17 % dotázaných firem** (74 % firem problémy nepociťuje, 9 % respondentů neodpovědělo). Přitom **nejvýrazněji** pociťují tyto **problémy** firmy z oblasti **finančního zprostředkování** (32 %), **zdravotních a sociálních služeb** (21 %) a **nemovitostí a podnikání** (20 %).

Je třeba upozornit, že problémy týkající se kvality mladých pracovníků spatřují respondenti ne vždy přímo v odvětví, ve kterém dané firmy působí. Například firmy ze sféry finančního zprostředkování uvádějí kromě bankovních poradců či obchodních zástupců i takové profese, jako je autoelektrikář, automechanik či opravář. Naopak přímá vazba mezi oborovým zaměřením dotazovaných organizací a kritizovanými profesemi je silná zejména v oblasti vzdělávání a zdravotních a sociálních služeb, kde jsou nejčastěji zmiňováni pedagogové, resp. lékaři, zdravotní sestry a další zdravotnické profese.

Celkově byli jako profesní skupiny, ve kterých respondenti spatřují problémy s kvalitou mladých pracovníků, nejčastěji zmiňováni **pedagogové**, následováni **administrativními pracovníky a zdravotními sestrami**. Výskyt dalších profesí byl spíše sporadický.

Ve shodě s definováním problematických profesí je možné určit i příslušné obory, resp. skupiny oborů vzdělání.

3. Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce

Tabulka 2.6: Profese a obory vzdělání s nedostatečnou kvalitou mladých pracovníků

Profese	Celkem	Obor	Celkem
Pedagog	13	Pedagogika a učitelství	13
Administrativa	6	Zdravotnictví	10
Zdravotní sestra	6	Stavebnictví	9
Zámečnick	3	Ekonomika a administrativa	7
Dělnické profese	2	Strojírenství - D	6
Ekonom	2	Strojírenství	3
IT	2	Gastronomie, hotelnictví, turismus	3
Klempíř	2	Obchod	3
Kuchař	2	Osobní a provozní služby	2
Laborant	2	Elektrotechnika	2
Lékař	2	Požární ochrana a průmyslová bezpečnost	2
Obchod	2	Lékařské obory	2
Pečovatel	2	Dělnické profese	2
Sanitář	2	Ekonom	2
Stavebnictví	2	IT	2
Technické obory	2	Laborant	2
Veterinář	2	Technické obory	2
		Veterinář	2

Pozn. V tabulkách jsou u jednotlivých položek uvedeny počty odpovědí respondentů.

S problémy s kvalitou mladých pracovníků se respondenti nejčastěji setkávají v případě absolventů skupin oborů **75 Pedagogika, učitelství a sociální péče** (postrádání jsou zejména kvalitní vyučující cizích jazyků), **36 Stavebnictví, geodézie a kartografie**, (zejména dělnické profese jako tesař, zedník, malíř, pokrývač), **63 Ekonomika a administrativa** (hlavně administrativní a asistentské pozice), **23 Strojírenství a strojírenská výroba** (především dělnické profese jako zámečnick, mechanik, opravář), **53 Zdravotnictví** (hlavně zdravotní sestry a sanitáři), **69 Osobní a provozní služby** (zejména pečovatelé).

Perspektivní obory vzdělání v pohledu zaměstnavatelů

Respondenti byli požádáni, aby se pokusili stanovit obory vzdělání, po kterých bude podle jejich názoru na trhu práce poptávka v dalších letech.

V celkovém pohledu předpokládají zaměstnavatelé největší poptávku po **IT oborech** (od středoškolských pozic až po vysoce specializované), dále pak po oborech skupiny **23 Strojírenství a strojírenská výroba** (bez rozlišení, zda se jedná o učební obory, středoškolské či vysokoškolské pozice), po **lékařských oborech** (ať už v obecné rovině, nebo je zdůrazňována zejména stomatologie) a **technických oborech** (především strojírenských, elektro-technických a stavebních).

Stabilní zájem by měl být i o **ekonomické obory** (ať už obecně, nebo se zaměřením na management, účetnictví či daňové poradenství), **stavební obory** (buď bez rozlišení, nebo o dělnické profese, jako jsou zedníci, klempíři, instalatéři, pokrývači, tesaři), **řemeslné profese** (např. zedník, truhlář, tesař, malíř, ale i umělecká řemesla) a **zdravotnické a lékařské obory**.

Tabulka 2.7: Perspektivní obory

Obory skupiny	Celkem
IT	14,3%
Strojírenství	5,8%
Lékařské obory	5,4%
Technické obory	5,1%
Ekonomické obory	4,5%
Stavebnictví	4,5%
Řemesla	4,4%
Zdravotnictví	4,0%
Cizí jazyky	3,4%
Strojírenství - D	3,3%
Učitelství	3,3%
Stavebnictví - D	3,2%
Sociální služby	3,2%
Elektrotechnika a telekomunikace	2,8%
Právní činnost	2,5%

3. Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce

Šetření zabývající se názory zaměstnanců pracovních úřadů je důležitým prvkem, který vytváří komplexní pohled na situaci absolventů a mladých lidí na trhu práce. Důvodem je zejména fakt, že na úřady práce se obrací velká část absolventů, a to především ze středních škol. Názory pracovníků úřadů práce jsou přínosem i vzhledem ke skutečnosti, že pracovní úřady se situací absolventů zabývají v praktické rovině, řeší konkrétní problémy spojené s uplatněním absolventů na trhu práce. To, že k problémům přistupují především z pohledu jednotlivců, kterým se snaží zprostředkovat pracovní uplatnění, jim umožňuje hodnotit konkrétní limitující faktory uplatnění, a to jak z hlediska úrovně dosažené kvalifikace a oboru vzdělání, tak i požadovaných odborných dovedností a pracovních postojů, flexibility, mobility i dalších faktorů. Poznatky pracovníků úřadů práce o možnostech umístění absolventů proto

představují významný zdroj podnětů a zpětnou vazbu pro školskou sféru.

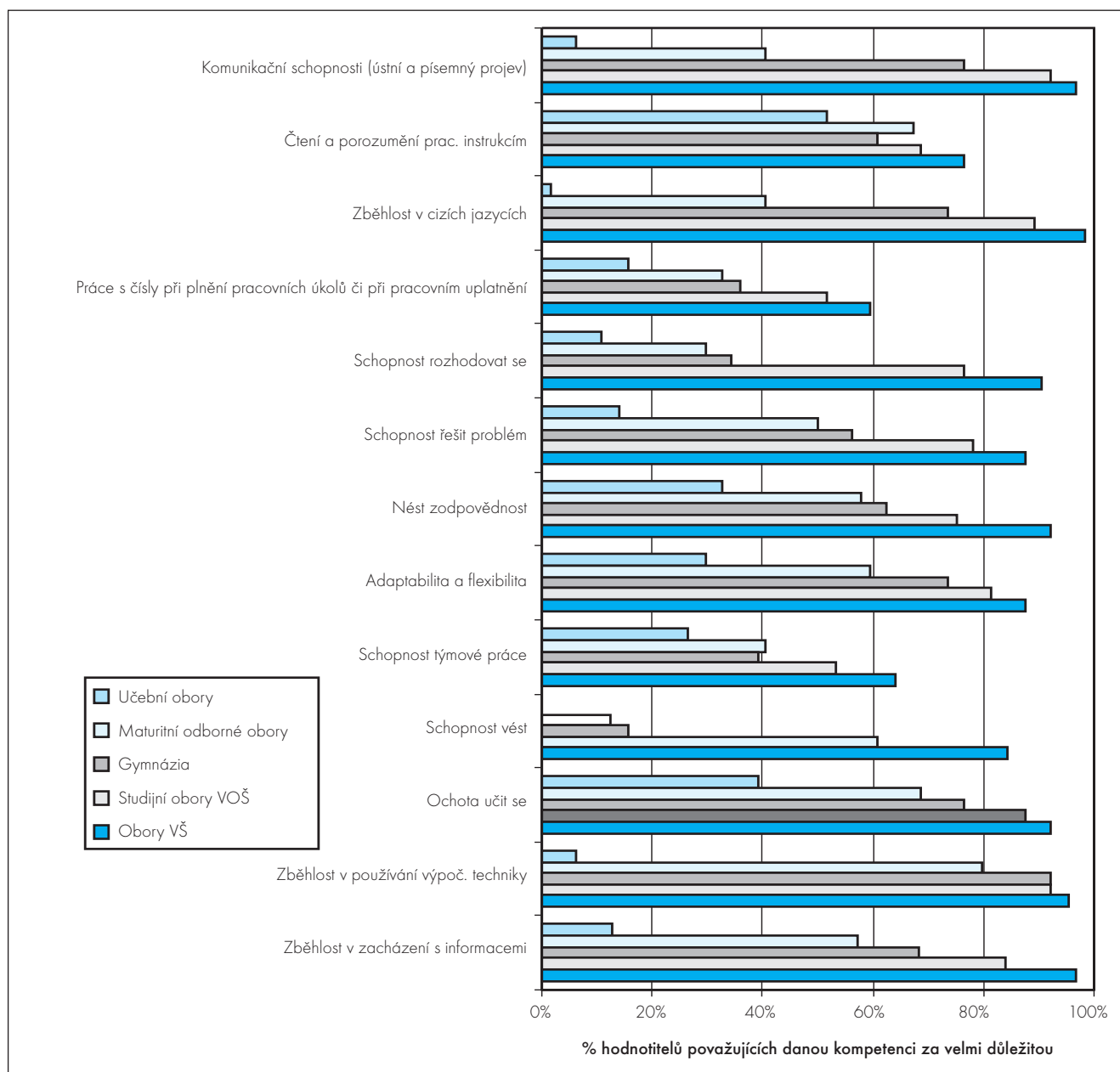
Během šetření byly pořízeny informace související se samotnou prací a aktivitami pracovníků úřadů práce. Konkrétně se průzkum zaměřil na vybrané nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, tj. rekvalifikace, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, na programy k řešení zaměstnanosti, a dále na spolupráci úřadů práce a škol. Cílem šetření v tomto případě bylo získat více informací o tom, jak v současné době v praxi fungují opatření, která mají přispívat k vyšší zaměstnanosti absolventů.

3.1 Kompetence požadované od absolventů škol

Význam a přínos názorů této kategorie respondentů pro zjištění důležitosti jednotlivých kompetencí souvisí s po-

3. Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce

Obrázek 3.1: Hodnocení důležitosti kompetencí podle jednotlivých úrovní vzdělání

stavením úřadů práce jako zprostředkujícího článku mezi uchazečem o zaměstnání na jedné straně a potenciálním zaměstnavatelem na straně druhé. Zkušenosti vyplývající z této pozice umožňují pracovníkům úřadů práce posoudit konkrétní požadavky zaměstnavatelů na absolventy škol různých úrovní vzdělání, případně identifikovat problematické oblasti získaného vzdělání.

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že **respondenti hodnotí důležitost znalostí, schopností a dovedností diferencovaně v závislosti na úrovni získaného vzdělání**. Zatímco v kategorii absolventů VOŠ a vysokých škol jsou posuzovány všechny sledované kompetence jako velmi důležité, **se snižující se úrovní vzdělání a v souvislosti s předpokládaným charakterem vykonávané práce hodnocení důležitosti u řady kompetencí klesá**.

Největší difference v hodnocení důležitosti jednotlivých kompetencí **mezi úrovněmi vzdělání jsou patrné mezi absolventy učebních oborů a ostatních kategorií vzdělání**.

Největší rozdíly mezi jednotlivými kompetencemi lze nalézt u schopnosti vést. Tato kompetence je velmi důležitá u vysokoškoláků a větší důležitost má i u absolventů studijních oborů VOŠ. U maturantů je hodnocena jako méně důležitá a u absolventů učebních oborů jako nedůležitá.

Z hodnocení dále vyplývá, že **mezi kompetence s výraznějšími rozdíly mezi úrovněmi vzdělání patří komunikační schopnosti a dovednosti, zběhlost v cizím jazyce, práce s informacemi a schopnost rozhodovat se**.

Některé dovednosti jsou považovány za významné a využitelné na různých pracovních pozicích a rozdíly v hodnocení důležitosti ve vztahu k získané úrovni

3. Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce

vzdělání jsou zde méně výrazné. Do této kategorie můžeme zařadit **schopnost porozumět pracovním instrukcím, pracovat s čísly, nést odpovědnost, adaptabilitu a flexibilitu, schopnost pracovat v týmu a ochotu učit se.**

Pracovníci úřadů práce dále v dotaznících uváděli i jiné kompetence důležité pro absolventy, které v nabízených variantách nenalezli. Jde např. o manuální a technickou zručnost, samostatnost, spolehlivost, podnikavost, ochotu cestovat, schopnost sebe prezentace, seberealizace v oboru, stejně jako o motivaci k celoživotnímu učení a ochotu přizpůsobit se či loajalitu k firmě.

Důležitost kompetencí absolventů učebních oborů pro jejich úspěšné uplatnění

Z hodnocení vyplývá, že pro respondenty bylo mnohdy velmi obtížné obecně hodnotit důležitost znalostí, schopností a dovedností speciálně u absolventů učebních oborů. V dotazníkovém šetření mnohdy uváděli, že situace se liší a je velmi závislá na oboru. To je ostatně patrné i z výsledků šetření, které ukazují, že velké procento respondentů považuje některé kompetence za důležité a zároveň i za nedůležité, viz následující tabulka (např. schopnost rozhodovat se).

Obecně lze konstatovat, že **kompetence u absolventů učebních oborů jsou pracovníky úřadů práce nejčastěji hodnoceny jako spíše důležité.**

Za nejdůležitější kompetenci je považována schopnost čtení a porozumění pracovním instrukcím, kterou jako velmi důležitou označilo 52 % respondentů (a jako spíše důležitou dalších 45 % respondentů). **Dále je pro tuto vzdělanostní skupinu důležitá i ochota se učit,** kterou hodnotí jako velmi důležitou 39 % a za spíše důležitou 53 % respondentů. Za významnou je považována i **adaptabilita a flexibilita,** kterou za spíše důležitou označilo 58 % respondentů a za velmi důležitou dalších 30 % z nich. Důležitá je podle názoru pracovníků úřadů práce i **schopnost nést zodpovědnost a schopnost týmové práce.** Spíše důležitá je podle respondentů práce s čísly.

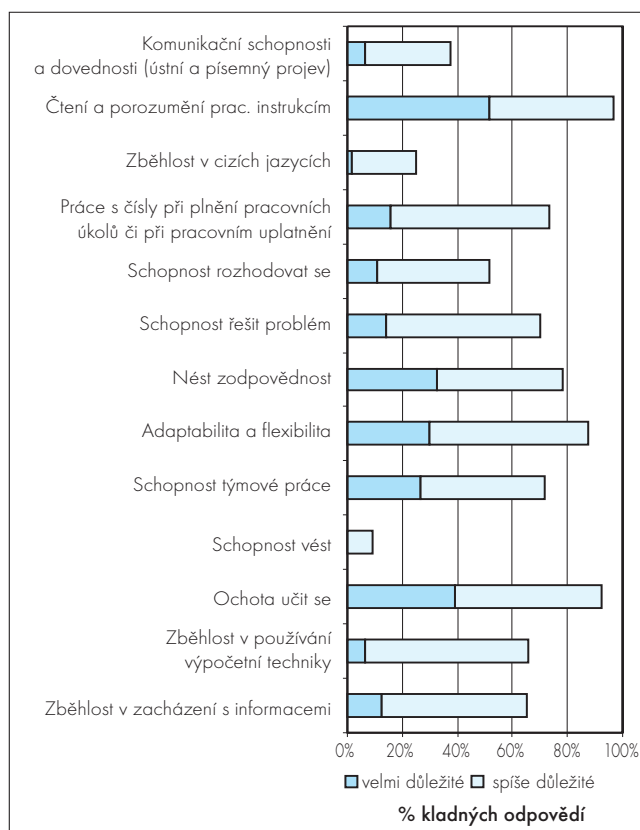
Naopak jako nejméně významná se pro tuto kategorii absolventů jeví schopnost vést, kterou jako spíše nedůležitou a nedůležitou označilo 91 % pracovníků úřadů práce. **Relativně menší důležitost je u této vzdělanostní úrovně přisuzována znalosti cizích jazyků,** kterou jako nedůležitou nebo spíše nedůležitou označilo celkem 75 % dotázaných. V souvislosti s diskusí o potřebě znalosti cizích jazyků u vyučených je ale na druhou stranu nutno upozornit na značně rozdílné hodnocení důležitosti a využitelnosti této znalosti v rámci jednotlivých oborů. Relativně menší důležitost je přisuzována i **komunikačním schopnostem a dovednostem,** které za spíše nedůležité označilo 59 % respondentů.

Tabulka 3.1: Hodnocení důležitosti kompetencí vyučených absolventů

	1	2	3	4
Komunikační schopnosti a dovednosti (ústní a písemný projev)	6%	31%	59%	3%
Čtení a porozumění pracovním instrukcím	52%	45%	3%	0%
Zběhlost v cizích jazycích	2%	23%	63%	13%
Práce s čísly při plnění pracovních úkolů či při pracovním uplatnění	16%	58%	23%	3%
Schopnost rozhodovat se	11%	41%	41%	8%
Schopnost řešit problém	14%	56%	25%	5%
Nést zodpovědnost	33%	45%	20%	2%
Adaptabilita a flexibilita	30%	58%	13%	0%
Schopnost týmové práce	27%	45%	23%	5%
Schopnost vést	0%	9%	58%	33%
Ochota učit se	39%	53%	5%	3%
Zběhlost v používání výpočetní techniky	6%	59%	33%	2%
Zběhlost v zacházení s informacemi	13%	52%	32%	3%

(1 - velmi důležité, 2 - spíše důležité, 3 - spíše nedůležité, 4 - nedůležité)

Obrázek 3.2: Hodnocení důležitosti kompetencí vyučených

Důležitost kompetencí absolventů maturitních odborných oborů pro jejich úspěšné uplatnění

Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že v porovnání s absolventy učebních oborů důležitost kompetencí u absolventů maturitních odborných oborů se zvyšuje. Všechny zkoumané znalosti, schopnosti a dovednosti lze podle pracovníků úřadů práce považovat za důležité.

Pro absolventy maturitních odborných oborů se jako **nejdůležitější kompetence** ukazuje **zběhlost v používání výpočetní techniky,** kterou do kategorie velmi důležitých kompetencí zařadilo 80 % respondentů. Jako **vysoce potřebné** jsou uváděny **ochota učit se** (jako velmi důležitou ji hodnotí 69 % respondentů) a **schopnost porozumění pracovním in-**

3. Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce

Tabulka 3.2: Hodnocení důležitosti kompetencí absolventů maturitních odborných oborů

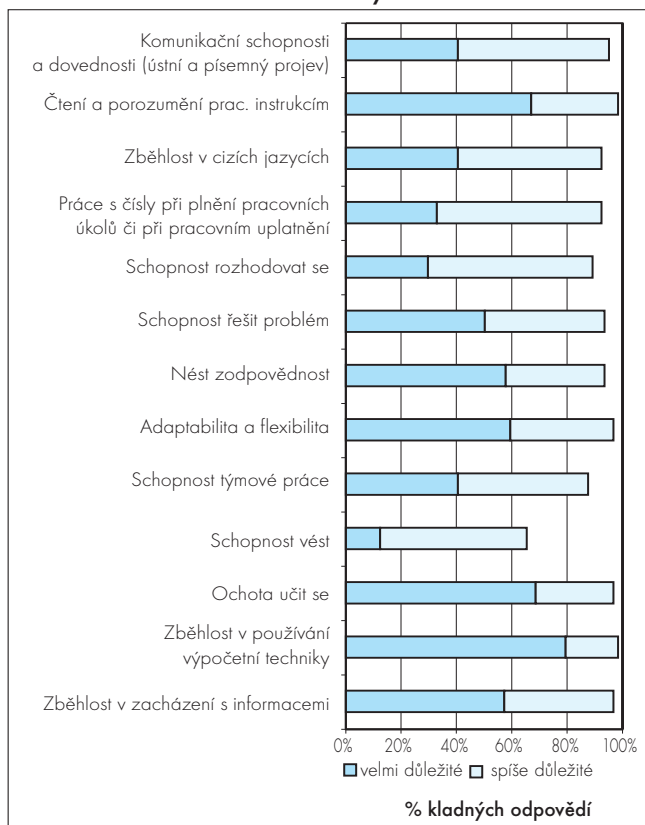
	1	2	3	4
Komunikační schopnosti a dovednosti (ústní a písemný projev)	41%	55%	5%	0%
Čtení a porozumění pracovním instrukcím	67%	31%	2%	0%
Zběhllost v cizích jazycích	41%	52%	8%	0%
Práce s čísly při plnění pracovních úkolů či při pracovním uplatnění	33%	59%	8%	0%
Schopnost rozhodovat se	30%	59%	11%	0%
Schopnost řešit problém	50%	44%	6%	0%
Nést zodpovědnost	58%	36%	6%	0%
Adaptabilita a flexibilita	59%	38%	3%	0%
Schopnost týmové práce	41%	47%	11%	2%
Schopnost vést	13%	53%	27%	8%
Ochota učit se	69%	28%	3%	0%
Zběhllost v používání výpočetní techniky	80%	19%	2%	0%
Zběhllost v zacházení s informacemi	57%	40%	3%	0%

Tabulka 3.3: Hodnocení důležitosti kompetencí absolventů gymnázií

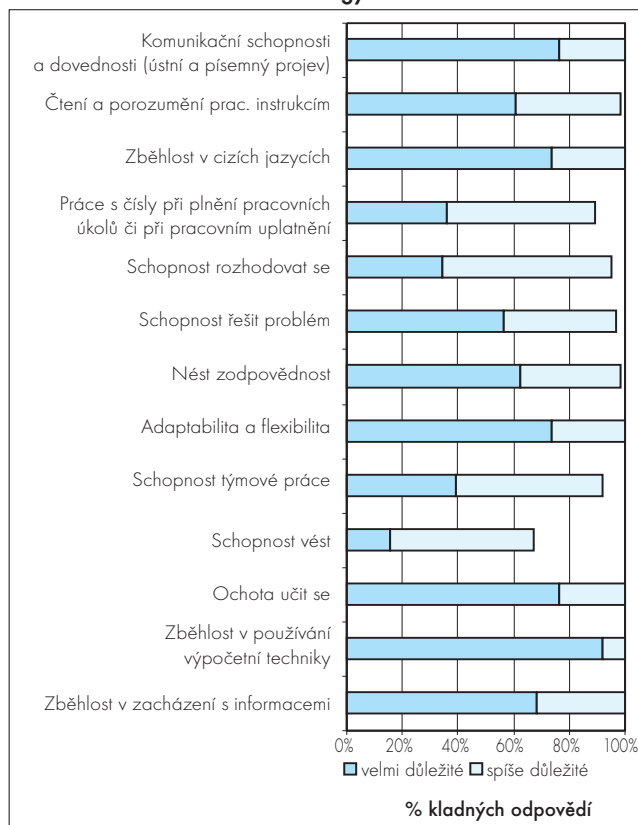
	1	2	3	4
Komunikační schopnosti a dovednosti (ústní a písemný projev)	77%	23%	0%	0%
Čtení a porozumění pracovním instrukcím	61%	38%	2%	0%
Zběhllost v cizích jazycích	73%	27%	0%	0%
Práce s čísly při plnění pracovních úkolů či při pracovním uplatnění	36%	53%	11%	0%
Schopnost rozhodovat se	34%	61%	5%	0%
Schopnost řešit problém	56%	41%	3%	0%
Nést zodpovědnost	63%	36%	2%	0%
Adaptabilita a flexibilita	73%	27%	0%	0%
Schopnost týmové práce	39%	53%	6%	2%
Schopnost vést	16%	52%	28%	5%
Ochota učit se	77%	23%	0%	0%
Zběhllost v používání výpočetní techniky	92%	8%	0%	0%
Zběhllost v zacházení s informacemi	68%	32%	0%	0%

(1 – velmi důležité, 2 – spíše důležité, 3 – spíše nedůležité, 4 – nedůležité)

Obrázek 3.3: Hodnocení důležitosti kompetencí absolventů maturitních odborných oborů

Obrázek 3.4: Hodnocení důležitosti kompetencí absolventů gymnázií

strukcím, kterou do kategorie velmi důležitých dovedností zařadilo 67% respondentů.

Mezi důležitější kompetence dále patří adaptabilita a flexibilita, zběhllost v zacházení s informacemi, schopnost nést zodpovědnost a řešit problém.

Mezi méně důležité kompetence je podobně jako u předchozí kategorie vzdělání řazena schopnost vést. Ve srovnání s absolventy učebních oborů je ale hodnocena poměrně vysoko, za důležitou ji považuje celkem 66% respondentů.

Důležitost kompetencí absolventů gymnázií pro jejich úspěšné uplatnění

Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že všechny zkoumané znalosti, schopnosti a dovednosti lze podle pracovníků úřadů práce považovat u absolventů gymnázií za důležité. V porovnání s maturanty odborných oborů jsou na absolventy gymnázií kladeny větší nároky, důležitost kompetencí se u nich zvyšuje.

3. Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce

Podíváme-li se na hodnocení důležitosti jednotlivých klíčových kompetencí absolventů gymnázií, pak se jako nejdůležitější kompetence ukazuje zběhlost v používání výpočetní techniky, kterou za velmi důležitou označilo 92 % respondentů.

Vysoká důležitost je přikládána komunikačním schopnostem a dovednostem a schopnosti učit se, které do kategorie velmi důležitých kompetencí zařadilo kolem 77 % dotázaných pracovníků úřadů práce, dále potom zběhlosti v cizích jazycích a adaptabilitě a flexibilitě. Tyto kompetence hodnotí jako velmi důležité 73 % respondentů. Za významnější považují pracovníci úřadů i schopnosti pracovat s informacemi a s výpočetní technikou.

Důležitost kompetencí absolventů studijních oborů VOŠ pro jejich úspěšné uplatnění

Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že všechny zkoumané znalosti, schopnosti a dovednosti lze podle pracovníků úřadů práce považovat pro absolventy gymnázií za velmi důležité. V porovnání s maturanty jsou na absolventy VOŠ kladeny větší nároky, důležitost kompetencí se u nich zvyšuje.

Tabulka 3.4: Hodnocení důležitosti kompetencí absolventů studijních oborů VOŠ

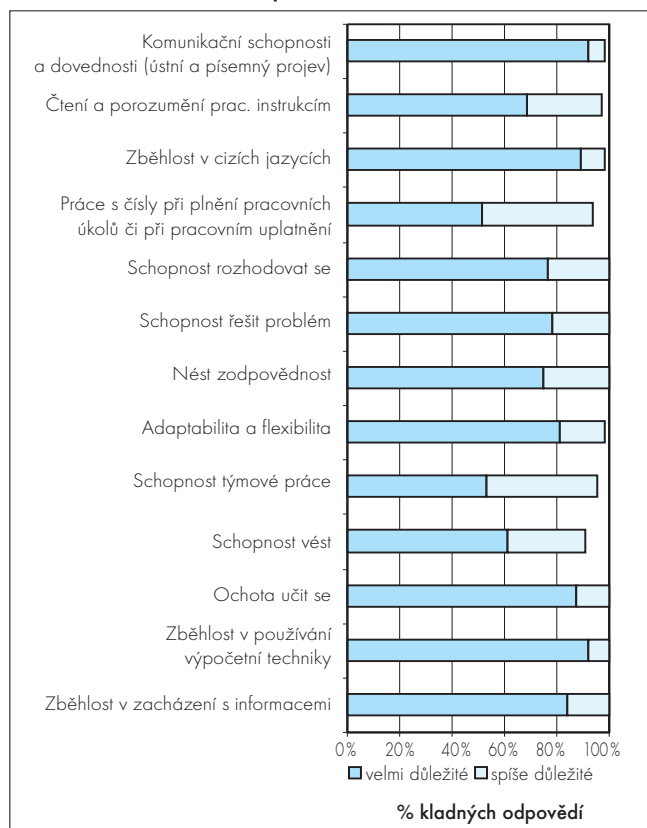
	1	2	3	4
Komunikační schopnosti a dovednosti (ústní a písemný projev)	92%	6%	2%	0%
Čtení a porozumění pracovním instrukcím	69%	28%	3%	0%
Zběhlost v cizích jazycích	89%	9%	2%	0%
Práce s čísly při plnění pracovních úkolů či při pracovním uplatnění	52%	42%	6%	0%
Schopnost rozhodovat se	77%	23%	0%	0%
Schopnost řešit problém	78%	22%	0%	0%
Nést zodpovědnost	75%	25%	0%	0%
Adaptabilita a flexibilita	81%	17%	2%	0%
Schopnost týmové práce	53%	42%	3%	2%
Schopnost vést	61%	30%	8%	2%
Ochota učit se	88%	13%	0%	0%
Zběhlost v používání výpočetní techniky	92%	8%	0%	0%
Zběhlost v zacházení s informacemi	84%	16%	0%	0%

(1 - velmi důležité, 2 - spíše důležité, 3 - spíše nedůležité, 4 - nedůležité)

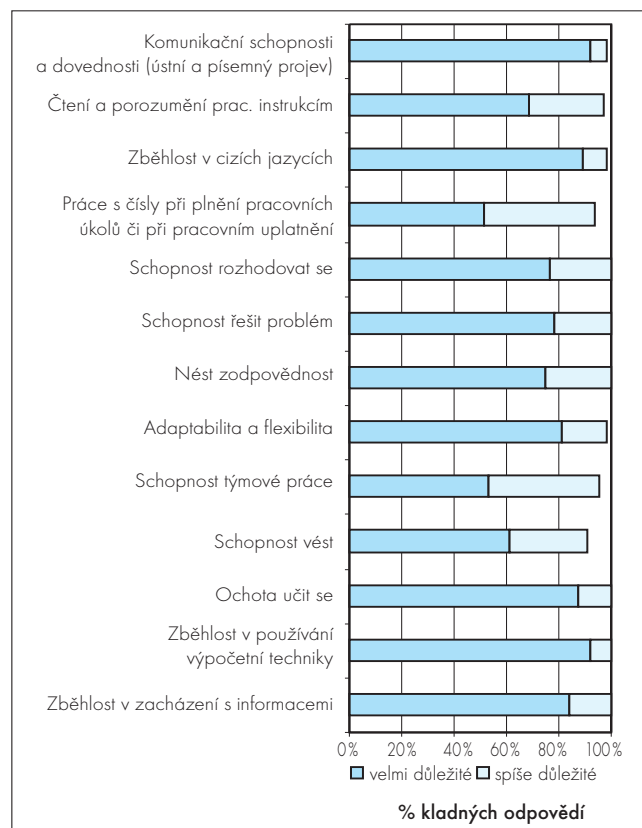
Pro absolventy VOŠ se jako nejdůležitější kompetence ukazuje zběhlost v používání výpočetní techniky a komunikační schopnosti a dovednosti, které do kategorie velmi důležitých kompetencí zařadilo 92 % respondentů. Jako vysoce potřebné jsou uváděny znalost cizího jazyka (jako velmi důležitou ji hodnotí 89 % respondentů), ochota učit se, kterou do kategorie velmi důležitých dovedností zařadilo 88 % respondentů, zběhlost v zacházení s informacemi a adaptabilita a flexibilita.

Pro absolventy VOŠ ve srovnání s nižšími vzdělanostními skupinami je podle názorů pracovníků úřadů práce relativně potřebnější schopnost vést, kterou považuje za velmi důležitou.

Obrázek 3.5: Hodnocení důležitosti kompetencí absolventů studijních oborů VOŠ

Obrázek 3.6: Hodnocení důležitosti kompetencí absolventů VŠ

3. Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce

Tabulka 3.5: Hodnocení důležitosti kompetencí absolventů VŠ

	1	2	3	4
Komunikační schopnosti a dovednosti (ústní a písemný projev)	97%	3%	0%	0%
Čtení a porozumění pracovním instrukcím	77%	22%	2%	0%
Zběhlost v cizích jazycích	98%	2%	0%	0%
Práce s čísly při plnění pracovních úkolů či při pracovním uplatnění	59%	36%	5%	0%
Schopnost rozhodovat se	91%	9%	0%	0%
Schopnost řešit problém	88%	13%	0%	0%
Nést zodpovědnost	92%	8%	0%	0%
Adaptabilita a flexibilita	88%	13%	0%	0%
Schopnost týmové práce	64%	36%	0%	0%
Schopnost vést	84%	13%	3%	0%
Ochota učit se	92%	8%	0%	0%
Zběhlost v používání výpočetní techniky	95%	5%	0%	0%
Zběhlost v zacházení s informacemi	97%	3%	0%	0%

(1 - velmi důležité, 2 - spíše důležité, 3 - spíše nedůležité, 4 - nedůležité)

tou asi 61 % dotázaných, a **schopnost rozhodovat se**, kterou považuje za velmi důležitou pro tuto skupinu asi 77 %.

Důležitost kompetencí absolventů VŠ pro jejich úspěšné uplatnění

Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že **všechny zkoumané znalosti, schopnosti a dovednosti lze podle pracovníků úřadů práce považovat pro vysokoškoláky za velmi důležité**. V porovnání s ostatními kategoriemi vzdělání jsou na ně kladeny větší nároky, **důležitost kompetencí je u nich hodnocena jako nejvyšší**. Odpověď, že některá ze sledovaných kompetencí je nedůležitá, se zde vůbec nevyskytuje a zařazení do kategorie „spíše nedůležité“ se vyskytuje jen u zanedbatelného počtu respondentů.

3.2 Volná pracovní místa

Profese nejčastěji zastoupené v nabídce volných pracovních míst ÚP a šance absolventů na uplatnění v nich

Šance absolventů na získání pracovního uplatnění, tedy jejich konkurenceschopnost na trhu práce, je diferencovaná

podle situace v jednotlivých profesích, požadavků, které na zaměstnance kladou a podle míry nezaměstnanosti v jednotlivých oborech.

Absolventi patří vzhledem k nedostatku praxe mezi skupiny tradičně více ohrožené nezaměstnaností. Na druhou stranu mají ve srovnání se staršími kategoriemi pracovníků i řadu předností, především vyšší flexibilitu, schopnost se učit, zpravidla lepší schopnost pracovat s výpočetní technikou a zvládnout cizí jazyk.

Volná pracovní místa evidovaná na úřadech práce nelze považovat za celkový reprezentativní

vzorek poptávky po pracovnících ze strany zaměstnavatelů. Je třeba přihlídnout k tomu, že zaměstnavatelé chtějí získat zaměstnance určité kvality, a proto v mnoha případech volí jiný způsob vyhledávání (např. výběrem z těch zájemců o práci, kteří se zaměstnavatelům hlásí sami, na doporučení, inzertní nabídkou, internetem, personálními agenturami atd.).

V následující tabulce jsou uvedeny profese nejčastěji zastoupené v nabídce volných pracovních míst ÚP v řazení podle KZAM. Každá z uvedených profesí obsahuje hodnocení jaké šance mají absolventi na těchto pracovních místech uspět v porovnání se staršími a zkušenějšími uchazeči o zaměstnání. Hodnocení se skládá z celkového průměru a z nejčastěji uvedené odpovědi. Respondenti měli na výběr z pěti stupňové hodnotící škály 1-5 (1 - velmi dobré, 2 - poměrně dobré, 3 - dobré, 4 - spíše špatné, 5 - velmi špatné), kde v případě, že ohodnotili šance absolventů jako spíše špatné nebo velmi špatné, měli svoji odpověď zdůvodnit. Pro doplnění tabulka rovněž obsahuje kvantitativní informace, týkající se volných pracovních míst evidovaných na ÚP v dubnu 2006.³

Tabulka 3.6: Profese nejčastěji zastoupené v nabídce volných míst úřadů práce a šance absolventů škol v těchto zaměstnáních uspět
(ve srovnání se staršími a zkušenějšími uchazeči o zaměstnání)

Profese nejčastěji zastoupené v nabídce volných míst úřadů práce	KZAM	Šance absolventů na uplatnění		Poptávka po pracovní síle (volná pracovní místa) duben 2006	
		průměr	nejfrekventovanější odpovědi	absolutně	relativně
Obchodní cestující, profesionální poradci v obchodě, obchodní zástupci	3415	2,4	poměrně dobré	1 135	1,51 %
Kuchaři	5122	2,9	dobré, spíše špatné	1 452	1,93 %
Číšníci, servírky	5123	2,2	velmi dobré, poměrně dobré	1 460	1,94 %
Prodáváči v obchodech	5211	2,0	velmi dobré, poměrně dobré	1 923	2,56 %
Zedníci, kameníci, omítkáři	7122	2,4	poměrně dobré, dobré	3 443	4,58 %
Svářeči, řezači plamenem a páječi	7212	2,5	poměrně dobré, dobré	2 490	3,31 %
Nástrojaři, kovomodeláři, kovodělníci, zámečníci	7222	2,1	velmi dobré, poměrně dobré	2 477	3,29 %
Seřizovači a obsluha obráběcích strojů /kromě obsluhy automatických a poloautomatických obráběcích strojů - skupina 821/	7223	2,1	velmi dobré, poměrně dobré	1 647	2,19 %
Švadleny, vyšivači a pracovníci v příbuzných oborech (kromě obsluhy strojů ve výrobě)	7436	2,3	velmi dobré	1 261	1,68 %
Obsluha automatických nebo poloautomatických kovoobráběcích strojů (kromě seřizovačů - skupina 722)	8211	2,3	poměrně dobré, dobré	869	1,16 %
Montážní dělníci montující mechanická zařízení /stroje, vozidla apod./	8281	2,3	poměrně dobré	976	1,30 %
Řidiči nákladních automobilů a tahačů	8324	4,0	spíše špatné, velmi špatné	2 295	3,05 %

(1 - velmi dobré, 2 - poměrně dobré, 3 - dobré, 4 - spíše špatné, 5 - velmi špatné)

³⁾ Počty volných pracovních míst jsou dlouhodobě sledovány úřady práce a MPSV.

3. Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce

Největší nabídku volných pracovních míst registrují úřady práce především **ve strojírenských** (nástrojař, obráběč kovů, seřizovač, strojník, zámečník) a **stavebních dělnických profesích** (zedník, zednické a stavební práce, montážní dělník). Vysoká poptávka je dále po profesích z oblasti gastronomie (kuchař, číšník, servírka), po svářečích, prodávacích a obchodních cestujících/zástupcích, švadlenách a šicích. Mezi nejžádanější profese patří i řidiči motorových vozidel (zejména řidiči nákladních automobilů a tahačů). Úřady práce registrují i zvýšenou poptávku po zdravotních sestrách.

Pracovníci úřadů práce hodnotí nejčastěji šance absolventů uspět při získání pracovního uplatnění v konkurenci s ostatními evidovanými uchazeči **jako poměrně dobré**. Konkrétně jako velmi dobré hodnotilo možnosti absolventů 24,9 % dotazovaných pracovníků úřadů práce a jako poměrně dobré 29,3 %, jako dobré pak 23,3 % z nich. Jako velmi špatné posuzuje vyhlídky absolventů na získání pracovního uplatnění jen 5,1 % dotazovaných.

Zaměřili se na **faktory, které** podle názorů pracovníků úřadů práce **negativně ovlivňují šance** absolventů uspět na trhu práce, pak **jako nejčastější důvod** bývá **zmiňována nedostatečná odborná praxe, kterou uvedlo zhruba 59 % dotazovaných pracovníků úřadů práce**.

Na druhém a třetím místě **následují neuspokojivé znalosti, dovednosti a schopnosti absolventů, které neodpovídají potřebám zaměstnavatelů** (18 %), a jiné důvody (17 %), mezi kterými je nečastěji uváděn **nezájem absolventů pracovat v oboru kvůli nízkému finančnímu ohodnocení a nevyhovujícím pracovním podmínkám**. Zhruba 6 % respondentů jako negativní faktor uvedlo nedostatečnou specializaci absolventů.

Nedostatečná odborná praxe je pro absolventy významným znevýhodňujícím faktorem zejména u profesí jako jsou: řidič motorových vozidel a kuchař. U řidičů motorových vozidel pracovníci úřadů práce hodnotí šance absolventů na uplatnění jako spíše a velmi špatné, neboť vzdělávací nabídka v této oblasti prakticky neexistuje.

„Chybí učební obor „profesionální řidič“. Muži, kteří po ukončení základní vojenské služby získali ŘP na nákladní vozy, pomalu stárnou, a proto na trhu práce nenávratně ubývají kvalifikované osoby. Dnes je získání řidičského oprávnění velmi nákladné, a to jak pro zaměstnavatele, tak pro uchazeče

o zaměstnání, včetně absolventů škol, kteří většinou neodpovídají ani věkem.“

Obory s převisem nabídky pracovních míst nad poptávkou ze strany absolventů

Klesající celková míra nezaměstnanosti v České republice ukazuje na nárůst pracovních příležitostí, zvyšující se nabídku volných pracovních míst. Z celkového hodnocení nabídky a poptávky vyplývá, že poptávka většinou převyšuje nabídku pracovních míst v jednotlivých oborech. Přesto existují obory, v nichž se pracovníci úřadů práce setkávají s převisem volných pracovních míst.

Pro zachování pokud možno co největší objektivity, nebylo bohužel možné provést analýzu na úrovni jednotlivých oborů vzdělání. Z tohoto důvodu byla zpracována analýza na úrovni skupin oborů vzdělání.

V následující tabulce jsou uvedeny skupiny oborů vzdělání s převisem nabídky pracovních míst nad poptávkou ze strany absolventů v sestupném řazení podle frekvence výskytu v odpovědích respondentů. U jednotlivých skupin oborů jsou zde (opět v řazení podle frekvence výskytu v odpovědích respondentů) prezentovány kategorie vzdělání, kterých se převis převážně týká. Jako příčinu převisu respondenti mohli označit jednu ze tří nabízených variant A-C (A - nízké počty absolventů, B - nezáměr o práci v oboru, C - jiné důvody).

Převis nabídky pracovních míst nad poptávkou ze strany absolventů je velmi výrazný, zvláště mezi strojírenskými obory. V tomto oborovém zaměření je nedostatek absolventů všech vzdělanostních úrovní.

S výrazným odstupem od strojírenských oborů je na trhu práce podle pracovníků úřadů práce **nedostatek absolventů zejména učebních oborů** z následujících oblastí: 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie, 65 Gastronomie, hotelnictví a turismu, 31 Textilní výroba a oděvnictví, 26 Elektrotechnika a 66 Obchod. **Absolventi rovněž chybí na volná pracovní místa ve zdravotnictví.**

Problém převisu nabídky volných pracovních míst s sebou přináší otázku, do jaké míry je převis způsoben nedostatečným počtem absolventů oboru a do jaké míry je dán nezáměrem absolventů pracovat v oborech, v nichž nejsou výhodné pracovní a platové podmínky.

Podívali se, jaké jsou názory pracovníků úřadů práce na **příčiny převisu nabídky** pracovních míst, pak **jako nej-**

Tabulka 3.7: Skupiny oborů s převisem nabídky pracovních míst nad poptávkou ze strany absolventů

Skupina oborů vzdělání	Nejčastěji zmiňované kategorie vzdělání	Nízké počty absolventů	Nezáměr o práci v oboru	Jiné důvody
23 Strojírnické a strojírenská výroba	H, M, L, T, R	63,6%	30,0%	6,4%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	H, M	66,7%	28,2%	5,1%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	H	0,0%	93,3%	6,7%
31 Textilní výroba a oděvnictví	H	45,5%	54,5%	0,0%
53 Zdravotnictví	T, R, M	10,0%	20,0%	70,0%
26 Elektrotechnika	H	71,4%	14,3%	14,3%
66 Obchod	H	16,7%	83,3%	0,0%
Celkem - bez oborového rozlišení		54,0%	33,3%	12,6%

Vysvětlivky:

H - vzdělávání v učebních oborech SOU (středních odborných učilištích)

L - vzdělávání v oborech středních odborných učilištích s maturitou a nástavbové studium

M - vzdělávání v maturitních oborech SOŠ

R - vzdělávání vysokoškolské (bakalářské)

T - vzdělávání vysokoškolské (magisterské a navazující magisterské)

častější důvod je uváděn nízký počet absolventů oborů, který je ovlivněn nezájmem rodičů a žáků o toto studium (54 %). Na druhém místě je nezájem pracovat ve vyslu-
dovaném oboru (33,6 %) často z důvodu nevýhodných
pracovních, platových a dalších podmínek či nedostatečné
perspektivy v oboru.

V rámci strojírenských oborů je nedostatek absolventů
podle pracovníků úřadů práce primárně způsoben ze-
jména malým zájmem o studium ze strany žáků a jejich
rodičů. Jak pracovníci úřadů práce upozorňují, školy přizpů-
sobují strukturu vzdělávací nabídky poptávce veřejnosti, což
se v případě těchto oborů následně odráží i v nedostateč-
ném počtu absolventů. Důvodem malého zájmu je podle
mínění pracovníků úřadů práce nízká společenská prestiž
těchto oborů a skutečnost, že ve vztahu k těmto oborům
ještě přezívá ve veřejnosti negativní dojem z prudké redukce
počtu zaměstnanců právě v podnicích se strojírenskou tradicí.
Nedostatek mladých lidí v těchto profesích však rovněž souvisí
s nezájmem již vystudovaných absolventů pracovat v těchto
oborech. Jak současné průzkumy ukazují, důvodem toho,
proč velký počet těchto mladých lidí hledá uplatnění v jiné
oblasti, bývá nejčastěji nespokojenost s platovými a pra-
covními podmínkami.

Nedostatek absolventů v důsledku malého zájmu o stu-
dium dále pracovníci úřadů práce spatřují zejména u staveb-
ních (především u oboru zedník, kamnář, zednické práce,
stavební provoz) a u elektrotechnických oborů.

Nedostatečnou poptávku ze strany absolventů o volná
pracovní místa v důsledku nezájmu o práci v oboru pra-
covníci úřadů práce vidí zejména u gastronomických, u tex-
tilních (především u oboru švadlena, šička a krejčí, krejčovské

práce) a obchodních učebních oborů (především u oboru
prodavač, obchodní provoz).

V případě zdravotnických oborů pracovníci úřadů práce
poukazují na odliv mladých lidí do zahraničí a na nedo-
statek zejména vysokoškolsky vzdělaných absolventů.
V případě zdravotních sester je v současné době pocíťován
ještě větší nedostatek v souvislosti se zvyšováním jejich kvali-
fikace na úroveň vyššího odborného vzdělávání. Pracovníci
úřadů práce rovněž zmiňovali, že nedostatek absolventů je
způsoben strukturou vzdělávací nabídky, která nereaguje
na poptávku žáků po zdravotnických oborech vzdělání.

Perspektivní obory

Jednou z důležitých otázek z oblasti kvalifikačních potřeb
trhu práce jsou obory, které je možno považovat za perspek-
tivní z hlediska budoucího uplatnění absolventů škol. Pro za-
chování pokud možno co největší objektivity, nebylo bohužel
možné provést analýzu na úrovni jednotlivých oborů vzdělání.
Z tohoto důvodu byla zpracována analýza na úrovni skupin
oborů vzdělání.

Odpovědi respondentů jsou uvedeny v tabulce (zahrnují
jak skupiny oborů, ve kterých je předpoklad pracovního
umístění, tak i skupiny oborů považované za perspektivní
s přihlédnutím k celkovým trendům vývoje informační společ-
nosti). Skupiny oborů (a v rámci nich nejčastěji zmiňované
kategorie vzdělání) jsou řazeny v sestupném pořadí podle
frekvence výskytu v odpovědích respondentů. Jako příčinu
toho, proč pracovníci úřadů práce obor považují za per-
spektivní, respondenti mohli označit jednu ze tří nabízených
variant A-C (A - vliv technologického pokroku, B - vliv inves-
tic, C - jiná příčina).

Tabulka 3.8: Perspektivní skupiny oborů podle názorů pracovníků úřadů práce

Název skupiny oborů	Nejčastěji uváděné kategorie vzdělání	Nejčastěji zmiňované příčiny
Strojírenství a strojírenská výroba	H, M, T, R, L, N	Vliv investic; vliv technologického pokroku; rozvoj; tradice; vysoká poptávka ze strany zaměstnavatelů
Stavebnictví, geodézie a kartografie	H, M, T, R, L	Vliv investic; vysoká poptávka ze strany zaměstnavatelů; rozvoj
Elektrotechnika, telekom. a výpočet. technika	M, H, T, R, L	Vliv technologického pokroku; vliv investic; vyšší poptávka ze strany zaměstnavatelů
Gastronomie, hotelnictví a turismus	H, M	Rozvoj cestovního ruchu; celkový ekonomický rozvoj sféry služeb; tradice ve vybraných regionech
Doprava a spoje	M	Vliv investic; vliv technologického pokroku; poptávka zaměstnavatelů po profesionálních řídicích vozidel nad 3,5t
Obchod	H	Vliv investic
Speciální a interdisciplinár. tech. obory	T, R, M	Vliv technologického pokroku; vyšší poptávka ze strany zaměstnavatelů
Zdravotnictví	T, R, V, N, M	Stávající odliv těchto pracovníků do zahraničí; řada současných pracovníků dosáhne v blízké budoucnosti důchodového věku; růst potřeby zdravotních a sociálních služeb v souvislosti se stárnutím populace
Informatické obory	T, R	Vliv technologického pokroku
Osobní a provozní služby	H, M	Vliv investic; celkový ekonomický rozvoj sféry služeb (včetně sociálních služeb)
Pedagogika, učitelství a sociální péče	T, R, M	Nedostatek mladých kvalifikovaných pedagogů; vznik nových oborů vzdělání v reakci na potřeby trhu práce a nutnost zkvalitnění a rozšíření výuky jazyků; rozvoj sociálních služeb; růst potřeby sociálních služeb v souvislosti se stárnutím populace
Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	H	Vliv investic; tradice
Vinařství a agroturistika	M	Tradice ve vybraných regionech; kvalita; dobré klimatické podmínky; rozvoj
Hornictví, hutnictví a slévárenství	H	Oživení trhu - nové zakázky; vyšší poptávka ze strany zaměstnavatelů; permanenční nedostatek pracovníků

Vysvětlivky:

H - vzdělávání v učebních oborech SOU (středních odborných učilištích)
L - vzdělávání v oborech středních odborných učilištích s maturitou a nástavbové studium

M - vzdělávání v maturitních oborech SOŠ

R - vzdělávání vysokoškolské (bakalářské)

T - vzdělávání vysokoškolské (magisterské a navazující magisterské)

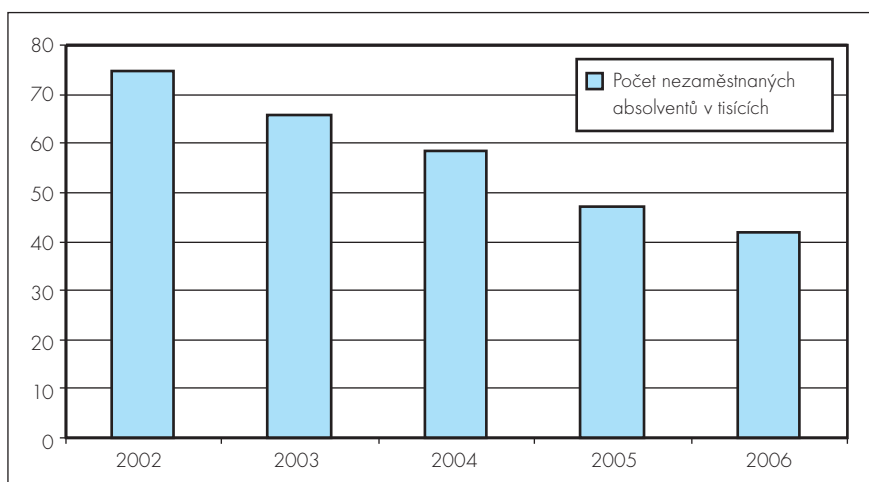
V - vzdělávání vysokoškolské (doktorandské)

3.3 Uplatnitelnost absolventů škol

Nezaměstnanost absolventů v posledních čtyřech letech

V průzkumu byl pracovníkům úřadů práce položen dotaz, zda by mohli uvést jaký trend v posledních čtyřech letech vykazuje počet nezaměstnaných absolventů škol v jejich regionu a jaký je případný rozdílný vývoj různých dílčích částí spektra nezaměstnaných absolventů (oborově, podle pohlaví či podle úrovně vzdělání).

Obrázek 3.7: Počet nezaměstnaných absolventů v září 2002–2006

Zdroj: MPSV

Z výsledků šetření vyplynulo, že pracovníci úřadů práce se na regionální úrovni setkávají jak s nárůstem, tak i s poklesem počtu nezaměstnaných absolventů ve svém regionu. Od toho se následně odvíjí i jejich poznatky a zkušenosti získané ve spojitosti s praxí.

V regionech je nezaměstnanost absolventů vždy významně ovlivněna ekonomickými, sociálními, demografickými i vzdělávacími podmínkami a možnostmi. Prostřednictvím jednotlivých regionálních specifik lze v této oblasti vyzkoušet jisté obecné trendy, kterými je možné pokusit se o vysvětlení vývoje celkového počtu nezaměstnaných na úrovni ČR v posledních čtyřech letech.

Výrazným jevem posledních čtyřech let je významný pokles počtu nezaměstnaných absolventů. Faktory, které ovlivnily a ovlivňují tento vývoj, jsou podle respondentů zejména:

- demografický vývoj – na trh začínají vstupovat slabší populační ročníky,
- vyšší počet absolventů, kteří pokračují ve vzdělávání,
- změna v nároku na příspěvek v nezaměstnanosti u absolventa, kdy příspěvek může být přiznán pouze uchazečům o zaměstnání, kteří v posledních třech letech vykonávali zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost alespoň 6 měsíců, tzn. že absolventi ztratili nárok na podporu v nezaměstnanosti (se změnou zákona o zaměstnanosti se více absolventů snaží po ukončení školy najít zaměstnání),
- ekonomický vývoj – ekonomický růst, větší nabídka volných pracovních míst, nižší míra nezaměstnanosti,
- vliv nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti (zdůraz-

ňován je zde především jejich význam pro získání praxe),

- zájem ze strany absolventů škol o získání jazykové či odborné praxe, stáže či práce ve státech EU,
- nízké počty nezaměstnaných absolventů terciárního vzdělávání,
- vyšší počet zaměstnavatelů, kteří začínají raději zaměstnávat mladé lidi (absolventy),
- pokles počtu (zejména vyučených) nezaměstnaných absolventů v důsledku zvýšené nabídky pracovních příležitostí ze strany zahraničních investorů v technických oborech (zejména ve strojírenských, elektrotechnických a IT oborech),
- zájem o absolventy technických oborů v důsledku rozvoje automobilového průmyslu,
- vyšší zájem o absolventy stavebních oborů v důsledku rozvoje stavebnictví,
- vyšší počet absolventů zdravotnických oborů, kteří pokračují ve vzdělávání na VOŠ či VŠ (jedná se zejména o zvyšování odborné kvalifikace u zdravotních sester).

Změny v chování absolventů škol resp. v jejich nezaměstnanosti v souvislosti se vstupem ČR do EU a s otevřením zahraničních trhů práce

S otevřením zahraničních trhů práce se mladým lidem naskytla i možnost vycestovat do zahraničí. V rámci šetření byli proto respondenti dotazováni, zda pozorují nějaké změny v chování absolventů resp. v jejich nezaměstnanosti v souvislosti s tímto faktem.

Vesmíš všichni pracovníci úřadů práce se shodují v tom, že se zvýšil a **stále se zvyšuje zájem mladých lidí o informace související se zahraničím.** Absolventi se více zajímají jak o možnosti studia, stáží, odborné praxe, tak i o možnosti získání krátkodobé či dlouhodobé práce v oboru i mimo něj. Jako významný informační zdroj, který je v tomto směru mladými lidmi využíván, je uváděn evropský portál EURES a EURES poradci ÚP.

Počet evidovaných uchazečů o zaměstnání – absolventů, kteří skutečně odchází do zahraničí, není obecně považován za obrovský. Zkušenosti pracovníků ÚP v jednotlivých regionech jsou různé. Někde hodnotí změnu v počtech jako významnou, jinde ji naopak nepovažují za nějak zásadní. Každopádně i zde lze říci, že **počet mladých lidí odcházejících do zahraničí se rok od roku postupně zvyšuje.**

Zaměříme-li se na absolventy, kteří mají zájem být zaměstnáni. Častou příčinou odchodu do zahraničí u nich bývá **nezájem o práci, která je v daný okamžik nabízena na domácím regionálním trhu práce.** Před meziregionálním přesunem v rámci ČR dávají přednost přesunu do zahraničí nejčastěji z důvodu **zlepšení se ve znalosti cizího jazyka,**

3. Uplatnitelnost absolventů škol z pohledu pracovníků úřadů práce

vyššího platového ohodnocení, osamostatnění se a získání nových životních zkušeností a poznání.

Největší zájem bývá o země, kde mateřským jazykem je angličtina, země sousedící s ČR příp. ty země, kde je snadnější získat pracovní povolení. Pro sezónní práce bývají oblíbené státy jižní Evropy.

Šetření ukázalo, že **mladí lidé** v případě, že se nedostanou na vysokou školu či vyšší odbornou školu, zřejmě **častěji vyplňují časové období do dalších přijímacích zkoušek jednoletým pomaturitním studiem na jazykové škole či výjezdem do zahraničí.**

Z odpovědí respondentů vyplývá, že **absolventi škol s výučním listem mají v porovnání s ostatními absolventy vzhledem k malým jazykovým znalostem větší obavy z práce v zahraničí.**

Nejčastěji v zahraničí bývají obsazovány profese týkající se gastronomie, hotelnictví, turismu, stavebnictví, zemědělství, zdravotnictví a sociální péče. U dívek častým zaměstnáním bývá pracovní pozice au-pair (pečovatelky o děti).

Hlavní problémy uplatnitelnosti absolventů škol a názory pracovníků úřadů práce na jejich řešení

Uplatnitelnost absolventů škol je ovlivněna řadou faktorů. V rámci dotazníku byla respondentům dána možnost vyjádřit se k těm, které se ukazují v současnosti jako nejběžnější. Z jejich odpovědí vyplynulo, že **za hlavní problémy uplatnitelnosti absolventů škol pracovníci úřadů práce považují zejména praxi absolventů škol v průběhu studia – učení (téměř 90 % kladných odpovědí) a nedostatečnou spolupráci škol se zaměstnavatelskou sférou (86 % kladných odpovědí).**

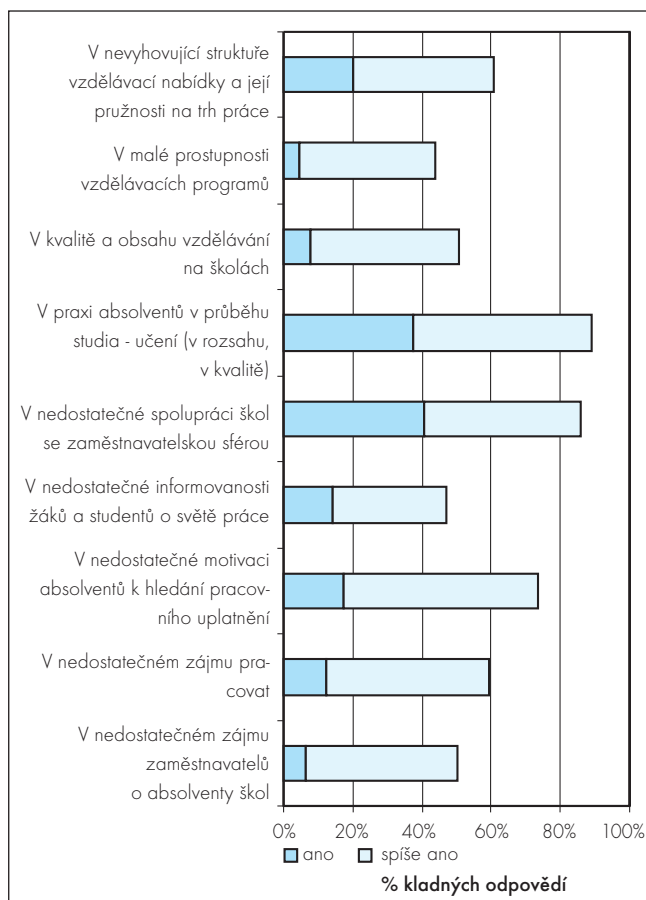
Uplatnitelnost absolventů škol na trhu práce podle názoru pracovníků úřadů práce významně oslabuje nedostatečná praxe žáků středních škol v reálném pracovním prostředí. Respondenti považují objem odborné praxe obecně a u maturitních oborů zvlášť za nedostačující.

Kromě nízkého objemu praxe žáků v reálném pracovním prostředí upozorňují respondenti celkově na nedostatečný kontakt studentů s reálným prostředím firem a problém špatné vybavenosti škol moderním strojním a technologickým vybavením, které v mnoha případech neodpovídá současnému zařízení ve firmách.

Jako nevyhovující je hodnocena spolupráce škol se zaměstnavateli a zaměstnavatelskými svazy. Měla by fungovat úzká spolupráce mezi odborníky na trh práce a školami. Zaměstnavatelé by měli častěji být vtahováni do výuky, prostřednictvím externí výuky odborníků ve školách, stáží, exkurzí, zajištěním praxe přímo v provozu.

S výraznějším odstupem jako další dva významné faktory uplatnitelnosti byly označeny – **nedostatečná motivace absolventů k hledání pracovního uplatnění (přes 70 % kladných odpovědí) a nevyhovující struktura vzdělávací nabídky a její pružnost na trh práce (61 % kladných odpovědí).**

Obrázek 3.8 a tabulka 3.9:
Hlavní problémy uplatnitelnosti absolventů škol

	1	2	3	4
V nevyhovující struktuře vzdělávací nabídky a její pružnosti na trh práce	20%	41%	36%	3%
V malé propustnosti vzdělávacích programů	5%	39%	47%	9%
V kvalitě a obsahu vzdělávání na školách	8%	43%	46%	3%
V praxi absolventů v průběhu studia - učení (v rozsahu, v kvalitě)	38%	52%	11%	0%
V nedostatečné spolupráci škol se zaměstnavatelskou sférou	41%	45%	11%	3%
V nedostatečné informovanosti žáků a studentů o světě práce	14%	33%	36%	17%
V nedostatečné motivaci absolventů k hledání pracovního uplatnění	17%	56%	23%	3%
V nedostatečném zájmu pracovat	13%	47%	33%	8%
V nedostatečném zájmu zaměstnavatelů o absolventy škol	6%	44%	47%	3%

(1 – ano, 2 – spíše ano, 3 – spíše ne, 4 – ne)

Často zdůrazňovaným problémem je přístup absolventů k hledání pracovního uplatnění. Pracovníci úřadů práce uvádějí, že se setkávají u absolventů s nezájmem o zaměstnání, které by znamenalo dojíždění do zaměstnání, neochotou nastoupit na málo finančně ohodnocenou pracovní pozici, neochotou pracovat na směny (o víkendech) a podobně. U určité skupiny mladých lidí (většinou u absolventů s nízkou úrovní vzdělání) se pracovníci dále dokonce setkávají i s nezájmem si vůbec nějaké zaměstnání hledat.

Jednu z podstatných příčin obtíží absolventů v uplatnění

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

na trhu práce vidí pracovníci úřadů práce v nevyhovující struktuře vzdělávací nabídky; nabídka vzdělávacích příležitostí v určitých oborech přesahuje poptávku po pracovní síle daného odborného zaměření. Tento stav je důsledkem toho, že školy přizpůsobují nabídku vzdělání poptávce ze strany veřejnosti, tedy žáků a rodičů, a to bez ohledu na následnou uplatnitelnost absolventů na trhu práce.

Faktory ovlivňující dobré uplatnění absolventů škol na trhu práce

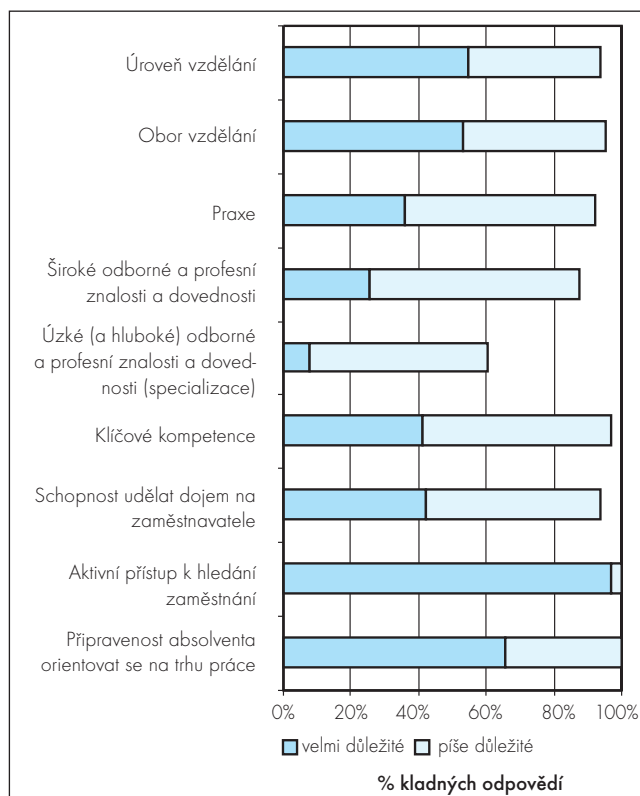
Konkrétní uplatnění absolventů na trhu práce je ovlivněno řadou faktorů jak objektivní povahy, například regionální situací na trhu práce a mírou nezaměstnanosti, tak i povahy subjektivní, jako je aktivní přístup absolventa, schopnost se prosadit apod. Podíváme-li se na odpovědi na otázku, které faktory nejvíce ovlivňují dobré profesní uplatnění absolventů škol na trhu práce podle názorů pracovníků úřadů práce, pak jako **nejdůležitější faktor** v této souvislosti byl s velkým odstupem označen **aktivní přístup k hledání zaměstnání** (97 % respondentů). Na druhém místě respondenti jako velmi důležitou uváděli **přípravenost absolventů orientovat se na trhu práce** (66 %).

Třetí a čtvrté místo mezi faktory ovlivňujícími možnost získání dobrého pracovního uplatnění zaujímá **úroveň vzdělání** (55 %) a **obor vzdělání** (53 %). Pozice těchto dvou faktorů odpovídají poznatkům spojeným s mírou nezaměstnanosti absolventů jednotlivých úrovní vzdělání (kdy se ukazuje, že míra nezaměstnanosti s rostoucí úrovní vzdělání má klesající tendenci), i jednotlivých oborů.

Na dalších místech je pak možné nalézt schopnost absolventa **udělat dojem na zaměstnavatele** (označeno jako velmi důležité 42 % odpovědí) a jeho **klíčové kompetence** (41 %), dále potom **praxi** (36 %).

Široké odborné a profesní znalosti a dovednosti absolventa jsou podle odpovědí pracovníků úřadů práce pro zaměstnavatele důležitější než úzké (a hluboké) odborné a profesní znalosti a dovednosti (specializace).

Obrázek 3.9 a tabulka 3.10:
Faktory dobrého uplatnění absolventů

	1	2	3	4
Úroveň vzdělání	55%	39%	6%	0%
Obor vzdělání	53%	42%	5%	0%
Praxe	36%	56%	6%	2%
Široké odborné a profesní znalosti a dovednosti	25%	62%	11%	2%
Úzké (a hluboké) odborné a profesní znalosti a dovednosti (specializace)	8%	52%	38%	2%
Klíčové kompetence	41%	56%	3%	0%
Schopnost udělat dojem na zaměstnavatele	42%	52%	5%	2%
Aktivní přístup k hledání zaměstnání	97%	3%	0%	0%
Přípravenost absolventa orientovat se na trhu práce	66%	34%	0%	0%

(1 - velmi důležité, 2 - spíše důležité, 3 - spíše nedůležité, 4 - nedůležité)

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

Přechod absolventů středních škol do pracovního procesu nebo terciárního vzdělávání je jedním z nejzávažnějších životních okamžiků mladých lidí. Spektrum možností dalšího studia nebo vstupu na trh práce, které se před absolventy v závěru jejich středoškolského studia otevírá, je přitom významně ovlivněno předchozí vzdělávací cestou. Úspěšné zahájení pracovní dráhy nebo pokračování v terciárním vzdělávání je proto významně ovlivněno předchozím rozhodnutím o volbě typu školy a oboru studia. Nevhodně vybraný studijní obor, po kterém není na trhu práce poptávka nebo který schopnostem a zájmům studenta neodpovídá,

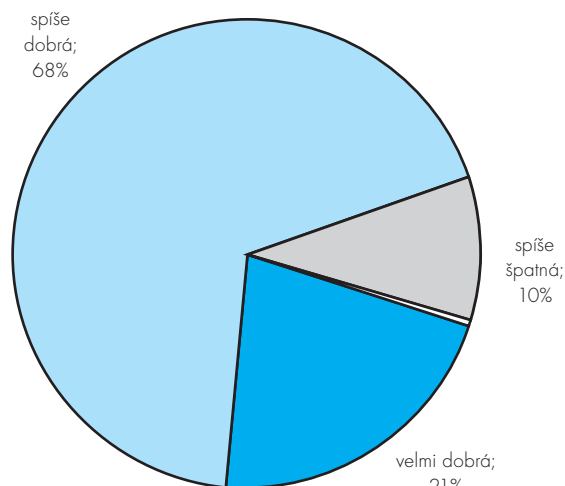
zvyšuje riziko nezaměstnanosti nebo odchodu absolventa za prací do jiného oboru.

Objektem tohoto konkrétního šetření jsou absolventi SOŠ v období tří let od maturitní zkoušky. Šetření navazuje na průzkum realizovaný v roce 2004, kdy byli v rámci I. etapy výzkumu dotázáni žáci vybraných SOŠ v období těsně před ukončením jejich studia. Použitá baterie otázek zahrnovala v I. etapě především problematiku výběru studijního oboru a školy, spokojenost s úrovní znalostí a dovedností získaných v průběhu školní přípravy i představy o budoucím pracovním uplatnění a plánované strategii hledání zaměstnání.

4.1 Hodnocení úrovně vzdělání a získaných kompetencí

Hodnocení úrovně vzdělání

Obrázek 4.1: Hodnocení úrovně školní přípravy na SOŠ
(odpovědi v %)

Celkově hodnotili absolventi úroveň školní přípravy na SOŠ pozitivně, negativně se vyjádřilo jen asi 10 % z nich.

Hodnocení úrovně jednotlivých získaných kompetencí

Důležitou otázkou je do jaké míry odpovídá úroveň jednotlivých kompetencí, které absolventi získali v průběhu teoretické a praktické přípravy na SOŠ, požadavkům zaměstnavatelů nebo nárokům v terciárním vzdělávání. Podívejme se nejprve podrobněji, jak absolventi posuzují úroveň jednotlivých získaných kompetencí s odstupem několika let od ukončení maturity na SOŠ a jak se jejich názor změnil v průběhu 3 let od ukončení studia.

Jednoznačně nejlépe hodnotí absolventi úroveň odborných teoretických znalostí – s nimi je tři roky od ukončení

studia na SOŠ spokojena naprostá většina absolventů (92 %). Přibližně tři čtvrtiny absolventů vyjadřují spokojenost s počítačovými dovednostmi (78 %), všeobecnými znalostmi (75 %) a se schopností se samostatně rozhodovat (72 %). Relativně hůře se cítí být připraveni v oblasti komunikačních schopností (68 %) a odborných praktických znalostí (62 %). Nejslabším místem přípravy na SOŠ jsou jazykové znalosti, kde podíl spokojených dosahuje jen 50 %.

• Změny v hodnocení kompetencí po třech letech

Vývoj názoru na úroveň získaných kompetencí ukazuje poměrně pozitivní výsledek. Většina absolventů hodnotí po setkání s požadavky praxe nebo studia v terciárním vzdělávání úroveň získaných kompetencí stejně nebo dokonce příznivěji.

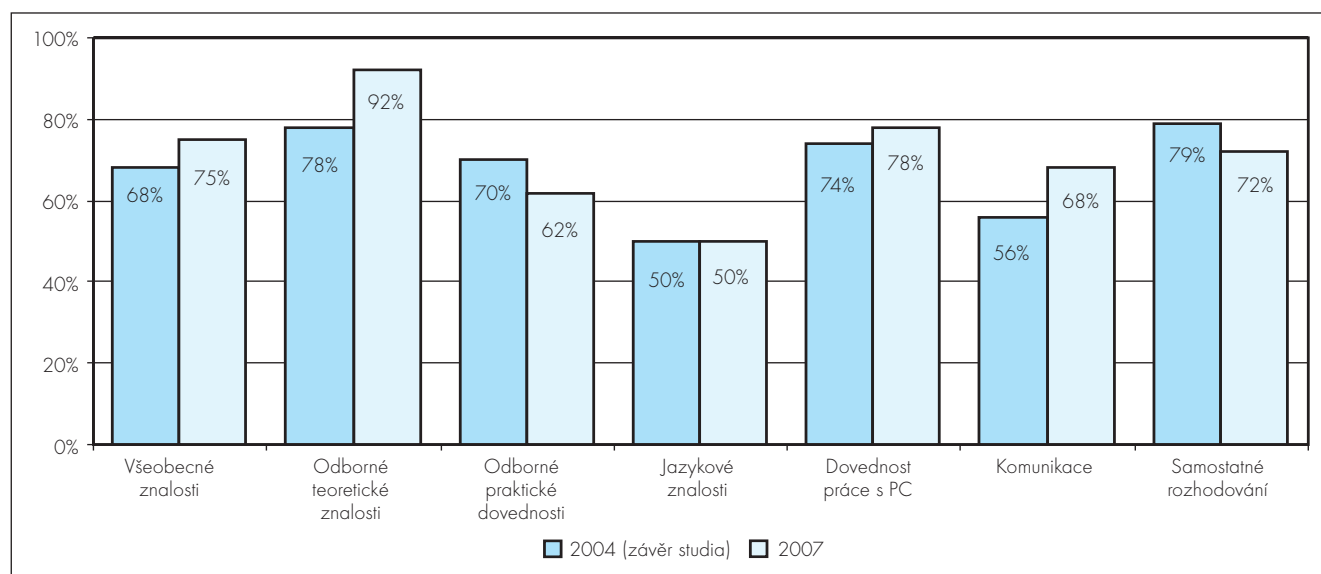
Vstup do praxe nebo do terciárního vzdělávání tak většinou absolventům SOŠ nepřináší výraznější rozčarování z nedostatečné připravenosti. Určitou výjimkou jsou odborné praktické znalosti a schopnost samostatně se rozhodovat, o jejichž úrovni se absolventi s odstupem tří let od maturity vyjadřují mírně kritičtěji.

• Spokojenost se získanými kompetencemi v závislosti na pracovní zkušenosti

Vzhledem ke skutečnosti, že vzdělávání na SOŠ je svým charakterem „dvoukolejné“, což znamená, že připravuje absolventy jak pro vstup do praxe, tak i pro pokračování v terciárním vzdělávání, je zajímavou otázkou, zda jsou absolventi dostatečně připraveni pro obě tyto cesty. V této souvislosti nás zajímalo, jak se liší hodnocení absolventů, kteří vstoupili do pracovního procesu, a těch, kteří po maturitě pokračují ve vzdělávání.

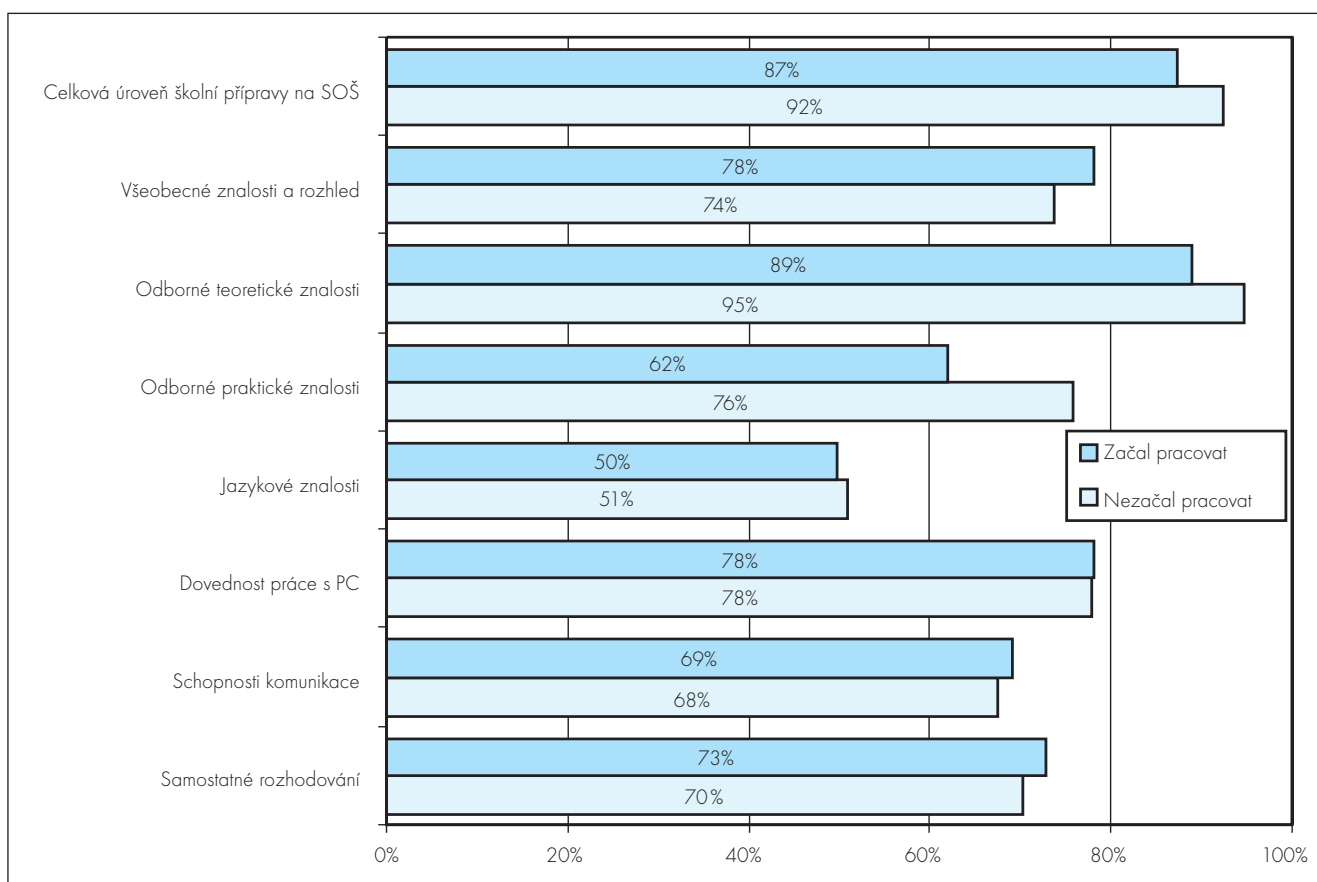
Jak ukazuje obrázek 4.3 na následující straně, hodnocení většiny dovedností je jak u absolventů, kteří pokračovali ve vzdělávání, tak i těch, kteří vstoupili do pracovního procesu, na podobné úrovni. Téměř shodně jsou hodnoceny komunikační schopnosti, schopnost rozhodování, jazykové schopnosti a dovednost pracovat na PC. Určité rozdíly se objevují

Obrázek 4.2: Změna hodnocení získaných kompetencí (% kladných odpovědí – srovnání identických souborů)

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

Obrázek 4.3: Spokojenost s kompetencemi – podle pracovní zkušenosti (v % kladných odpovědí)

v hodnocení odborných praktických znalostí, které kritičtěji posuzují absolventi, kteří již mají zkušenost s jejich uplatněním v praktickém životě. V této skupině je mírně horší i celkový názor na studium a úroveň odborných teoretických znalostí.

Vzhledem k tomu, že tyto rozdíly nejsou s výjimkou odborných praktických znalostí příliš výrazné, zdá se, že dvojkolejnost přípravy na SOŠ nepředstavuje problém, který by měl dopad na nedostatečnou připravenost absolventů pro vstup do praxe nebo pro pokračování v terciárním vzdělávání.

Srovnání hodnocení kvality vlastního vzdělávání absolventů maturitních oborů SOŠ a vyučených absolventů ukazuje shodu v pozitivním názoru na získané odborné teoretické znalosti (89 %). Odborné praktické znalosti hodnotí lépe vyučení (v závěru studia 87 %), naopak podstatně horší je u vyučených hodnocení jazykových znalostí (v závěru studia 43 %) a dovedností pracovat s počítačem (38 %). Rozdílná je ale dynamika v hodnocení kompetencí: zatímco u absolventů SOŠ se jejich názor na získané znalosti a dovednosti příliš nemění, u vyučených absolventů dochází po vstupu do praxe často k rozčarování, absolventi zjišťují, že úroveň jejich vzdělání, zejména v oblasti jazykových znalostí a dovedností pracovat s počítačem, je nižší.

4.2 Míra identifikace s oborem

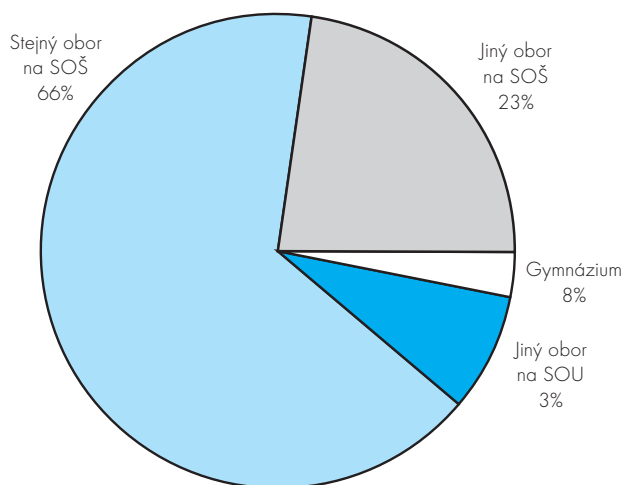
Volba oboru i typu školy probíhá v České republice v poměrně nízkém věku, přibližně kolem 15 let, kdy někteří žáci dosud nemají dostatečně vyhraněné zájmy ani představu o svém budoucím profesním směřování. Zajímavou otázkou proto je, jak tuto volbu absolventi posuzují ve zpětném pohledu, do jaké míry odpovídá zvolená studijní a profesní dráha jejich zájmům, schopnostem a ambicím v dospělém věku. Podívejme se v následujícím textu, jak se pod vlivem zkušeností se studiem nebo konkrétními nároky každodenního pracovního života jejich názor na tuto volbu změnil. V této souvislosti byla absolventům SOŠ položena otázka, jaké studium by si zvolili, pokud by svoji původní volbu mohli zopakovat. Jejich hypotetickou volbu znázorňuje obrázek 4.4. Zjišťovány byly dva aspekty této volby – zda by si absolvent zvolil stejný obor a zda by studoval na stejném typu školy – to znamená SOŠ.

• Volba studijního oboru – míra identifikace s oborem

Spokojenost s volbou studijního oboru byla zjišťována jako tzv. míra identifikace s oborem. Tento ukazatel udává podíl absolventů, kteří by si v případě, že by mohli (hypoteticky) zopakovat svoji studijní volbu, vybrali znovu stejný obor, a to v poměru ke všem dotazovaným absolventům tohoto oboru. **Šetření ukázalo, že s odstupem tří let od ukončení studia na SOŠ by si stejný obor zvolilo 66 % absolventů SOŠ, zbývajících 34 % by dalo přednost jinému oboru nebo gymnáziu.**

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

Obrázek 4.4: Jaký obor a školu by zvolili absolventi SOŠ při možnosti opakovat svoji studijní volbu? (v % odpovědí)

• Volba typu školy

Kromě volby studijního oboru je druhou významnou otázkou, zda by absolventi zvolili i stejný typ školy, jinými slovy jak jsou spokojeni se získanou úrovní vzdělání a zda zvolený typ studia odpovídá jejich studijním schopnostem a ambicím. Z výsledků vyplývá, že převážná většina absolventů SOŠ – 89 % by si zvolila opět stejnou úroveň vzdělání, z toho přibližně 66 % by na SOŠ studovalo zároveň i stejný obor a dalších 23 % by upřednostnilo studium jiného oboru SOŠ. Ve vztahu k diskuzím o případném rozšíření kapacity gymnázií je důležitým zjištěním, že přibližně 8 % absolventů by dalo přednost studiu gymnázia. Na rozdíl od kategorie vyučených, z nichž by výrazné procento při opakované volbě dalo přednost vyšší úrovni vzdělání a raději by dosáhli maturity, u absolventů SOŠ by byl zájem o vyučení v jiném oboru minimální (3 %) a stejný nebo podobný obor, ale s výučním listem by nezměnil nikdo.

• Změna vztahu k vybranému oboru a škole

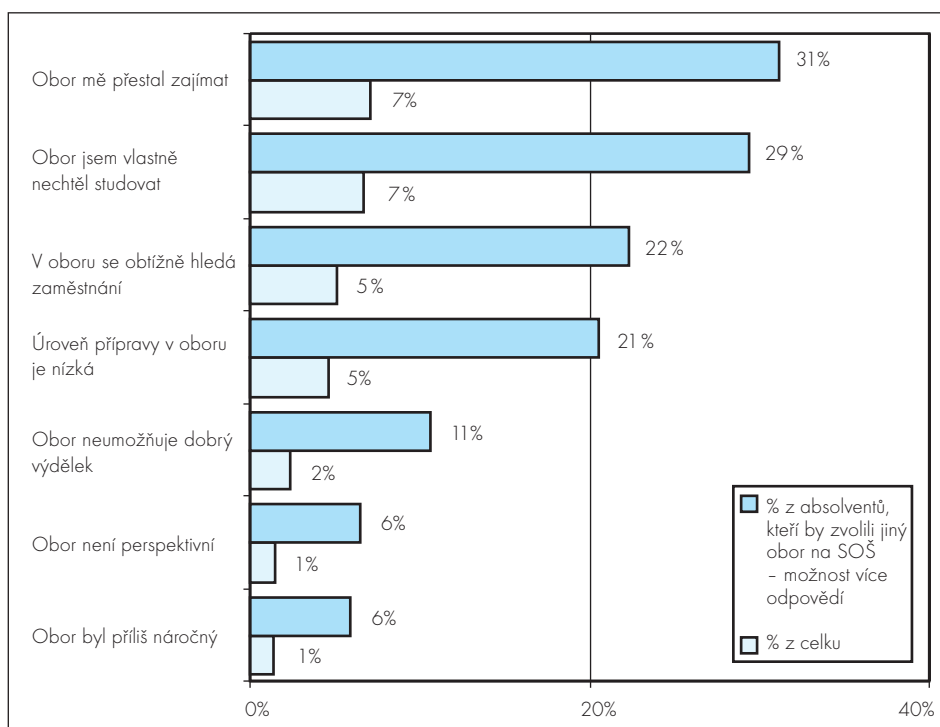
V této části textu se podíváme, jakým způsobem se vyvíjel názor absolventů na volbu oboru a typu školy ve sledovaném tříletém období od maturity. Při srovnání jednotlivých odpovědí můžeme předpokládat, že zatímco u budoucích absolventů hrála v míře identifikace s oborem důležitou roli i atraktivita oboru, celkový vztah ke škole i přístup učitelů. V odpovědích pak v rámci této etapy se do hypotetické volby stu-

Srovnáme-li míru identifikace s oborem absolventů SOŠ s vyučenými, ukazuje se, že u absolventů SOŠ je vyšší jen mírně. V závěru studia dosahoval tento ukazatel u vyučených přibližně 65 %, což je o 3 p. b. méně než u SOŠ. O něco výraznější je ale pokles po zkušenostech v praxi, kde po šesti letech klesá podíl vyučených, kteří by zvolili stejný obor, na pouhých 56 %.

dijního oboru a typu školy už promítají i konkrétní zkušenosti ze vstupu do praxe nebo terciárního vzdělávání, jako jsou například rozčarování z nepřijetí na vysokou školu, vysoké studijní nároky, obtížné hledání vhodného pracovního místa nebo nevyhovující platové a pracovní podmínky.

Porovnáme-li výsledky zjištěné s odstupem tří let, ukazuje se, že celková míra identifikace s oborem, tedy podíl absolventů, kteří by zvolili stejný obor, se příliš nezměnila. Zatímco stejný obor by si zvolilo v závěru studia 68 % absolventů, tři roky od ukončení studia je jejich podíl jen nepatrně nižší – 66 %. Na druhé straně při podrobnějším pohledu se ukazuje, že pozitivní nebo naopak negativní vztah k oboru se mění opakovaně, v závislosti na nových zkušenostech. **Tato situace ukazuje značnou nestabilitu a nevyhraněnost názorů části mladých středoškoláků ve volbě vzdělávací a profesní dráhy.** Zdá se, že k rozhodování o volbě vzdělávací cesty dochází u mladých lidí v mnoha případech v situaci, kdy profesi, ve které by se chtěli realizovat, teprve hledají. Negativní vliv má zřejmě i nedostatek konkrétních informací o reálné pracovní náplni a pracovním prostředí, kdy obor, který studenti hodnotí jako atraktivní, po setkání s reálným pracovním prostředím posuzují podstatně kritičtěji.

Obrázek 4.5: Důvody, proč by absolventi zvolili jiný obor na SOŠ (možnost výběru více odpovědí současně)

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

Důvody pro změnu studijní volby

Důvody, proč by absolventi změnili svoji studijní volbu, můžeme rozdělit do několika kategorií.

Do první a nejvíce zastoupené kategorie spadá **nezájem o vystudovaný obor**, kdy 10% absolventů uvádí, že je obor přestal zajímat, a dalších 9 %, že obor původně nechtěli studovat a svůj názor během studia nezměnili.

Druhá skupina zahrnuje především **nespokojenost s úrovní přípravy** jak ve vztahu k požadavkům zkoušek na vysokou školu, tak i profesním nárokům. Z důvodu nízké úrovně studia by si jiný obor zvolilo 7% absolventů SOŠ a dalších 7% bylo nespokojeno s přípravou pro studium na VŠ. **Třetí kategorie tvoří komplex problémů souvisejících se vstupem do praxe**, jako jsou obtížné hledání zaměstnání (6 %), nevyhovující platové a pracovní podmínky (3 %), neperspektivnost oboru (3 %).

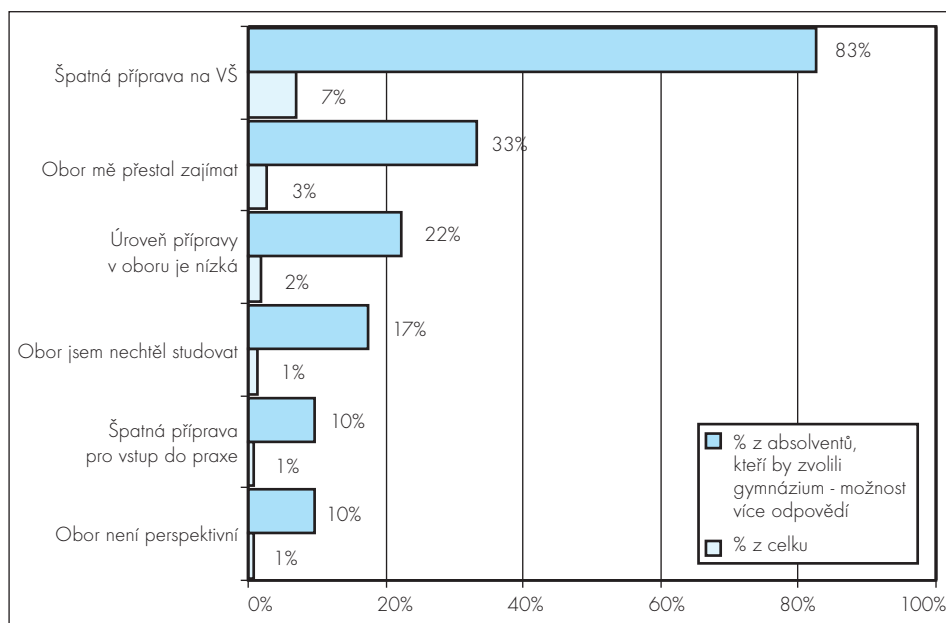
Převažující motivace absolventů pro volbu jiného oboru nebo školy se liší podle toho, zda by změnili pouze obor a studovali znovu na SOŠ, nebo zda by dali přednost gymnáziu, případně SOU.

V první skupině absolventů, kteří by si zvolili odlišný studijní obor na SOŠ, se jako převažující objevují důvody spojené přímo s oborem, jako jsou ztráta zájmu o obor a trvalý nezájem o studovaný obor. Na třetím místě pak najdeme obtížné hledání zaměstnání a nízkou úroveň přípravy v oboru.

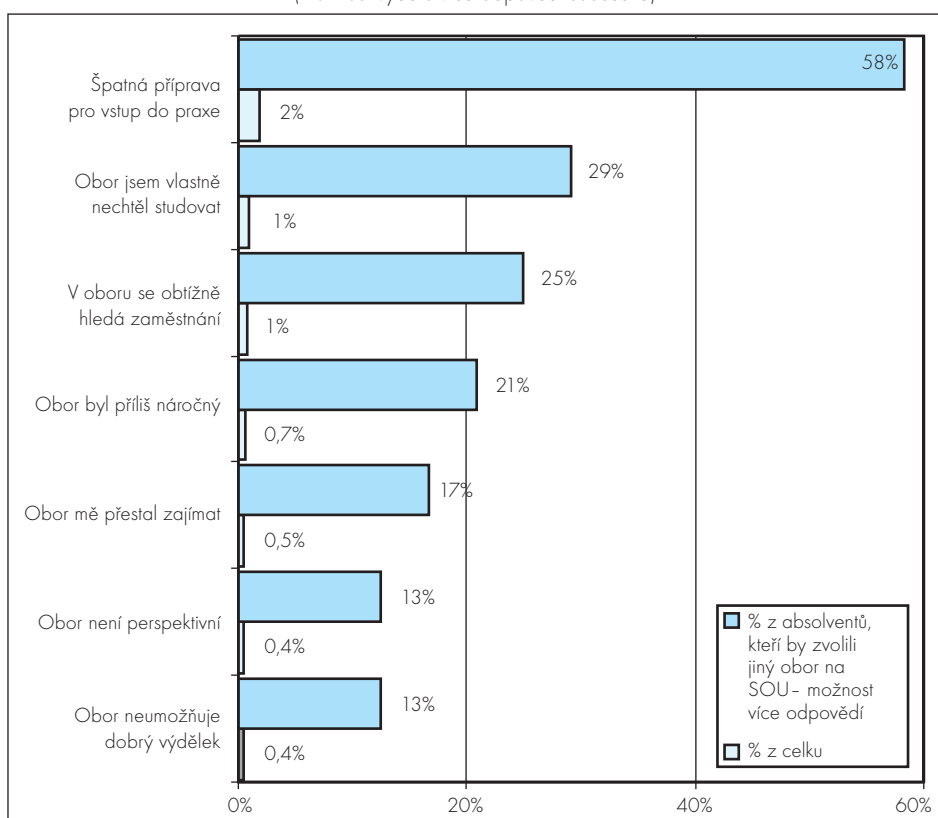
Ve skupině absolventů SOŠ, kteří by raději zvolili gymnázium, jsou dominantními důvody špatná příprava na VŠ a nízká úroveň školní přípravy. Významně je zastoupena i odpověď „obor mě přestal zajímat“, která zřejmě souvisí s tím, že studium oboru, o který student ztratil zájem, jej na rozdíl od všeobecné přípravy na gymnáziu omezuje při volbě oboru na terciární úrovni vzdělávání.

Podíl absolventů středních odborných škol, kteří by raději zvolili vyučení, je v rámci našeho vzorku minimální – dosahuje

Obrázek 4.6: Důvody, proč by absolventi SOŠ zvolili gymnázium
(možnost výběru více odpovědí současně)

Obrázek 4.7: Důvody, proč by absolventi SOŠ zvolili učební obor na SOU
(možnost výběru více odpovědí současně)

jen 3 %. Nejčastěji uváděným důvodem, proč by tiito absolventi zvolili raději jiný obor a zároveň by dali přednost vyučení, je špatná příprava pro vstup do praxe. Mezi dalšími důvody se objevuje trvalý nezájem o studijní obor, což napovídá, že někteří studenti zvolili obor, který je nezajímavý, protože zde měli šanci na přijetí a získání maturitní úrovně vzdělání. Na

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

rozdíl od ostatních skupin zde najdeme i důvod, že studium vybraného oboru bylo příliš náročné.

Tabulka 4.1: Důvody volby jiného oboru (na SOŠ, SOU) nebo gymnázia

	v % z celku
Obor mě přestal zajímat	10%
Obor jsem vlastně nechtěl studovat	9%
Úroveň přípravy v oboru je nízká	7%
Špatná příprava na VŠ	7%
V oboru se obtížně hledá zaměstnání	6%
Obor není perspektivní	3%
Obor neumožňuje dobrý výdělek	3%
Obor byl příliš náročný	2%
Špatná příprava na vstup do praxe	3%
Celkem	34%

4.3 Realizace studijních a pracovních plánů po absolvování SOŠ

Naplnění vzdělávacích aspirací

V této kapitole se zaměříme na to, jak byli absolventi maturitních oborů SOŠ úspěšní v naplňování svých studijních záměrů. Z následující tabulky, která ilustruje úspěšnost absolventů v přijetí do terciárního vzdělávání v rámci výběrového souboru, je zřejmé, že nezanedbatelná část absolventů svoji původní představu o dalším studiu nakonec nerealizovala. Zatímco v závěru studia uvádělo zájem bezprostředně pokračovat v denním studiu přibližně 68 % dotázaných absolventů, ve skutečnosti zahájilo studium v některé formě denního studia jen 64 %. Rozdíl tvoří studenti, kteří nebyli k dennímu studiu přijati (6 %) nebo o studium ztratili zájem (4 %), případně ti, kteří nakonec místo denního studia začali studovat při zaměstnání (2 %). Na druhou stranu někteří absolventi, kteří původně nebyli rozhodnuti studovat (2 %) nebo v závěru studia předpokládali, že již studovat nebudou (1 %), nakonec studovat začali. Celkový podíl absolventů, kteří z různých důvodů nepokračovali v žádné formě studia, dosáhl v rámci našeho vzorku 23 %.

Podívejme se, jak se absolventům po maturitě dařilo v dalším studiu. K dennímu studiu na

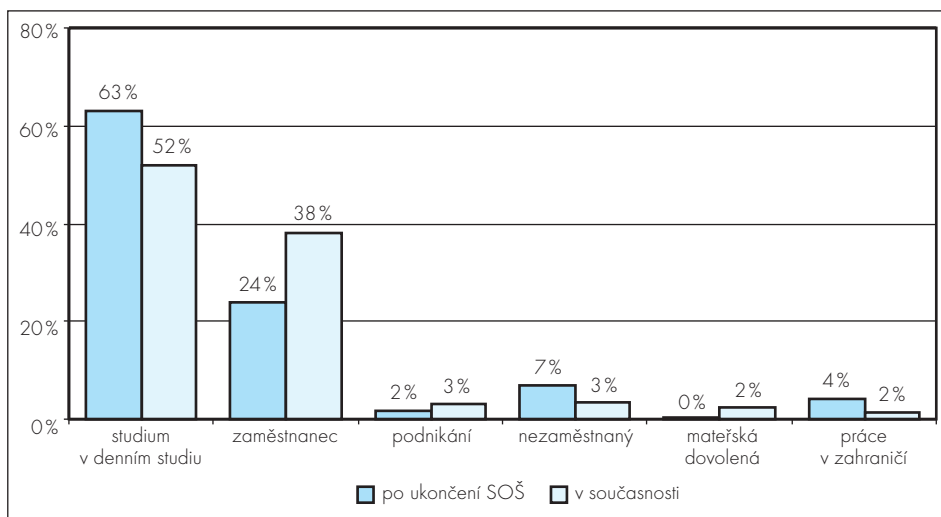
Tabulka 4.3: Úspěšnost v realizaci původního záměru pokračovat po maturitě ve studiu

Zájem o studium po maturitě	Průběh studia	Celkem
Neměl zájem		23%
Přihlásil se do denního studia a byl přijat		64%
Z toho:	ještě studuje	52%
	dokončil	2%
	zanechal	10%
Přihlásil se do denního studia a nebyl přijat		8%
Přihlásil se ke studiu při zaměstnání a byl přijat		4%
Z toho:	ještě studuje	3%
	zanechal	1%
Přihlásil se ke studiu při zaměstnání a nebyl přijat		1%
Celkový součet		100%

vyšší škole, VOŠ, případně do pomaturitního jazykového studia se přihlásilo celkově 72 % absolventů, úspěšně přijato bylo 64 %, z toho 48 % začalo studovat VŠ, 13 % vstoupilo na VOŠ a 3 % na jednoleté pomaturitní jazykové studium, na které pak část z nich navázala dalším studiem na VŠ nebo VOŠ. Nezanedbatelný podíl absolventů – 10 % – ale denní studium nedokončil a studia zanechal.

Skutečností tedy je, že zatímco v závěru studia na střední odborné škole mělo zájem pokračovat v rámci sledovaného vzorku v denním studiu asi 68 % absolventů, po třech letech je podíl těch, kteří vystudovali nebo své studijní plány úspěšně realizují o 14 p. b. nižší a dosahuje jen 54 % (z toho 52 % dosud studuje a 2 % úspěšně dokončila pomaturitní studium).

Obrázek 4.8: Uplatnění absolventů SOŠ (v %)

Tabulka 4.2: Porovnání původních studijních záměrů s jejich skutečnou realizací

Zájem o pokračování ve studiu v závěru studia v r. 2004	Realizace studijních záměrů (r. 2007) srovnání identických respondentů (DS - denní studium, SPZ - studium při zaměstnání)					Celkem
	neměl zájem	přihlásil se a byl přijat do DS	přihlásil se, ale nebyl přijat do DS	přihlásil se ke SPZ a byl přijat	přihlásil se ke SPZ a nebyl přijat	
Chci studovat ihned - DS	4%	56%	6%	2%	0%	68%
Chci studovat ihned - SPZ	2%	2%	0%	0%	0%	5%
Ve studiu chci pokračovat později	3%	2%	1%	1%	0%	7%
Nejsem rozhodnut	8%	3%	2%	1%	0%	13%
Nechci studovat	6%	1%	0%	1%	0%	7%
Celkový součet	23%	64%	8%	4%	1%	100%

Vývoj pracovních aktivit od ukončení studia na SOŠ

Pouze asi čtvrtina dotázaných absolventů SOŠ vstoupila po ukončení studia přímo do praxe a tento podíl se v období následujících tří let zvýšil na 38 %, a to jak v důsledku poklesu nezaměstnanosti, tak i toho, že na trh práce vstoupili absolventi, kteří studium nedokončili nebo studovali jen roční pomaturitní studium. Podíl nezaměstnaných klesl ve sledovaném vzorku ze 7 % na 3 %. Aktivita absolventů v ostatních sledovaných oblastech byla nízká, jen minimální podíl absolventů se začal věnovat podnikatelské činnosti nebo odjel pracovat do zahraničí. Nízký je v této věkové skupině (kolem 21 let) i podíl žen na mateřské dovolené.

4.4 Stabilita profesní volby

K zajímavým otázkám patří, zda se absolventi uplatňují ve vystudovaném oboru, nebo zda odcházejí pracovat do jiných oborů. Důvody pro odchod do jiného oboru mohou být jak vnější, způsobené strukturální nerovnováhou, jako jsou nedostatek pracovních míst v oboru a nízká poptávka zaměstnavatelů po absolventech oboru, tak i vnitřní, subjektivní – nezáměr v oboru pracovat, nízká atraktivita oboru, nevyhovující pracovní a platové podmínky, neperspektivnost oboru a další.

Stabilita profesní volby a vztah absolventů k oboru

Záměr absolventů o práci v oboru vyjadřuje tzv. stabilita profesní volby, která je stanovena jako podíl absolventů daného oboru, kteří mají zájem pracovat ve vystudovaném nebo příbuzném oboru, v poměru ke všem dotazovaným absolventům oboru. Z výsledků šetření vyplývá, že **v závěru studia mělo zájem pracovat přímo ve vystudovaném oboru asi 62 % absolventů a v příbuzném oboru se chtělo uplatnit dalších 11 % z nich. Souhrnná stabilita profesní volby tak činila 73 %.**

Podívejme se, v jakých oborech si ve skutečnosti absolventi SOŠ pracovní uplatnění nacházeli. Z grafu 4.9, který ilustruje srovnání původních pracovních záměrů studentů v době před maturitou a skutečností ve dvou následujících časových obdobích, bezprostředně po ukončení SOŠ a tři roky od maturity, je zřejmé, že **docházelo k výraznému odlivu absolventů SOŠ z vystudovaného oboru.** Jak ukazuje graf, **po maturitě si našlo práci v oboru jen 36 % absol-**

ventů a dalších 25 % se uplatnilo v příbuzném oboru, zatímco 39 % odešlo za prací do zcela jiného oboru. Ve srovnání s původním plánem se uplatnilo v oboru nebo příbuzném oboru o 12 % absolventů méně (61 % proti plánovaným 73 %). V průběhu následujících 3 let pak docházelo k dalšímu odlivu absolventů z vystudovaného oboru, tentokrát ale především do příbuzných oborů, takže podíl těch, kteří se uplatnili mimo obor, zůstal prakticky stejný.

Tyto údaje, které zahrnují ty absolventy, kteří vstoupili po maturitě na SOŠ rovnou do praxe, ukazují poměrně vysoký odliv z vystudovaného oboru. Na druhé straně můžeme předpokládat, že absolventi, kteří pokračují ve studiu v terciárním vzdělávání a dosud nezačali pracovat (a nejsou v této části analýzy zahrnuti), budou mít větší zájem využít získané odborné vzdělání a budou mít vyšší profesní stabilitu.

Důvody pro práci v jiném oboru

Nejfrekventovanějším důvodem, proč absolventi SOŠ odešli pracovat do jiného oboru, je, že se jim nepodařilo získat v oboru vhodné pracovní uplatnění, jinými slovy nezáměr zaměstnavatelů o absolventy s daným oborem vzdělání. Tento důvod byl hlavním důvodem odchodu do jiného oboru asi pro 33 % absolventů a celkově sehrál určitou roli v odchodu asi 65 % absolventů.

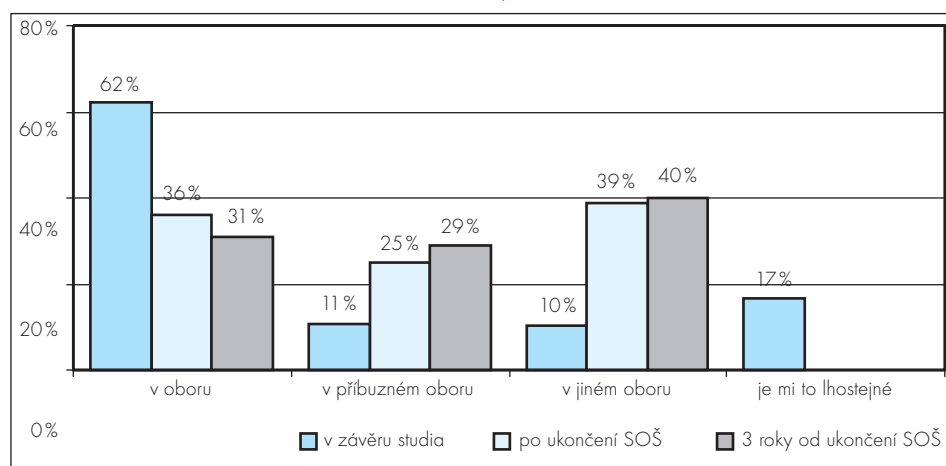
Na druhou stranu **z hlediska souhrnu hraje významnější roli v odchodu do jiného oboru komplex subjektivních důvodů a nespokojenost s vystudovaným oborem nebo možnostmi uplatnění v tomto oboru na straně absolventů.** V součtu tyto důvody ovlivnily zásadním způsobem odchod dvou třetin (66 %) absolventů, kteří pracují v jiném oboru. Nejčastějšími motivy pro odchod z profese jsou nezáměr o práci v oboru (43 %), nevyhovující pracovní podmínky (40 %), nespokojenost s nízkým platem (32 %), rodinná situace a podobně.

Do jakých profesí absolventi odcházejí?

Velmi podstatným problémem je otázka, v jakých oborech nacházejí uplatnění absolventi SOŠ, kteří odcházejí do zcela jiných profesí. Vzhledem k tomu, že jen nízké procento uvedlo, že změnili profesi na základě studia jiného oboru nebo rekvalifikace, bylo možno předpokládat, že většina z nich pracuje v oborech, které speciální kvalifikaci a konkrétní odborné znalosti nevyžadují. Šetření ale ukázalo, že spektrum profesí, ve kterých se absolventi uplatňují, je velmi široké a zahrnuje jak

Obrázek 4.9: V jakém oboru absolventi SOŠ pracují?⁴

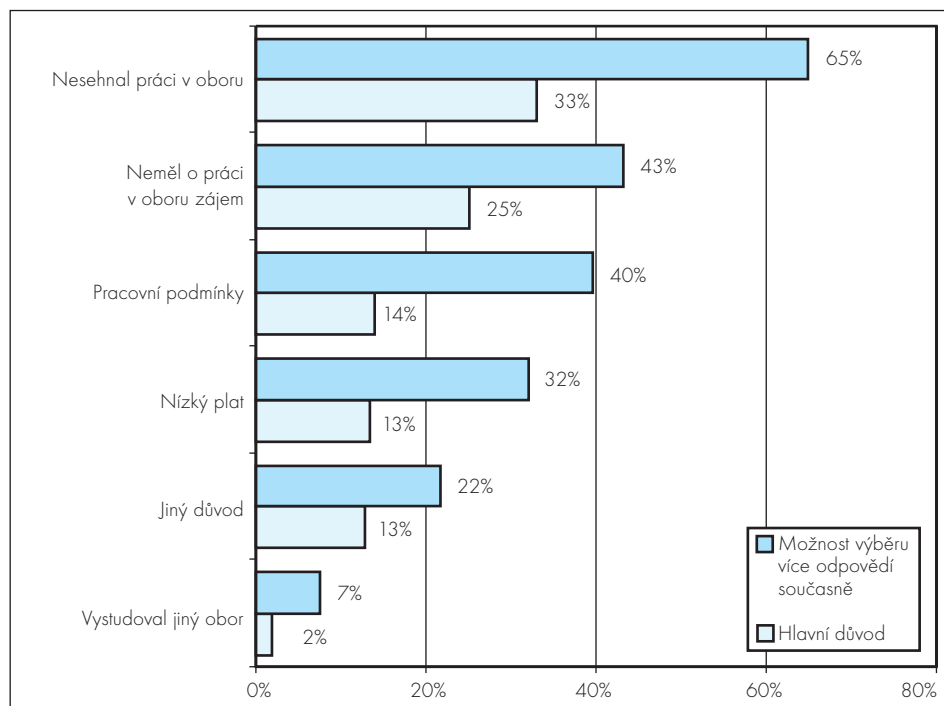
(srovnání identických souborů)

⁴ V grafu je znázorněno porovnání záměru a skutečného pracovního uplatnění jen za vybrané respondenty, kteří pracovní aktivitu ve sledovaném období skutečně zahájili, jde tedy o reálnou změnu u identických respondentů.

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

Obrázek 4.10: Důvody pro práci v jiném oboru
(absolventi, kteří pracují mimo obor)

Vztah absolventů k vystudovanému oboru a profesi

Vzhledem k častým odchodům absolventů z vystudované profese je podstatnou otázkou, jaký mají absolventi SOŠ k vystudovanému oboru a získané profesi vztah, zda ji vnímají jako něco podstatného a identifikují se s ní, nebo zda se na trhu práce rozhodují převážně pragmaticky, podle platových, pracovních a dalších podmínek. Vztah k vystudovanému oboru a profesi znázorňuje tabulka 4.4, která ukazuje míru souhlasu s jednotlivými tvrzeními. V tabulce jsou uvedeny průměry za jednotlivé skupiny oborů i absolventy SOŠ jako celek.

Vztah absolventů SOŠ k vystudovanému oboru nejlépe vyjadřuje tvrzení, že absolventi chtějí zůstat ve své profesi, ale pokud se objeví lépe placené místo v jiném

nekvalifikované práce, jako jsou dělník ve stavebnictví nebo pomocník v kuchyni, tak i práce, které zvládnutí určitých konkrétních dovedností vyžadují.

Z výsledků nevyplývá, že by absolventi jednotlivých sledovaných oborů odcházeli za prací do konkrétních oborů, že by bylo možné odhalit oblasti, ve kterých se uplatňují například elektrotechnici nebo absolventi obchodních akademií. Na druhou stranu alespoň částečně lze zjistit a vymezit obory, ve kterých získávají uplatnění. Poměrně často nacházejí zaměstnání ve službách souvisejících s péčí o zákazníky, pracují například jako konzultanti v obchodě, v reklamě, jako referenti klientských center v pojišťovnách, bankách, jako operátoři telefonních služeb. Dále se uplatňují například v oblasti související s kontrolou kvality (technici kvality), pracují ve skladech, jako operátoři nebo v logistice. Relativně často obsazují místa asistentek, pracují v administrativě, jako referenti na úřadech nebo na poště. Uplatnění mimo svůj obor nacházejí také v pohostinství, jako barmani, prodavači u stánků a podobně. Okrajově se realizují například i v uměleckých oborech (design), ve filmovém průmyslu (technik-kameraman) nebo ve sportovních odvětvích.

oboru, tak nabídku využijí (1,57). Většina absolventů se rozhoduje nejen na základě finančního ohodnocení, ale je pro ně důležité i v jakém oboru pracují (spíše nesouhlas s tvrzením č. 4, 2,31). Na druhé straně finanční ohodnocení považují za podstatné a pokud se ukáže, že v jiné profesi by mohli získat větší plat, jsou ochotni o případné změně profese uvažovat (ani souhlas ani nesouhlas s tvrzením č.1, 2,05).

Určité rozdíly se ukazují při pohledu na jednotlivé skupiny oborů. Větší pohotovost k odchodu za lepšími finančními podmínkami vyjadřují absolventi Hotelnictví a turismu a Veřejnosprávní činnosti, kteří nejvíce souhlasí s tvrzením, že chtějí zůstat v profesi, ale pokud se objeví lépe placené místo v jiném oboru, tak této příležitosti využijí. V oboru veřejnosprávní činnost absolventi vyjadřují zároveň největší souhlas s tvrzením, že je profese příliš nebaví a pokud budou mít příležitost, tak odejdou. Méně příznivý vztah k profesi mají i absolventi oboru Management v oborech, kteří nejčastěji souhlasí s tvrzením, že je profese nebaví, případně že pro ně není profese důležitá a rozhodují se hlavně podle finančního ohodnocení.

Tabulka 4.4: Vztah absolventů k oboru a profesi podle skupin oborů

	Strojrenství	Elektrotechnika Obchodní	akademie	Management v oborech	Hotelnictví a turismus	Veřejnosprávní činnost	Celkem bez rozišení oborů
Chci zůstat v profesi, i když bych jinde mohl získat větší plat	2,00	1,76	2,02	2,14	2,14	2,02	2,05
Chci zůstat v profesi, ale pokud se objeví lépe placené místo v jiném oboru, tak to využiji	1,55	1,66	1,66	1,55	1,46	1,48	1,57
Profese mě příliš nebaví, jakmile budu mít příležitost, tak odejdu	2,43	2,56	2,40	2,29	2,33	2,24	2,38
Není pro mě důležité, v jakém oboru pracuji, rozhoduji se na základě finančního ohodnocení	2,26	2,34	2,45	2,21	2,29	2,28	2,31

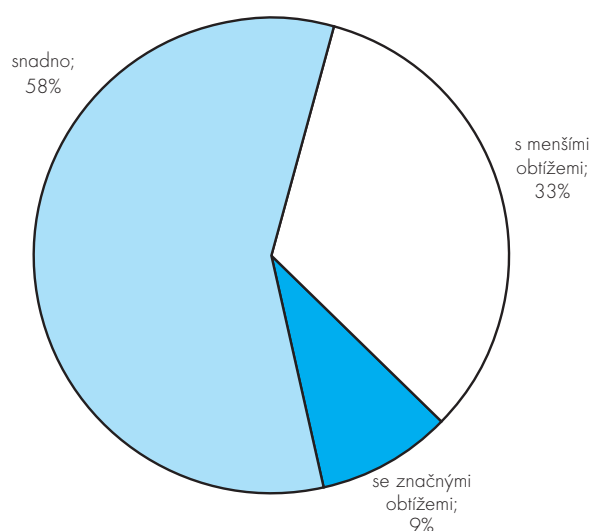
Úplný souhlas vyjadřuje číslo 1, ani souhlas ani nesouhlas s tvrzením byl označen číslem 2 a nesouhlas číslem 3.

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

4.5 Uplatnění absolventů SOŠ v zaměstnání

Zkušenost s pracovní aktivitou získalo v období tří let od ukončení SOŠ přibližně 54 % absolventů (část z nich zřejmě kombinovala pracovní aktivitu s denním studiem) ze sledovaného vzorku, zatímco 46 % absolventů SOŠ z našeho vzorku dosud nepracovalo. Ve skupině absolventů, kteří začali pracovat, získalo přibližně 58 % své první zaměstnání snadno, menší potíže mělo podle svého vyjádření asi 33 % z nich, značné potíže uvádí 9 % absolventů SOŠ.

Obrázek 4.11: Jak absolventi SOŠ získali své první zaměstnání?

Způsoby získání zaměstnání

Pořadí způsobů, jakými absolventi našli pracovní uplatnění, v zásadě odpovídá původním záměrům, které studenti vyjadřovali v závěru studia, tedy tomu, jak chtěli zaměstnání hledat. Většina absolventů (90 %) předpokládala, že se pokusí při hledání zaměstnání využít kontaktů rodičů nebo známých, přibližně 28 % se na tento způsob spoléhalo nejvíce. Nakonec získalo své první zaměstnání na základě pomoci rodičů nebo známých přibližně 31 % absolventů. Získat zaměstnání aktivním kontaktováním firem mělo v úmyslu asi 24 % budoucích absolventů, úspěšných bylo tímto způsobem asi 18 %. Poměrně časté je v této kategorii získání pracovního místa prostřednictvím internetu (16 %), zatímco zastoupení novinové inzerce je podstatně nižší (7 %). To ukazuje poměrně vysoké využívání internetu i skutečnost, že absolventi středních odborných škol patří mezi vzdělanostní skupiny a potenciální pracovníky, které zaměstnavatelé a personální agentury touto formou oslovují a vyhledávají.

Tabulka 4.5: Způsoby získání prvního zaměstnání

Jak jste našel své první zaměstnání?	Odpovědi v %
Využil jsem pomoc příbuzných a známých	31%
Zeptal jsem se přímo ve firmě	18%
Prostřednictvím internetu	16%
Práce mi byla nabídnuta	12%
Prostřednictvím úřadu práce	8%
Na základě inzerátu v novinách	7%
Využil jsem kontakty získané na praxi	4%
Začal jsem podnikat/pracovat v rodinné formě	4%
Celkový součet	100%

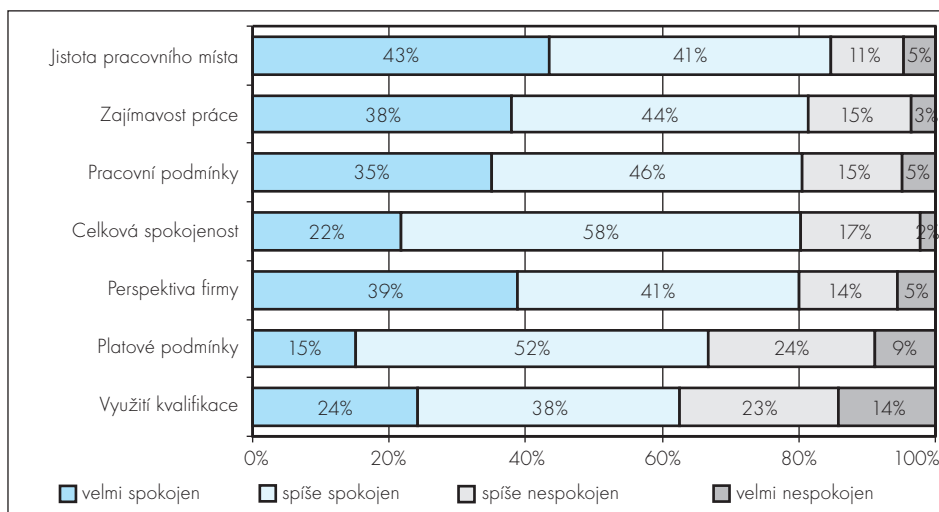
4.6 Spokojenost absolventů SOŠ v zaměstnání

Většina absolventů SOŠ – kolem 80 % – je v zaměstnání převážně spokojena, z toho velmi spokojeno je asi 20 % a necelých 60 % je spíše spokojeno, naopak spíše nespokojeno je v práci 17 % absolventů a 2 % vyjádřila výraznou nespokojenost.

Zaměříme-li se podrobněji na jednotlivé aspekty spokojenosti absolventů v současném zaměstnání, pak nespokojenější jsou s jistotou pracovního místa, zajímavostí práce a relativně i s pracovními podmínkami. Na druhém pólu najdeme platové podmínky, o kterých se záporně vyjádřila asi třetina dotázaných (33 %). Zajímavá je větší polarizace u spokojenosti absolventů s využitím kvalifikace, kde nacházíme na jedné straně poměrně výrazný podíl negativních vyjádření (dosahuje 37 %), na druhé straně i vysoké zastoupení těch, kteří jsou s využitím získané kvalifikace velmi spokojeni (24 %). Problém nedostatečného využití kvalifikace může souviset

Celková spokojenost absolventů SOŠ je stejná jako u vyučených. Relativně menší spokojenost vyjadřují vyučení s platovými podmínkami, kde výrazně nespokojeno je asi 23 % z nich. Méně spokojeni jsou i s pracovními podmínkami. Náзор na využití kvalifikace je podobně jako u SOŠ poněkud polarizovaný, je zde jak větší zastoupení těch, kteří jsou s využitím své kvalifikace v zaměstnání výrazně spokojeni, tak i těch, kteří vyjadřují větší míru nespokojenosti.

Obrázek 4.12: Spokojenost absolventů SOŠ v zaměstnání

4. Přejchod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

s nedostatkem praxe a obdobím určitého „zaučování“, zároveň může být ovlivněn i tím, že někteří absolventi pracují na méně kvalifikovaných pozicích v průběhu studia v terciárním vzdělávání.

Důvody změny zaměstnání

Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, výrazný podíl absolventů SOŠ se tři roky od ukončení SOŠ věnuje dalšímu studiu. V období od ukončení studia na SOŠ začalo pracovat asi 54 % absolventů z našeho vzorku, oproti tomu asi 46 % zkušenost s pracovní aktivitou ve sledovaném období nezískalo.

Podívejme se nyní, zda si absolventi již při svém vstupu na trh práce nacházeli stabilní zaměstnání, nebo zda procházeli obdobím hledání a zkoušení s častějšími změnami zaměstnavatele. Ukázalo se, že nadpoloviční většina z nich zůstala ve svém prvním zaměstnání, na druhou stranu poměrně vysoký podíl absolventů – 43 % – zaměstnání ve sledovaném tříletém období změnil.

Tabulka 4.6: Důvody pro změnu zaměstnání

Uváděné důvody pro změnu zaměstnání	Počet	Možnost uvést více odpovědí současně v %	Hlavní důvod v %
Nízký plat	100	56%	22%
Nevyhovující pracovní podmínky	89	50%	15%
Nevyužití kvalifikace	65	37%	12%
Nezajímavá práce	58	33%	7%
Neshody v pracovním kolektivu nebo s nadřízeným	51	29%	12%
Špatná perspektiva firmy	44	25%	6%
Jiné důvody	39	22%	14%
Příliš velké pracovní vytížení	36	20%	2%
Byl jsem propuštěn	20	11%	3%
Rodinné důvody	16	9%	6%
Celkem absolventi, kteří změnili zaměstnání	177		100%

Jaká byla nejčastější motivace ke změně firmy? Většina absolventů z našeho vzorku měnila zaměstnavatele na základě vlastního rozhodnutí, a to za účelem zlepšení platových (22 %) nebo pracovních podmínek (15 %). Jako jeden z důvodů je pak uvedla více než polovina absolventů. Zajímavým zjištěním je nespokojenost s poměry ve firmě, případně i neochota akceptovat požadavky ze strany zaměstnavatelů, která je patrná i z relativně častého zastoupení odpovědí, že k důvodům odchodu ze zaměstnání patřily neshody v pracovním kolektivu či s nadřízeným (12 %) nebo příliš velké pracovní zatížení. To představovalo zásadní problém jen pro 2 % absolventů, jako jeden z důvodů ho ale uvedlo 20 % z nich. Poměrně často byla změna zaměstnání spojena i s nedostatečným využíváním kvalifikace (12 %) nebo nezajímavou prací (7 %). To může odrážet nespokojenost absolventů s personální strategií firem, s nutností se na odpovídající pozici v žebříčku firmy postupně propracovat. Jen poměrně nízké procento (3 %) absolventů uvedlo, že příčinou odchodu ze zaměstnání bylo propuštění.

4.7 Nezaměstnanost absolventů SOŠ při vstupu na trh práce

Z pohledu celého vzorku byl podíl nezaměstnaných, vzhledem k tomu, že téměř 70 % pokračovalo v denním studiu, poměrně nízký – dosahoval jen 7 % a v průběhu tří let klesl na

Tabulka 4.7: Způsob řešení nezaměstnanosti

Pokud byl nezaměstnaný a nyní pracuje, jak situaci vyřešil?	Odpovědi v %
Našel si práci ve vystudovaném oboru a v místě bydliště	21%
Našel si práci mimo obor v místě bydliště	28%
Našel si práci v oboru mimo bydliště	16%
Našel si práci mimo obor a mimo bydliště	19%
Začal podnikat	2%
Rekvalifikoval se	1%
Našel si práci v zahraničí	6%
Jiný způsob	8%
	100%

3 %. Podívejme se, jak nezaměstnaní získali pracovní uplatnění, jaké strategie vedly k úspěchu.

V zásadě můžeme konstatovat, že nejčastějším řešením je odchod mimo vystudovaný obor. Takto situaci souhrnně vyřešilo 47 % nezaměstnaných, z nichž si 28 % našlo zaměstnání v místě svého bydliště a dalších 19 % změnilo jak profesi, tak i bydliště, případně začali do zaměstnání dojíždět. Práci ve svém oboru si našlo celkově 37 % dotázaných nezaměstnaných, z nich výraznější část – 21 % zůstala v místě bydliště a 16 % si našlo práci v jiném místě.

Z uvedeného je zřejmé, že absolventi častěji řeší nezaměstnanost tak, že si v místě bydliště najdou zaměstnání v odlišném oboru (28 %) než že by zůstali ve svém, ale odstěhovali se nebo začali dojíždět do vzdálenějšího místa (16 %). S rostoucí dobou nezaměstnanosti se přitom zvyšuje spíše tendence absolventů odejít mimo vystudovaný obor než si hledat práci ve vzdálenějším místě.

V souhrnu relativně nízký je i podíl absolventů, kteří z důvodu nezaměstnanosti odešli za prací do zahraničí – dosáhl jen 6 %.

4.8 Situace absolventů vybraných skupin oborů SOŠ

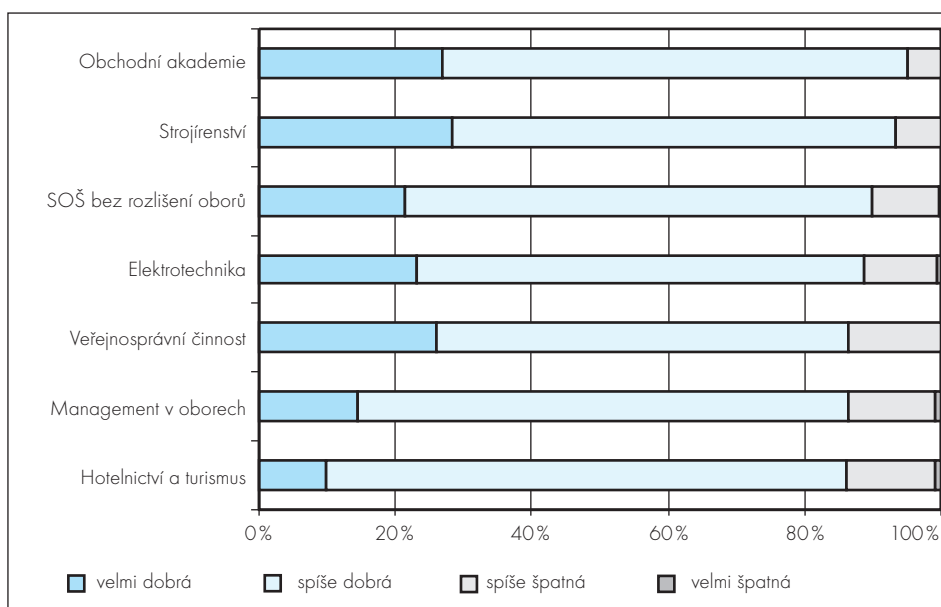
4.8.1 Hodnocení úrovně získaného vzdělání podle skupin oborů

Z hlediska celkového hodnocení získané úrovně vzdělání najdeme mezi jednotlivými skupinami oborů rozdíly, nejsou ale tak výrazné jako u učebních oborů. Pozitivně hodnotí školení přípravu na SOŠ především absolventi oborů Obchodní akademie a Strojírenství, kde podíl spíše nespokojených nepřesahuje 7 %. V elektrotechnických oborech se hodnocení pohybuje na úrovni průměru ze sledovaných oborů. U Veřejnosprávních činností je hodnocení nejednoznačné, přibližně čtvrtina absolventů je velmi spokojena, ale vyskytuje se zde i relativně výrazný podíl méně spokojených. Nejnížší spokojenost vyjadřují absolventi oborů Management v oborech a Hotelnictví a turismus, kde najdeme jak nejvyšší podíl nespokojených (kolem 15 %), tak zároveň i nízký podíl těch, kteří byli se studiem velmi spokojeni (10 %, resp. 14 %).

Zaměřme-li se podrobněji na hodnocení jednotlivých kompetencí u sledovaných skupin oborů, jak je ukazuje tabulka, je zřejmé, že v některých skupinách oborů dochází v hodnocení

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

Obrázek 4.13: Hodnocení úrovně školní přípravy na SOŠ (odpovědi v % podle skupin oborů)

k výraznějším propadům. Toto srovnání umožňuje odhalit slabé a silné stránky výuky v jednotlivých skupinách oborů.

Ve strojírenských oborech jsou nadprůměrně hodnoceny odborné teoretické a praktické znalosti i dovednost pracovat na počítači. Naopak velmi špatné jsou podle názoru absolventů získané jazykové znalosti, které hodnotí pozitivně jen 35% absolventů strojírenských oborů, což je nejhorší výsledek v rámci námi sledovaných oborů.

Ve skupině oborů Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika se hodnocení většiny sledovaných kompetencí pohybuje kolem průměru, slabším místem výuky jsou podle názoru absolventů jazykové znalosti, se kterými je spokojeno jen 42% z nich, a komunikační dovednosti (60% spokojených).

V oboru **Obchodní akademie** je v souladu s celkově pozitivním hodnocením i většina jednotlivých kompetencí posuzována mírně nadprůměrně, jako slabší uvedli absolventi schopnost samostatného rozhodování (68%) a odborných praktických znalostí (69%).

U Veřejnosprávní činnosti je celkové hodnocení značně polarizované a tomu odpovídá i poměrně diferencované hodnocení jednotlivých kompetencí. Zatímco všeobecné znalosti a rozhled (80% spokojených) a dovednosti pracovat s PC

zde ze všech sledovaných oborů hodnocena nejhůř (jen 57% spokojených), naopak nejlépe je v tomto oboru hodnocena jazyková vybavenost (61% spokojených).

4.8.2 Míra identifikace s oborem podle skupin oborů

Zatímco v celkovém hodnocení úrovně studia nebyly mezi skupinami oborů rozdíly příliš velké, při pohledu na graf, který ukazuje, jaké vzdělání by si absolventi jednotlivých skupin oborů zvolili, kdyby mohli svoji volbu opakovat, jsou zřejmé výrazné diference.

Nejspokojenější jsou se svojí studijní volbou **strojaři a elektrotechnici**, z nichž by si převážná většina zvolila stejný typ studia a tři čtvrtiny by si vybraly i stejný obor. Zájem o gymnázium by mělo jen asi 5–6% absolventů těchto technických oborů.

V oboru **Obchodní akademie** je podíl absolventů, kteří by zvolili stejný obor, mírně nižší – stejný obor by si zvolilo necelých 70% absolventů, zatímco asi 20% by zvolilo jiný obor na tomto typu školy. Na rozdíl od technických oborů absolventi obchodních akademií by častěji preferovali gymnázium (10%).

V oboru **Veřejnosprávní činnost** by si při možnosti zopakovat svoji studijní volbu zvolilo stejný obor jen 59% absolventů, naopak 34% by si na SOŠ vybralo jiný obor. Relativně nízký je ale i zájem o gymnázium, které by studovalo jen 5% z nich.

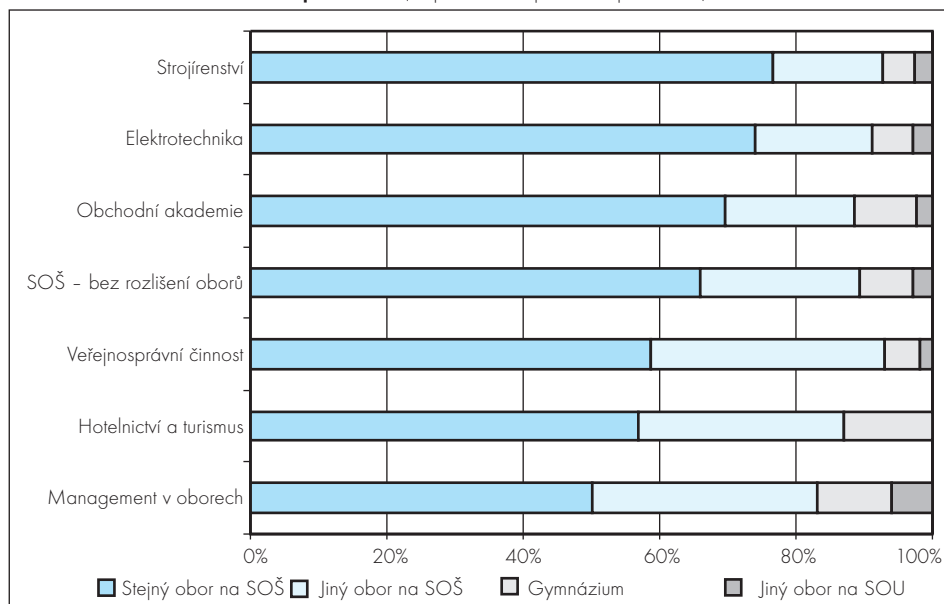
U absolventů **Hotelnictví a turismu** je situace obdobná, stejný obor by si vybralo 57% absolventů a přibližně 30% by studovalo jiný obor na SOŠ. V porovnání s ostatními obory ale absolventi projevují výrazný zájem o gymnázium, které by si při opakované volbě zvolilo 13% z nich.

Tabulka 4.8: Spokojenost se získanými kompetencemi podle oborů
(v % kladných odpovědí)

	Strojírenství	Elektrotechnika	Obchodní akademie	Management v oborech	Hotelnictví a turismus	Veřejnosprávní činnost	Celkem-bez rozlišení oborů
Všeobecné znalosti a rozhled	79%	73%	78%	74%	70% ↓	80%	75%
Odborné teoretické znalosti	97%	89%	94%	88% ↓	90%	95%	92%
Odborné praktické dovednosti	78%	64%	65%	60% ↓	81%	69%	69%
Jazykové znalosti	35% ↓	42% ↓	55%	59%	61%	46% ↓	50%
Dovednosti práce s PC	85%	79%	81%	80%	57% ↓	89%	78%
Schopnosti komunikace	58% ↓	60% ↓	74%	68%	76%	74%	68%
Samostatné rozhodování	70%	70%	68% ↓	69%	78%	81%	72%

4. Přejít absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

Obrázek 4.14: Jaký obor a typ školy by absolventi SOŠ zvolili při možnosti zopakovat svoji studijní volbu? (odpovědi v % podle skupin oborů)

v oboru Management v oborech se identifikace s oborem, která byla poměrně nízká již v závěru studia (68 %), snížila na 53 %. K obdobnému posunu v názoru na volbu studijního oboru došlo u oboru Veřejnosprávní činnost, kde na konci studia uvedlo 72 % absolventů, že by si vybrali stejný obor, ale po třech letech takto odpovědělo již jen 57 % z nich.

V ostatních oborech nebyly zjištěny výrazné negativní posuny v názoru na vhodnost zvoleného oboru. V oborech Strojírenství a Elektrotechnika, se podíl absolventů, kteří by si znovu zvolili svůj obor, dokonce mírně zvýšil a míra identifikace s oborem je u těchto oborů nejvyšší. V oborech Obchodní akademie a Hotelnictví a turismus je patrný jen lehký pokles.

Velmi problematický vztah k volbě oboru se ukazuje v oboru **Management v oborech**, kde by si stejný obor zvolila jen polovina absolventů, třetina by zvolila jiný obor na SOŠ, 11 % gymnázium a ve srovnání s ostatními sledovanými obory je zde i nezanedbatelné procento těch, kteří by dali přednost vyučení (6 %).

Vývoj názoru na zvolený obor a typ školy – změna míry identifikace s oborem podle skupin oborů

Zajímavým zjištěním je, jak se uvedené názory absolventů na zvolenou vzdělávací cestu vyvíjely po vstupu na trh práce

Tabulka 4.9: Srovnání volby oboru a školy před maturitou a tři roky po maturitě

Opakovaná volba oboru a školy	I. etapa - volba stejného oboru	II. etapa - volba stejného oboru	Rozdíl I. - II. etapa	II. etapa - volba jiného oboru nebo školy	
				Jiný obor	Gymnázium
Obor studia SOŠ					
Strojírenství	71%	76%	5%	19%	5%
Elektrotechnika	67%	74%	8%	19%	7%
Obchodní akademie	73%	68%	- 4%	22%	10%
Management v oborech	68%	53%	- 15%	37%	10%
Hotelnictví a turismus	62%	61%	- 2%	28%	11%
Veřejnosprávní činnost	72%	57%	- 15%	39%	4%

nebo zahájení studia v terciárním vzdělávání.

K **výraznému rozčarování a negativní změně názoru na studovaný obor** došlo po setkání s reálným pracovním životem nebo požadavky vysoké školy zejména u oborů **Management v oborech** a **Veřejnosprávní činnost**, kde podíl absolventů, kteří by si zvolili stejný obor, klesl ve sledovaném období 3 let od ukončení studia asi o 15 %. Konkrétně

Důvody pro volbu jiného studijního oboru nebo školy

Důvody nespokojenosti části absolventů se studovaným oborem spadají do tří hlavních kategorií. Jsou to za prvé nezáměr o obor, za druhé nespokojenost se studiem a jeho úrovní a do třetí skupiny spadá rozčarování spojené s problematickým uplatněním na trhu práce.

Podívejme se nejprve na důvody, které vedly k volbě jiného studijního oboru u těch skupin oborů, kde je vztah absolventů k oboru nejproblematictější a vstup do praxe jim přinesl největší rozčarování. V oboru **Veřejnosprávní činnost** by si jiný obor zvolilo tři roky po maturitě asi 39 % absolventů, největším problémem je obtížné hledání zaměstnání. **Management v oborech** patří rovněž k oborům, u kterých by výrazný podíl absolventů volil jiný obor (37 %), důvodem je především to, že pro řadu studentů byl tento obor náhradním řešením, že o studium oboru neměli zájem. Častým důvodem, proč by raději studovali jiný studijní obor, je podobně jako v předchozím případě i obtížné uplatnění na trhu práce.

Tabulka 4.10: Důvody pro volbu jiného studijního oboru v rozdělení podle skupin oborů

	Strojírenství	Elektrotechnika	Obchodní akademie	Management v oborech	Hotelnictví a turismus	Veřejnosprávní činnost
Celkové % absolventů, kteří by zvolili jiný obor	19%	19%	22%	37%	28%	39%
Důvody v % - možnost volit více důvodů současně						
Obor jsem nechtěl studovat	33%	35%	47%	51%	20%	34%
Obor mě přestal zajímat	63%	74%	34%	40%	54%	21%
Obor neumožňuje dobrý výdělek	8%	6%	9%	19%	20%	21%
V oboru se obtížně hledá zaměstnání	4%	26%	50%	47%	17%	48%
Neperspektivní obor	8%	0%	6%	21%	17%	14%
Nízká úroveň oboru	25%	26%	34%	28%	31%	24%

4. Přejchod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

V oboru **Obchodní akademie** dosahuje podíl absolventů, kteří by upřednostnili studium jiného oboru 22 %, nejčastějším důvodem jsou obtíže při hledání zaměstnání, častější je i zastoupení důvodů, že obor nechtěli studovat nebo nízká úroveň oboru. V oboru **Hotelnictví a turismus** jsou hlavní důvody pro volbu jiného oboru spojeny s rozčarováním se studiem, ztrátou zájmu o tento obor a nespokojeností s úrovní studia.

V oborech **Strojírenství a Elektrotechnika** je podíl absolventů, kteří by si vybrali raději jiný studijní obor, poměrně nízký. Nejčastějším důvodem je ztráta zájmu o obor.

4.8.3 Realizace pracovních a studijních plánů podle skupin oborů

Naplnění vzdělávacích aspirací

Porovnáme-li studijní záměry a jejich realizaci podle skupin oborů vzdělání, ukazují se mezi sledovanými skupinami výrazné odlišnosti. **Největší zájem o pokračování v denním studiu projevovali absolventi technických oborů.** Z absolventů **elektrotechnických** oborů studovalo po maturitě v některé formě denního studia (v rámci našeho vzorku) asi 80% absolventů, převážná většina pokračovala na vysoké škole (72 %), 7% zahájilo vyšší odbornou školu a pouze 1% se věnovalo jazykovému studiu. Relativně vysoké procento ale studium nedokončilo.

U **strojírenských oborů** byl v rámci sledovaného vzorku celkový podíl těch, kteří studovali v denním studiu, rovněž poměrně vysoký – 75 %, přitom na vysoké škole pokračovalo

66 %, 5% bylo přijato na VOŠ a 4% k pomaturitnímu studiu jazyků.

U absolventů **Obchodní akademie** byl zájem studovat mírně nižší; denní studium zahájilo v uplynulých třech letech 65% absolventů tohoto oboru, přitom ve srovnání s technickými obory projevovali častěji zájem o studium na VOŠ, kam bylo přijato asi 12% z nich, necelá polovina (48 %) byla přijata na vysokou školu a 5% pokračovalo v pomaturitním jazykovém studiu.

V oborech **Hotelnictví a turismus** a **Veřejnosprávní činnost** je úspěšnost v dalším studiu ve srovnání s technickými obory podstatně nižší, po maturitě v těchto oborech začala studovat v rámci sledovaného vzorku v denním studiu jen asi polovina absolventů. Důvodem byla kromě nižšího studijního zájmu (přibližně 27–28% již studovat nechtělo) i poměrně vysoká neúspěšnost v přijímacím řízení na vysokou školu.

V oboru **Hotelnictví a turismus** je celkový podíl studujících asi 53 %, vysokoškolskému studiu se věnuje asi 32% absolventů, 19% studuje VOŠ. Podíl absolventů, kteří nebyli přijati, je opět poměrně vysoký – 13 %, není ale tak výrazný jako u veřejnosprávní činnosti.

V oboru **Veřejnosprávní činnost** byla úspěšnost z hlediska dalšího studia nejnižší – do denního studia nebylo přijato přibližně 17% absolventů z našeho vzorku. Vysoká neúspěšnost se zřejmě projevila i v početném zastoupení absolventů, kteří studují VOŠ.

Nejnižší studijní ambice najdeme u absolventů oboru **Management v oborech**, z nichž 40% žádný zájem o studium neprojevovalo. Nejnižší je i podíl těch, kteří byli přijati do denního studia – celkem 47 %, z toho 5% studovalo jazykové studium, 11% VOŠ. Podíl absolventů, kteří pokračovali ve vysokoškolském studiu, je rovněž nižší – přibližně 32% – není ale tak nízký jako u Veřejnosprávní činnosti, kde podíl absolventů, kteří se neúspěšně hlásili k dalšímu studiu, byl téměř dvojnásobný (32 %), což je časté náhradní řešení v případě neúspěchu při přijímacím řízení na vysokou školu. Výsledný podíl absolventů, kteří studují vysokou školu, je jen 17 %, což je v rámci námi sledovaných oborů nejméně.

Tabulka 4.11: Rozdělení studujících přijatých do denního studia v terciárním vzdělávání

Obor studia SOŠ	Jazykové studium	VOŠ	VŠ	Celkem
Strojírenství	4%	5%	66%	75%
Elektrotechnika	1%	7%	72%	80%
Obchodní akademie	5%	12%	48%	65%
Management v oborech	5%	11%	32%	47%
Hotelnictví a turismus	3%	19%	31%	53%
Veřejnosprávní činnost	3%	32%	17%	51%
% z těch, kteří byli přijati do denního studia	3%	13%	48%	64%

Tabulka 4.12: Zájem o studium po maturitě a jeho úspěšnost v rozdělení podle skupin oborů

Chtěl jste po maturitě studovat?	Jak jste pokračoval?	Strojírenství	Elektrotechnika	Obchodní akademie	Management v oborech	Hotelnictví a turismus	Veřejnosprávní činnost	Celkem
neměl zájem		16%	12%	20%	40%	27%	28%	23%
přihlásil se do denního studia a byl přijat		75%	80%	65%	47%	53%	51%	64%
z toho:	ještě studuje	63%	62%	58%	38%	46%	35%	52%
	dokončil	2%	1%	3%	3%	3%	3%	2%
	zanechal	11%	16%	4%	8%	4%	10%	9%
přihlásil se do denního studia a nebyl přijat		2%	5%	9%	9%	13%	17%	8%
přihlásil se ke studiu při zaměstnání a byl přijat		7%	2%	5%	2%	5%	1%	4%
z toho:	ještě studuje	4%	2%	5%	3%	5%	1%	3%
	zanechal	3%	1%	0%	0%	0%	0%	1%
přihlásil se ke studiu při zaměstnání a nebyl přijat		0%	0%	0%	2%	2%	4%	1%
Celkový součet		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Pracovní aktivita v období po ukončení studia na SOŠ

Podíly absolventů, kteří v období tří let od ukončení studia na SOŠ najdou uplatnění na trhu práce, se poměrně výrazně liší s ohledem na odlišný zájem o pokračování ve studiu i různou mírou úspěšnosti při přijímacím řízení.

Zatímco z absolventů Veřejnosprávní činnosti zahájilo pracovní aktivitu více než 70 % z nich a v oborech Management a Hotelnictví a turismus přesahuje tento podíl 60 %, ve strojírenských a elektrotechnických oborech a oboru Obchodní akademie více než polovina absolventů v období tří let od ukončení studia zkušenost se zaměstnáním nezískala a podíl těch, kteří začali pracovat, se pohybuje kolem 43 %, resp. 47 %.

Tabulka 4.13: Pracovní aktivita absolventů po ukončení studia na SOŠ

Obor studia SOŠ	Začal jste v období od ukončení studia na SOŠ pracovat (podnikat)?		
	ano	ne	Celkem
Strojírenství	43%	57%	100%
Elektrotechnika	47%	53%	100%
Obchodní akademie	47%	53%	100%
Management v oborech	64%	36%	100%
Hotelnictví a turismus	62%	38%	100%
Veřejnosprávní činnost	71%	29%	100%
Celkem bez rozlišení oborů	54%	46%	100%

4.8.4 Odchody absolventů SOŠ za prací do jiných oborů

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, která pojednávala o absolventech středních odborných škol jako celku, poměrně vysoký podíl z nich si po maturitě hledá zaměstnání

v jiném než vystudovaném oboru. Vzhledem ke specifickým charakteristikám oborů, různé uplatnitelnosti získaných všeobecných a odborných znalostí na trhu práce i odlišnému zájmu v oboru pracovat najdeme v odchodu do jiných oborů výrazné difference mezi jednotlivými skupinami oborů a rozdílná je i dynamika tohoto procesu.

Extrémně nízký podíl absolventů, kteří pracují přímo ve svém oboru, nacházíme u oboru Management v oborech. V tomto oboru nacházíme zároveň největší propad mezi původním záměrem najít si v oboru zaměstnání – ten v závěru studia vyjádřilo 57 % a dalších 16 % chtělo pracovat v příbuzném oboru, a reálnou skutečností, kdy s odstupem tří let pracuje v oboru jen 10 % absolventů a 35 % se realizuje v příbuzném oboru, více než polovina 55 % pracuje ve zcela jiných oborech. To ukazuje na zkreslené představy o situaci na trhu práce i problematickou možnost uplatnění tohoto oboru na trhu práce.

Překvapivým zjištěním je poměrně vysoký odliv absolventů z oboru Elektrotechnika. Již v závěru studia byl zájem těch, kteří nepokračovali ve studiu a směřovali přímo do praxe, o uplatnění v oboru relativně nízký – vyjádřilo ho jen asi 50 % absolventů a 17 % chtělo pracovat v příbuzném oboru. Z této skupiny absolventů ale tři roky od ukončení studia pracuje v oboru jen 22 %, naopak větší je zastoupení těch, kteří se uplatňují v příbuzném oboru (33 %) a mimo obor je zaměstnáno 44 %.

Absolventi **Obchodních akademií na konci studia měli velmi vysoký zájem uplatnit se přímo ve svém oboru** – takto se vyjádřilo asi 73 % z nich, nakonec se ale v oboru realizuje jen asi 30 % z nich, nakonec se ale v oboru realizuje jen asi 30 % z nich a 32 % zahájilo pracovní aktivitu v příbuzném oboru. Podíl těch, kteří pracují mimo obor, je kolem 38 %.

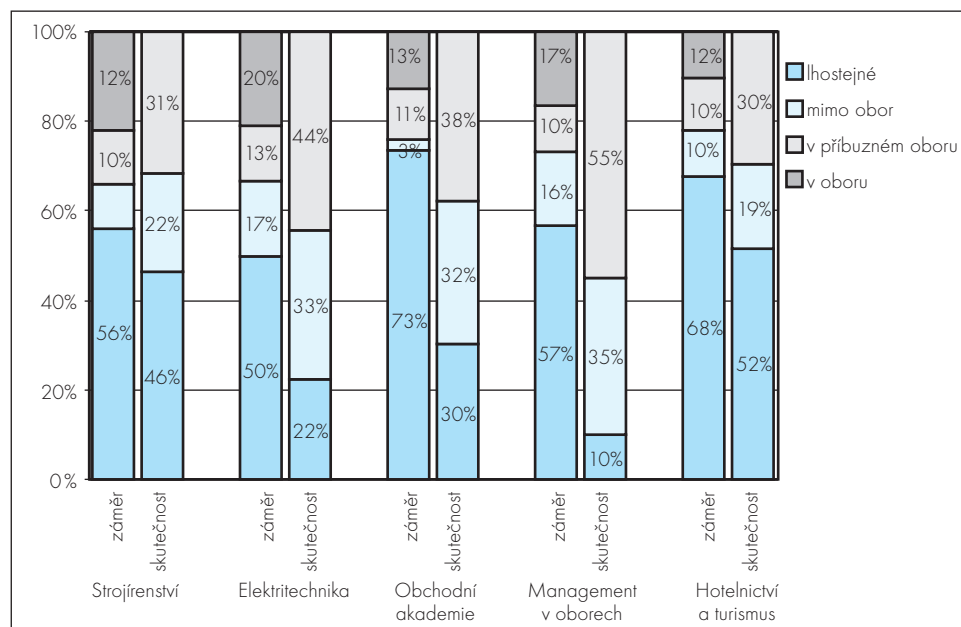
V oboru **Hotelnictví a turismus je situace z hlediska uplatnění v oboru vcelku příznivá.** Absolventi se vyznačují poměrně vysokým zájmem pracovat po ukončení SOŠ ve svém oboru (68 %) a nadpoloviční většina se v oboru uplatňuje i po třech letech (52 %).

Relativně příznivá je situace i u strojírenských oborů – v závěru studia chtělo pracovat v oboru 56 % absolventů SOŠ a 46 % se v oboru uplatnilo, přitom dalších 22 % je zaměstnáno v příbuzném oboru.

Důvody pro odchod do jiného oboru

Sledujeme-li odchody absolventů za prací do jiného oboru, tak podstatné je především to, zda jsou podmíněny spíše nespokojeností a nezájmem absolventů v oboru pracovat nebo zda jsou způsobeny strukturálním nesouladem na

Obrázek 4.15⁵: Porovnání záměru a skutečného uplatnění v oboru po třech letech
(odpovědi v % – pouze za absolventy SOŠ, kteří začali pracovat)

⁵⁾ Graf ukazuje reálnou změnu u identických respondentů, porovnání přitom zahrnuje jen ty respondenty, kteří ve sledovaném období zahájili pracovní aktivitu. Vzhledem k tomu, že v oboru Veřejnosprávní činnost došlo výběrem respondentů, kteří pracují, k výrazné redukci vzorku, není tento obor uveden.

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

trhu práce, kdy počet absolventů určitého oboru významně převyšuje nabídku pracovních míst, a ti jsou nuceni hledat si práci v jiném oboru. Podívejme se v této souvislosti podrobně na rozložení hlavních důvodů ve sledovaných skupinách oborů.

Ve **strojírenských oborech**, jejichž absolventi nacházejí na trhu práce uplatnění snadno, je dominantním důvodem nezáměr o práci v oboru. V **elektrotechnických oborech** je sice tento důvod rovněž zastoupen nejčastěji, objevují se ale i jiné důvody jako jsou nízký plat nebo to, že absolventi v tomto oboru nesehnali práci. Podobná situace je i u **Obchodní akademie**, kde důvody pro uplatnění v jiném oboru zahrnují opět jak nezáměr o obor, tak i obtíže s uplatněním. V oboru **Management v oborech**, jehož

do jiné profese častěji objevuje problém se získáním zaměstnání v oboru (**Veřejnosprávní činnost, Management v oborech**).

4.8.5 Spokojenost absolventů v zaměstnání

V celkové míře spokojenosti absolventů v zaměstnání nejsou mezi jednotlivými skupinami oborů velké rozdíly, prakticky ve všech oborech je přibližně 80 % absolventů se svým zaměstnáním spokojeno, mírně menší spokojenost vyjadřují strojaři.

Větší rozdíly mezi skupinami oborů najdeme při podrobnějším pohledu na jednotlivé aspekty spokojenosti absolventů se zaměstnáním. Nejmenší spokojenost vyjadřují absolventi s platovými podmínkami, o nichž se kladně vyjadřuje kolem 70 % z nich, výjimku tvoří strojaři. V tomto oboru je spokojenost s platovými podmínkami výrazně nižší – jen 57 %. Výrazné difference jsou patrné u spokojenosti s využitím kvalifikace, což odpovídá poměrně velkým rozdílům v odchodech absolventů mimo vystudovaný obor. Nejnižší spokojenost s využitím kvalifikace v souladu s nejnižším uplatněním absolventů ve vystudovaném oboru najdeme v oboru Management v oborech. Značné odlišnosti jsou i ve spokojenosti absolventů s perspektivou firmy, kterou posuzují kriticky hlavně absolventi strojírenských a elektrotechnických

Tabulka 4.14: Nejdůležitější důvod pro práci v jiném oboru⁶

	Strojírenství	Elektrotechnika	Obchodní akademie	Management v oborech	Hotelnictví a turismus	Celkem bez rozlišení oborů
Nízký plat	8%	21%	8%	15%	4%	13%
Pracovní podmínky	8%	10%	8%	5%	42%	14%
Nesehnal práci v oboru	8%	21%	29%	48%	19%	33%
Neměl o práci v oboru zájem	58%	31%	29%	20%	23%	25%
Vystudoval jiný obor	0%	0%	0%	0%	4%	2%
Jiný důvod	17%	17%	25%	13%	8%	13%
Celkový součet	100%	100%	100%	100%	100%	100%

absolventi nacházejí zaměstnání obtížněji, jsou poměrně častým důvodem k odchodu do jiné profese.

Obor Hotelnictví a turismus je z hlediska důvodů odchodu do jiné profese specifický, nejčastější motivací, proč absolventi odcházejí za prací do jiného oboru, jsou pracovní podmínky.

Závěrem tak můžeme konstatovat, že shoda mezi oborem vzdělání a pracovním uplatněním u absolventů oborů SOŠ je poměrně nízká a od ukončení studia na SOŠ má výrazně klesající tendenci. Absolventi v průběhu několika let po ukončení studia odcházejí pracovat jak do příbuzných oborů, tak i do zcela odlišných oborů. K největšímu odlivu dochází v oboru Management v oborech, naopak profesně poměrně stabilní jsou absolventi strojírenských oborů SOŠ a Hotelnictví a turismu, z nichž se 70 % uplatňuje ve své nebo příbuzné profesi i s odstupem tří let od maturity. Převažující důvody pro uplatnění v odlišném oboru se liší, u oborů, které se na trhu práce uplatňují snadno (např. strojírenství), je nejčastějším důvodem nezáměr o práci v oboru, u těch, kde je míra nezaměstnanosti vyšší, se jako důvod odchodu

Tabulka 4.15: Spokojenost absolventů s jednotlivými aspekty zaměstnání (% spokojených)

	Strojírenství	Elektrotechnika	Obchodní akademie	Management v oborech	Hotelnictví a turismus	Veřejnosprávní činnost	Celkem bez rozlišení oborů
Celková spokojenost se zaměstnáním	77%	81%	80%	81%	81%	82%	80%
Platové podmínky	57%	67%	69%	69%	67%	70%	67%
Pracovní podmínky	87%	84%	78%	81%	78%	75%	81%
Zajímavost práce	83%	87%	80%	81%	78%	80%	81%
Využití kvalifikace	72%	60%	63%	57%	63%	61%	62%
Perspektiva firmy	66%	75%	78%	87%	84%	91%	80%
Jistota pracovního místa	87%	88%	86%	83%	79%	86%	85%

oborů. Absolventi oboru Hotelnictví a turismus jsou si nejméně jisti svým pracovním místem.

4.8.6 Problémy s nezaměstnaností podle jednotlivých oborů

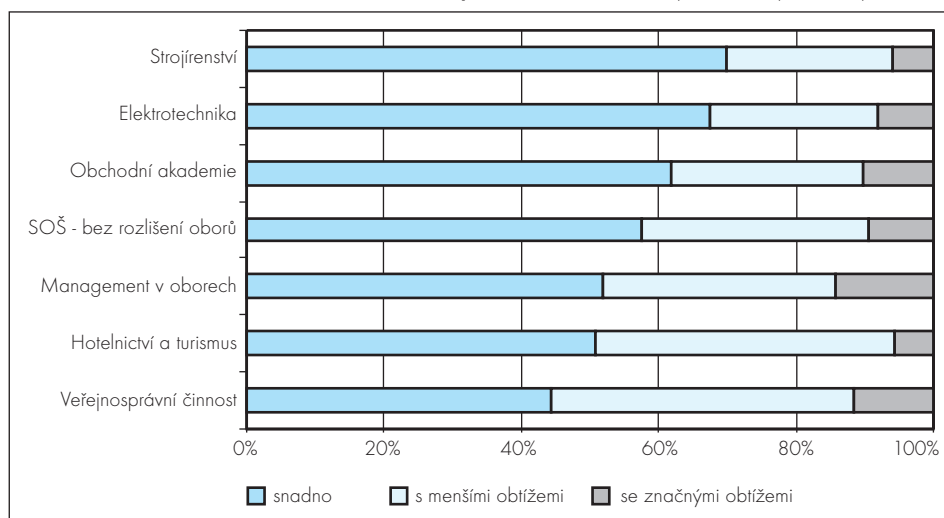
Získání prvního zaměstnání

Poměrně výrazné odlišnosti najdeme v tom, jak snadno absolventi jednotlivých skupin oborů nacházejí zaměstnání. Nejsnadněji se na trhu práce uplatňují absolventi strojírenských a elektrotechnických oborů, na opačném pólu tohoto žebříčku najdeme skupiny oborů Management v oborech, Hotelnictví a turismus a Veřejnosprávní činnost, kde se s určitými problémy při získání zaměstnání potýkala přibližně polovina absolventů.

⁶⁾ Vzhledem k výraznější redukci vzorku při výběru respondentů, kteří pracují v oboru veřejnosprávní činnost, není v této části analýz obor uváděn.

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

Obrázek 4.16: Jak absolventi SOŠ získali své první zaměstnání? (odpovědi v % podle skupin oborů)

Podíváme-li se na situaci z hlediska jednotlivých oborů, pak nejpříznivější situace je u strojařů a elektrotechniků, naopak v oborech Management v oborech a Hotelnictví a turismus je tento podíl o něco větší a nejproblematičtější situace je u Veřejnosprávní činnosti, kde určitou zkušenost s nezaměstnaností mělo 80% z těch absolventů tohoto oboru, kteří po ukončení studia vstoupili na trh práce. Tyto údaje odpovídají i objektivnímu vývoji v míře nezaměstnanosti, která v dubnu 2007 činila u absolventů SOŠ celkově 7,8 %: v oborech Hotelnictví a turismus byla ale

Obtíže absolventů s nezaměstnaností a vstupem na trh práce

Absolventi představují na trhu práce specifickou skupinu, která má na jedné straně nedostatek praktických zkušeností a pracovních návyků, na straně druhé je většinou poměrně flexibilní a často je lépe než starší generace vybavena počítačovými a jazykovými dovednostmi. Z důvodu nedostatečné praxe se absolventi při vstupu na trh práce potýkají s vyšší mírou nezaměstnanosti, ta pak během několika let postupně klesá a vyrovnává se s ostatní populací.

Tabulka 4.16: Nezaměstnanost absolventů SOŠ

(absolventi, kteří se věnují jen dennímu studiu nejsou zahrnuti)

Obor studia SOŠ	Byl jste v období od ukončení studia na SOŠ nezaměstnaný?		
	ne	ano	Celkový součet
Strojírenství	51%	49%	100%
Elektrotechnika	43%	57%	100%
Obchodní akademie	37%	63%	100%
Management v oborech	29%	71%	100%
Hotelnictví a turismus	28%	72%	100%
Veřejnosprávní činnost	20%	80%	100%
Celkem - bez rozlišení oborů	35%	65%	100%

Podívejme se, do jaké míry se s problémem nezaměstnanosti potýkali při vstupu na trh práce absolventi sledovaných oborů SOŠ. Poměrně vysoký podíl absolventů SOŠ, kteří vstoupili do praxe, se setkal alespoň s krátkodobou nezaměstnaností. Tuto skutečnost uvedlo 65% z těch absolventů SOŠ, kteří začali pracovat, což činí přibližně 35% z celého souboru absolventů. Naopak přibližně 19% absolventů SOŠ v období 3 let od ukončení studia nebylo nezaměstnaných a problémy neměli ani s přechodem ze školy do zaměstnání.

v roce 2006 poměrně nepříznivá a dosahovala 14,3% a i v roce 2007 se tato hodnota – 8,5% pohybuje stále nad průměrem. V oboru Právo, právní a veřejnosprávní činnost dosahovala míra nezaměstnanosti v dubnu 2007 asi 11,4% a byla tak stejně jako v předchozím roce nad průměrem absolventů SOŠ (11,0%), zatímco u strojírenských oborů dosahovala v roce 2006 jen 9,8% a u elektrotechniků 8,1% a v letošním roce klesla v těchto oborech dokonce asi na 6%.

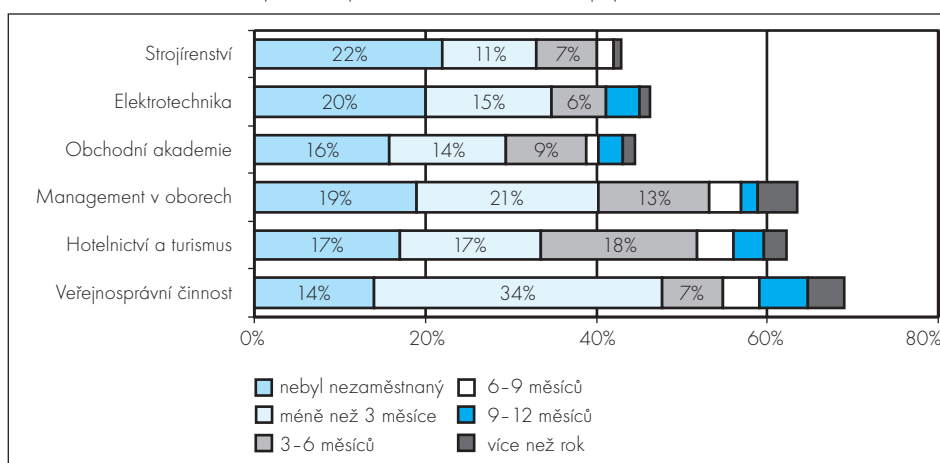
Délka nezaměstnanosti

Z hlediska délky nezaměstnanosti bylo asi 18% absolventů nezaměstnaných po dobu kratší než 3 měsíce a u 10% doba nezaměstnanosti dosáhla 3 – 6 měsíců. S dlouhodobou nezaměstnaností přesahující období 6 měsíců se potýkalo jen asi 7% absolventů, z toho pouze 2% byla nezaměstnaná déle než rok.

Jak ukazuje graf, absolventi oborů Strojírenství, Elektrotechnika a Obchodních akademií příliš velké potíže s nezaměstnaností neměli, zároveň ale v těchto oborech i nižší podíl absolventů vstoupil přímo na trh práce, naopak výrazné procento z nich pokračuje v dalším studiu

Obrázek 4.17: Délka nezaměstnanosti absolventů podle oborů

(v % odpovědi – pouze absolventi, kteří zahájili pracovní aktivitu)

4. Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce

v terciárním vzdělávání. V oboru Management v oborech byl podíl absolventů, kteří měli i dlouhodobější potíže najít si zaměstnání, větší, ještě horší situace byla v oboru Hotelnictví a turismus, kde podíl absolventů, kteří hledali zaměstnání 3 – 6 měsíců dosáhl 18 %. V oboru veřejnosprávní činnost byl podíl nezaměstnaných po ukončení studia vysoký, většinou se ale podařilo získat pracovní uplatnění do 3 měsíců.

Způsoby řešení nezaměstnanosti

Jednou z otázek, kterou se výzkum zabýval, byl způsob řešení nezaměstnanosti, například, zda absolventi byli ochotni si hledat práci i mimo bydliště, nebo zda spíše projevovali tendenci odcházet mimo vystudovaný obor.

Ve **strojírenských oborech**, kde je v současnosti míra nezaměstnanosti celkem nízká, se více než polovina nezaměstnaných absolventů podařilo úspěšně získat práci v oboru i v místě bydliště.

V **elektrotechnických oborech**, kde je nezaměstnanost rovněž poměrně nízká, si práci v oboru a místě bydliště našla necelá čtvrtina nezaměstnaných, na druhé straně největší podíl nezaměstnaných odešel pracovat do jiného nebo příbuzného oboru (37 %).

Tabulka 4.17: Způsoby řešení nezaměstnanosti podle vybraných skupin oborů

Pokud jste byl nezaměstnaný a nyní pracujete, jak jste situaci vyřešil?	Strojírenství	Elektrotechnika	Obchodní akademie	Management v oborech	Hotelnictví a turismus	Veřejnosprávní činnost	Celkový součet
Našel si práci ve vystudovaném oboru a v místě bydliště	48%	24%	22%	10%	19%	18%	21%
Našel si práci mimo obor v místě bydliště	17%	37%	22%	35%	28%	25%	28%
Našel si práci v oboru mimo bydliště	17%	21%	24%	12%	13%	10%	16%
Našel si práci mimo obor a mimo bydliště	13%	11%	15%	24%	15%	33%	19%
Začal podnikat	0%	3%	0%	4%	0%	3%	2%
Rekvalifikoval se	0%	0%	2%	0%	2%	0%	1%
Našel si práci v zahraničí	4%	0%	7%	4%	15%	5%	6%
Jiný způsob	0%	5%	7%	12%	9%	8%	8%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Nezaměstnaní **absolventi obchodních akademií** řešili svoji situaci ve shodné míře jak odchodem mimo obor, tak i mimo bydliště, přibližně 7 % odešlo do zahraničí a 2 % zahájila podnikatelskou činnost.

V oboru **Management v oborech** byl podíl těch, kterým se podařilo najít práci v oboru i v místě bydliště, mimořádně nízký (10 %), nadpoloviční většina vyřešila situaci odchodem do jiného oboru (z toho 35 % získalo v místě bydliště jinou práci, 24 % si našlo práci v jiném oboru i mimo bydliště).

V oboru **Hotelnictví a turismus** je relativně vysoké zastoupení těch, kteří si z důvodu nezaměstnanosti našli práci ve svém bydlišti, ale v jiném oboru a poměrně vysoké procento odešlo do zahraničí.

V oboru **Veřejnosprávní činnost** se potíže se získáním uplatnění na trhu práce projevíly v tom, že vysoký podíl nezaměstnaných musel svoji situaci řešit jak odchodem mimo bydliště, tak i prací v jiném oboru (33 %).

Které aspekty zaměstnání jsou pro absolventy SOŠ důležité?

V souvislosti s rychlými ekonomickými i technologickými změnami, které se promítají do rostoucích nároků na flexibilitu, schopnost se učit, prohlubovat si získanou kvalifikaci, nastávají i častější změny zaměstnání nebo odchody z vystudované profese. Vzhledem k tomu nás zajímaly i otázky související s dalším uplatněním absolventů SOŠ na trhu práce. Tématem provedeného šetření byly proto i otázky zaměřené na očekávání absolventů SOŠ ve vztahu k jejich zaměstnání, na priority, na jejichž základě se o přijetí zaměstnání rozhodují a hodnoty, které považují za podstatné nejen v rámci zaměstnání, ale i v širším kontextu své profesní a životní dráhy.

Na tuto otázku odpovídali jak absolventi, kteří již zahájili pracovní činnost, tak i ti, kteří pokračovali v terciárním vzdělávání a vstup na trh práce teprve stojí před nimi. **Absolventi hodnotili důležitost jednotlivých aspektů zaměstnání na škále od jedné do pěti, kde 1 znamenala největší míru důležitosti, zatímco 5 naopak nejnížší.** V tabulce 4.18 jsou uvedeny průměry za všechny dotázané absolventy SOŠ i za jednotlivé skupiny oborů. Nejdůležitějšími hodnotami z hlediska zaměstnání jsou pro absolventy jistota pracovního místa a zajímavá práce. Skutečnost, že **jistota pracovního místa se objevuje na prvním místě** je poměrně překvapivá vzhledem k tomu, že u mladých lidí, kteří začínají svou pracovní dráhu, bychom mohli předpokládat vysokou flexibilitu, schopnost akceptovat změny a tedy i nižší obavu z případné ztráty zaměstnání. I když rozdíly mezi skupinami oborů nejsou příliš výrazné, lze najít určitou

souvislost mezi větším důrazem na jistotu zaměstnání a problémy se získáním zaměstnání a nezaměstnaností, zejména u skupin oborů Hotelnictví a turismus a Veřejnosprávní činnost. **Druhou nejvyšší hodnotou je zajímavá práce (1,5),** která je v žebříčku hodnocení výše než platové ohodnocení. **Na třetí pozici** najdeme v podstatě se shodnou hodnotou kolem 1,85 bodů „**vysoký plat**“ spolu s „**příležitost ke kariéernímu postupu**“ a „**možností dobře kombinovat nároky práce a rodiny**“. Následující místa v žebříčku obsadily – „**možnost školení**“ a „**dostatek volného času**“, jejichž hodnota je přibližně 1,92.

Podstatně **menší důležitost** má pro mladé absolventy SOŠ **prestiž vykonávaného zaměstnání a možnost dělat něco užitečného pro společnost**, což ukazuje určitý individualismus. Příliš důležitá není pro tuto skupinu mladých lidí ani otázka dojíždění do zaměstnání, kde se průměrná odpověď (2,4) nachází téměř uprostřed a není tedy považována za příliš podstatnou, ale ani zcela nepodstatnou. A zdá se, že

tedy v této otázce záleží více na dalších aspektech. V této fázi mladí lidé nevyžadují příliš samostatnou práci, což zřejmě odráží určitou nejistotu při vstupu do zaměstnání.

Ve srovnání s předchozími hodnotami je jako prakticky nedůležitá hodnocena „možnost řídit podřízené“, což zřejmě opět odráží situaci mladých lidí, kteří se teprve seznamují se svojí profesí, hledají si své místo a nemají v tomto směru vysoké ambice.

Z uvedeného je možno konstatovat, že mladí lidé vnímají zaměstnání v širokém kontextu kariéry i osobního života. Finanční ocenění považují za důležité, není pro ně ale nejdůležitější. Spíše se zdá, že požadují, aby vhodně zapadlo do celého jejich života a životního stylu. Podstatné jsou jak hodnoty související s možností růstu a seberealizace v pracovní oblasti (zajímavá práce, možnost kariérního postupu, školení), tak na straně druhé i aspekty, které souvisí s osobním životem (možnost kombinovat práci a rodinu, volný čas). Individuální

Tabulka 4.18: Důležitost jednotlivých aspektů zaměstnání

	Celkem	Strojrenství	Elektrotechnika	Obchodní akademie	Management v oborech	Hotelnictví a turismus	Věřejnosprávní činnost
Jistota zaměstnání	1,44	1,47	1,58	1,44	1,43	1,35	1,29
Zajímavá práce	1,50	1,37	1,54	1,54	1,56	1,39	1,61
Možnost kombinovat práci a rodinu	1,84	1,98	2,00	1,64	1,86	1,85	1,66
Vysoký příjem	1,85	1,81	1,88	1,87	1,81	1,82	1,91
Možnost kariérního postupu	1,85	1,71	1,99	1,92	1,77	1,74	1,90
Možnost vzdělávání, školení	1,92	2,10	2,03	1,88	1,91	1,71	1,77
Dostatek volného času	1,94	1,88	1,86	1,97	2,01	1,96	1,96
Prestiž vykonávané profese	2,35	2,36	2,53	2,32	2,27	2,23	2,30
Možnost dělat něco užitečného pro společnost	2,36	2,51	2,53	2,38	2,18	2,41	1,90
Nemuset daleko dojíždět	2,37	2,42	2,44	2,33	2,47	2,31	2,13
Možnost pracovat samostatně	2,47	2,59	2,58	2,56	2,29	2,38	2,33
Možnost řídit podřízené	3,29	3,19	3,52	3,19	3,20	3,14	3,53

hodnoty výrazně převažují nad hodnotami s určitým společenským přesahem (prestíž vykonávaného zaměstnání, možnost dělat něco užitečného).

Jistota pracovního místa je i podle jiných výzkumů zařazována zpravidla na první místo, nicméně u této nejmladší skupiny je to do jisté míry překvapivé.

Nízký zájem o možnost pracovat samostatně a řídit podřízené lze interpretovat i tak, že v této životní fázi nemají zájem přebírat velkou zodpovědnost.

5. Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách

Spolu s celkovým rozvojem terciárního vzdělávání a se stále se zvyšujícími požadavky na vzdělání absolventů vstupujících na trh práce se vysokoškolské vzdělávání otevírá stále širšímu okruhu uchazečů o studium. Každoročně je přijímáno ke studiu na vysokých školách více uchazečů, ne všichni však studium úspěšně ukončí.

Na vysoké školy se hlásí jak uchazeči z řad absolventů středních škol, kteří právě odmaturovali („čerství absolventi“), tak i ti, kteří již vstoupili na trh práce, případně již studovali na VŠ a VOŠ a po neúspěšném ukončení studia začínají studovat znovu („odložená poptávka“). Vzhledem k tomu, že se v posledních letech vedou debaty o tom, jestli je vysokoškolské studium dostatečně otevřené a přístupné absolventům středních škol, jsou pro další analýzy podstatní ti studenti, kteří nastoupili ke studiu na vysokou školu bezprostředně po ukončení středoškolského studia nebo v několika málo letech po maturitě.

Uchazeči o studium si vybírají vysoké školy a obory, které budou studovat, z různých hledisek. Na jedné straně je to zájem o obor, na druhé straně však i snaha vystudovat jakoukoli vysokou školu jen proto, aby získali vysokoškolské vzdělání, resp. titul, a měli lepší uplatnění na trhu práce. Tomu také odpovídá jejich různá motivace vybraný obor dostudovat, případně úspěšně dokončit obor jiný. Z těchto důvodů dochází k přestupům studentů z oboru na obor, případně do jiných forem studia a nezanedbatelné je i to, že část studentů

studium ukončí předčasně a do terciárního vzdělávání se ani v budoucnu nevrátí.

V časovém horizontu tří až čtyř let neustále vzrůstá počet studentů, kteří sice studium na vysoké škole předčasně ukončili, ale na vysoké školy se vracejí a zkoušejí studovat ať už ve stejném, nebo v jiném oboru, případně na stejné, nebo jiné vysoké škole.

K tomu, abychom získali odpovídající informace o odchodech absolventů z vysokoškolského studia, je nutné mít k dispozici informace o odchodech maturantů z vysokoškolského studia s delším časovým odstupem. Vhodná je tak dlouhá časová řada, ve které je možné podchytit i ty studenty, kteří již několik let na vysoké škole studovali a navíc měli možnost již studium úspěšně absolvovat. Nejstarší údaje, které je možné považovat za dostatečně spolehlivé, jsou údaje o maturantech z roku 2002, proto je budeme i v následujících analýzách používat.

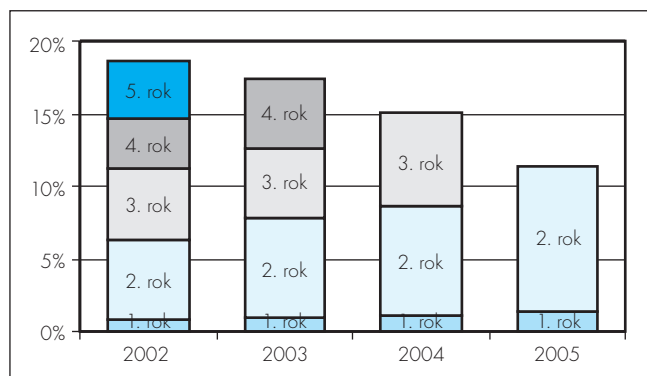
Z celkového počtu studentů, kteří maturovali před pěti lety, jich studium předčasně ukončilo 19 % (z těch, kteří studium na vysoké škole zahájili). Situace se však může v průběhu let měnit a vyvíjet i díky zavedení tříступňové struktury studia podle boloňského procesu, kdy lze očekávat vyšší úspěšnost, resp. vyšší míra dokončování vysokoškolského studia. Tato vyšší míra dokončování je dána zejména faktem, že bakalářské studium je v porovnání se dříve rozšířeným „dlouhým“ magisterským studiem kratší a často i méně vědecky zaměřené.

5. Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách

né. Tato úvaha vychází i ze zkušeností jiných zemí, kde míra dokončování kratších studijních programů je prakticky všude vyšší než je tomu u programů dlouhých.

Nejvíce studentů, absolventů středních škol z roku 2002, kteří nastoupí k vysokoškolskému studiu, **zanechá studia v průběhu prvních dvou let studia** (zejména v druhém roce studia) – jde o cca 6,3% studentů. **Dalších 5% studentů odchází po druhém roce studia.** Předčasné odchody z vysokých škol jsou méně časté, pokud studenti dokončí třetí rok – po třetím a čtvrtém roce studia předčasně odchází ze studia 3,4 %, resp. 3,9% studentů. Podíly předčasně ukončujících studium po třetím a čtvrtém roce studia jsou nižší i z důvodu, že v magisterském studiu (jak ve vyšších ročnících pěti až šestiletého studia, tak v navazujícím magisterském studiu) studuje v porovnání s bakalářským studiem méně studentů.

Obrázek 5.1: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi středních škol

Pokud zprůměrujeme podíly odchodů z vysokoškolského studia za všechny studenty, kteří odmaturovali v předchozích pěti letech (nejen tedy průřez za jeden maturitní ročník), pak získáme průměrné hodnoty odchodů ze studia 15 %.

S tím, jak je studium jednotlivých oborů vysokých škol jinak náročné, liší se pochopitelně i podíl studentů, kteří studijní programy jednotlivých oborových skupin ukončí. Liší se zároveň i podle oboru středních škol, které absolvovali. Největší podíl studentů **předčasně ukončuje studium technických oborů**, což je dáno zejména tím, že vysoké školy technického směru mají poměrně nouzi o uchazeče a velice často přijímají všechny uchazeče o studium. I z tohoto důvodu jsou tyto obory uchazeči chápány jako „sázka na jistotu“ a ke studiu nastupují i uchazeči, kteří prakticky nemají o obor zájem a následně odcházejí z vysokoškolského studia definitivně, nebo se po neúspěšném ukončení studia následně hlásí ke studiu oborů jiných. **O více než třicet procent studentů, kteří ke studiu technických oborů nastoupí a předčasně je ukončí, jde v případě strojírenství, o více než dvacet procent v případě elektrotechnických, chemických a „ostatních“ technických oborů.**

Více než desetina studentů zanechává předčasně studia matematických a fyzikálních oborů, přírodovědných oborů, oborů stavebnictví, ekonomie a učitelství. Poměrně nejmenší předčasné odchody z vysokých škol nastávají v případě oborů humanitních, lékařských a zdravotnických, právních a uměleckých.

5.1 Absolventi gymnázií a jejich studium na vysokých školách

Gymnázia jsou v povědomí veřejnosti zakotvena jako školy, které vychovávají především uchazeče o vysokoškolské studium a jejich hlavním cílem je připravit absolventy pro následné vysokoškolské studium, resp. úspěšné vykonání přijímacích zkoušek na vysoké školy. K tomu přispívá i poměrně hustá síť víceletých gymnázií, která přijímají žáky již v průběhu plnění povinné školní docházky a primárně by měla být určena pro žáky talentované a nadané (na těchto školách plní v současné době povinnou školní docházku odpovídající 2. stupni základní školy cca 10% odpovídající populace).

Je pravdou, že absolventi gymnázií mají, zejména vzhledem k všeobecnému charakteru jejich vzdělávání, mnohem širší všeobecné znalosti, a tedy i větší prostor pro výběr oboru, který chtějí na terciární vzdělávací úrovni studovat. Nejsou úzce odborně zaměřeni, jako je tomu v mnoha případech u absolventů oborů středních odborných škol, a škála výběru studijních oborů je obvykle širší a v mnohem větší míře se zaměřují na studium humanitního směru.

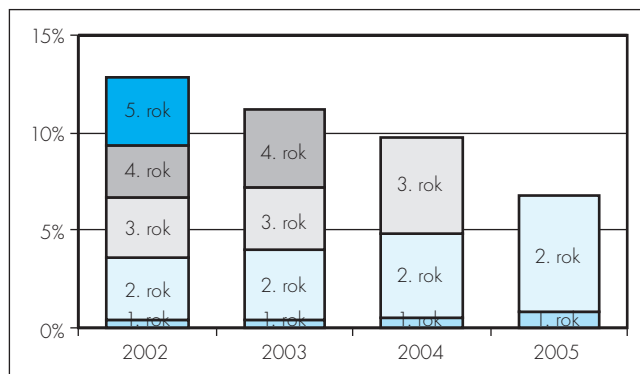
Prakticky všichni absolventi gymnázií okamžitě po ukončení studia na střední škole mají zájem pokračovat ve studiu na terciární vzdělávací úrovni, a to především na vysoké škole, vyšší odborné školy vnímají spíše jako další možnost v případě, že by na vysokou školu nebyli přijati.

Absolventi gymnázií jsou, i vzhledem k všeobecnému charakteru jejich předchozího vzdělání a získaným širším znalostem, v porovnání s absolventy ostatních středních škol při vysokoškolském studiu mnohem více úspěšní a studia zanechávají v mnohem menší míře. Je to dáno i tím, že častěji začínají studovat obory, o které mají skutečně zájem. Navíc jsou tito absolventi ve výběru dalšího studia mnohem flexibilnější a díky všeobecným základům středoškolského studia mají mnohem širší spektrum vysokoškolských oborů, pro jejichž studium mají dostatečné středoškolské znalosti.

V prvních dvou letech studia zanechává studia vybraného oboru na vysoké škole necelých 7% studentů – absolventů gymnázií. Část z nich se ale pochopitelně na vysoké školy vrací a pokračují ve studiu ať už v obdobných, nebo zcela jiných oborech.

Pět let po maturitě předčasně ukončilo studium na vysoké škole 13% absolventů gymnázií. Nejméně jich

Obrázek 5.2: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi gymnázií

definitivně ukončilo studium v průběhu prvního roku studia (to je však spíše dáno organizací studia na vysoké škole; školy s kreditním systémem ukončují studium neúspěšným studentům až v případě, že nedokončí ročník, a ne po prvním semestru), jde o méně než jedno procento. V průběhu jak druhého, tak třetího roku ukončilo předčasně vysokoškolské studium okolo 3 % studentů. Po třetím ročníku jde o 2,7 % předčasných odchodů. Více než 3 % absolventů gymnázií předčasně odchází z vysokoškolského studia i po čtvrtém roce studia. Toto procento je srovnatelné s podíly odchodů v nižších ročnících a je dáno i tím, že absolventi gymnázií častěji po ukončení bakalářského studia pokračují ve studiu magisterském. Kromě těchto studentů pochopitelně jde i o ty, kteří častěji mění přestupují z oboru na obor a studium si tímto způsobem stále prodlužují.

Z oborového pohledu ukončují absolventi gymnázií předčasně vysokoškolské studium zejména technických oborů, ve všech případech jde o více než desetiprocentní míru předčasných odchodů. Nejčastěji ti, kteří nastoupili na obory strojírenské (20 % studentů) a obory elektrotechnické (18 % studentů). Naopak nejméně studentů – absolventů gymnázií – odchází předčasně z vysokoškolského studia práv (3 %), oborů uměleckých (6,5 % studentů) a oborů lékařských a zdravotnických (7 %). V případě ostatních skupin vysokoškolských oborů se míra předčasných odchodů ze studia pohybuje na úrovni 8 až 14 %.

Z údajů o absolventech gymnázií, kteří maturovali v roce 2002, dále vyplývá, že část z těch, kteří studium jednoho oboru neúspěšně ukončí, se část opětovně ke studiu znovu hlásí a jsou i přijati. Z těch, kteří ukončí studium v průběhu prvního roku studia, jich opakovaně 7 % ke studiu opět nastoupí. Z těch, kteří ukončili studium po prvním roce studia, se jich opakovaně na vysoké školy vrátí 8 % a z těch, kteří ukončí studium po druhém roce studia, jich začne znovu studovat 5 %.

Pokud by šlo o stabilní situaci, která se v průběhu let nemění, pak lze přepokládat, že se celkové podíly odchodů absolventů gymnázií sníží o cca 0,5 až 1 procentní bod, tedy že se další 0,5 až 1 % absolventů opětovně k vysokoškolskému studiu vrátí a dokončí ho. Navíc vzhledem ke značně zkrácené průměrné délce prvního stupně vysokoškolského studia (tedy vzhledem k masivnímu přechodu vysokých škol z dlouhých magisterských programů na programy krátké bakalářské) lze předpokládat, že toto procento opětovných návratů a ukončení studia bude v budoucnu o něco vyšší.

5.2 Absolventi oborů lyceum a jejich studium na vysokých školách

Lycea jsou v českém vzdělávacím systému poměrně novým fenoménem. Svým charakterem je řadíme do všeobecného vzdělání – ve vzdělávacích plánech je větší prostor věnován všeobecným vzdělávacím předmětům v porovnání s obory středních odborných škol. Z tohoto důvodu se jim i v této analýze věnujeme samostatně. Obory lyceí nabízejí zejména střední školy s obory středních odborných škol.

Údaje o průběhu studia absolventů lyceí je však nutné brát spíše jako orientační, a to vzhledem k tomu, že do dnešní doby počet jejich absolventů není příliš vysoký – v roce

2003/04 šlo o necelý tisíc absolventů, v roce 2004/05 o cca 1,6 tisíc absolventů a v roce 2005/06 celkem o 2 132 absolventů. V následujících letech se předpokládá další rozvoj lyceí, a to i v důsledku postupného zvyšování počtu nově přijímaných žáků do všeobecného směru středoškolského vzdělávání a lze tedy předpokládat i nárůst počtu absolventů těchto oborů.

Podle charakteru vzdělávacích programů lze očekávat, stejně jako v případě absolventů gymnázií, vyšší úspěšnost těchto absolventů ve vysokoškolském studiu a nižší míru odchodů z vysokoškolského vzdělávání.

Podíly odchodů absolventů lyceí z vysokoškolského studia v posledních dvou letech zhruba odpovídají průměrným odchodům absolventů středních škol celkem.

Jsou vyšší než podíly odchodů absolventů gymnázií, ale nižší než podíly odchodů absolventů oborů středních odborných škol, středních odborných učilišť a oborů nástavbového studia. Nejvíce absolventů zanechá studia po druhém ročníku. V předchozích letech je počet studentů vysokých škol, kteří absolvovali lyceum, příliš nízký a nemá smysl tyto údaje interpretovat.

Nejvyšší podíl absolventů lyceí předčasně ukončí vysokoškolské studium zemědělských oborů (téměř čtvrtina), technických a chemických oborů (necelá pětina), oborů matematických a přírodovědných (o něco více než 15 %). Naopak nejmenší odchody absolventů lyceí zaznamenaly obory práva, lékařské a zdravotnické obory a obory ostatní humanitní.

5.3 Absolventi oborů středních odborných škol a jejich studium na vysokých školách

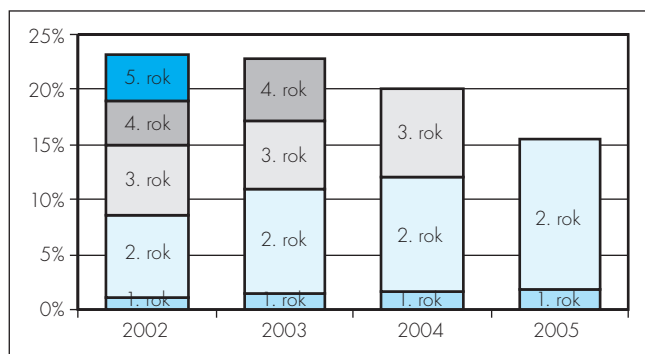
Studium na středních odborných školách bylo původně zaměřeno na výchovu absolventů zejména pro trh práce. Oproti vzdělávání na gymnáziích je zde mnohem více posílena odborná složka, žáci se ve větší míře věnují odbornému vzdělávání a součástí studia je i odborná praxe. Spolu s větší otevřeností institucí terciárního vzdělávání a s větší možností studia v terciárním vzdělávání i pro absolventy odborných středních škol pochopitelně v posledních deseti letech narůstá i počet absolventů, kteří se hlásí ke studiu na vyšší odborné školy a vysoké školy. Dokonce dochází k tomu, že počet přihlášených absolventů odborného středoškolského proudu je odpovídající počtu přihlášených absolventů gymnázií.

Absolventi oborů středních odborných škol se vzhledem ke svému odbornému zaměření při vstupu do terciárního vzdělávání častěji hlásí ke studiu na vysoké školy na obory příbuzné těm, které absolvovali na střední škole, případně na obory ekonomické. Výběr oborů se liší pochopitelně podle zaměření absolvované střední školy, které mají velmi rozdílný charakter. Z toho důvodu zde uvádíme jednak souhrnné údaje za absolventy oborů středních odborných škol studujících na vysoké škole, jednak absolventům nejpočetnějších oborových skupin – strojírenství a strojírenské výrobě, elektrotechnice, telekomunikační a výpočetní technice, stavebnictví, geodézii a kartografii, zemědělství a lesnictví, zdravotnictví, ekonomice a administrativě, pedagogice, učitelství a sociální péči a uměleckým oborům.

5. Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách

Čím déle od maturity, tím více stoupá podíl studentů – absolventů oborů středních odborných škol, kteří vysokoškolské studium předčasně ukončí. Celkově zanechalo neúspěšně studia na vysokých školách 20,1 % absolventů středních odborných škol z let 2002 až 2006, kteří ke studiu znovu již nenastoupili. Lze předpokládat, že určitá část z nich (zejména ti, kteří maturovali v posledních dvou letech) se ještě k vysokoškolskému studiu vrátí.

Obrázek 5.3: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi maturitních oborů SOŠ

V případě studentů, kteří maturovali v roce 2002, mají tedy pět let od maturity, je možné demonstrovat podíly odchodů z vysokoškolského studia – celkově jich neúspěšně ukončilo studium a déle nestuduje více než pětina – 23 %. Nejvyšší podíl odchodů nastává v průběhu prvních dvou let studia (8,5 % absolventů oborů středních odborných škol, kteří studovali na vysoké škole). Další 6 % jich odchází po druhém roce studia. Podíly neúspěšných odchodů po třetím a čtvrtém roce studia jsou již nižší – jde o 4 % v každém roce. Tyto nižší podíly odchodů jsou způsobeny jednak tím, že studenti bakalářského studia, kteří si „prodloužili“ studium, nebo byli v prvním oboru neúspěšní a studují další obor, mají v posledním roce studia obvykle vysokou motivaci studium úspěšně dokončit. Odchody po třetím a čtvrtém roce studia se pochopitelně týkají i studentů magisterských studijních programů – oproti studentům bakalářských programů je jich však celkově méně.

Vzhledem k tomu, že předčasné odchody ze studia jsou v případě absolventů středních odborných škol oproti gymnáziím a lyceím častější, jsou pochopitelně vyšší i podíly předčasných odchodů ze studia po skupinách oborů. Na výši těchto měr odchodu se pochopitelně významně podílí i náročnost studia v těchto oborech. Více než 30 % studentů – absolventů oborů středních odborných škol – předčasně ukončuje studium (už na vysoké škole nestudují, ani v jiném oboru) v případě oborů strojírenských (32 %), chemie (31 %) a ostatních technických oborů (30 %). Tyto poměrně časté odchody z vysokoškolského studia jsou ovlivněny i faktem, že část technických vysokých škol přijímá prakticky všechny studenty pouze na základě maturitního vysvědčení, a nikoli na základě jejich znalostí a schopností nebo přijímacích zkoušek. Proto část studentů na tyto vysoké školy odchází, aniž by byli přesvědčeni, že tento obor chtějí studovat, případně si chtějí pouze vyzkoušet, jestli na studium

na vysoké škole vůbec „mají“. Od dvaceti do třiceti procent absolventů oborů středních odborných škol předčasně ukončí studium na vysoké škole v oborech matematických a fyzikálních, přírodovědných, stavebnictví a zemědělství. Těsně pod 20 % mírou odchodů se pohybují studenti posledního technického oboru – elektrotechniky. Nejnižší „odpadovost“ se projevuje v oborech uměleckých, lékařských a zdravotnických.

Pokud analyzujeme údaje o absolventech oborů středních odborných škol, kteří maturovali v roce 2002, je zřejmé, že část z těch, kteří studium jednoho oboru neúspěšně ukončí, se opětovně ke studiu znovu hlásí a jsou i přijati. Z těch, kteří ukončí studium v průběhu prvního roku studia, jich opakovaně 14 % ke studiu opět nastoupí. Z těch, kteří ukončili studium po prvním roce studia, se jich opakovaně na vysoké školy vrátí 8 % a z těch, kteří ukončí studium po druhém roce studia, jich začnou studovat již pouze 4 %.

V případě, že by šlo o stabilizovanou situaci, která by se v průběhu let neměnila, pak by bylo možné předpokládat, že se celkové podíly odchodů absolventů oborů středních odborných škol sníží o cca jeden procentní bod, tedy že se další 1 % absolventů oborů středních odborných škol opětovně k vysokoškolskému studiu nejen vrátí, ale i jej dokončí. Navíc vzhledem ke značně zkrácené průměrné délce prvního stupně vysokoškolského studia (tedy vzhledem k masivnímu přechodu vysokých škol z dlouhých magisterských programů na programy krátké bakalářské) lze předpokládat, že toto procento opětovných návratů a ukončení studia bude v budoucnu o něco vyšší.

5.4 Absolventi oborů středních odborných učilišť a jejich studium na vysokých školách

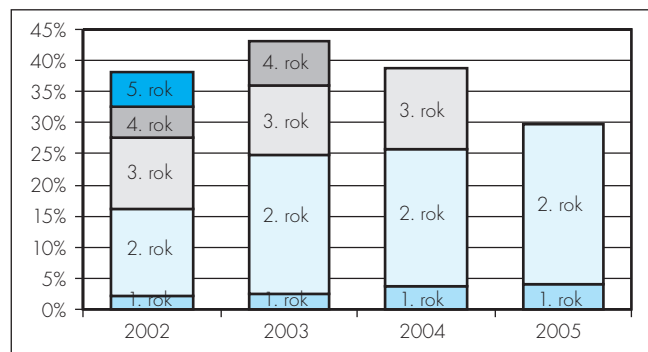
Střední odborná učiliště byla svým původním charakterem zaměřena na výchovu učňů, vzdělávali se zde především žáci v učebních oborech. V předrevolučních letech se na tomto typu škol vzdělávala naprostá většina středoškoláků. Pouze nepatrná část z nich navštěvovala obory ukončené maturitní zkouškou, případně obory nástavbového studia.

V posledních letech se projevuje stále větší zájem právě o obory středních odborných učilišť ukončené maturitní zkouškou i díky tomu, že mají možnost dalšího studia v terciárním vzdělávání. Této možnosti však absolventi využívají v menší míře než je tomu v případě absolventů gymnázií, lyceí, nebo oborů středních odborných škol. Navíc jsou při přijímacím řízení na vysoké školy méně úspěšní a navíc častěji než je tomu v případech absolventů gymnázií, lyceí a oborů středních odborných škol, studium předčasně ukončují.

Absolventi oborů středních odborných učilišť se, obdobně jako absolventi oborů středních odborných škol a oborů nástavbového studia, převážně hlásí ke studiu na vysoké škole na obory příbuzné těm, které absolvovali na střední škole, případně na obory ekonomické. Výběr oborů se liší pochopitelně podle zaměření absolvované střední školy, které mají velmi rozdílný charakter. V této publikaci jsme se zaměřili jak na souhrnné údaje za absolventy oborů středních odborných škol studujících na vysoké škole, tak na absolventy

nejpočetnějších oborových skupin – strojírenství a strojírenská výroba, elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika a obchod.

Obrázek 5.4: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi maturitních oborů SOU

Absolventi oborů středních odborných učilišť spolu s absolventy nástavbového studia předčasně ukončují vysokoškolské studium v mnohem vyšší míře než je tomu v případě absolventů gymnázií, lyceí a absolventů oborů středních odborných škol. V průměru neúspěšně ukončilo vysokoškolské studium 37 % absolventů oborů středních odborných učilišť z let 2002 až 2006. Tito studenti již jiný obor studovat nezačali. Lze však předpokládat, že část maturantů (zvláště z posledních dvou let), ke studiu ještě nastoupí.

Pokud se zaměříme na absolventy oborů středních odborných učilišť z roku 2002 (tedy na ty, kteří maturovali před pěti lety), odešla předčasně z vysokoškolského studia více než třetina absolventů středních odborných učilišť, kteří ke studiu nastoupili. Nejvíce jich odchází v průběhu prvních dvou let studia (16 % studentů) a po ukončení druhého roku studia (11 % studentů). Nezanedbatelných 5 % absolventů oborů středních odborných učilišť, i když je to v porovnání s odchody v předchozích letech míra mnohem nižší, odchází z vysokoškolského studia po třech letech studia a dalších 5 % po čtyřech letech studia.

Vzhledem k tomu, že celkové hodnoty míry předčasného ukončení vysokoškolského studia jsou v případě absolventů oborů středních odborných učilišť poměrně vysoké, jsou vysoké i hodnoty míry předčasného ukončení studia po skupinách oborů.

Ve všech technických oborech předčasně ukončuje studium více než 30 % absolventů oborů středních odborných učilišť, stejně jako v oborech zemědělských a učitelských. Studium v oborech stavebnictví předčasně ukončí dokonce více než polovina těchto absolventů, kteří k dalšímu studiu na vysokých školách již nenastoupí.

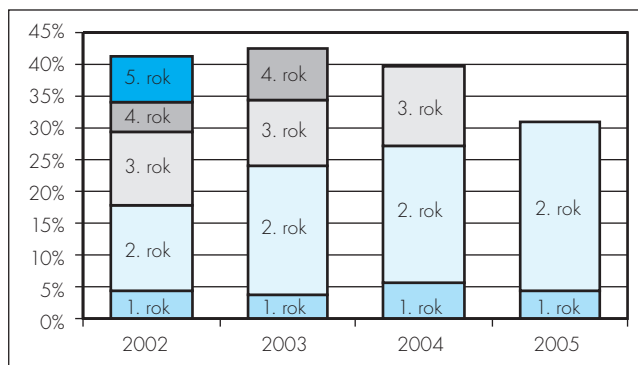
Určitou výjimkou, tedy obory s méně než čtvrtinovou mírou předčasného ukončení, jsou obory ekonomické (25 % míra předčasného ukončení studia absolventů oborů středních odborných učilišť), ostatní humanitní (24 %), lékařské a zdravotnické (17 %), právo (11 %) a obory umělecké (6 % míra předčasného ukončení).

5.5 Absolventi nástavbového studia a jejich studium na vysokých školách

Nástavbové studium je určeno absolventům učebních oborů a umožňuje jim získat vyšší stupeň vzdělání ukončený maturitní zkouškou a realizuje se na středních školách (především na dřívějších středních odborných učilištích a v menší míře na dřívějších středních odborných školách). O oblibě toho vzdělávání svědčí i to, že v oborech nástavbového studia absolvovalo 8,3 tisíc žáků v roce 2006/07, což je více než v případě absolventů oborů středních odborných učilišť ukončených maturitní zkouškou. Absolventi nástavbového studia mají vlastně již dvě kvalifikace (výuční list a maturitu), přesto část z nich má zájem o další studium na terciární vzdělávací úrovni, resp. na vysoké škole. Úspěšnost absolventů nástavbového studia při vysokoškolském studiu je v porovnání s ostatními absolventy středních škol mnohem nižší a tito absolventi častěji ukončují studium předčasně před jeho úspěšným dokončením. Vzhledem k poměrně nízkým počtům těchto absolventů, kteří studují na vysokých školách, je nutné údaje o jejich úspěšnosti brát spíše jako orientační.

Absolventi oborů nástavbového studia se, obdobně jako absolventi oborů středních odborných škol a oborů středních odborných učilišť, převážně hlásí na vysoké školy ke studiu oborů příbuzných těm, které absolvovali na střední škole, případně na obory ekonomické. Výběr oborů se liší pochopitelně podle zaměření absolvované střední školy, které mají velmi rozdílný charakter. V této publikaci jsme se zaměřili jak na souhrnné údaje za absolventy oborů nástavbového studia studujících na vysoké škole, tak na absolventy nejpočetnějších oborových skupin – strojírenství a strojírenské výroby, elektrotechnice, telekomunikační a výpočetní technice a podnikání v oborech a odvětví.

Obrázek 5.5: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů nástavbového studia

Absolventi oborů nástavbového studia spolu s absolventy oborů středních odborných učilišť ukončují vysokoškolské studium v mnohem vyšší míře než je tomu v případě absolventů gymnázií, lyceí a absolventů oborů středních odborných škol. V průměru neúspěšně ukončilo vysokoškolské studium 38 % absolventů oborů nástavbového studia z let 2002 až 2006. Tito studenti dosud jiný obor nezačali studovat. Lze však předpokládat, že zejména část maturantů z posledních dvou let k vysokoškolskému studiu ještě v budoucnu nastoupí.

5. Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách

Zaměříme-li se na absolventy nástavbového studia z roku 2002 (kteří tedy maturovali před pěti lety), odešly předčasně z vysokoškolského studia dvě pětiny absolventů oborů nástavbového studia, kteří ke studiu původně nastoupili. Nejvíce jich odchází po ukončení prvního roku studia (13 % studentů) a po ukončení druhého roku studia (11 % studentů). Na rozdíl od ostatních absolventů středních škol opouštějí absolventi nástavbového studia ve vyšší míře vysokoškolské studium již během prvního roku studia – jde o 4 % těch, kteří k vysokoškolskému studiu nastoupí. Další 5 % absolventů oborů nástavbového studia odchází z vysokoškolského studia po třech letech studia a dalších 7 % po čtyřech letech studia.

Hodnoty míry předčasného ukončení vysokoškolského studia absolventů nástavbového studia jsou poměrně vysoké, a následně jsou tedy vysoké i hodnoty míry předčasného ukončení studia po skupinách oborů. V případě strojírenských, stavebních a chemických oborů opouští vysokoškolské studium více než 50 % absolventů nástavbového studia, kteří ke studiu nastoupili. V prakticky všech ostatních oborech se hodnoty míry předčasného ukončení studia pohybují v rozmezí od 20 do 50 %. Míra předčasného ukončení studia absolventů nástavbového studia se pohybuje pod hranicí 20 % pouze v případě oborů umění a lékařství a zdravotnictví, kde jsou všeobecně nižší předčasné odchody absolventů středních škol z vysokoškolského studia.

5.6 Absolventi skupin oborů SOŠ, SOU a nástavbového studia a jejich studium na vysokých školách

Skupina oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba

SOŠ 23 Strojírenství a strojírenská výroba

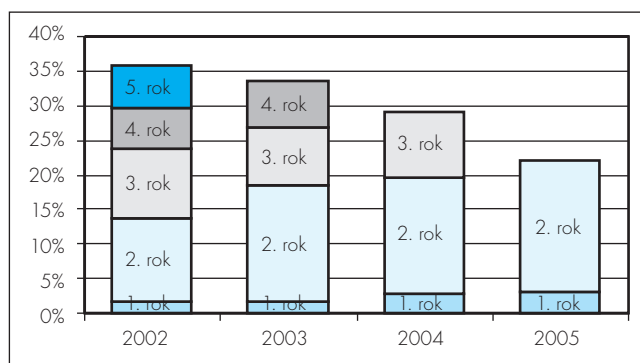
Absolventi oborů strojírenství a strojírenská výroba středních odborných škol, pokud pokračují ve vysokoškolském studiu, převážně studují technické obory a v naprosté většině studují právě obory strojírenské (z 65 %).

Vysokoškolské studium v průměru neúspěšně ukončilo 30 % absolventů oborů strojírenství a strojírenská výroba středních odborných škol z let 2002 až 2006. Tito studenti z vysokoškolského studia odešli a dosud na ně znovu nenastoupili. Je možné, že část z nich, zejména ti, kteří maturovali v posledních dvou letech, ke studiu ještě později nastoupí.

Prakticky ze všech skupin oborů, kde studuje dostatečný počet absolventů strojírenských oborů středních odborných škol, který je možné analyzovat, se pohybují hodnoty míry předčasného ukončení vysokoškolského studia od 19 % do 36 %. Hodnoty míry odchodů se postupně zvyšují od oborových skupin s méně než 20 % mírou odchodů (elektrotechnika a ekonomie, právo, ostatní humanitní), přes skupiny s 20 až 30 % mírou odchodů (stavebnictví, zemědělství, matematické a fyzikální obory a učitelství) až po obory s 30 % a vyšší mírou odchodů (strojírenství a ostatní technické obory, chemie).

K tomu, abychom získali informaci o odchodech absolventů z vysokoškolského studia, jsou nutné informace o maturantech s delším časovým odstupem, kteří již několik let na vysoké škole studují a již měli možnost studium absolvovat. Pro naše

Obrázek 5.6: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 23

účely jsou dostačující údaje o absolventech z roku 2002. **Z těchto absolventů oborů strojírenství a strojírenská výroba středních odborných škol odešlo předčasně z vysokoškolského studia 36 % z těch, kteří studium zahájili.** Nejvíce jich odchází v průběhu prvních dvou let studia (14 % studentů) a po ukončení druhého roku studia (10 % studentů) a nezanedbatelných 6 % odchází z hodnoty studia po třech letech studia a dalších 6 % po čtyřech letech vysokoškolského studia. Tyto hodnoty se pohybují výrazně nad průměrem za všechny obory středních odborných škol.

SOU 23 Strojírenství a strojírenská výroba

Absolventi oborů strojírenství a strojírenská výroba středních odborných učilišť, pokud nastoupí do vysokoškolského studia, v naprosté většině studují technické obory, popřípadě ekonomii a učitelství, méně zemědělství, matematiku a fyziku. Ve studiu humanitních oborů jich pokračuje naprosté minimum.

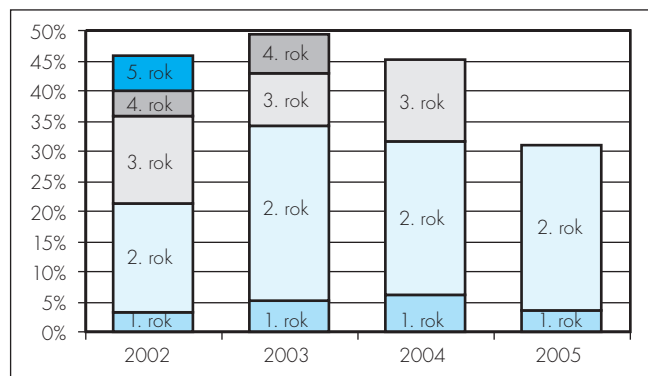
Vysokoškolské studium v průměru neúspěšně ukončilo 43 % absolventů oborů strojírenství a strojírenská výroba středních odborných učilišť z let 2002 až 2006, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu. Tito studenti z vysokoškolského studia odešli a již se k němu nevrátili. Je však možné, že část z nich, zejména ti, kteří maturovali v posledních několika letech, ke studiu ještě později opětovně nastoupí.

Hodnoty míry předčasných odchodů ze studia absolventů oborů strojírenství a strojírenská výroba se v jednotlivých vysokoškolských oborových skupinách pohybují od 14 do 50 %. Naprosto nejvyšší hodnoty míry odchodů jsme zaznamenali u matematických a fyzikálních (50 %) a strojírenských oborů vysokých škol (47 %), kam také vstupuje nejvíce těchto absolventů. Za strojírenskými obory následují v míře předčasných odchodů ostatní technické obory (42 %), stavebnictví (38 %), obory učitelství (35 %) a obory ekonomické (32 % míra předčasných odchodů). Menší podíl absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť předčasně odchází ze studia oborů elektrotechnických (29 %), zemědělských (20 %) a ostatních humanitních oborů (14 %). U ostatních oborových skupin nemá smysl údaje uvádět vzhledem k celkově nízkému počtu studentů – absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť.

K tomu, abychom získali informaci o odchodech absolventů z vysokoškolského studia po jednotlivých letech studia, jsou nutné informace o maturantech s delším časovým odstupem,

kteří již několik let na vysoké škole studují a měli možnost již studium absolvovat. Pro naše účely používáme údaje o absolventech z roku 2002. **Z těchto absolventů oborů strojírenství a strojírenská výroba středních odborných učilišť odešlo předčasně z vysokoškolského studia 46 % z těch, kteří studium zahájili.** Více než pětina všech studentů (21 %)

Obrázek 5.7: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOU – sk. 23

předčasně ukončí studium v průběhu prvních dvou letech studia a dalších 15 % po ukončení druhého roku. V dalších letech odchází již menší podíl studentů – po třetím roce studia 4 % a po čtvrtém roce studia dalších 6 %. Menší podíly odchodů ve čtvrtém a pátém roce studia mohou být dány jednak tím, že velká část studentů odejde ze studia již dříve a dále tím, že absolventi strojírenských oborů středních odborných učilišť nastupují do bakalářských studijních programů a studují tedy kratší programy.

Nástavbové studium 23 Strojírenství a strojírenská výroba

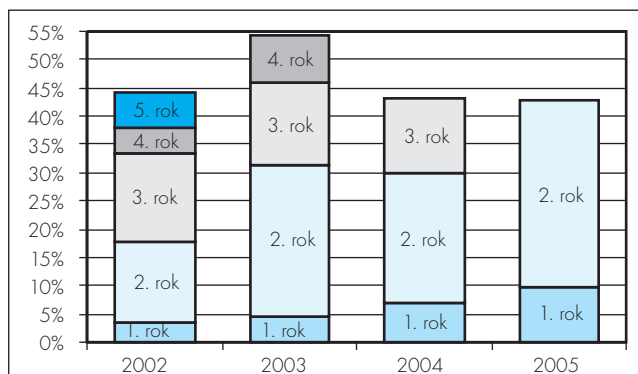
Studenti vysokých škol z řad absolventů oborů nástavbového studia strojírenství a strojírenská výroba, studují v naprosté většině technické obory, zejména strojírenství a ostatní technické obory. V ostatních oborových skupinách jsou tito absolventi zastoupeni pouze minimálně.

Vysokoškolské studium v průměru neúspěšně ukončilo 47 % absolventů oborů nástavbového studia strojírenství a strojírenská výroba z let 2002 až 2006, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu. Jde o studenty, kteří z vysokoškolského studia předčasně odešli a znovu již na ně nenastoupili. Je však možné, že část z nich později opětovně na vysoké školy nastoupí.

Vzhledem k celkově vyšším mírám předčasných odchodů z vysokoškolského studia, jsou i hodnoty míry odchodů absolventů strojírenských oborů nástavbového studia podle skupin oborů poměrně vysoké. Studium strojírenských oborů vysokých škol opouští před jeho úspěšným dokončením 48 % studentů z řad absolventů strojírenských oborů a v případě studia ostatních technických oborů se jedná dokonce o 59 % těchto studentů. U ostatních oborových skupin nemá smysl údaje uvádět vzhledem k celkově nízkému počtu studentů – absolventů strojírenských oborů nástavbového studia.

Pro další analýzu týkající se odchodů absolventů z vysokoškolského studia po jednotlivých letech studia, pracujeme s údaji o absolventech z roku 2002. Z těchto

Obrázek 5.8: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů nástavbového studia – sk. 23

absolventů oborů strojírenství a strojírenská výroba nástavbového studia odešlo předčasně z vysokoškolského studia 44 % z těch, kteří studium zahájili.

V průběhu prvních dvou let studia předčasně ukončí studium téměř pětina (18 %) studentů – absolventů strojírenských oborů nástavbového studia a dalších 16 % po ukončení druhého roku studia. V dalších letech neúspěšně ukončí vysokoškolské studium již menší podíl studentů – po třetím roce studia se jedná o 5 % a po čtvrtém roce studia o dalších 6 % studentů. Obdobně jako v případě absolventů oborů středních odborných učilišť, i v tomto případě je menší podíl odchodů ve čtvrtém a pátém roce studia dán jednak tím, že velká část studentů odejde ze studia již dříve a dále tím, že absolventi strojírenských oborů nástavbového studia nastupují převážně do kratších – bakalářských studijních programů.

Skupina oborů 26 Elektronika, telekomunikační a výpočetní technika

SOŠ 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

Absolventi oborů středních odborných škol elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika v případě, že začnou studovat na vysoké škole, obvykle nastupují ke studiu odborných oborů – tedy elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky (53 %), případně studují obory zaměřené na informatiku.

Před úspěšným absolvováním opustilo vysokoškolské studium 22 % absolventů oborů středních odborných škol elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika z let 2002 až 2006. Mezi absolventy technických oborů středních odborných škol jsou tedy absolventi elektrotechnických oborů při studiu na vysoké škole nejúspěšnější a ze studia jich odchází procentuálně nejméně.

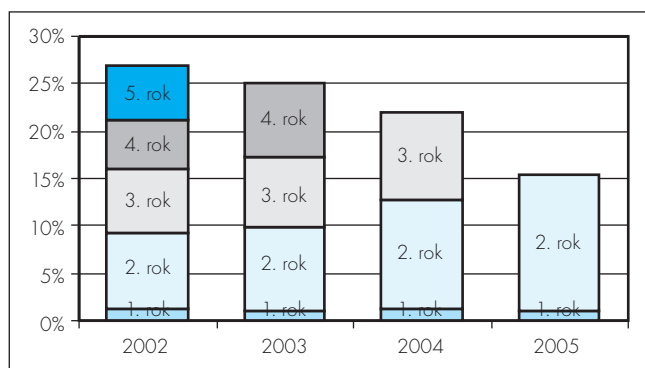
Navíc z 22 % neúspěšných studentů se jich ještě část může znovu na vysoké školy ve výhledu několika málo let vrátit.

V naprosté většině skupin oborů, kde studuje dostatečný počet absolventů elektrotechnických oborů středních odborných škol, se pohybují hodnoty míry předčasného ukončení vysokoškolského studia do 20 % do 30 %. Jde o matematické a fyzikální obory, ostatní technické obory, stavebnictví, zemědělství a učitelství. Vyšší hodnoty míry předčasného ukončení studia nad 30 % jsme v případě absolventů elektrotechnických

5. Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách

oborů zaznamenali u těch, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu přírodněvědných oborů, strojírenství a chemie. Naopak nižší hodnoty míry odchodů (pod 20 %) jsou v případě studentů elektrotechniky, medicíny, ekonomiky, práva, ostatních humanitních oborů a oborů umění. Zde však považujeme za nutné zdůraznit, že v případě ostatních humanitních oborů, medicíny a umění jde o poměrně malé absolutní počty studentů.

Obrázek 5.9: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 26

Pro další analýzu odchodů absolventů středních škol z vysokoškolského studia jsou nutné informace o maturantech s delším časovým odstupem, tedy o absolventech středních škol, kteří již několik let na vysoké škole studují a měli možnost již studium absolvovat. Pro analýzu se jeví dostačujícími údaje o absolventech z roku 2002. **Z těchto absolventů oborů středních odborných škol elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika ukončilo vysokoškolské studium před úspěšným absolvováním 27 % z těch, kteří studium zahájili.** Nejvíce jich, stejně jako v případě absolventů všech technických oborů, odchází v průběhu prvních dvou let studia (9 % studentů) a po ukončení druhého roku studia (7 % studentů). Další 5 % zanechá studia po třech letech a 6 % po čtyřech letech vysokoškolského studia. Odchody v jednotlivých letech se pohybují mírně nad průměrem za všechny obory středních odborných škol a jsou jedny z nejnižších v porovnání s absolventy ostatních technických oborů středních odborných škol.

SOU 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

V případě, že absolventi oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika středních odborných učilišť nastoupí do vysokoškolského studia, v naprosté většině studují technické obory a ekonomii, případně obory informatiky (tedy obory ze skupiny matematických a fyzikálních oborů).

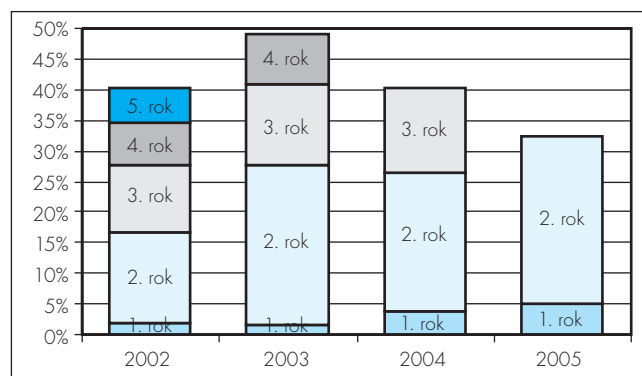
Z absolventů oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika středních odborných učilišť z let 2002 až 2006, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu, jich 41 % studium předčasné ukončilo. Tito studenti ukončili vysokoškolské studium a znovu již ke studiu na vysokých školách nenastoupili. Je však možné, že část z nich k vysokoškolskému studiu ještě v následujících letech opětovně nastoupí.

Pokud absolventi středních odborných učilišť, oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, odejdou z vysokoškolského studia před jeho úspěšným ukončením, hodnoty

míry předčasných odchodů se znatelně liší podle toho, jaký obor studovali a v rámci jednotlivých skupin oborů se pohybují od 23 do 56 %. Nejčastěji tiito studenti opouštějí studium strojírenství (56 % těch, kteří ke studiu nastoupí), zemědělství (50 %), ostatních technických oborů (47 %), učitelství (49 %) a oborů chemických (44 %). Méně než 40 % studentů – absolventů elektrotechnických oborů středních odborných učilišť – předčasně odchází z vysokoškolského studia matematických a fyzikálních oborů (39 %), oborů elektrotechnických (36 %), ekonomie (30 %) a ostatních humanitních oborů (23 %). U ostatních oborových skupin nemá smysl údaje uvádět vzhledem k celkově nízkému počtu studentů z řad těchto absolventů.

K tomu, abychom získali informaci o odchodech absolventů z vysokoškolského studia po jednotlivých letech studia, je nutné mít k dispozici informace o maturantech studujících na vysokých školách s delším časovým odstupem, kteří již několik let na vysoké škole studují a měli možnost již studium absolvovat. Pro naše účely používáme údaje o absolventech z roku 2002.

Obrázek 5.10: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOU – sk. 26

Absolventi oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika středních odborných učilišť z roku 2002, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu, z 40 % tohoto studia zanechali ještě před jeho úspěšným dokončením.

Téměř 17 % těchto studentů předčasně opustilo vysoké školy v průběhu prvních dvou let studia a dalších 11 % po ukončení druhého roku studia. Odchody v dalších letech studia jsou méně časté, přesto se pohybují na úrovni 7 % (po ukončení třetího roku studia), resp. 6 % po ukončení čtvrtého roku studia. Menší podíly odchodů ve čtvrtém a pátém roce studia mohou být dány, stejně jako v případě absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť, jednak tím, že velká část studentů odejde ze studia již dříve a dále tím, že absolventi elektrotechnických oborů středních odborných učilišť nastupují spíše do bakalářských studijních programů, které jsou obvykle tříleté.

Nástavbové studium 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

Absolventi nástavbového studia oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika si při vstupu na vysokou školu vybírají zejména technické obory (strojírenství, elektro-

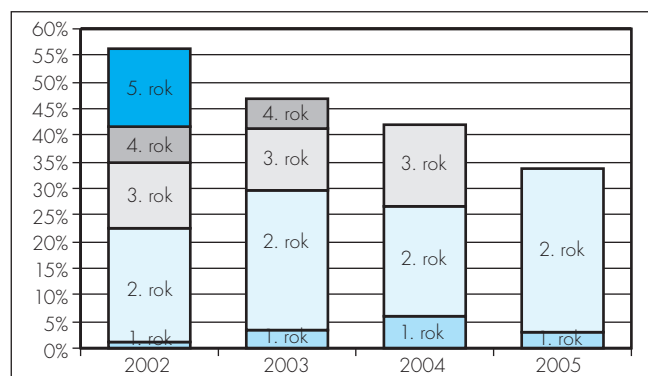
technika, ostatní technické obory) a v menší míře i humanitní obory. V ostatních oborových skupinách jsou tito absolventi zastoupeni pouze minimálně.

Průměrně ukončilo neúspěšně vysokoškolské studium 43 % absolventů oborů nástavbového studia elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu v letech 2002 až 2006. Jsou to ti, kteří z vysokoškolského studia předčasně odešli a znovu se již k němu nevrátili. Je však možné, že část z nich později na vysoké školy znovu nastoupí.

Hodnoty míry odchodů absolventů elektrotechnických oborů nástavbového studia podle skupin oborů (zejména technických) jsou poměrně vysoké. Ze studia strojírenství vysokých škol opouští před jeho úspěšným dokončením 56 % studentů z řad absolventů elektrotechnických oborů nástavbového studia, v případě studia ostatních technických oborů jde o 41 % míru předčasných odchodů a studium elektrotechnických oborů opouští 47 % absolventů, kteří ke studiu nastoupí. Hodnoty míry předčasných odchodů ze studia ostatních humanitních oborů jsou 10 %, jde však o celkově nižší počty studentů.

Aby bylo možné porovnat odchody z vysokoškolského studia podle počtu let strávených na vysoké škole, pracujeme dále s údaji o absolventech z roku 2002. **Absolventi oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika nástavbového studia z tohoto roku odešli předčasně z vysokoškolského z více než poloviny (56 % těch, kteří studium zahájili).**

Obrázek 5.11: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů nástavbového studia – sk. 26

Z vysokoškolského studia předčasně odešlo v průběhu prvních dvou let studia 22 % studentů – absolventů elektrotechnických oborů nástavbového studia. Dalších 12 % ukončilo předčasně studium po ukončení druhého roku studia a po třetím roce studia se jedná o 7 %. Absolventi elektrotechnických oborů častěji opouštějí vysokoškolské studium i po čtvrtém roce studia – jde o 15 % těch, kteří ke studiu nastoupili.

Skupina oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie

SOŠ 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie

Absolventi oborů středních odborných škol stavebnictví, geodézie a kartografie, stejně jako i absolventi ostatních technických oborů středních odborných škol v případě, že

začnou studovat na vysoké škole, nastupují velice často ke studiu obdobných oborů – tedy stavebnictví a architekturu (47 %).

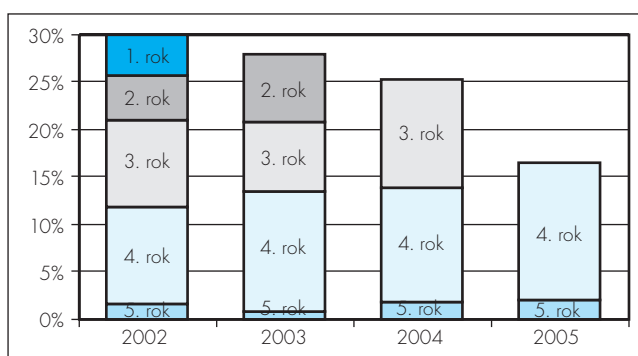
Vysokoškolské studium ukončilo před jeho úspěšným absolvováním 24 % absolventů oborů středních odborných škol stavebnictví, geodézie a kartografie z let 2002 – 2006. Tato míra předčasných odchodů se řadí mezi technické obory s nižší mírou předčasněho ukončování studia. Navíc lze předpokládat, že část těchto neúspěšných studentů se ke studiu na vysoké škole v nejbližších letech ještě přihlásí a znovu začne studovat, zejména ti, kteří absolvovali střední školu v několika málo posledních letech.

Hodnoty míry předčasněho ukončení vysokoškolského studia v naprosté většině technických skupin oborů s výjimkou oborů stavebnictví a architektura, kde studuje dostatečný počet absolventů středních odborných škol oborů stavebnictví, geodézie a kartografie, se pohybují nad úrovní 30 %. Jde o strojírenské obory (41 % míra předčasněho ukončení studia), obory elektrotechnické (35 %), chemii (33 %) a ostatní technické obory (41 % míra předčasněho ukončení studia).

Obdobné hodnoty míry neúspěšného dokončení vysokoškolského studia se u absolventů stavebnických oborů středních odborných škol projevuje i v případě studujících oborů matematické a fyzikální, přírodovědné a obory učitelství. V menší míře ti to absolventi předčasně ukončují vysokoškolské studium v dalších humanitních (13 %), ekonomických oborech (18 %), v oborech práva (9 %) a uměleckých (9 %).

Pokud se zabýváme odchody absolventů oborů stavebnictví, geodézie a kartografie středních odborných škol, je nutné mít k dispozici informace o maturantech studujících na vysoké škole v delším časovém odstupu. K dispozici jsou údaje o absolventech za rok 2002, starší údaje již nejsou příliš spolehlivé. Tyto údaje se však jeví pro další analýzy dostačující.

Obrázek 5.12: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 36

Z absolventů oborů stavebnictví, geodézie a kartografie středních odborných škol z roku 2002 ukončilo vysokoškolské studium před úspěšným absolvováním 30 % z těch, kteří studium zahájili. Nejvíce jich, stejně jako v případě absolventů ostatních technických oborů, odchází v průběhu prvních dvou let studia (12 % studentů) a po ukončení druhého roku studia (9 % studentů). Po třech letech zanechá studia dalších 5 % studentů a po čtyřech letech studia 4 %. Odchody v jednotlivých letech se pohybují nad průměrem za

5. Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách

všechny obory středních odborných škol a jsou jedny z vyšších v porovnání s absolventy ostatních technických oborů středních odborných škol.

Skupina oborů 41 Zemědělství a lesnictví

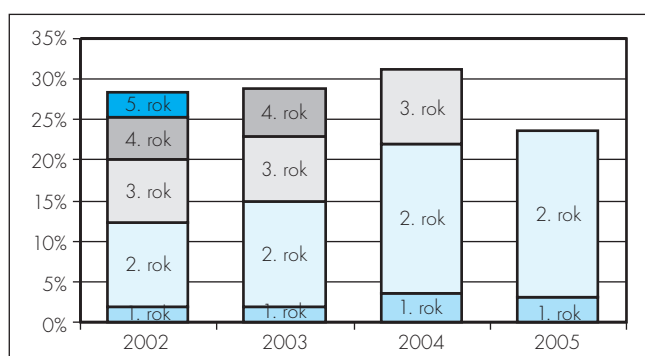
SOŠ 41 Zemědělství a lesnictví

Absolventi oborů zemědělství a lesnictví středních odborných škol, se při vstupu do vysokoškolského studia chovají obrobně, jako většina absolventů odborných středních škol – nastupují ke studiu do obdobných oborů, jako je ten, který absolvovali na střední škole. V případě absolventů oborů zemědělství a lesnictví jde o téměř tři čtvrtiny z nich.

Hodnoty míry předčasného ukončení vysokoškolského studia u absolventů oborů středních odborných škol zemědělství a lesnictví jsou v porovnání s absolventy ostatních oborů poměrně vysoké – z vysokoškolského studia jich předčasně odchází 28 %, což jsou hodnoty srovnatelné s mírou předčasných odchodů absolventů strojírenských oborů.

V naprosté většině oborových skupin jsou v případě absolventů oborů zemědělství a lesnictví středních odborných škol poměrně vysoké hodnoty míry předčasných odchodů z vysokoškolského studia. Studium matematických a fyzikálních oborů, oborů strojírenství, elektrotechniky, chemie a stavebnictví předčasně zanechá 40 až 50 % z těch, kteří tyto obory studují. Poněkud nižší hodnoty míry předčasného ukončení studia vykazují absolventi zemědělských a lesnických oborů středních odborných škol při vysokoškolském studiu přírodovědných oborů (36 % míra odchodů), ostatních technických oborů (33 %), oborů zemědělství (27 %), ekonomie (24 %), humanitních oborů (17 %) a oborů učitelství (21 %).

Obrázek 5.13: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 41

Jak již bylo řečeno na předcházejících stranách, vysokoškolské studium ukončilo před jeho úspěšným absolvováním 28 % absolventů oborů středních odborných škol zemědělství a lesnictví z let 2002 až 2006. Lze však předpokládat, že část těch-to neúspěšných studentů se ke studiu na vysoké škole v nejbližších letech ještě znovu přihlásí a znovu začne studovat, zejména ti, kteří absolvovali střední školu v několika málo posledních letech.

V případě analýzy předčasných odchodů absolventů oborů zemědělství a lesnictví středních odborných škol je nutné mít k dispozici informace o maturantech studujících na vysoké škole v delším časovém odstupu. Dostupné jsou údaje

o absolventech za rok 2002, starší údaje již nejsou příliš spolehlivé.

Více než čtvrtina (28 %) absolventů oborů zemědělství a lesnictví středních odborných škol z roku 2002 (z těch, kteří ke studiu nastoupili) ukončila vysokoškolské studium před úspěšným absolvováním. Nejčastěji ukončili studium, stejně jako je tomu i v případě ostatních absolventů středních škol, v průběhu prvních dvou let studia (12 % studentů) a po ukončení druhého roku studia (8 % studentů). Po třech letech zanechá studia dalších 5 % studentů a po čtyřech letech studia 3 %. Odchody absolventů oborů zemědělství a lesnictví středních odborných škol v jednotlivých letech se pohybují nad průměrem za všechny obory středních odborných škol a jsou nejvyšší v rámci absolventů „netechnických“ oborů.

Skupina oborů 53 Zdravotnictví

SOŠ 53 Zdravotnictví

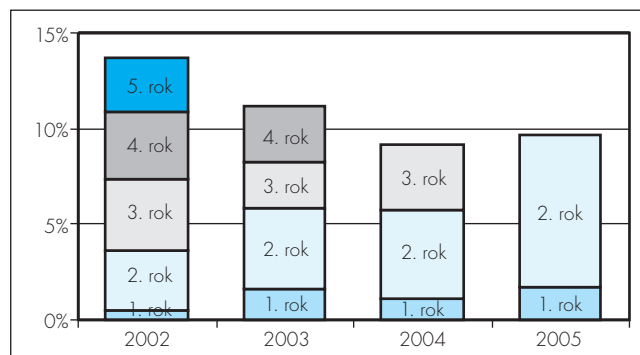
Stejně jako absolventi ostatních oborů středních odborných škol, i absolventi oborů zdravotnictví nastupují na vysokou školu ke studiu obdobných oborů, jako je ten, který absolvovali na střední škole. V případě absolventů oborů zdravotnictví jde více o obory zdravotnictví a lékařství, do kterých vstupují více než dvě třetiny absolventů, které jsou přijaty k vysokoškolskému studiu.

V porovnání s absolventy ostatních oborů středních odborných škol jsou hodnoty míry předčasného ukončení vysokoškolského studia u absolventů oborů středních odborných škol zdravotnictví jedny z nejnižších – 11 %. Je to způsobeno i tím, že ti absolventi středních škol vstupují na vysokou školu zejména ke studiu bakalářských studijních programů zdravotnictví, aby získali kvalifikaci zdravotnického pracovníka platnou v celé Evropské unii. Nižší hodnoty míry předčasného ukončení se projevují pouze u absolventů uměleckých oborů.

Hodnoty míry předčasných odchodů absolventů oborů zdravotnictví středních odborných škol se v jednotlivých oborových skupinách pohybují od 8 % do 26 %. Mezi obory, ze kterých absolventi zdravotnických oborů nejčastěji odcházejí, spadají obory chemické (22 % míra předčasných odchodů), zemědělské (26 % míra odchodů) a obory ekonomie (21 %). Méně než desetina studentů – absolventů zdravotnických oborů středních odborných škol – předčasně odchází z vysokoškolského studia oborů lékařských a zdravotnických (8 %).

Míra předčasných odchodů z vysokoškolského studia je

Obrázek 5.14: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 53

v případě absolventů zdravotnických oborů středních odborných škol z let 2002 až 2006 je, jak již bylo řečeno výše, poměrně nízká. Navíc lze předpokládat, že část těchto neúspěšných studentů se ke studiu na vysoké škole v nejbližších letech opětovně přihlásí a znovu začne studovat. Týká se to zejména těch, kteří absolvovali střední školu v několika málo posledních letech.

Pro analýzu předčasných odchodů absolventů oborů zdravotnictví středních odborných škol je nutné počítat s údaji o maturantech studujících na vysoké škole v delším časovém odstupu. Vzhledem k tomu, že údaje o absolventech, kteří maturovali před rokem 2002 nejsou příliš spolehlivé, počítáme s údaji o absolventech za rok 2002.

O něco více než desetina (14 %) absolventů oborů zdravotnictví středních odborných škol z roku 2002, kteří zahájili studium na vysoké škole, ukončila předčasně vysokoškolské studium. Hodnoty míry ukončení studia po jednotlivých letech studia se v případě absolventů zdravotnických oborů příliš neliší. Po jednotlivých letech studia jich předčasně ukončí studium prakticky stejný počet. Jde o cca 4 % studentů v průběhu prvních dvou let studia, po druhém i třetím roce studia. Jen po čtvrtém roce studia je ten podíl o něco nižší – 3 %.

Skupina oborů 63 Ekonomika a administrativa

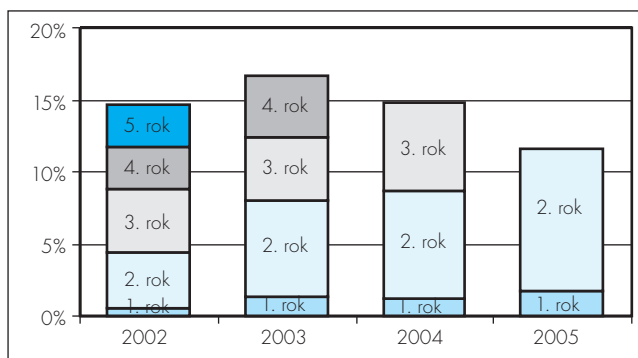
SOŠ 63 Ekonomika a administrativa

Absolventi oborů ekonomika a administrativa středních odborných škol nastupují na vysokou školu zejména ke studiu ekonomie a příbuzných oborů. V porovnání s absolventy ostatních oborů středních odborných škol patří hodnoty míry předčasněho ukončení vysokoškolského studia u absolventů oborů středních odborných škol ekonomika a administrativa k těm nižším – jde o 14 %.

Z absolventů oboru ekonomika a administrativa středních odborných škol častěji odcházejí z vysokoškolského studia zejména ti, kteří začali studovat technické obory. Jedná se především o strojírenství (44% míra předčasných odchodů), chemické obory (39% míra předčasných odchodů), stavebnictví (34 %), elektrotechniku (34 %) a ostatní technické obory (míra předčasných odchodů 28 %). Častější odchody absolventů oborů ekonomika a administrativa středních odborných škol se projevují i u těch, kteří začali na vysoké škole studovat matematické a fyzikální obory (33 %) i obory přírodovědné (25 %). V případě zemědělských oborů, oborů lékařských a zdravotnických, ekonomických, ostatních humanitních a učitelských se hodnoty míry předčasných odchodů pohybují mezi 10 a 20 % a nejnižší hodnoty míry předčasných odchodů se projevují u těch absolventů oboru ekonomika a administrativa, kteří studovali na vysoké škole právo a umělecké obory.

V případě absolventů oborů ekonomika a administrativa středních odborných škol z let 2002 až 2006 patří míra předčasných odchodů z vysokoškolského studia k těm nižším. Navíc lze předpokládat, že část těchto neúspěšných studentů ještě na vysoké škole v nejbližších letech znovu začne studovat. Toto platí zejména pro ty, kteří absolvovali střední školu v posledních letech.

Obrázek 5.15: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 63

Abychom mohli lépe vyjádřit celkové odchody absolventů středních škol z vysokoškolského studia před jeho úspěšným ukončením, je nutné mít k dispozici údaje o maturantech studujících na vysoké škole v delším časovém odstupu. Údaje o absolventech, kteří maturovali před rokem 2002 nejsou příliš spolehlivé, prvním rokem, který je možné použít, je rok absolvování střední školy 2002, a z toho také vycházíme. **Celkově ukončilo předčasně vysokoškolské studium 15 % absolventů oborů ekonomika a služby, kteří nastoupili ke studiu na vysoké škole a maturovali v roce 2002.**

Hodnoty míry ukončení studia po jednotlivých letech studia se v případě absolventů oborů ekonomika administrativa spolu se zvyšujícími se počty let strávených na vysoké škole postupně snižují. V průběhu prvních dvou let studia odejdou z vysoké školy 4 % studentů, po druhém roce také 4 % a po třetím a čtvrtém roce studia ukončí předčasně vysokoškolské studium po 3 % absolventů oborů ekonomika a administrativa, kteří maturovali v roce 2002 a nastoupili k vysokoškolskému studiu.

Skupina oborů 64 Podnikání v oborech, odvětvích

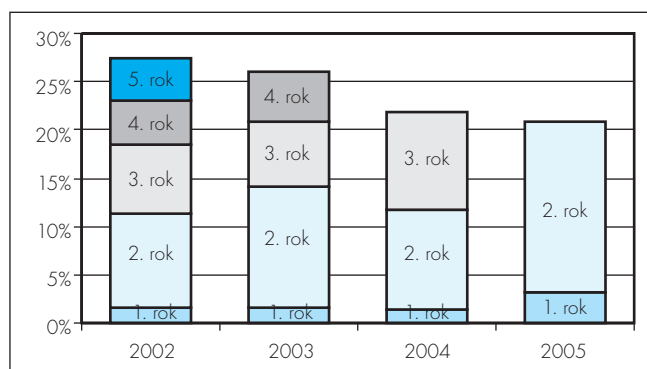
SOŠ 64 Podnikání v oborech, odvětvích

Atypickou skupinou absolventů oborů středních odborných škol jsou absolventi oborů podnikání v oborech, odvětvích. Při vstupu na vysokou školu si sice vybírají ve větší míře ekonomické obory, ale ne v nadpoloviční většině. Hodnoty míry předčasných odchodů těchto absolventů z vysokoškolského studia jsou poměrně vysoké – jde o 24 % – a blíží se míře předčasněho ukončení vysokoškolského studia technických oborů.

Prakticky ve všech vysokoškolských oborových skupinách jsou hodnoty míry předčasných odchodů ze studia absolventů oborů středních odborných škol podnikání v odvětvích vyšší než 20 %. Výjimkou jsou pouze oborové skupiny ekonomika (17 %), právo (16 %) a ostatní humanitní obory (14 %). V případě technických oborů se dokonce hodnoty míry předčasněho ukončení vysokoškolského studia pohybují v rozmezí 34 až 56 %. V tomto rozmezí se pohybují i hodnoty míry předčasných odchodů z oborů přírodovědných. Hodnoty míry předčasných odchodů ze studia matematických a fyzikálních oborů, oborů zemědělských a učitelských jsou v případě absolventů oborů podnikání v odvětvích středních odborných škol ve výši 23 až 30 %.

5. Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách

Obrázek 5.16: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 64

Jak již bylo řečeno, míra předčasných odchodů absolventů oborů podnikání v odvětví středních odborných škol z let 2002 až 2005 patří k těm vyšším. Lze ale předpokládat, že část těchto neúspěšných studentů ještě na vysoké škole v nejbližších letech znovu začne studovat a hodnoty míry předčasných odchodů se tím o něco sníží.

Pro další analýzy používáme, obdobně jako v případě ostatních oborových skupin, **údaje o absolventech, kteří maturovali v roce 2002 a nastoupili ke studiu na vysoké škole. Míra předčasného ukončení vysokoškolského studia maturantů v oborech podnikání v odvětví z roku 2002 je poměrně vysoká – 28 %.**

Hodnoty míry ukončení vysokoškolského studia po jednotlivých letech studia se v případě absolventů oborů podnikání v odvětvích spolu se zvyšujícími se počty let strávených na vysoké škole postupně snižují. V průběhu prvních dvou let studia odejde z vysoké školy více než desetina studentů, po druhém roce 7 %, po třetím roce 5 % a po čtvrtém roce studia ukončí předčasně vysokoškolské studium 4 % absolventů oborů podnikání v odvětvích, kteří maturovali v roce 2002 a nastoupili k vysokoškolskému studiu.

Nástavbové studium 64 Podnikání v oborech, odvětví

Při vstupu do vysokoškolského studia nejsou absolventi nástavbového studia oborů podnikání v oborech, odvětví jednoznačně vyhranění. Vzhledem k tomu, že jejich středoškolské studium zahrnuje poměrně širokou škálu zaměření, nastupují k vysokoškolskému studiu jak matematických a fyzikálních, tak technických i zemědělských, ekonomických, humanitních a učitelských oborů.

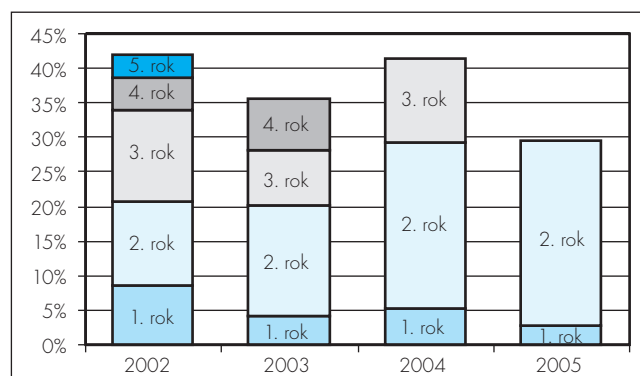
V průměru neúspěšně ukončilo vysokoškolské studium 36 % absolventů oborů nástavbového studia elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika z let 2002 až 2006, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu. Jde o nejnižší hodnoty míry předčasných odchodů ze studia v porovnání s mírami odchodů absolventů ostatních oborových skupin nástavbového studia.

Předčasné odchody absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví nástavbového studia z vysokoškolského studia podle skupin oborů se pohybují od 24 do 69 %. Hodnoty míry odchodů ze studia technických oborů se pohybují na vyšší úrovni – studium strojírenství vysokých škol opouští před jeho úspěšným dokončením 53 % studentů z řad absolventů elek-

trotechnických oborů nástavbového studia, studium elektrotechnických oborů 35 %, chemie 69 %, ostatních technických oborů 37 %. Hodnoty míry předčasných odchodů ze studia zemědělských oborů jsou 41 %, ekonomie 24 %, ostatních humanitních oborů 23 % a učitelství 26 %.

Aby bylo možné porovnat odchody z vysokoškolského studia podle počtu let strávených na vysoké škole, pracujeme dále s údaji o absolventech z roku 2002. **Absolventi oborů podnikání v oborech, odvětví nástavbového studia z tohoto roku odešli předčasně z vysokoškolského z více než poloviny (42 % těch, kteří studium zahájili).**

Obrázek 5.17: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů nástavbového studia – sk. 64

V průběhu prvních dvou let studia předčasně odešlo z vysokoškolského studia 21 % studentů – absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví nástavbového studia (z toho v průběhu prvního roku 9 %, což je nejvíce ze všech oborových skupin). Další 13 % ukončilo předčasně studium po ukončení druhého roku studia, po třetím roce studia jde o 5 % a po čtvrtém roce studia jde o 3 % těch, kteří ke studiu nastoupili.

Skupina oborů 66 Obchod

SOU 66 Obchod

Absolventi oborů obchod středních odborných učilišť, pokud nastoupí do vysokoškolského studia, začínají studovat zejména ekonomické obory. Nastupují i ke studiu ostatních technických oborů, zemědělských oborů, ale i ostatních humanitních oborů a učitelství. Ke studiu v jiných oborových skupinách jich nastupuje mizivé množství. Proto nemá ani smysl tyto oborové skupiny analyzovat.

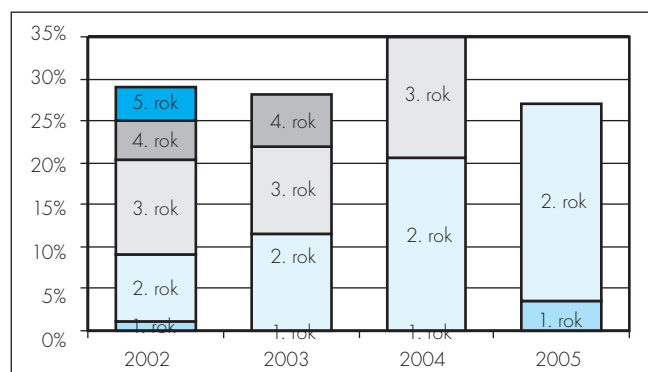
Celkově z absolventů oborů obchod středních odborných učilišť z let 2002 až 2006, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu, jich téměř třetina (30 %) studium předčasně ukončila. Jde o studenty, kteří vysokoškolské studium ukončili a znovu již ke studiu na vysokých školách nenastoupili. Část z nich však k vysokoškolskému studiu pravděpodobně ještě v následujících letech opětovně nastoupí.

Hodnoty míry předčasných odchodů absolventů oboru obchod středních odborných učilišť se významně liší podle toho, na jaký vysokoškolský obor nastoupili. V případě oborů s analyzovatelným počtem studentů se hodnoty míry předčasných odchodů z vysokoškolského studia v jednotlivých skupinách oborů pohybují od 18 do 44 %. Ze studia ostatních huma-

nitních oborů odchází 18 % všech absolventů oborů obchod středních odborných učilišť, kteří nastoupili ke studiu na vysoké školy, ze studia ekonomie odchází 25 % z nich, v případě studentů oborů učitelství jde o 27 %, u oborů zemědělství o 36 % a studium v ostatních technických oborů jde o 44 % z nich.

K tomu, aby bylo možné analyzovat odchody absolventů z vysokoškolského studia po jednotlivých letech studia, je nutné mít k dispozici informace o maturantech studujících na vysokých školách v delším časovém výhledu. Pro naše účely používáme údaje o absolventech z roku 2002.

Obrázek 5.18: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOU – sk. 66

Absolventi oborů obchod středních odborných učilišť z roku 2002 vykazují v rámci absolventů středních odborných učilišť jednotlivých oborových skupin nejnižší hodnoty míry odchodů ze studia, a to pouze 35 %. Jde o absolventy z roku 2002, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu, a studia zanechali ještě před jeho úspěšným dokončením.

V průběhu prvních dvou let studia zanechalo vysokoškolského studia 9 % těchto studentů a dalších 11 % zanechalo vysokoškolského studia po ukončení druhého roku studia. V dalších letech studia jsou předčasné odchody méně časté, pohybují se na úrovni 5 % po ukončení třetího roku studia a 4 % po ukončení čtvrtého roku studia. Menší podíly odchodů ve čtvrtém a pátém roce studia mohou být dány, stejně jako v případě absolventů středních odborných učilišť ostatních oborových skupin, tím, že velká část studentů odejde ze studia již dříve a také tím, že absolventi oborů středních odborných učilišť častěji nastupují převážně do bakalářských studijních programů, které jsou obvykle tříleté.

Skupina oborů 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče

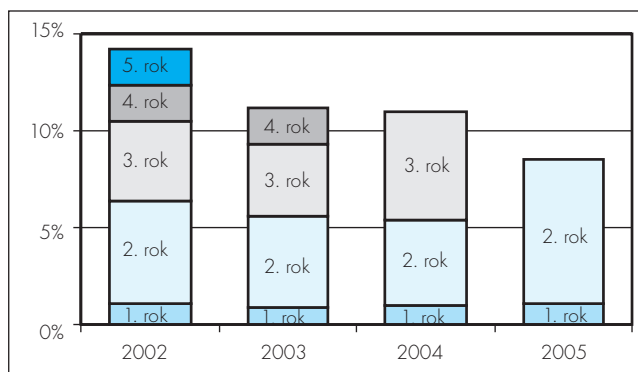
SOŠ 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče

Absolventi oborů pedagogika, učitelství a sociální péče středních odborných škol v případě, že pokračují ve studiu na vysoké škole, obvykle nastupují ke studiu oborů stejného zaměření. V porovnání s absolventy ostatních oborů středních odborných škol patří hodnoty míry předčasného ukončení vysokoškolského studia u absolventů pedagogických oborů středních odborných škol ekonomika k jedné z nejnižších – jde o 11 %, tedy ze studia odchází pouze o něco více než desetina studentů.

Vzhledem k poměrně malým absolutním počtům studentů většiny technických, zemědělských a matematických a fyzikálních oborů z řad absolventů pedagogických oborů středních odborných škol nemá smysl se těmito oborovými skupinami v další analýze zabývat. Z vysokoškolského studia v dalších oborových skupinách odcházejí předčasně absolventi pedagogických oborů středních odborných škol od 3 % do 31 %.

Častěji odcházejí z vysokoškolského studia zejména ti, kteří začali studovat ostatní technické obory (31 %), oborů právo (16 %), zdravotnických a lékařských oborů (15 %) a ostatních humanitních oborů (míra předčasných odchodů 12 %). V případě ostatních oborových skupin s dostatečným množstvím studentů (ekonomie, učitelství a umělecké obory) se hodnoty míry předčasných odchodů pohybují do 10 %.

Obrázek 5.19: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 75

Míra předčasných odchodů absolventů pedagogických oborů středních odborných škol z let 2002 až 2006 patří k jedné z nejnižších. Navíc lze předpokládat, že část těchto neúspěšných studentů ještě na vysoké škole v nejbližších letech znovu začne studovat a hodnoty míry předčasných odchodů se tím ještě o něco sníží.

Pro další analýzy používáme, stejně jako v případě ostatních oborových skupin, údaje o absolventech, kteří maturovali v roce 2002 a nastoupili ke studiu na vysoké škole. **Míra předčasného ukončení vysokoškolského studia maturantů v pedagogických oborech z roku 2002 je také poměrně nízká – 14 %.**

Pokud sledujeme hodnoty míry ukončení vysokoškolského studia po jednotlivých letech studia, pak se v případě absolventů pedagogických oborů, kteří maturovali v roce 2002, spolu se zvyšujícím se počtem let strávených na vysoké škole, postupně snižují. V průběhu prvních dvou let studia odejde z vysoké školy 6 %, po druhém roce 4 %, a po třetím a čtvrtém roce ukončí předčasně vysokoškolské studium pouhých 2 % studentů z těch, kteří maturovali v roce 2002 v pedagogických oborech středních odborných škol a nastoupili k vysokoškolskému studiu.

Skupina oborů 82 Umění a užité umění

SOŠ 82 Umění a užité umění

V případě, že absolventi uměleckých oborů středních odborných škol nastupují ke studiu na vysoké škole, studují zejména obory umělecké a pedagogické. Ostatní obory si vybírají

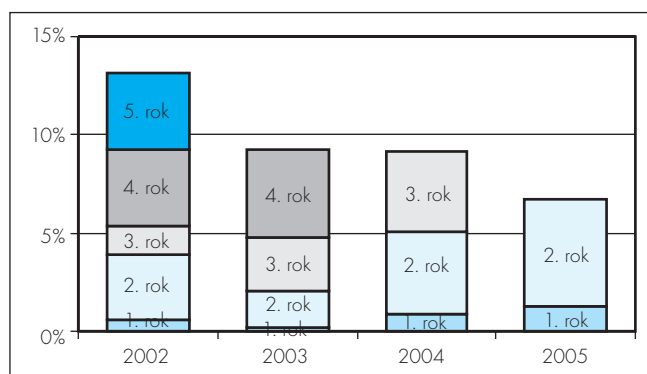
5. Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách

hlavně tehdy, pokud se nedostanou na vysokou školu, kam se původně hlásili. Je to způsobeno zejména tím, že se ve velké míře hlásí ke studiu uměleckých oborů, kde je poměrně vysoký převis poptávky a šance na přijetí ke studiu je tedy menší.

V porovnání s absolventy ostatních oborů středních odborných škol patří hodnoty míry předčasného ukončení vysokoškolského studia u absolventů uměleckých oborů středních odborných škol ke zcela nejnižším. Z vysokoškolského studia odchází před jeho úspěšným ukončením necelých 10 % studentů.

Pokud sledujeme hodnoty míry předčasných odchodů absolventů uměleckých oborů středních odborných škol z vysokoškolského studia, má smysl se zabývat pouze oborovými skupinami s vyšším počtem studentů. Ve všech těchto případech se hodnoty míry předčasných odchodů z vysokoškolského studia pohybují na úrovni 6 až 14 %. Nejčastěji ukončují předčasně studium ti, kteří začali studovat ekonomii (21 %), ostatní technické obory (14 % míra předčasných odchodů), studenti ostatních humanitních oborů (13 %), pedagogiky (12 %) a stavebnictví (11 %). Zřídka ukončují předčasně studium zemědělství (9 %) a uměleckých oborů (z 6 %).

Obrázek 5.20: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 82

Jak již bylo řečeno výše, míra předčasných odchodů absolventů uměleckých oborů středních odborných škol z let 2002 až 2006 patří v porovnání s ostatními absolventy oborů středních škol ke naprosto nejnižším. Navíc lze předpokládat, že někteří z neúspěšných studentů ještě v budoucnu na vysoké škole znovu začnou studovat a hodnoty míry předčasných odchodů se tím ještě o něco sníží.

Pro další analýzy používáme, stejně jako v případě ostatních oborových skupin, údaje o absolventech, kteří maturovali v roce 2002 a nastoupili ke studiu na vysoké škole. **Míra předčasného ukončení vysokoškolského studia maturantů v uměleckých oborech středních odborných škol z roku 2002 je také nejnižší (13 %) a prakticky odpovídá míře předčasných odchodů absolventů gymnázií.**

Hodnoty míry ukončení vysokoškolského studia po jednotlivých letech studia se v případě absolventů uměleckých oborů chovají oproti absolventům jiných oborů středních odborných škol poněkud atypicky. V průběhu prvních dvou let studia odejdou z vysoké školy 4 % absolventů uměleckých oborů, kteří ke studiu na vysoké škole nastoupili, po druhém roce odchází pouhé 1 % studentů a po třetím a čtvrtém roce ukončí

předčasně vysokoškolské studium po 4 % těch studentů, kteří maturovali v roce 2002 v uměleckých oborech a nastoupili k vysokoškolskému studiu.

5.7 Absolventi oborů středních škol a jejich studium na vysokých školách – porovnání

Absolventi středních odborných škol při studiu na vysoké škole vykazují různé chování podle toho, jaký druh oboru na střední škole vystudovali. **Nejvíce flexibilní a i úspěšní jsou při vysokoškolském studiu absolventi všeobecného proudu středoškolského vzdělávání – tedy absolventi oborů gymnázií a lyceí.** Ti jsou jednak nejúspěšnější při přijímacím řízení na vysoké školy, jednak nejméně často z vysokoškolského studia definitivně odcházejí, tedy nejčastěji studium dokončí. Je to dáno zejména tím, že mají poměrně slušný znalostní základ prakticky ve všech všeobecných vzdělávacích předmětech a i v případech, že nejsou přijati ke studiu oboru, který si původně vybrali, jsou schopni se zorientovat v oboru jiném a úspěšně jej vystudovat. Výrazný vliv má i skutečnost, že jde o skupinu absolventů, kteří již při volbě studia předpokládali, že budou pokračovat v terciárním vzdělávání; ke studiu na gymnáziu dostali jako nejúspěšnější a nejpřípravenější část populace z pohledu dalšího studia.

Absolventi středních oborů středních odborných škol, oborů středních odborných učilišť a nástavbového studia si naopak při vstupu do terciárního vzdělávání, zejména při zahájení studia na vysoké škole, vybírají většinou obory obdobné nebo příbuzné těm, které absolvovali na střední škole. Tato situace je dána zejména skladbou předmětů, kterou na střední škole studovali a tedy i odborným základem jejich znalostí. Tito absolventi se často uplatňují zejména při studiu technických oborů (především absolventi středních škol technického zaměření), případně při studiu zemědělských oborů. Specifickou skupinou jsou absolventi středních zdravotnických škol, kteří (zejména v posledních letech) chápou doplnění vzdělání na terciární úrovni jako naprostou nutnost vzhledem ke změnám v kvalifikačních předpokladech pro vykonávání práce kvalifikovaného zdravotnického pracovníka (zejména zdravotních sester, u kterých se požaduje terciární vzdělání).

Absolventi oborů středních odborných učilišť, případně nástavbového studia, se na vysoké školy hlásí (a jsou tedy i přijímáni) mnohem méně. Jejich středoškolské studium je zaměřeno poměrně hodně prakticky a připravuje je zejména pro vstup na pracovní trh. Tímto způsobem jsou koncipovány i jednotlivé vzdělávací programy; absolventi oborů středních odborných učilišť ukončených maturitní zkouškou a oborů nástavbového studia mají tedy znalosti zejména odborného charakteru a při vstupu do terciárního vzdělávání si vybírají téměř výhradně obory příbuzné těm, které studovali na střední škole. Při přijímacím řízení jsou v porovnání s absolventy ostatních oborů středních škol mnohem méně úspěšní a také častěji předčasně odcházejí z vysokoškolského studia.

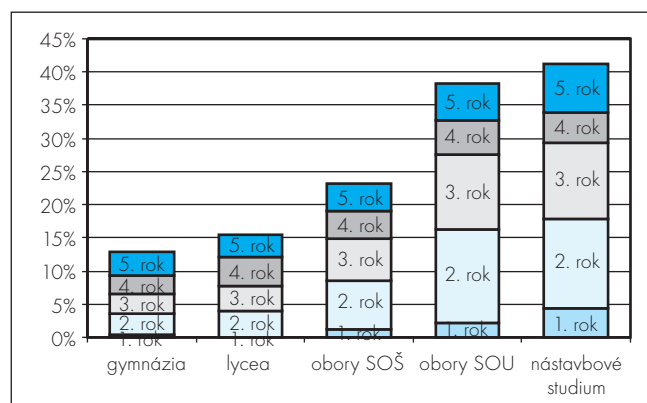
Celkově absolventi oborů středních škol odcházejí z vysokoškolského studia před jeho úspěšným ukončením z 15 % (jde o absolventy středních škol z let 2002/03 až 2005/06, kteří neúspěšně ukončili studium na vysoké

škole a znovu dosud k dalšímu studiu nenastoupili). Lze však předpokládat, že část z nich ještě v několika příštích letech ke studiu nastoupí a úspěšně jej dokončí.

Nejméně často odcházejí z vysokoškolského studia absolventi oborů gymnázií (10 % z těch, kteří ke studiu nastoupí), následují absolventi oborů lyceí (12 %). To potvrzuje teorii, že absolventi všeobecného proudu středoškolského vzdělávání jsou při studiu na vysoké škole úspěšnější vzhledem k tomu, že mají hlubší základy z většího spektra všeobecně vzdělávacích předmětů, než je tomu v případě absolventů odborných středních škol, zároveň jde o vybranou část populace s nejlepšími studijními předpoklady.

Absolventi odborného proudu středního školství obvykle studují na vysoké škole obor příbuzný tomu, který vystudovali na střední škole. Je to dáno zejména tím, že mají poměrně hluboké odborné znalosti, ale nemají širší základ znalostí z ostatních všeobecně vzdělávacích předmětů. **Při dalším studiu jsou poměrně úspěšní absolventi oborů středních odborných škol – neúspěšně ukončí vysokoškolské studium pouze pětina z nich, v případě absolventů oborů středních odborných učilišť a absolventů oborů nástavbového studia jde o 38 % těch, kteří k vysokoškolskému studiu nastoupí.**

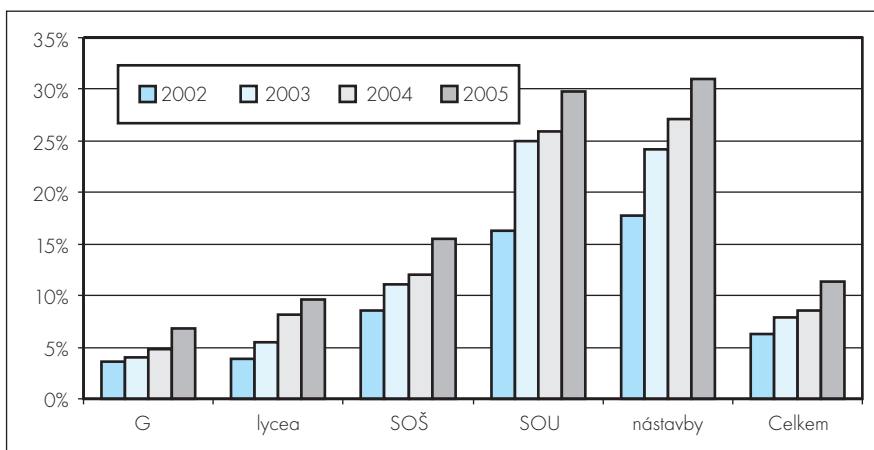
Obrázek 5.21: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi středních škol z roku 2002 – podle druhu oboru absolvovaného na střední škole

Absolventi oborů středních odborných učilišť a nástavbového studia častěji nastupují ke studiu bakalářských studijních programů a méně často než ostatní absolventi středních škol pokračují ve studiu v navazujících magisterských programech. Z toho důvodu ukončují častěji vysokoškolské studium v prvních třech letech nebo bezprostředně po třetím roce.

Určitým problémem této analytické studie je skutečnost, že vychází buď z údajů o maturantech z roku 2002 (viz např. obr. 5.21), nebo zahrnuje do propočtů pouze roky, které již studenti v průběhu studia absolvovali (tj. u maturantů z roku

Obrázek 5.22: Vývoj podílů předčasných ukončení studia na VŠ – absolventi středních škol z let 2002 až 2005 – podle druhu oboru absolvovaného na střední škole a celkem

2005 pouze 2 roky studia). Přitom je zřejmé, že v jednotlivých letech se výrazně mění podmínky tím, že je přijímán stále větší podíl absolventů středních škol k vysokoškolskému studiu.

Situace na vysokých školách, a to jak z pohledu počtu nově přijímaných, tak z pohledu strukturování studia a v neposlední řadě i z pohledu dokončování studia, se v posledních letech stále vyvíjí a rozhodně nejde o situaci stabilizovanou. Nejsou k dispozici ani delší časové řady, které by bylo možné pro obdobné analýzy použít. Z těchto důvodů je velice obtížné předpokládat další vývoj a naše závěry spíše poukazují na směr, kterým by vývoj vysokých škol mohl dále směřovat.

Pro porovnání je uveden obr. 5.22, který ukazuje vývoj podílů předčasných odchodů v letech 2002 až 2005 pro absolventy gymnázií, lyceí, maturantů oborů SOŠ, oborů SOU a nástavby, dále je uveden celkový průměr, to vše pro první dva roky studia. Z obrázku je zřejmý **výrazný nárůst podílů předčasných odchodů ve všech kategoriích** (připomínáme, že jde o odchody, kde je zřejmé, že sledovaní studenti nenastoupili do doby šetření znovu k vysokoškolskému studiu v rámci ČR).

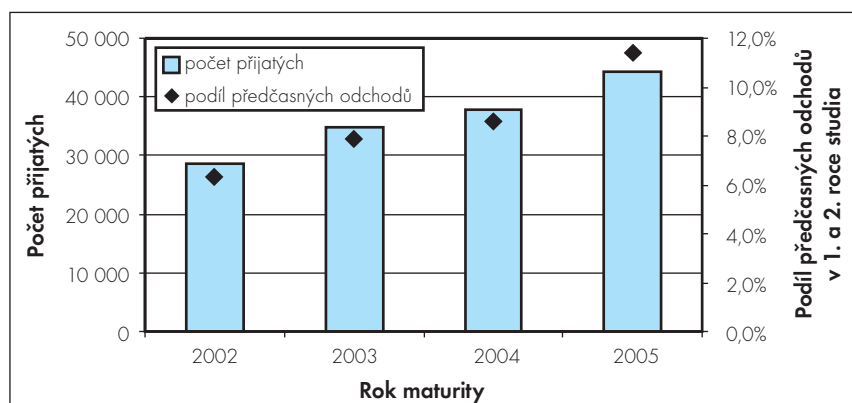
Tento vývoj je zajímavé porovnat s vývojem přijímaných ke studiu – shoda je skutečně výrazná, jak je zřejmé z obr. 5.23.

Lze tedy **konstatovat, že s nárůstem počtu (podílu) přijímaných k vysokoškolskému studiu bude narůstat i podíl předčasných odchodů ze studia. Lze očekávat i přiblížení se až dvojnásobným hodnotám**, než jsou propočteny a uváděny v této analytické studii. Na druhou stranu se může opačně projevit vliv děleného studia, jak bylo zmíněno dříve. Vzhledem k tomu, že se tento vývoj týká především maturantů SOŠ a dále pak zejména maturantů SOU a nástavby, lze předpokládat, že po předčasném ukončení studia tyto absolventi uplatní svou kvalifikaci ze střední školy, a tato kvalifikace bude pro ně zajišťovat vhodné uplatnění na trhu práce.

Zároveň je však nutné připomenout, že v případě absolventů středních škol z posledních dvou až tří let zde není v plném rozsahu podchycena skutečnost, že studenti, kteří odešli v průběhu prvních dvou let z vysokoškolského studia, se v určité míře po několika letech ke studiu znovu vrací a i studium dokončí. Lze tedy předpokládat, že podíl odcho-

5. Absolventi středních škol a jejich studium na vysokých školách

Obrázek 5.23: Porovnání počtu přijatých na VŠ a podílů předčasných ukončení studia na VŠ v prvních dvou letech studia – absolventi středních škol z let 2002–2005 celkem

dů maturantů z let 2003 až 2005 z vysokoškolského studia bude ve výhledu několika let o něco nižší – jde však o nepříliš významné hodnoty, snížení míry odchodů by se mělo pohybovat na úrovni cca 0,5-1 procentního bodu.

Absolventi jednotlivých druhů oborů středních škol se liší i podle toho, v jaké míře zanechávají studia různých oborových skupin.

Absolventi oborů gymnázií nejčastěji zanechávají studia technických oborů (od 10 % do 20 %), zejména oborů strojírenských. Je to dáno zejména tím, že vysoké školy technického zaměření velice často přijímají uchazeče pouze na základě maturitního vysvědčení, nikoli na základě ověření jejich znalostí. Absolventi středních škol navíc velice často vnímají tyto školy jako „sázku na jistotu“ a podávají si přihlášku ke studiu, aniž by o obor měli zájem. Za technickými obory následují v případě absolventů gymnázií obory zemědělské a obory matematické a fyzikální (zde uchazeči často „přecení své síly“ a náročné studium nezvládnou). Předčasné odchody absolventů gymnázií ze studia oborů ostatních oborových skupin jsou již méně časté a pohybují se pod úroveň 10 %. Jde zejména o obory přírodovědné, humanitní, ekonomické, pedagogiku, lékařské a zdravotnické a o obory umělecké.

Absolventi lyceí vykazují obdobné chování s výjimkou zemědělských oborů, ze kterých předčasně odchází nejvyšší podíl absolventů – jde téměř o pětinu těch, kteří ke studiu nastoupí. Údaje o absolventech lyceí je však nutné, vzhledem k jejich poměrně nízkému absolutnímu počtu, brát jako orientační.

Absolventi odborného proudu středního školství, jak již bylo řečeno výše, vykazují celkově vyšší míru předčasných odchodů z vysokoškolského vzdělávání. Tomu odpovídají i vyšší hodnoty míry odchodů ze studia oborů jednotlivých oborových skupin.

Absolventi oborů středních odborných škol předčasně odcházejí ze studia technických oborů, jejich hodnoty míry odchodů jsou však v porovnání s absolventy oborů gymnázií a lyceí mnohem vyšší – jde o 19 až 33 % míru předčasných odchodů ze studia. Hranici dvaceti procent překračují absolventi oborů středních odborných škol z vysokoškolského studia oborů ma-

tematických a fyzikálních, přírodovědných a zemědělských. Předčasné odchody ze studia ostatních oborů jsou o něco nižší – jde o 16 % v případě oborů učitelství, 14 % v oborech ekonomických a ostatních humanitních a 11 % v případě oborů práva. Ze studia umění a lékařství a zdravotnictví odchází méně než 10 % těch absolventů oborů středních odborných škol, kteří byli ke studiu přijati.

Absolventi maturitních oborů středních odborných učilišť a oborů nástavbového studia vykazují prakticky stejný model chování. Je to dáno zejména charakterem a skladbou jejich středoškolského studia. Rovněž nejčastěji předčasně odcházejí ze studia technických oborů; míra odchodů se však pohybuje na úrovni 36 až 60 % podle druhu oboru. Vyšší jsou v porovnání s absolventy ostatních oborů středních škol i hodnoty míry odchodů ze studia matematických, fyzikálních a přírodovědných oborů (mezi 30 a 45 %) o odchody ze studia oborů zemědělských (41 %). Podobně je tomu i v případě oborů ekonomických (25 až 26 % míra předčasných odchodů), učitelství a pedagogiky (30 až 33 %), medicíny a zdravotnictví (17 až 18 %) a uměleckých oborů (6 až 7 %). Jedinou oborovou skupinou, ve které studenti z řad absolventů oborů středních odborných učilišť a nástavbového studia vykazují jiné chování, jsou obory práva – hodnoty míry předčasných odchodů jsou 11 % v případě absolventů oborů SOU a 27 % v případě absolventů nástavbového studia. Vzhledem k tomu, že se však jedná o poměrně malé absolutní počty studentů, nejde o statisticky významné rozdíly.

Tabulka 5.1: Předčasné ukončení studia na VŠ podle oborových skupin a typu absolvovaného oboru na střední škole

	MATFY	PŘÍROD	STROJ	ELEKT	CHEM	TECHN	STAVE	ZEMĚD	LÉKAŘ	EKON	PRÁVO	HUMA-OS	UČITE	UMĚNÍ	celkem
gymnázia	11,9%	9,6%	20,0%	18,1%	13,7%	13,0%	10,0%	12,3%	7,3%	9,8%	3,3%	8,3%	8,5%	6,5%	9,9%
lycea	15,4%	16,7%	16,8%	9,2%	17,6%	18,1%	11,0%	24,2%	6,7%	10,2%	5,6%	7,2%	9,3%	0,0%	12,1%
SOŠ	28,1%	24,6%	32,5%	19,0%	31,2%	30,6%	22,1%	25,3%	8,8%	13,8%	10,7%	13,8%	15,8%	6,3%	20,1%
SOU	40,0%	31,6%	49,9%	36,0%	40,1%	40,2%	56,7%	40,7%	16,7%	24,7%	11,1%	23,7%	32,8%	6,4%	37,5%
nástavby	44,9%	29,7%	50,8%	44,4%	59,8%	39,0%	50,5%	40,7%	18,2%	26,2%	26,7%	21,1%	30,4%	7,4%	38,2%
celkem	17,2%	12,7%	31,6%	21,1%	24,4%	25,3%	16,7%	20,0%	7,6%	12,3%	4,7%	9,9%	11,8%	6,4%	15,3%

6. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Národní ústav odborného vzdělávání pravidelně připravuje každoroční zprávu o situaci v nezaměstnanosti absolventů středních škol se snahou podávat co nejpřesnější informace o jejím stavu a vývoji. Pozornost je věnována zejména zachycení vývojových řad, možnosti srovnávání nových údajů s předchozími lety a porovnávání situace v jednotlivých kategoriích vzdělání.

6.1 Celkový počet nezaměstnaných absolventů škol a jeho podíl na celkové nezaměstnanosti v zemi

Počty nezaměstnaných absolventů jsou dlouhodobě sledovány úřady práce a vykazovány MPSV vždy k 30. září a k 30. dubnu příslušného roku. Hodnoty ze září jsou vždy vyšší, neboť v této době dochází ke kumulaci nezaměstnaných absolventů. Hodnoty z dubna lépe zachycují situaci absolventů na trhu práce, neboť představují určitý rovnovážný stav, kdy v průběhu několika předchozích měsíců již došlo k absorpci absolventů z června předchozího roku trhem práce.

Celkový počet nezaměstnaných absolventů (a rovněž i podíl počtu nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti) a jeho vývoj je ovlivněn řadou faktorů:

- **Úrovní celkové nezaměstnanosti**, kdy absolventi škol jsou nepříznivým vývojem na trhu práce ohrožováni nezaměstnaností více než ostatní pracovníci a kdy rostoucí celková nezaměstnanost vede k rostoucí nezaměstnanosti absolventů, přičemž její úroveň je vždy vyšší než průměrná míra nezaměstnanosti.
- **Cyklem školního roku**, kdy se počet absolventů hledajících práci každoročně začne zvyšovat v červnu s koncem školního roku. Svého maxima dosahuje v září, od října se postupně opět snižuje a minimální hodnoty dosahuje v květnu.
- **Požadavkem několikaleté praxe** ze strany zaměstnavatelů. Na rozdíl od ostatní pracovní síly absolventi škol na trhu práce nedisponují dostatečnými praktickými zkušenostmi.

- **V některých případech i nesprávnou volbou další vzdělávací cesty absolventů základní škol**, jejichž rodiče nebo zákonní zástupci neměli dostatek informací o situaci na trhu práce (příp. podcenili význam těchto informací či nesprávně tyto informace vyhodnotili) nebo nesprávně odhadli možnosti svých dětí.

Počty nezaměstnaných absolventů lze sledovat nejen celkově, ale i v závislosti na úrovni vzdělání, kterou jednotliví nezaměstnaní dosáhli.

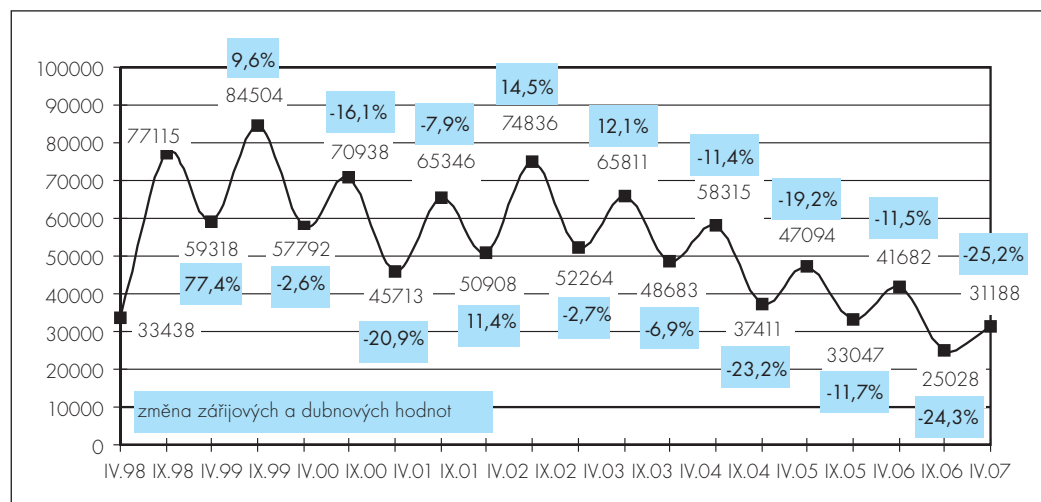
Nový školský zákon⁷⁾ člení střední vzdělávání pouze podle dosahovaných stupňů vzdělání do tří kategorií (viz § 58 školského zákona): střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou. Pro podrobnější sledování vývoje počtu absolventů a především pro hlubší analýzu úspěšnosti přechodu absolventů škol na trh práce je vhodnější členění podle kategorií vzdělávání KKO, mimo jiné i z toho důvodu, že analýzy obsažené v této publikaci se týkají absolventů, kteří zahájili střední vzdělávání v době, kdy nový školský zákon ještě nebyl v platnosti. Tyto kategorie rovněž lépe rozčleňují absolventy z hlediska připravenosti pro uplatnění na trhu práce.

Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů škol v členění podle kategorie vzdělávání KKO lze lépe než v tabulce sledovat na obrázku 6.2. Absolventi se středním vzděláním s maturitní zkouškou jsou zde rozděleni do tří skupin, a to na vyučené s maturitní zkouškou, kam patří absolventi vzdělávacích programů, odpovídajících dřívějším studijním oborům SOU společně s absolventy nástavbového studia po vyučení, dále na absolventy SOŠ s maturitní zkouškou a na absolventy gymnázií.

Z obrázku je zřejmé, že pravidelné kolísání v závislosti na průběhu školního roku se projevuje téměř ve všech kategoriích vzdělání.

U kategorií s nejvyššími počty nezaměstnaných je zřejmý vliv zavedení povinné devítileté školní docházky ve školním roce 1995/1996, důsledkem je, že se od roku 1999 do roku 2004 dočasně snížil počet absolventů škol

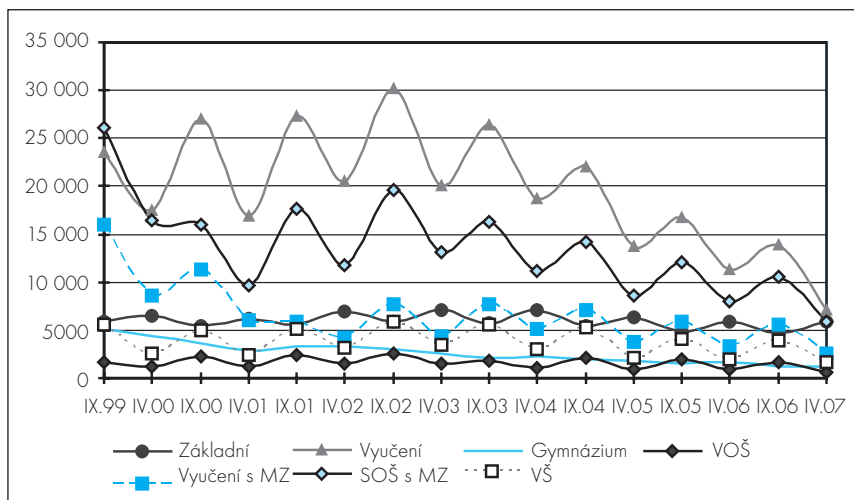
Obrázek 6.1: Změna počtu nezaměstnaných absolventů (duben 1998–duben 2007)

⁷⁾ Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), účinný od 1. ledna 2005.

6. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Obrázek 6.2: Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů škol podle úrovně dosaženého vzdělání (září 1999–duben 2007)

Pozn.: Jedná se o všechny evidované absolventy – uchazeče o zaměstnání

vstupujících do světa práce. Následkem toho se ve stejném období snižoval i počet nezaměstnaných absolventů evidovaných na úřadech práce. Za pozornost stojí i obrácený cyklus u absolventů se základní úrovní vzdělání, který způsobují předčasné odchody ze středního vzdělávání, kdy převažující část žáků toto vzdělání opouští až po ukončení prvního pololetí. Výrazně menší kolísání je patrné u absolventů VOŠ, které je způsobeno tím, že část oborů VOŠ trvá 2,5 nebo 3,5 roku. U absolventů gymnázií se kolísání neprojevuje, což je zřejmě způsobeno tím, že jen část z nich vstupuje na trh práce bezprostředně po absolvování a část až v průběhu roku po předčasném odchodu z terciárního vzdělávání.

Průměrný podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti měl od roku 1999 do roku 2005 klesající tendenci. V roce 2000 se **absolventi podíleli na celkové nezaměstnanosti** v průměru 13,5 %, v roce 2001 a 2002 – 12,3 %, v roce 2003 – 10,6 %, v roce 2004 – 9,2 %, v roce 2005 – 7,6 %. V roce 2006 byly hodnoty tohoto ukazatele nejnižší, v průměru se jednalo o 7,1 %.

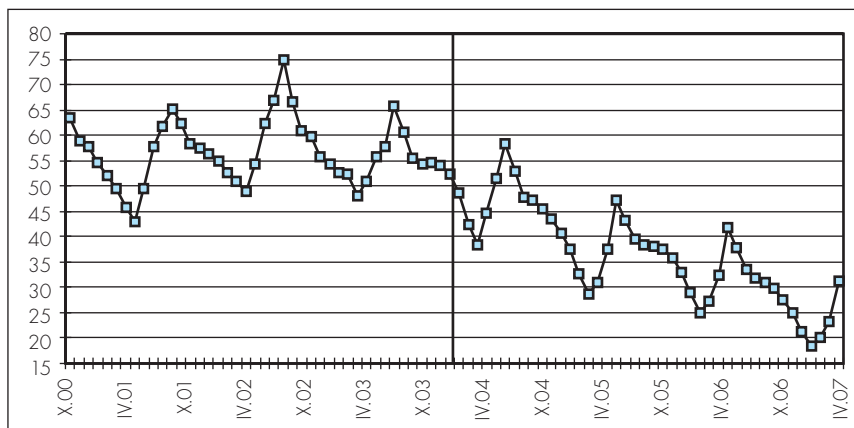
Výrazným jevem posledních pěti let je poměrně značný pokles počtu nezaměstnaných absolventů. Tento vývoj je

tí pokračovat ve vzdělávání díky **rozšíření nabídky terciárního vzdělávání**, a na trh práce jich tedy přechází menší část. Podstatnou roli hraje i zvýšená nabídka nových pracovních příležitostí, kterou vytvářejí **zahraniční investoři**, což potvrzuje i skutečnost, že ke snížení došlo hlavně v technických oborech (zejména ve strojírenských a elektrotechnických oborech a ve stavebnictví). Absolutní pokles nezaměstnaných absolventů je do určité míry způsoben i postupným snižováním celkového počtu absolventů vlivem nižších počtů osob v populačním ročníku.

Dalšími faktory, které ovlivnily a ovlivňují tento vývoj, jsou zejména: změna v nároku na podporu v nezaměstnanosti u absolventa⁸, jejíž vliv je však zmírněn tím, že absolventy k registraci na úřadě práce motivuje možnost vyhnout se placení povinného zdravotního pojištění (za registrované nezaměstnané hradí zákonné zdravotní pojištění stát), dále zrušení základní vojenské služby⁹ a přechod úřadů práce na novější definici absolventa – uchazeče o zaměstnání¹⁰.

Na obrázku 6.3 je zachycen vývoj celkových počtů evidovaných absolventů – uchazečů o zaměstnání v posledních sedmi letech. Zde je velmi dobře patrný roční cyklus nárůstu počtu nezaměstnaných absolventů v souvislosti s ukončením školního roku a poklesu jejich počtu postupnou absorpcí. Hodnoty ze září jsou vždy z celého roku nejvyšší, neboť v této

Obrázek 6.3: Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů (říjen 2000–září 2007)

⁸⁾ Podpora může být přiznána pouze uchazečům o zaměstnání, kteří v posledních třech letech vykonávali zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost alespoň 6 měsíců, tzn. že absolventi ztratili automatický nárok na podporu v nezaměstnanosti.

⁹⁾ Absolventi nemají důvod vyčkávat na nástup do základní vojenské služby jako evidovaní uchazeči o zaměstnání. Zaměstnavatelé se nemusí obávat, že absolvent jim po krátké době po zapracování odejde vykonávat základní vojenskou službu.

¹⁰⁾ Tento faktor ovlivňoval počty nezaměstnaných absolventů do roku 2005.

6. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

**Tabulka 6.1 Počet nezaměstnaných absolventů včetně mladistvých (v tis.)
a podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti (v %) v jednotlivých měsících let 2002-2007**

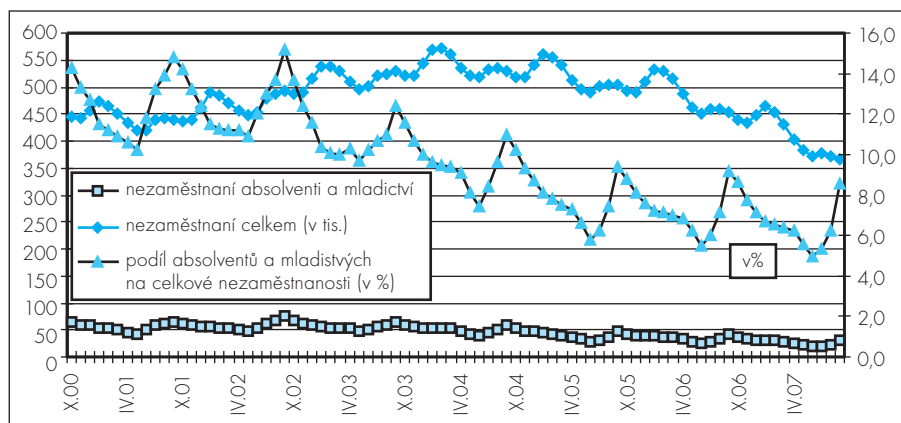
	Počet nezaměstnaných absolventů a mladistvých (v tisících)						Podíl absolventů a mladistvých na celkové nezaměstnanosti (v %)					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2002	2003	2004	2005	2006	2007
leden	56,4	55,8	54,6	45,5	38,1	31,0	11,5%	10,4%	9,6%	8,1%	7,2%	6,7%
únor	54,8	54,2	54,0	43,4	37,6	29,7	11,3%	10,1%	9,5%	7,8%	7,1%	6,5%
březen	52,6	52,7	52,4	40,8	35,9	27,6	11,2%	10,0%	9,4%	7,5%	7,0%	6,4%
duben	50,9	52,3	48,7	37,4	33,0	25,1	11,2%	10,3%	9,1%	7,3%	6,8%	6,2%
květen	49,0	48,0	42,4	32,7	28,9	21,4	10,9%	9,7%	8,1%	6,6%	6,2%	5,6%
červen	54,4	50,9	38,4	28,6	24,9	18,4	12,0%	10,2%	7,4%	5,8%	5,5%	5,0%
červenec	62,2	55,8	44,7	30,9	27,4	20,1	13,0%	10,7%	8,4%	6,2%	6,0%	5,3%
srpen	66,8	57,8	51,5	37,5	32,5	23,1	13,7%	11,0%	9,6%	7,4%	7,1%	6,2%
září	74,8	65,8	58,3	47,1	41,7	31,2	15,2%	12,4%	11,0%	9,4%	9,2%	8,6%
říjen	66,6	60,5	52,8	43,3	37,9		13,7%	11,6%	10,2%	8,8%	8,6%	
listopad	60,9	55,5	47,9	39,5	33,4		12,4%	10,7%	9,3%	8,1%	7,7%	
prosinec	59,9	54,2	47,3	38,5	32,0		11,6%	10,0%	8,7%	7,6%	7,1%	
Průměr za celý rok	59,1	55,3	49,4	38,8	33,6		12,3%	10,6%	9,2%	7,6%	7,1%	

době dochází ke kumulaci nezaměstnaných absolventů. Počty nezaměstnaných absolventů od června do září plynule narůstají a od září postupně klesají, přičemž v lednu a únoru je pokles mírnější, protože se objevují další absolventi vyšších a vysokých škol.

Rovněž podíl nezaměstnaných absolventů a mladistvých na celkovém počtu nezaměstnaných v ČR dlouhodobě klesá. V letech 2003 až 2005 byl pokles počtu nezaměstnaných absolventů v porovnání s celkovými počty nezaměstnaných markantnější, to je ostatně patrné z vývoje podílu absolventů na celkové nezaměstnanosti, kde od září 2002 tento podíl klesl z 15,2 % na hodnotu 9,4 % v září 2005. V letech 2006 a 2007 se pokles zmírňuje. V září 2006 se podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti v porovnání se zářím 2005 příliš nezměnil (9,2 % v září 2006) a od září 2006 do září 2007 klesl jen mírně, o 0,6 p. b. (v dubnu 2007 činil 6,2% a oproti loňskému roku klesl o 0,6 p. b., v září 2007 činil 8,6 %).

Následující obrázek ukazuje vývoj hodnot podílu absolventů a mladistvých na celkové nezaměstnanosti (v procentech), zřejmé jsou i cyklické výkyvy v počtu nezaměstnaných absolventů (počty jsou udávány v tisících) a jejich odraz v hodnotách podílů.

Obrázek 6.4: Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů, nezaměstnaných celkem a podílu absolventů na celkové nezaměstnanosti (říjen 2000 – září 2007)

6.2 Míra nezaměstnanosti absolventů škol

Nejčastěji prezentovanými ukazateli uplatnitelnosti absolventů škol jsou absolutní počty uchazečů o zaměstnání (nezaměstnaných absolventů) a míra nezaměstnanosti. Oba ukazatele lze považovat za velmi důležité.

V současné době úřady práce monitorují tři ukazatele týkající se počtu nezaměstnaných absolventů.

1. „Všichni evidovaní absolventi – uchazeči o zaměstnání“

Do roku 2004 byl tento ukazatel ovlivněn nejednotným přístupem úřadů práce k definici uchazeče o zaměstnání – absolventa. Jednotlivé úřady práce přecházely postupně od dříve používané definice (vycházející ze zákoníku práce) k novější (vycházející ze zákona o zaměstnanosti).¹¹ Od roku 2005 je přístup úřadů práce sjednocen.

Mezi „absolventy – uchazeče o zaměstnání“ podle definice nyní používané MPSV pouze pro statistické účely patří uchazeči o zaměstnání – fyzické osoby do 25 let věku, **kterí mají nejvýše dva roky od ukončení školy**, absolventi vysokých škol pak nejdéle do 30 let věku.

2. „Disponibilní“ nezaměstnaní absolventi

Zkušenosti vyplývající ze zpracovávání dat o nezaměstnanosti absolventů, získávaných na základě výše uvedených skutečností, vedly od roku 2000 k produkci nových dat – počtu disponibilních nezaměstnaných absolventů a počtu nezaměstnaných „čerstvých“ absolventů (viz níže). Počet disponibilních nezaměstnaných absolventů

¹¹⁾ Je třeba upozornit, že při analýze těchto dat („všichni evidovaní absolventi – uchazeči o zaměstnání“, a to platí i pro „disponibilní“ nezaměstnané absolventy) a jejich časových řad je třeba s tímto faktorem počítat. Přechod úřadů práce na novější definici se totiž až do roku 2005 do určité míry podílel na poklesu počtu nezaměstnaných absolventů a stejně tak i na poklesu počtu absolventů dlouhodobě nezaměstnaných.

6. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

představuje počty „všech absolventů – uchazečů o zaměstnání“ očištěné o ty absolventy, kteří nemohou ihned nastoupit do zaměstnání.¹²

3. Nezaměstnaní „čerství“ absolventi

Nutnost korektnějšího porovnání míry nezaměstnanosti absolventů vedla ke zjišťování a používání údajů zahrnujících nezaměstnané „čerstvé“ absolventy, mezi které patří pouze ti, kteří ukončili vzdělávání v období bezprostředně před termínem zjišťování, tj. při zjišťování v dubnu jde o absolventy, kteří úspěšně ukončili školu v období od 1. května předcházejícího roku do 30. dubna roku zjišťování. Tyto počty nezaměstnaných absolventů nebyly v letech 2001 až 2004 zatíženy nejednotným přístupem úřadů práce v definici absolventa. V dubnových datech jsou zachyceni

Tabulka 6.2 Míra nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vyučení	18,3%	20,3%	23,4%	23,2%	17,9%	15,7%	10,5%
Vyučení s MZ	19,2%	21,4%	23,5%	21,2%	16,1%	14,0%	11,1%
SOŠ s MZ	17,0%	15,2%	16,3%	15,0%	12,2%	11,0%	7,8%
Gymnázium	6,6%	7,2%	6,4%	6,1%	4,8%	4,4%	3,2%
VOŠ	9,6%	12,9%	13,2%	13,6%	10,9%	9,1%	6,6%
Vysokoškoláci	6,2%	8,0%	8,8%	7,7%	5,5%	4,8%	3,3%

Tabulka 6.3 Míra nezaměstnanosti disponibilních absolventů

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vyučení	19,9%	19,5%	19,2%	14,8%	12,9%	8,2%
Vyučení s MZ	21,3%	19,2%	16,6%	12,4%	10,2%	7,5%
SOŠ s MZ	17,6%	13,1%	12,3%	8,9%	8,1%	5,6%
Gymnázium	9,2%	6,0%	5,2%	3,5%	3,1%	2,2%
VOŠ	8,1%	8,9%	8,4%	7,3%	5,8%	4,2%
Vysokoškoláci	4,5%	4,9%	5,0%	3,5%	3,0%	2,2%

Tabulka 6.4 Míra nezaměstnanosti všech absolventů

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vyučení	4,3%	5,3%	8,8%	19,5%	26,4%	32,7%	23,8%	22,7%	20,9%	15,7%	13,6%	8,9%
Vyučení s MZ	4,1%	5,1%	6,3%	13,3%	17,8%	19,0%	25,5%	25,0%	19,1%	13,5%	11,2%	8,7%
SOŠ s MZ	3,7%	5,7%	8,8%	15,1%	16,1%	15,9%	20,8%	14,9%	13,3%	10,1%	9,1%	6,5%
Gymnázium	2,8%	4,4%	5,8%	7,8%	10,5%	8,9%	9,6%	6,3%	5,3%	3,9%	3,4%	2,5%
VOŠ			3,3%	12,6%	12,0%	8,0%	9,9%	10,6%	9,4%	8,2%	6,4%	4,8%
Vysokoškoláci	1,5%	2,0%	3,0%	7,5%	5,4%	5,1%	6,3%	6,7%	5,7%	3,8%	3,3%	2,4%

pouze absolventi, kteří školu ukončili nejvýše před dvanácti měsíci.

Objektivní posouzení nezaměstnanosti absolventů by se mělo opírat především o hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů¹³. **Míra nezaměstnanosti absolventů je dána poměrem počtu absolventů – uchazečů o zaměstnání (nezaměstnaných absolventů) konkrétního druhu přípravy (kategorie vzdělání), skupiny oborů či oboru vzdělání k celkovému příslušnému počtu absolventů (tj. zaměstnaných, nezaměstnaných i pokračujících v dalším vzdělávání) v daném druhu přípravy (kategorii vzdělání), v dané skupině oborů či v daném oboru vzdělání. Hodnota míry nezaměstnanosti vyjadřuje, kolik procent absolventů dané skupiny oborů zůstane bez zaměstnání¹⁴.**

Míru nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů lze v současné době považovat za nejpresnější dostupný ukazatel nezaměstnanosti absolventů.

V dříve používané metodice výpočtu míry nezaměstnanosti absolventů se pracovalo s počty absolventů dvou po sobě následujících roků (např. míra nezaměstnanosti absolventů v dubnu 2004 byla počítána jako počet všech nezaměstnaných absolventů v dubnu 2004 k součtu počtu absolventů v letech 2002 a 2003). Tato metoda výpočtu byla používána v případě „všech absolventů – uchazečů o zaměstnání“ a „ disponibilních“ absolventů.

V našich publikacích pracujeme s počty nezaměstnaných „čerstvých“ absolventů a s počty absolventů posledního roku, který předchází roku zjišťování (tj. míra nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů v dubnu 2007 je počítána jako počet nezaměstnaných „čerstvých“ absolventů v dubnu 2007 k počtu absolventů v roce 2006).

Míra nezaměstnanosti všech absolventů (všichni absolventi – uchazeči o zaměstnání) je v některých případech uváděna pro zachování dlouhodobého časového porovnání.

Vypovídací schopnost **míry nezaměstnanosti disponibilních absolventů** je v porovnání s mírou nezaměstnanosti všech absolventů přesnější. (Nejsou zde totiž zahrnuti ti absolventi, kteří jsou sice evidováni na úřadech práce, ale nemohou v důsledku objektivní překážky nastoupit do zaměstnání). Zároveň oproti míře nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů zachycuje i nezaměstnané absolventy, kteří ukončili studium před více než dvanácti měsíci.

V následujících třech tabulkách jsou zaznamenány všechny tři uvedené ukazatele podle kategorií vzdělání (dubnové hodnoty).

¹²⁾ Jedná se o uchazeče o zaměstnání, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa, tj. evidovaní nezaměstnaní, kteří nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí zaměstnání. Za disponibilní se nepovažují uchazeči o zaměstnání ve vazbě, ve výkonu trestu, uchazeči v pracovní neschopnosti, uchazeči, kteří jsou zařazeni na rekvalifikační kurzy, nebo uchazeči, kteří vykonávají krátkodobé zaměstnání, a dále uchazeči, kteří pobírají peněžitou pomoc v mateřství nebo kterým je poskytováno hmotné zabezpečení po dobu mateřské dovolené.

¹³⁾ Někdy jsou uváděny pouze počty nezaměstnaných absolventů bez ohledu na množství absolventů, kteří se v odpovídajícím druhu přípravy či oboru připravují. To vede k tomu, že jsou jako problémové označovány ty skupiny oborů, ve kterých se připravují největší počty absolventů a kde jsou logicky i vysoké počty nezaměstnaných.

¹⁴⁾ Námitka, že jsou zahrnuti do propočtu i to, kdo odchází studovat na VOŠ či VŠ, je oprávněná, nicméně stejným způsobem jsou ovlivněny i absolutní počty nezaměstnaných.

6.3 Struktura nezaměstnaných absolventů z hlediska profesní skladby

Po ukončení základní školy pokračuje v České republice převážná část populace ve středním vzdělávání. Odborným vzděláváním prochází téměř 80 % žáků. V roce 2006 vystudovalo 42 % absolventů **odborného vzdělávání** v učebních oborech, 8 % ve studijních (maturitních) oborech učitelských a 50 % ve studijních oborech středních odborných škol. Řada zaměstnavatelů si stěžuje na nedostatek pracovníků určitých profesí – mezi jinými například horníků, zedníků, šiček, soustružníků, nástrojářů, zámečníků atd. Hlavním důvodem tohoto nedostatku však není nízký počet absolventů a nesprávně nastavená vzdělávací struktura školského systému, ale především nezáměr mladých lidí studovat tyto obory.

Vzájemné porovnání míry nezaměstnanosti v nejčetnějších skupinách oborů umožňuje obr. 6.5, kde jsou znázorněny míry nezaměstnanosti těchto sedmi skupin oborů.

V oborové struktuře připravovaných absolventů vykazují jedny z nejnižších hodnot míry nezaměstnanosti **zdravotnické obory**, a to jak v maturitní kategorii vzdělání, tak v oborech VOŠ. Nízké míry nezaměstnanosti již několik let poukazují na potřebu zvýšení počtu absolventů těchto oborů – zejména

na s přihlédnutím k demografickému vývoji populace u nás i v ostatních evropských zemích.

V rámci **strojírenských oborů** je nutné konstatovat výrazné zlepšení situace v posledních dvou letech oproti předcházejícím rokem, kdy míra nezaměstnanosti absolventů strojírenských oborů byla podstatně vyšší. Je to dáno rozšířenou nabídkou pracovních míst a skutečností, že v současné době je dokončeno více zahraničních investic, které vyžadují jednorázově větší počet pracovníků. Rovněž se zde projevuje ubývajícím počet pracovníků s touto kvalifikací ve vyšších věkových kategoriích (jak vlivem odchodů do důchodu, tak změnou kvalifikace).

Velmi dobré postavení na trhu práce mají rovněž absolventi **elektrotechnických oborů** středních škol. U absolventů VOŠ těchto oborů je však míra nezaměstnanosti absolventů mírně nadprůměrná.

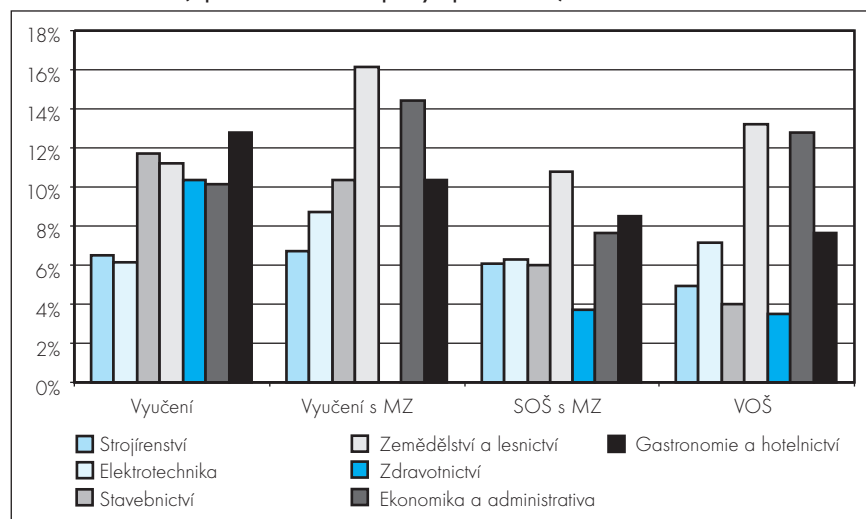
V rámci **stavebních**, zejména učebních **oborů**, kde se až do dubna 2006 objevovaly stále vyšší hodnoty míry nezaměstnanosti, došlo ke zlepšení situace a poklesu míry nezaměstnanosti. Toto odvětví je charakteristické zaměstnáváním levné pracovní síly ze zahraničí a zaměstnáváním pracovníků na černo, kde někteří z nich mohou být zároveň evidováni na úřadech práce jako nezaměstnaní. V posledních letech

díky rozvoji výstavby a zvýšené poptávce po stavebních pracích došlo k oživení odvětví, což má jistě vliv i na pokles míry nezaměstnanosti absolventů stavebních oborů. Míra nezaměstnanosti absolventů skupiny oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie je u všech kategorií vzdělání nižší než průměrná.

Nedobrá situace stále přetrvává u absolventů **zemědělských oborů**, kde míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů v dubnu 2007 sice meziročně poklesla (kromě kategorie vyučených s maturitou – L, kde stoupla o 1,2 p.b.), ale přesto ve všech kategoriích vzdělání převyšuje průměr. Zatímco v kategorii vyučených je míra nezaměstnanosti jen lehce nadprůměrná, u absolventů vyšších vzdělávacích úrovní (u maturantů a absolventů VOŠ) jsou hodnoty míry nezaměstnanosti v porovnání s průměrem stále velmi vysoké, především u absolventů VOŠ, kde je v posledních letech míra nezaměstnanosti dvojnásobkem celkové míry nezaměstnanosti za všechny skupiny oborů.

Za hlavní rozpor mezi vzdělávací nabídkou odborného vzdělávání a poptávkou na trhu práce bývá označována „nadprodukce“ absolventů **ekonomických** maturitních studijních oborů SOŠ. Hodnoty míry ne-

Obrázek 6.5: Hodnoty míry nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů hlavních skupin oborů (s počtem absolventů převyšujícím 5 000) v dubnu 2007

*Ve skupině oborů 53 Zdravotnictví nejsou žádné obory kategorie L (Vyučení s MZ).

Tabulka 6.5 Míry nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů vybraných hlavních skupin oborů vzdělání v dubnu 2007

Skupina oborů*	Vyučení		Vyučení s MZ		SOŠ s MZ		VOŠ	
	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ
23 Strojírenství a strojírenská výroba	436	6,5%	140	6,7%	220	6,0%	7	4,9%
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	227	6,2%	261	8,7%	301	6,3%	30	7,2%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	393	11,7%	27	10,4%	181	6,0%	6	4,0%
41 Zemědělství a lesnictví	317	11,2%	41	16,1%	229	10,8%	29	13,2%
53 Zdravotnictví	3	10,3%	-	-	150	3,7%	51	3,5%
63 Ekonomika a administrativa	77	10,1%	73	14,5%	824	7,6%	143	12,8%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	1066	12,8%	115	10,3%	238	8,5%	45	7,7%
Celkem	4049	10,5%	1726	11,1%	3575	7,8%	443	6,6%

NZ – počet nezaměstnaných absolventů
mNZ – míra nezaměstnanosti absolventů

*Skupiny oborů s počtem absolventů převyšujícím 5 000.

6. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

zaměstnanosti této kategorie vzdělání však již několik let neukazují, že by nezaměstnanost v těchto oborech byla vysoká, ačkoli je zde připravován vysoký počet absolventů. Novinkou v posledních dvou letech je skutečnost, že se míra nezaměstnanosti absolventů tohoto oborového zaměření a kategorie vzdělání přesunula z nízkých podprůměrných hodnot k průměru. U absolventů nástavbových oborů po vyučení a absolventů VOŠ ekonomického zaměření se ukazuje, že určité problémy s nezaměstnaností u těchto absolventů přetrvávají.

Zvýšenou míru nezaměstnanosti tradičně vykazují i vyučení ve skupině oborů vzdělání **Gastronomie, hotelnictví a turismus**, ve které jsou připravováni kuchaři a číšníci. Ukazuje se, že nabídka volných pracovních míst je pro ně sice dostatečná, ale absolventi zřejmě nejsou spokojeni s pracovními či platovými podmínkami těchto míst. Hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů skupiny oborů 65 sice ve všech úrovních vzdělání meziročně poklesly, ale v relaci k celkové nezaměstnanosti (za všechny skupiny oborů) jsou hodnoty stále nadprůměrné. Poměr míry nezaměstnanosti vyučených v této skupině oborů k celkové hodnotě zůstal nezměněn, u absolventů s maturitním vzděláním se situace mírně zlepšila – došlo k přiblížení se k průměru. U absolventů VOŠ se naopak (při tomto způsobu porovnání stavu v dubnu 2006 s dubnem 2007) situace mírně zhoršila.

Porovnání míry nezaměstnanosti v jednotlivých skupinách oborů podle kategorií vzdělání umožňuje obr. 6.6., konkrétní hodnoty jsou uvedeny v tabulce 6.6.

Tabulka 6.6 Míry nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů skupin oborů vzdělání v dubnu 2007

duben 2007	Vyučení		Vyučení s MZ		SOŠ s MZ		VOŠ	
	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ
Celkem	4049	10,5%	1726	11,1%	3575	7,8%	443	6,6%
16 Ekologie a ochrana životního prostředí					56	12,3%	8	9,2%
21 Hornictví, hutnictví a slévárenství	2	4,2%	1	5,9%	12	17,4%		
23 Strojírenství a strojírenská výroba	436	6,5%	140	6,7%	220	6,0%	7	4,9%
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	227	6,2%	261	8,7%	301	6,3%	30	7,2%
28 Technická chemie a chemie silikátů	42	14,3%	9	9,0%	44	7,5%		
29 Potravinářství a potravinářská chemie	290	13,7%	5	7,1%	24	5,8%	6	13,0%
31 Textilní výroba a oděvnictví	145	14,4%	47	13,8%	70	11,9%	0	0,0%
32 Kožed. a obuv. výroba a zprac. plastů	4	9,3%			4	8,3%		
33 Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	250	9,0%	49	10,0%	32	11,9%	1	2,9%
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	41	11,5%	4	4,4%	14	7,8%		
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	393	11,7%	27	10,4%	181	6,0%	6	4,0%
37 Doprava a spoje	5	6,8%	30	9,9%	74	7,8%	3	11,1%
39 Speciální a interdisciplinár. tech. obory			1	5,0%	23	8,3%	2	4,8%
41 Zemědělství a lesnictví	317	11,2%	41	16,1%	229	10,8%	29	13,2%
43 Veterinářství a veterinární prevence					18	7,3%		
53 Zdravotnictví	3	10,3%			150	3,7%	51	3,5%
61 Filozofie, teologie							0	0,0%
63 Ekonomika a administrativa	77	10,1%	73	14,5%	824	7,6%	143	12,8%
64 Podnikání v oborech, v odvětvích			479	12,8%	348	12,3%	13	5,4%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	1066	12,8%	115	10,3%	238	8,5%	45	7,7%
66 Obchod	336	11,1%	238	13,2%	10	7,4%	0	0,0%
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost			1	3,3%	213	11,4%	33	6,2%
69 Osobní a provozní služby	395	14,2%	151	19,1%	3	27,3%		
72 Publicistika, knihovnictví a informatika					15	9,9%	3	2,5%
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče					224	10,7%	29	3,6%
78 Obecně odborná příprava					122	5,5%		
82 Umění a užité umění	20	6,5%	54	11,0%	126	9,7%	34	5,2%

NZ – počet nezaměstnaných absolventů

mNZ – míra nezaměstnanosti absolventů (hodnoty vyšší než 13 % jsou zvýrazněny)

Hornictví, hutnictví a slévárenství je skupina oborů vzdělání připravující pro profese, které byly velmi poznamenány restrukturalizací průmyslu a propouštěním. Počty absolventů v nich výrazně klesly. Mnoho pracovníků tento obor opustilo, a proto se dnes absolventi uplatňují relativně snadněji, než v devadesátých letech, kdy jim konkurovalo velké množství zkušených odborníků. V porovnání s dubnem 2006 poklesla míra nezaměstnanosti vyučených (klesl i počet absolventů) a vyučených s maturitou (ve studijním oboru SOU 21-43-L/001 Hutník operátor). Míra nezaměstnanosti absolventů SOŠ s maturitou se však oproti dubnu 2006 zdvojnásobila, a to i přes pokles počtu absolventů.¹⁵

Vysoké hodnoty míry nezaměstnanosti postihují vyučené ve skupinách oborů 28 Technická chemie a chemie silikátů a 29 Potravinářství a potravinářská chemie, kde se lépe uplatňují absolventi s maturitním vzděláním.

Jako problematická se ukazuje skupina oborů vzdělání 31 **Textilní výroba a oděvnictví**, kde v rámci učebních i maturitních oborů mají mladí lidé s nalezením práce problémy. To souvisí s výrazným omezením textilní výroby, která není schopná konkurovat levným dovozům (především z Číny).

Problematická situace v **zemědělských oborech** byla již zmíněna výše.

Zvýšené míry nezaměstnanosti v posledních letech vykazuje skupina oborů vzdělání 66 **Obchod**. Vysoká nezaměstnanost není způsobena nedostatkem pracovních míst, ale spíše

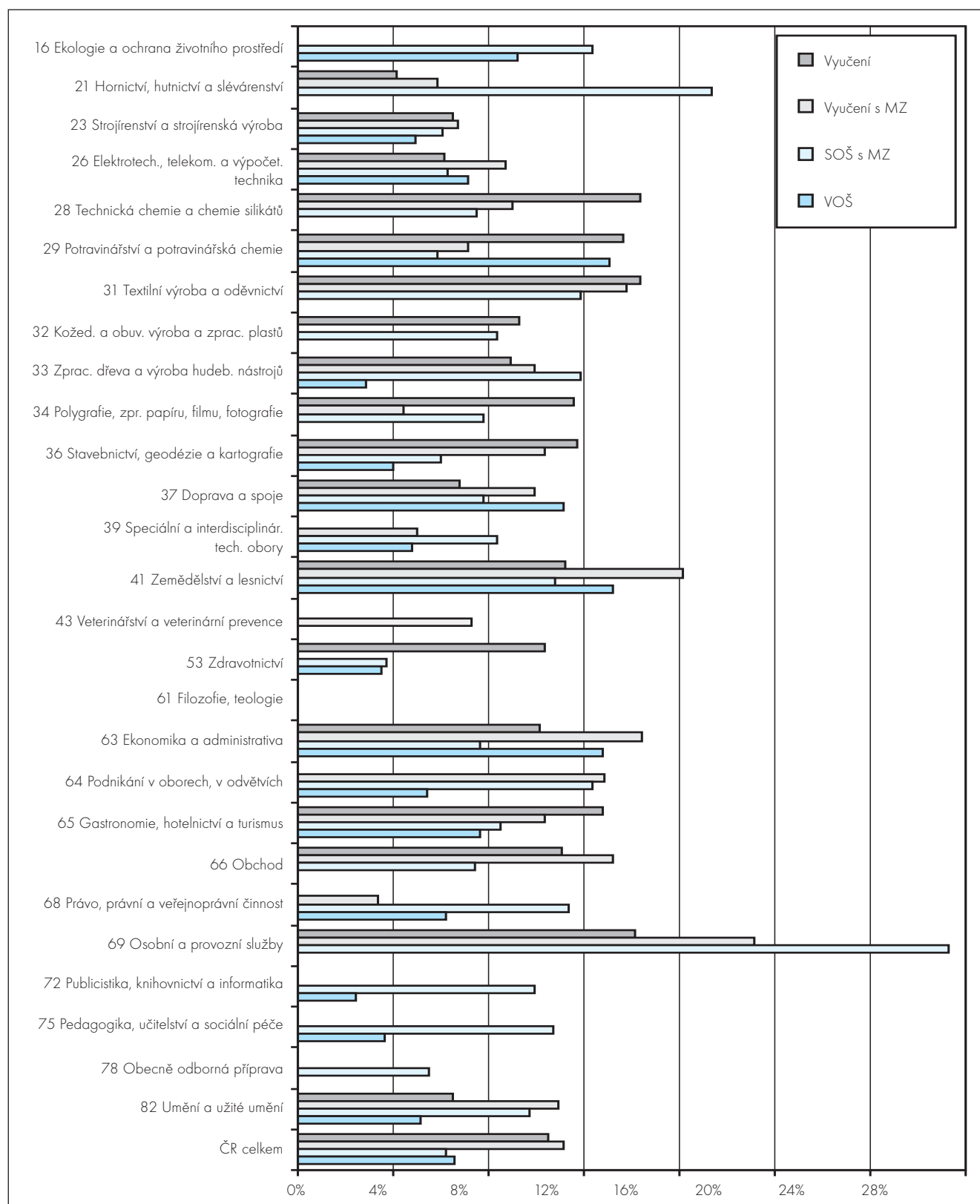
nízkým zájmem absolventů pracovat v oboru vzhledem ke špatným platovým a pracovním podmínkám. Většina nezaměstnaných absolventů získala vzdělání ve studijním oboru Obchodník 66-41-L/008 a kmenových oborech Prodáváč, obchodník, obchodní provoz (6651H).

Velmi vysokou míru nezaměstnanosti vykazují vyučení ve skupině oborů vzdělání 69 **Osobní a provozní služby**. Největší počet nezaměstnaných absolventů pochází z učebních oborů, a to především z oboru 69-51-H/001 Kadeřník (299 nezaměstnaných čerstvých absolventů, míra nezaměstnanosti 13 %). Absolventky tohoto oboru mají problémy s nalezením zaměstnání, protože zde není dostatečná nabídka pracovních míst a k získání živnostenského listu nemají dostatečnou

¹⁵⁾ Zde je však na místě připomenout, že obory s nízkým počtem absolventů jsou extrémně náchylné k výkyvům v míře nezaměstnanosti (skupina oborů 21 měla v kategorii SOŠ s MZ v roce 2006 pouze 69 absolventů).

6. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Obrázek 6.6: Hodnoty míry nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů skupin oborů vzdělání podle kategorií vzdělání v dubnu 2007

praxi. Mnoho nezaměstnaných absolventů je vyučeno v oboru 69-55-E/005 Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních – pečovatelské práce (jejich míra nezaměstnanosti je zatím dosti vysoká, 28 %). V kategorii vyučených s maturitou jde

především o absolventy studijního oboru SOU 69-41-L/004 Kosmetička (113 nezaměstnaných absolventů).

Dalšími skupinami oborů trpícími zvýšenou mírou nezaměstnanosti absolventů jsou 64 **Podnikání v oborech, v odvětvích**

6. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

vích, kde se jako nejvíce problematická jeví situace maturantů ze SOŠ a absolventů nástavbového studia a 16 **Ekologie a ochrana životního prostředí**, kde mají problémy s uplatněním především maturanti ze SOŠ.

6.4 Dlouhodobá nezaměstnanost absolventů škol

Nezaměstnanost patří k průvodním jevům tržní ekonomiky. Určitá nízká úroveň nezaměstnanosti je zcela přirozená a vyskytuje se ve všech vyspělých zemích. Nebezpečná je tedy ze sociálního a politického pohledu především nezaměstnanost dlouhodobá. V zemích s vysokou nezaměstnaností a především s výrazným podílem dlouhodobě nezaměstnaných (zejména mladých lidí) může docházet k projevům sociální nespokojenosti, vzrůstají projevy nedůvěry v demokratický systém. Dlouhodobá nezaměstnanost poškozuje ekonomiku a společnost hned v několika směrech:

- způsobuje značné zatížení veřejných rozpočtů v důsledku zvýšení výdajů na sociální dávky, příspěvky na zákonné zdravotní pojištění (které jsou za registrované nezaměstnané hrazeny z veřejných zdrojů) a aktivní politiku zaměstnanosti a vlivem snížení daňových příjmů,
- v důsledku nezaměstnanosti vznikají ekonomické ztráty (jednotlivců i společnosti), především v podobě nižšího hrubého domácího produktu,
- psychologický dopad – nezaměstnaní se cítí být vylučováni ze společnosti v důsledku vyřazení z trhu práce nebo tím,

že jim vstup na tento trh není vůbec umožněn – to se týká zejména absolventů škol.

Dlouhodobá nezaměstnanost je monitorována prostřednictvím ukazatele – **podílu dlouhodobě nezaměstnaných absolventů**, jenž je definován jako podíl absolventů nezaměstnaných déle než šest měsíců k celkovému počtu nezaměstnaných absolventů.

Podíl dlouhodobě nezaměstnaných absolventů se v posledních letech snižoval. Jedním z hlavních důvodů byl postupný přechod úřadů práce na novější přístup k definici nezaměstnaného absolventa, jenž ve vykazování vedl k vyřazení těch absolventů – uchazečů o zaměstnání, u nichž doba od ukončení studia přesáhla dva roky. Tento proces byl ukončen k 1. 1. 2005, takže současné počty lze považovat za korektní a meziroční pokles podílu dlouhodobě nezaměstnaných v dubnu 2007 již není ovlivněn změnou metodiky, ale je obrazem vývoje na trhu práce.

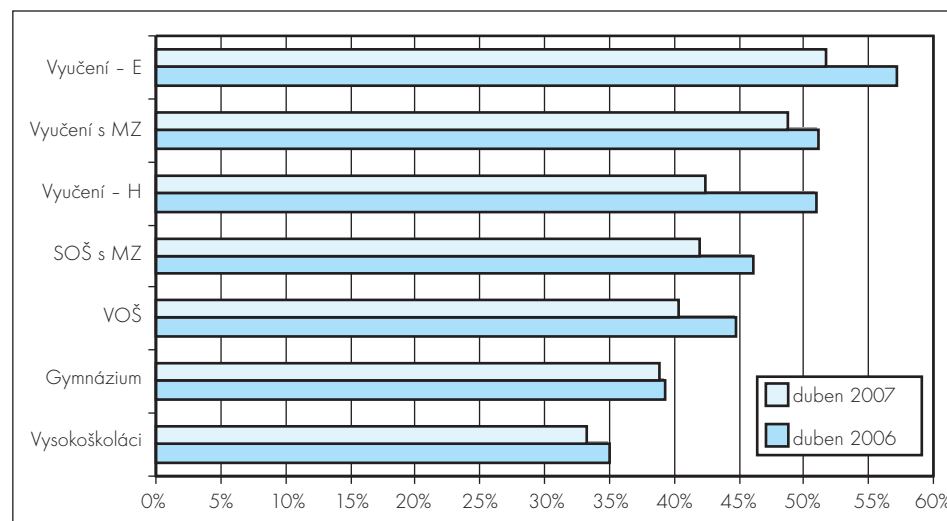
V rámci jednotlivých kategorií vzdělání se podíl dlouhodobě nezaměstnaných absolventů v dubnu 2007 pohybuje v rozmezí 33 až 52 %. **Nižší podíl dlouhodobé nezaměstnanosti je typický pro absolventy vyšší kategorie vzdělání – absolventy VŠ, gymnázií, VOŠ a SOŠ s maturitou. S dlouhodobou nezaměstnaností se potýkají především vyučení a vyučení s maturitou.** V porovnání s dubnem 2006 došlo k meziročnímu poklesu podílu dlouhodobě nezaměstnaných absolventů u všech kategorií vzdělání.

Zajímavá je v letošním roce skutečnost, že podíl dlouhodobě nezaměstnaných absolventů tříletých učebních oborů klesl tak výrazně, že je srovnatelný s absolventy SOŠ s maturitou (42 %). Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů (téměř 8 %) tříletých učebních oborů se blíží míře nezaměstnanosti čerstvých absolventů maturitních oborů SOŠ, což nasvědčuje tomu, že v dubnu 2007 zřejmě absolventi s vyučným listem kategorie vzdělání H nalézali uplatnění stejně snadno, jako absolventi maturitních oborů středních odborných škol a dokonce výrazně snadněji, než vyučení s maturitou. V poslední době přechází na trh práce méně vyučených než bylo zvykem v minulosti. To souvisí jak s poklesem zájmu o toto vzdělání ze strany žáků a jejich rodičů, tak s tím, že velká část vyučených dnes pokračuje ve vzdělávání v oborech nástavbového studia. V souvislosti s oživením ekonomiky a přílivem zahraničních investic je po vyučených ze stran zaměstnavatelů poměrně velká poptávka, a to i po absolventech.

Tabulka 6.7 Přehled o dlouhodobé nezaměstnanosti absolventů – duben 2007

Kategorie vzdělání	Počet nezaměstnaných absolventů	Počet absolventů nezaměstnaných déle než 6 měsíců	Podíl absolventů nezaměstnaných déle než 6 měsíců v %	Srovnání s dubnem 2006
Vyučení - E	1527	790	51,7%	-5,5 p.b.
Vyučení - H	5547	2350	42,4%	-8,6 p.b.
Vyučení s MZ	2624	1279	48,7%	-2,4 p.b.
SOŠ s MZ	5877	2469	42,0%	-4,1 p.b.
Gymnázium	1216	472	38,8%	-0,4 p.b.
VOŠ	676	273	40,4%	-4,4 p.b.
Vysokoškoláci	1666	553	33,2%	-1,8 p.b.

Obrázek 6.7: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných absolventů (duben 2006 a 2007)

6.5 Nezaměstnanost absolventů škol v jednotlivých krajích

Při zjišťování míry nezaměstnanosti absolventů škol a její interpretaci z hlediska krajů je třeba mít na paměti, že statistiky počtu nezaměstnaných vycházejí z evidenčních databází jednotlivých úřadů práce, kde jsou evidováni uchazeči o zaměstnání s trvalým bydlištěm v příslušném okrese a kraji (který se může lišit od kraje, v němž vystudovali), zatímco počty absolventů škol v jednotlivých krajích jsou udávány podle sídla školy. V případě, že bychom pro výpočet míry nezaměstnanosti použili tyto počty bez předchozích úprav, mohlo by dojít k disproporcím (podhodnocení nebo naopak nadhodnocení míry nezaměstnanosti v případě absolventů, kteří se zaregistrovali na úřad práce v jiném kraji než kde vystudovali) a vypočtená míra nezaměstnanosti by ztrácela vypovídací hodnotu.¹⁶ Aby nemohlo dojít k výše zmíněnému zkreslení, jsou v této publikaci při stanovování míry nezaměstnanosti absolventů v krajích **počty absolventů i nezaměstnaných absolventů vztahovány ke školám v kraji, ve kterém studovali.**¹⁷

Údaje o mírách nezaměstnanosti v krajském měřítku uváděné v této publikaci poskytují informace o tom, jak se uplatňují absolventi škol jednotlivých krajů (z hlediska vzdělanostní a oborové struktury) na trhu práce v celé České republice.

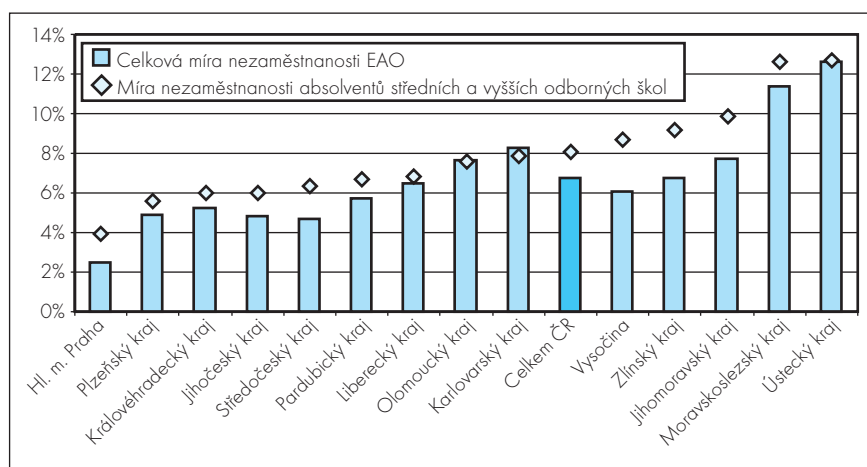
Míra nezaměstnanosti absolventů škol v kraji je definována jako **podíl počtu nezaměstnaných absolventů škol v kraji** (bez ohledu na to, v kterém kraji ČR jsou evidováni na ÚP) **k počtu absolventů, kteří se připravovali na školách v daném kraji.** Před výpočty této míry nezaměstnanosti jsou absolventi – uchazeči o zaměstnání strukturováni podle sídla školy, kterou vystudovali. Informace o tom, v jakém kraji jsou evidováni, v tomto případě ustupuje do pozadí.

Pro nezaměstnanost absolventů jsou charakteristické výrazné regionální rozdíly. Mezi faktory, které ji velmi významně ovlivňují a které je možné v současné době monitorovat, patří i celková míra registrované nezaměstnanosti ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO)¹⁸. Většinou platí, že absolventi v krajích s nižší celkovou mírou nezaměstnanosti ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO) se uplatňují na trhu práce lépe

než absolventi v krajích s vyšší nezaměstnaností. To je ostatně patrné i z následujícího obrázku, kde je v krajském členění zachycena ve vzestupném pořadí míra nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů středních a vyšších odborných škol za duben 2007. Doplňkově je zde v krajském členění rovněž uvedena celková míra nezaměstnanosti EAO za duben 2007.

Z obrázku vyplývá, že nejméně jsou nezaměstnaností postiženi absolventi škol Hl. m. Prahy, která zároveň vykazuje nejnižší celkovou míru nezaměstnanosti EAO v ČR. A to i přesto, že míra nezaměstnanosti absolventů škol v Hl. m. Praha je 1,6 násobkem míry nezaměstnanosti EAO, což je nevyšší pro-

Obrázek 6.8: Míra nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů středních a vyšších odborných škol a celková míra nezaměstnanosti EAO v jednotlivých krajích v dubnu 2007

centuální rozdíl ze všech krajů. Vysokou nezaměstnaností jsou naopak postiženi absolventi škol Moravskoslezského a Ústeckého kraje. Tyto kraje jsou charakteristické nejvyšší celkovou mírou nezaměstnanosti EAO v zemi a postavení absolventů na trhu práce je z pohledu míry nezaměstnanosti velmi podobné, jako postavení ostatních nezaměstnaných ekonomicky aktivních obyvatel Moravskoslezského a Ústeckého kraje.

Za povšimnutí stojí vztah mezi mírou nezaměstnanosti EAO a absolventů v Karlovarském kraji. Ačkoliv je míra nezaměstnanosti EAO relativně vysoká (3. nejvyšší krajská hodnota), míra nezaměstnanosti absolventů je v porovnání s ostatními kraji mírně podprůměrná a je dokonce nižší, než míra nezaměstnanosti EAO. V Olomouckém kraji se míra nezaměstnanosti absolventů shoduje s mírou nezaměstnanosti EAO. Naopak velký rozdíl, absolutní i relativní mezi mírou nezaměstnanosti absolventů a mírou nezaměstnanosti EAO je na Vysočině a ve Zlínském kraji. Porovnáme-li kraje Olomoucký a Karlovarský s kraji Vysočinou a Zlínským, vidíme, že většinové pravidlo o vztahu míry nezaměstnanosti EAO a absolventů neplatí vždy. Obrázek rovněž poukazuje na fakt, že mezi kraji mohou existovat i další rozdíly. Při porovnání těchto krajů je patrné, že v Olomouckém a Karlovarském kraji je celková míra nezaměstnanosti EAO sice vyšší, ale zároveň se ukazuje, že absolventi škol tohoto kraje trpí nezaměstnaností relativně méně než absolventi Zlínského kraje a kraje Vysočina. Poměrně překvapivá je situace ve Středočeském kraji, kde je míra nezaměstnanosti EAO druhá nejnižší, ale nezaměstnanost

¹⁶⁾ Zkreslení by byla nejvýraznější u oborové struktury absolventů, především pak u terciárního vzdělávání.

¹⁷⁾ V údajích o nezaměstnaných absolventech škol, kterou zveřejňuje Ministerstvo práce a sociálních věcí na svém internetovém portálu, jsou souhrnné počty absolventů primárně členěny podle místní příslušnosti k jednotlivým úřadům práce a doplněny o identifikaci škol, kde absolventi vystudovali.

¹⁸⁾ Podle současné metodiky MPSV při výpočtu celkové míry registrované nezaměstnanosti vychází z počtu „disponibilního (dosažitelného)“ nezaměstnaného ekonomicky aktivního obyvatelstva evidovaného na úřadech práce.

6. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

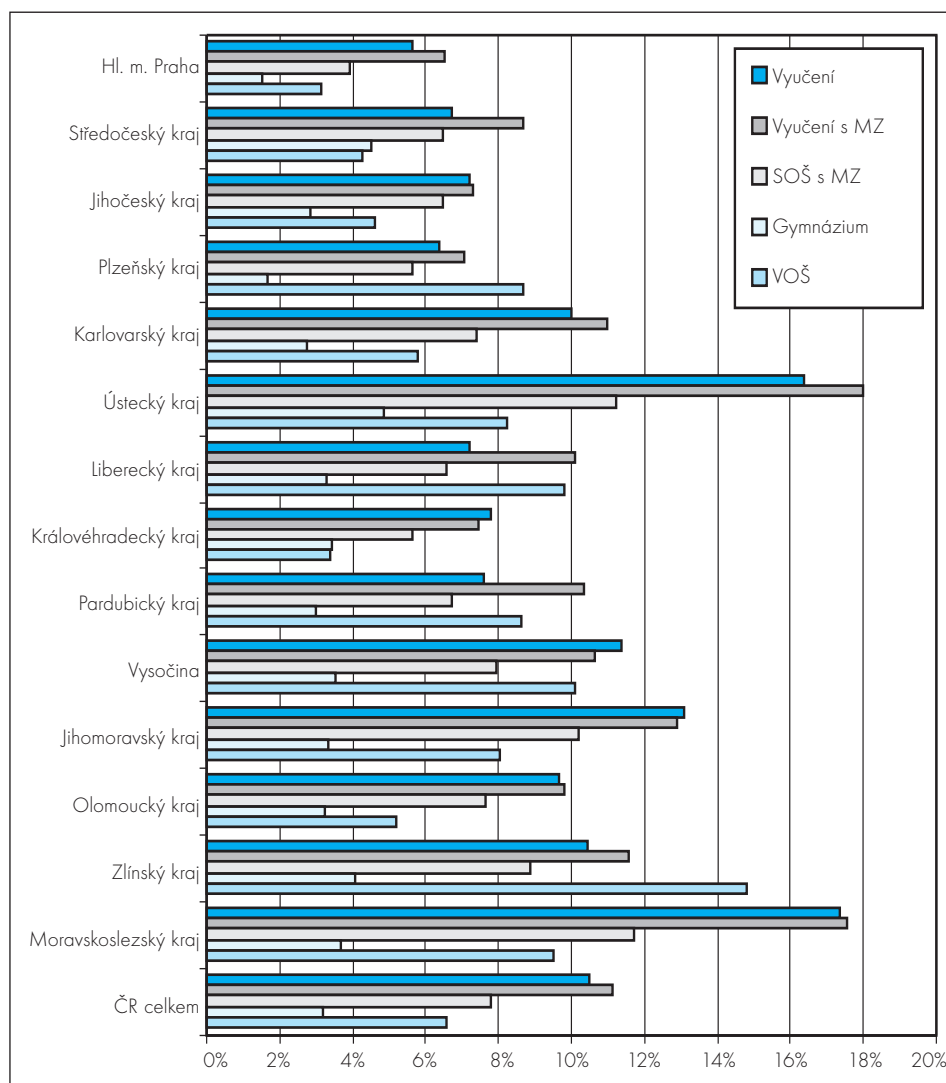
Tab 6.8: Přehled o nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů škol v krajích podle úrovně dosaženého vzdělání – duben 2007

duben 2007	Vyučení		Vyučení s MZ		SOŠ s MZ		VOŠ		Gymnázium	
	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ
Hl. m. Praha	180	5,6%	120	6,5%	253	3,9%	48	3,1%	59	1,5%
Středočeský kraj	228	6,7%	120	8,7%	252	6,5%	24	4,3%	96	4,5%
Jihočeský kraj	184	7,2%	71	7,3%	198	6,5%	28	4,6%	44	2,8%
Plzeňský kraj	139	6,4%	52	7,1%	125	5,6%	23	8,7%	16	1,7%
Karlovarský kraj	127	10,0%	30	11,0%	87	7,4%	3	5,8%	15	2,7%
Ústecký kraj	542	16,4%	192	18,0%	390	11,2%	30	8,2%	71	4,9%
Liberecký kraj	134	7,2%	52	10,1%	114	6,6%	16	9,8%	24	3,3%
Královéhradecký kraj	182	7,8%	57	7,4%	148	5,6%	11	3,4%	45	3,4%
Pardubický kraj	147	7,6%	57	10,4%	161	6,7%	34	8,6%	36	3,0%
Vysočina	229	11,4%	95	10,6%	189	8,0%	37	10,1%	41	3,5%
Jihomoravský kraj	575	13,1%	284	12,9%	497	10,2%	77	8,0%	104	3,3%
Olomoucký kraj	253	9,7%	105	9,8%	207	7,7%	16	5,2%	53	3,2%
Zlínský kraj	261	10,4%	149	11,6%	269	8,9%	45	14,8%	59	4,1%
Moravskoslezský kraj	868	17,3%	342	17,6%	685	11,7%	51	9,5%	105	3,7%
ČR celkem	4049	10,5%	1726	11,1%	3575	7,8%	443	6,6%	768	3,2%

NZ – počet absolventů škol v kraji, kteří jsou „čerstvě“ nezaměstnaní po celé ČR

mNZ – míra nezaměstnanosti absolventů škol v kraji – v %

Obrázek 6.9: Nezaměstnanost „čerstvých“ absolventů škol v krajích a podle úrovně dosaženého vzdělání v dubnu 2007

absolventů škol Středočeského kraje je (i přes použití metodiky očišťující míru nezaměstnanosti od nadhodnocení započtením nezaměstnaných absolventů s bydlištěm ve Středočeském kraji, kteří vystudovali v Praze) až pátou nejnižší hodnotou.

Z celkového pohledu se ukazuje, že míra nezaměstnanosti absolventů je silně ovlivněna úrovní vzdělání, že čím vyššího vzdělání mladý člověk dosahuje, tím lépe se uplatňuje na trhu práce. Při analýze nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol v členění podle jednotlivých krajů to však neplatí vždy. Míra nezaměstnanosti absolventů vyšších odborných škol v dubnu 2007 většinou (kromě Středočeského a Královéhradeckého kraje) převyšovala míru nezaměstnanosti absolventů gymnázií. Královéhradecký kraj je v roce 2007 jediným krajem, kde byl v dubnu zachován vztah přímé úměry mezi mírou nezaměstnanosti a úrovní vzdělání.

U ostatních krajů je tento vztah narušen vyšší mírou nezaměstnanosti absolventů VOŠ a u většiny z nich (kromě Vysočiny a Jihomoravského kraje) navíc ještě mírou nezaměstnanosti vyučených s maturitou, která převyšuje míru nezaměstnanosti vyučených. Ve všech krajích však platí, že míra nezaměstnanosti absolventů maturitních oborů SOŠ nepřevyšuje míru nezaměstnanosti vyučených v učebních oborech SOU.

Absolventi VOŠ jsou při přechodu na trh práce vystaveni silné konkurenci v podobě absolventů bakalářských oborů vysokých škol, jejichž počty rok od roku narůstají, mimo jiné i vlivem vzniku řady nových soukromých vysokých škol.

Příčiny toho, proč je u většiny krajů narušen vztah hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů a úrovně vzdělání, je třeba hledat také v oborové struktuře dané kategorie vzdělání. To, že v některých krajích je míra nezaměstnanosti absolventů VOŠ vyšší v po-

rovnání s ostatními kategoriemi vzdělání, nelze zobecňovat na všechny absolventy VOŠ v daném kraji. Je třeba se podívat, o jaké absolventy resp. jejich oborové zaměření jde.

Je samozřejmostí, že kdybychom začali analyzovat nezaměstnanost absolventů v krajích ještě podrobněji (např. podle oborů vzdělání), našli bychom další příklady toho,

že pravidlo přímé úměry vždy neplatí. To ostatně závisí na řadě specifických faktorů, které je třeba opět při analyzování takovýchto konkrétních případů brát v úvahu.

V následujícím grafu a tabulce je zachycena nezaměstnanost „čerstvých“ absolventů škol v krajích podle úrovně dosaženého vzdělání za duben 2007.

7. Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Šetření shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání přináší jednu z možností hodnocení uplatnění absolventů ve sféře práce. Umožňuje získat základní přehled o uplatňování pracovníků středoškolského odborného vzdělávání ve sféře práce a o vztahu získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (zejména u mladé populace). Studie vychází z analýzy údajů získaných ve Výběrovém šetření pracovních sil (VŠPS) a navazuje na předešlé šetření v této problematice za roky 1996 a 2001.

Analýza, kterou nám poskytuje tato část publikace, se věnuje určení **shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání**, a to z hlediska odbornosti. To znamená, že hodnocením shody se posuzuje **využití kvalifikace absolventů nejen z hlediska úrovně dosaženého vzdělání, ale i z hlediska vhodnosti absolvovaného vzdělání pro výkon příslušného zaměstnání**. Pro hodnocení souladu mezi vzděláním a zaměstnáním je použita čtyřstupňová škála – úplná shoda, částečná shoda, dílčí neshoda a hrubá neshoda. Hodnocení se realizuje na více úrovních. Základní rozdělení je podle kategorií vzdělání na vyučené a maturanty středního odborného vzdělávání. Sleduje se úroveň shody zejména u absolventů do pěti let od ukončení vzdělávání (tj. ve věku 20 až 24 let) a výsledky se srovnávají s hodnotami všech ekonomicky aktivních lidí. Důležitý rozměr hodnocení podává i analýza stavu uplatnění absolventů ve vybraných skupinách oborů vzdělání.

V interpretaci jsme omezeni možnostmi, které nám poskytují získaná vstupní data z Výběrového šetření pracovních sil ČR (VŠPS). Porovnání je provedeno pouze pro absolventy středního odborného vzdělávání, vzhledem k malým počtům vysokoškolsky vzdělaných (jsme omezeni velikostí souboru VŠPS), což neumožňuje výsledky korektně zpracovat.

V důsledku toho, že ve VŠPS není uváděn obor vzdělání, ale pouze skupina oborů vzdělání respondentů, můžeme **shodu mezi dosaženým vzděláním a vykonávaným zaměstnáním hodnotit pouze tak, že za zaměstnání, pro které je absolvent připravován, je považováno takové, které koresponduje alespoň s jedním oborem vzdělání, vyskytujícím se v dané skupině oborů**.

Pro hodnocení souladu mezi vzděláním a zaměstnáním byla použita stejná čtyřstupňová škála jako v předešlém šetření v roce 2001. Kritéria hodnocení byla vyjádřena následovně:

A – úplná shoda – absolvent byl pro uvedenou činnost (práci) v některém z oborů skupiny přímo připravován.

B – částečná shoda – absolvent nebyl připravován přímo pro uvedenou činnost (práci), ale jeho uplatnění v dané činnosti je značně logické (odpovídající neboli

přiměřené – např. absolvent skupiny strojírenství pracuje jako důlní či hutní technik).

C – dílčí neshoda – absolvent nebyl připravován pro uvedenou činnost (práci) v žádném oboru skupiny, ale jeho uplatnění v dané činnosti lze alespoň vzdáleně akceptovat, není v protikladném vztahu s jeho přípravou (absolvent skupiny strojírenství, stavebnictví apod. oborů SOŠ pracuje jako obchodní agent, celník apod. – lze předpokládat, že toto uplatnění poskytuje alespoň v části případů možnost dílčího uplatnění získaných znalostí a dovedností).

D – hrubá neshoda – uplatnění absolventa v dané činnosti (práci) je v protikladu k jeho přípravě, absolvent vůbec nevyužívá své kvalifikace, v této činnosti nemá co pohledávat (např. absolvent skupiny strojírenství nebo stavebnictví pracuje jako barman, kuchař či jako sekretářka).

7.1 Shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání ve skupinách oborů

V této části přinášíme informace o míře uplatnění kvalifikace vyučených a maturantů vyjádřené podílem pracovníků hodnocených jednotlivými stupni škály shody. Podílové hodnocení vyjádřené v procentech pracovníků v jednotlivých skupinách oborů vzdělání umožňuje analýzu stavu uplatnění absolventů v dané skupině i porovnání mezi jednotlivými skupinami oborů. Korektnost propočtů souvisí s velikostí vzorku a počtem absolventů. Hodnocení nelze provést ve všech skupinách oborů, ale je nutné skupiny s malým podílem pracovníků opominout (viz výše). Blíže se budeme zabývat pouze vybranými skupinami oborů vzdělání. Zejména skupinami s vysokým počtem pracovníků a s nejlepšími, či nejhoršími stavy shody dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání. Porovnávána bude situace mladých pracovníků s celou populací ekonomicky aktivních osob (EAO).

Mnoho zajímavých údajů lze nalézt v grafickém znázornění níže, které umožňuje provést si také vlastní srovnání. Grafy na obr. 17 uvádějí procentní rozložení hodnot shody, což umožňuje porovnání situace v jednotlivých skupinách oborů. Na obr. 18 je uvedeno rozložení hodnot shody absolutními počty pracovníků připravených v daných skupinách oborů, což dává představu o skutečném zastoupení jednotlivých skupin oborů vzdělání.

7.1.1 Hodnocení shody u vyučených

Úplná shoda:

Kategorie úplné shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání nám vyjadřuje stav, kdy absolvent vykonává

7. Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání

určitou činnost (zaměstnání) v některém z oborů skupiny pro kterou je přímo připravován.

Vyučení mají v průměru vysokou úroveň úplné shody – 50 % všech EAO, 53 % u absolventů ve věku 20 až 24 let. V jednotlivých skupinách oborů vzdělání jsou hodnoty úplné shody velice odlišné.

Výrazně nejlépe z hlediska uplatnění své kvalifikace jsou na tom absolventi skupiny oborů **Osobní a provozní služby** – až **62 % všech EAO** vykazuje úplnou shodu vzdělání a zaměstnání, u absolventů ve věku 25 až 29 let je to ještě více. V šetření v roce 2001 vykazovali absolventi služeb také poměrně vysoké hodnoty úplné shody.

Vysoké hodnoty úplné shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání mají i vyučení ve skupině oborů **Strojírenství a strojírenská výroba** – 59 % všech EAO, u absolventů ve věku 20–24 let až 62 %. Strojírenství je skupina oborů s nejvyšším počtem vyučených. Uplatnění vyučených strojírenských oborů na pozicích, kde využijí své vzdělání, lze hodnotit jako dobré. Svou roli hraje současný zájem zahraničních investorů i našich firem o vyučené v klasických strojírenských oborech.

Přes nadpoloviční hranici podílu vyučených pracujících v úplné shodě se přehouply i skupiny oborů **Stavebnictví, geodézie a kartografie (55 % EAO) a Gastronomie, hotelnictví a turismus (také 55 % EAO)**.

Na základě hodnocení úrovně úplné shody je nutno za velmi špatné považovat uplatnění vyučených ve skupině oborů **Umění a užité umění**, jenom 12 % všech EAO pracuje v zaměstnáních, které plně odpovídají úrovni jejich vzdělání a kvalifikaci získané v uměleckých oborech středních škol. Špatná situace je i ve skupině oborů **Technická chemie a chemie silikátů** (22 %) a v **hornických oborech** (25 %). Vesměs všechny tyto tři skupiny oborů vykazovaly nízkou úroveň úplné shody i v šetření v roce 2001 (obr. 18). Na druhou stranu zahrnují jenom nepatrnou část absolventů učebních oborů (žáci se již několik let v tomto oboru na SOU neučí).

Ze skupin oborů, které zahrnují aspoň 50 tisíc vyučených EAO mají nejnižší hodnotu úplné shody skupina **textilní a kožedělné výroby** a skupina zahrnující **zemědělské obory** (obě po 30 %). Obě odvětví v devadesátých letech prošla hlubokou krizí a restrukturalizací. Zemědělství také výrazně zasáhla změna vlastnických poměrů. Úpadek těchto odvětví se zákonitě projevuje i v uplatnění jejich absolventů. Mnozí byli nuceni změnit své zaměstnání a rekvalifikovat se.

Hrubá neshoda:

Hrubá neshoda nám vyjadřuje spíše něco negativního. Absolventi, kteří spadají do této kategorie hodnocení shody, vůbec nevyužívají ve svém zaměstnání kvalifikace, kterou získali na středních školách. Uplatnění absolventů v daném zaměstnání je v rozporu s jejich přípravou a na základě jejich dosažené kvalifikace by neměli v tomto zaměstnání pracovat. Hrubá neshoda naznačuje problémy v uplatnění absolventů daných skupin oborů. Na hodnocení dobré či špatné uplatnitelnosti absolventů je potřebné přihlédnout i k dalším faktorům – k míře nezaměstnanosti apod. Hrubá neshoda vzdělání a zaměstnání hodnotí tedy jenom míru uplatnitelnosti

ve svém oboru, nehodnotí ale co je za tím. Vysoké hodnoty mohou ukazovat i na vyšší míru přizpůsobivosti se (flexibility) absolventů požadavkům trhu práce nebo na nadprodukcii absolventů určitých skupin oborů.

Úroveň hrubé neshody za vyučené jako celek dosahuje hodnot 36 %. U vyučených absolventů mladších věkových kategorií 20–24 let je úroveň hrubé neshody o něco nižší – 34 %. I tady lze pozorovat velké rozdíly mezi jednotlivými skupinami oborů.

Nejnižší hodnoty hrubé neshody, tj. což svědčí o dobrém uplatnění absolventů ve svém oboru, má skupina **strojírenských oborů** – **22 % všech EAO**, ještě méně u mladých **ve věku 20 až 24 let** jenom **19 %**. Na poměrně dobré možnosti uplatnění absolventů strojírenských oborů ve svém oboru poukazují i jejich poměrně vysoké hodnoty úplné shody a nižší míru nezaměstnanosti (12 % u vyučených absolventů a 10 % u maturantů).¹⁹ Nízké hodnoty hrubé neshody mají také skupiny oborů **Osobní a provozní služby (22 % EAO) a gastronomických oborů (30 % EAO)**.

Nejhoršího výsledku z hlediska hodnocení hrubé neshody (tj. nejvyšších hodnot) dosáhla skupina oborů **Umění a užité umění** – **69 % EAO**, u absolventů v mladších věkových kategoriích jsou tyto podíly nižší – ve věku 20 až 24 let 61 %, ve věku 25 až 29 let 50 % (velké rozdíly mohou vznikat i nepřesnostmi, které vyplývají z malého vzorku hodnocených osob). Dalšími skupinami oborů, které dosahují vysokých hodnot hrubé neshody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání jsou skupiny **zdravotnických (63 %) a hornických (61 %) oborů**. Ze skupin oborů s větším počtem absolventů je na tom nejhůře skupina **textilní a kožedělné výroby** – **58 % EAO**. U vyučených v mladších věkových kategoriích je tento podíl o dost nižší, zároveň však poklesl počet těchto absolventů – zhruba 19 tisíc je jich ve věku 25 až 29 let a jenom 7 tisíc ve věku 20 až 24 let. Takto významný pokles počtu absolventů má i výrazný vliv na podílové změny v hodnocení shody vzdělání a zaměstnání.

Celkové hodnocení některých skupin oborů v kategorii vyučení:

Osobní a provozní služby – uplatnění absolventů z hlediska hodnocení shody je v této skupině oborů nejpříznivější (ve srovnání s ostatními). Patří sem profese učebních oborů, které prokazují vysokou mírou shody, např. kadeřnice a kosmetičky (kadeřnice 98 % – viz kap. 6). Služby obyvatelstvu patřící do této skupiny jsou rozmístěny relativně rovnoměrně po území, protože je po nich poptávka všude. Nepodléhají příliš novodobým strukturálním změnám v ekonomice, lidé je využívali před dvaceti lety a poptávka po těchto službách se spíše zvyšuje. Vyučení v těchto oborech tedy nemají mnoho vnějších důvodů ke změně své profese (i když nějaké důvody určitě existují – např. nízké mzdy, určitá kapitálová náročnost v začátcích podnikání atd.). Z hlediska hodnocení shody jsou tedy její výsledky značně příznivé.

Strojírenství a strojírenská výroba – z hlediska shody dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání je hodnocení

¹⁹⁾ Festová, J., Vojtěch, J.: Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2006. Praha, 2006.

této skupiny oborů poměrně příznivé. Zahrnuje celou škálu profesí od automechaniků, mechaniků různých strojírenských zařízení, přes montéry a zámečnické až po slévače, taviče i hodináře. Zanalyzování situace jednotlivých pozic strojírenských oborů by bylo vhodné k samostatné analýze. Na základě dalších informací se můžeme domnívat, že některé profese jsou na tom z hlediska uplatnění absolventů lépe. Mezi ty zařazujeme i např. automechaniky. Ti mají vysokou hodnotu identifikace s oborem a značný zájem jako automechanici skutečně pracovat. V současné době je velký zájem o studium oboru automechanik na středních školách.

Svoji roli na poměrně dobrém uplatnění vyučených ve strojírenských oborech sehraává zájem zahraničních investorů i našich firem o vyučené v klasických strojírenských oborech. Celkový počet lidí pracujících ve strojírenství se dlouhodobě snižuje. Na trhu práce bude přebytek nabídky pomocné pracovní síly. Pracovníci budou nacházet uplatnění na pozicích jednoduchých, trvale se opakujícími operacemi ve vícesměnném provozu velkosériové i hromadné výroby.

Gastronomie, hotelnictví a turismus – uplatnění absolventů z hlediska shody dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání je na poměrně dobré úrovni (ve srovnání s jinými skupinami oborů). Úroveň úplné shody dosahuje hodnot kolem 55 %. Vyučení absolventi ve věkové kategorii 20 až 24 let mají výsledky o něco horší – 53 % z nich pracuje v úplné shodě a 37 % v hrubé neshodě se svým dosaženým vzděláním. Jejich pracovní zařazení buď neodpovídá jejich úrovni získaného vzdělání nebo kvalifikaci. I tyto výsledky jsou však velice příznivé a lepší vykazují jenom absolventi skupiny oborů služeb a strojírenských oborů. Na poměrně dobré uplatnění absolventů všech věkových kategorií gastronomických oborů má vliv i příznivý vývoj v oblasti poskytovaných stravovacích i ubytovacích služeb.

Přilivová vlna zahraničních návštěvníků do České republiky po otevření hranic dramatickým způsobem zvýšila poptávku po službách, zejména v oblasti ubytování a stravování. Roste i poptávka po službách cestovního ruchu. Zvyšuje se množství sezónní a dočasné práce, práce na částečný úvazek a práce na směny. V návaznosti na změny v životním stylu a návycích spotřebitelů se přizpůsobují i poskytované služby – rozmach podniků poskytujících rychlé občerstvení nebo v ubytovacích službách, nárůst poptávky po doprovodných službách a programech (fitness centra, půjčovny sportovního nářadí, kurzy jízdy na koni atd.).

Stavebnictví, geodézie a kartografie – hodnocení shody absolventů stavebních oborů je možné ohodnotit jako průměrné. Úroveň úplné shody je u EAO o něco vyšší než průměr všech vyučených (55 %), u absolventů ve věku 20 až 24 i 25 až 29 let je na úrovni průměru (52 %).

V oblasti stavebnictví se projevuje ustupující zájem o klasické učňovské obory orientované na stavebnictví (zedník atd.). Zhoršuje se kvalifikační struktura zaměstnanců ve stavebnictví, je více nekvalifikovaných pracovníků, zaměstnanců pracujících tzv. načerno a také cizinců, kteří jsou ochotni pracovat za nižší mzdy.

Obchod – hrubá neshoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání je u vyučených obchodních oborů

(prodavač, aranžér, skladník apod.) velice vysoká – 47 % EAO, u vyučených ve věku 20 až 24 let je nižší – 36 %. Horší uplatnitelnost absolventů těchto oborů lze vidět i v současném stavu obchodu jako odvětví národního hospodářství a podmínkami, ve kterých vyučení mají možnost uplatnit se ve své kvalifikaci.

Vstupem nadnárodních řetězcových firem na náš trh začaly vznikat ve větší míře velkoplošné prodejny a současně se snižovaly počty maloplošných prodejen – nárůst celkových prodejních ploch se stal klíčovým trendem. V oblasti prodeje, kde se vyučení uplatňují nejvíce, se na jedné straně zvyšují požadavky i na odborné znalosti z oblastí prodáváného sortimentu a na schopnosti poskytovat odborné poradenství zákazníkům. Na straně druhé ve velkoprodejnách s potravinářským zbožím a zbožím denní spotřeby se uplatňují i pracovníci bez příslušné kvalifikace, zaměstnávají se lidé na krátkodobé či částečné úvazky (např. v letním období si na pokladnách hypermarketů a supermarketů přivydělávají studenti středních a vysokých škol).

Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika – v elektrotechnických oborech je nepříznivá situace z hlediska hodnocení uplatnitelnosti absolventů na základě shody a to nejen u mladých pracovníků (hodnoty hrubé neshody u nich dosahují až hodnoty 51 %), ale i u všech ekonomicky aktivních lidí, což pravděpodobně souvisí se zvyšujícími se nároky na praxi a na získání další elektrotechnické kvalifikace (v budoucnu může nastat situace, že učební úroveň přípravy nebude dostatečnou pro příslušná povolání).

Odvětví elektrotechniky zaznamenalo v posledním desetiletí velké strukturální změny. Došlo k útlumu v oblasti výroby součástkové základny. Zahraniční investice ve výrazné míře směřovaly do staveb montážních hal, kde se montují výrobky ze zahraničních dílů. Tady nacházejí uplatnění zejména vyučení elektrotechnici. Příznivý vývoj byl zaznamenán v oblasti výpočetní techniky (výroba počítačů) a v oblasti produkce optických vláken. Pro zaměstnání v těchto oblastech je však často potřebná vyšší kvalifikace.

Textilní a kožedělná výroba – míra úplné shody je nízká a hrubá neshoda naopak vysoká. Uplatnění vyučených přímo ve své kvalifikaci je obtížné a někdy i málo chtěné ze strany absolventů těchto oborů. Vysokou shodu vykazují např. dámské a pánské krejčí, švadleny nebo přadláci, ruční tkalci, pletaři. Na druhou stranu značná část absolventů textilních a kožedělných oborů si hledají uplatnění v oborech zcela mimo jejich kvalifikaci – např. jako montážní dělníci, pečovatelé v domácnostech a v dalších pomocných a nekvalifikovaných zaměstnáních.

V textilní i kožedělné výrobě v devadesátých letech nastal útlum, který se projevil i v útlumu přípravy žáků na povolání způsobeném jejich klesajícím zájmem o učební i studijní obory. Mnozí služebně starší pracovníci byli často nuceni se rekvalifikovat na jiná zaměstnání, často však odcházejí kvůli horším finančním podmínkám. Naše výroba čelí vysokému konkurenčnímu tlaku z východní Asie – dovoz levných výrobků produkovaných v zemích s levnější pracovní silou. U nás má dobré předpoklady na udržení se na trhu produkce výrobků zaměřených pro určitý segment trhu se zachováním vysoké

7. Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání

kvality. V kožedělné výrobě zejména výroba malých sérií v malých progresivních firmách.

7.1.2 Hodnocení shody u maturantů SOŠ a SOU

Úplná shoda:

Úplná shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání je v průměru dosahována ve 40 % případů u maturantů v celku EAO. U mladších věkových kategorií 20 až 24 let a 25 až 29 let je podíl případů úplné shody nižší – jenom 34 %. Ve srovnání s vyučenými jsou hodnoty úplné shody u maturantů značně nižší. Mladí lidé s maturitním vzděláním dosahují nižších hodnot úplné shody ve srovnání se všemi EAO; u vyučených je to naopak.

Maturanti středního odborného vzdělávání jsou připravováni na výkon svého povolání v širších profilacích, tj. připravují se pro širší škálu uplatnění. Projevuje se to vyššími hodnotami částečné shody a také dílčí neshody. Ve výsledku jsou hodnoty hrubé neshody (absolutní rozpor mezi dosaženou kvalifikací a vykonávaným zaměstnáním) mnohem nižší (což je příznivé a hodnotí se kladně – ve smyslu čím nižší tím lepší) u maturantů než u vyučených.

Také lze předpokládat, že vzhledem k obecnější přípravě absolventů maturitních oborů, by ve srovnání s úzce zaměřenými učebními obory bylo i příznivější hodnocení úplné shody, kdyby se provádělo uvnitř skupin oborů (vzhledem k charakteru dat z VŠPS to nelze korektně zpracovat).

Hodnoty podílu úplné shody dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání se liší v jednotlivých skupinách oborů. Z těch, které dosahují vysokých hodnot úplné shody je na prvním místě potřeba uvést skupinu **zdravotnických oborů** se **73 %** podílem EAO, kteří pracují v zaměstnáních, které plně odpovídají jejich kvalifikaci. U mladých lidí ve věku 20-24 let je tento podíl ještě vyšší – 77 %. Vyšších hodnot úplné shody dosahují absolventi skupiny **Osobní a provozní služby**, ale jejich počet je velice nízký (možnost hodnocení je tedy omezena).

Nejčetnější skupina oborů **Ekonomika a administrativa**, zahrnuje čtvrtinu všech EAO, dosahuje také poměrně vysoké hodnoty úplné shody – **58 %**. Za příznivé považujeme i dosažené úrovně v skupinách **Obchod (53 %)**, **Gastronomie, hotelnictví a turismus (52 %)** i v **Pedagogika, učitelství a sociální péče (52 %)**.

Naopak nejnižší hodnoty úplné shody se nacházejí ve skupině oborů **textilní a kožedělné výroby**. Lidé s tímto vzděláním (20 až 29letí stejně tak jako ekonomicky aktivní obyvatelé jako celek) se jen ve velmi malé míře uplatňují ve svém oboru vzdělání, a pracují v jiných činnostech, které buď částečně, nebo vůbec neodpovídají jejich dosaženému vzdělání.

Nízká shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání je i ve skupinách **strojírenských (13 %) a potravinářských (17 %) oborů a v zemědělství (22 %)**. Nejvíce znepokojující je situace ve strojírenských oborech a od posledního šetření shody v roce 2001 se nezměnila, v případě 20 až 24letých absolventů ještě poklesl podíl případů úplné shody z 8 % na 5 % nyní.

Hrubá neshoda:

Hrubá neshoda u 20 až 24letých absolventů s maturitním vzděláním dosahuje 31 % (25 až 29 letí – 33 %) a je jenom mírně vyšší než u ekonomicky aktivních obyvatel jako celku – 27 %. Což jinak řečeno znamená, že přibližně 30 % lidí s maturitním vzděláním nachází uplatnění v zaměstnáních, která vůbec neodpovídají jejich dosaženému vzdělání. Tento údaj se může zdát vysoký, ale ve skutečnosti je podíl nižší než u vyučených.

Srovnání hrubé neshody vykonávaného zaměstnání a dosaženého vzdělání maturantů středních škol jednotlivých oborů, je omezené do určité míry ovlivněno i nízkým počtem absolventů některých skupin oborů (na základě omezení velikosti vzorku VŠPS nelze jejich výsledky analyzovat).

Nejpříznivější situace (nejnižší hodnota hrubé neshody) ze sledovaných skupin oborů je ve skupině **Zdravotnictví (10 %)**, hned po skupině **Osobní a provozní služby (3 %)**. Zdravotnické obory patří mezi obory s nejvyššími podíly úplné shody, což vyplývá i ze specifického charakteru jejich vykonávané činnosti.

Poměrně dobrá situace z hlediska hodnocení hrubé neshody je i ve skupinách **ekonomických (25 %)**, **gastronomických (25 %)**, **strojírenských (27 %) a elektro-technických oborů (27 %)**. Čtvrtinový podíl absolventů patřících do kategorie hrubé neshody je příznivý zejména pro skupinu strojírenských oborů, u které je ale podíl absolventů v úplné shodě velice nízký.

Nejvyšší hodnota hrubé neshody je ve skupině oborů **Umění a užité umění (49 %)** a ve skupině **textilní a kožedělná výroba (46 %)**. Vyšší hodnoty jsou i ve skupinách zemědělských a hornických oborů. Kromě skupiny **Zemědělství a lesnictví** se jedná o málo četné skupiny maturitních oborů.

Celkové hodnocení některých skupin oborů v kategorii maturanti SOŠ a SOU:

Zdravotnictví – vysoký podíl absolventů s úplnou shodou dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání u zdravotnických oborů spolu s jejich výrazně nízkou mírou nezaměstnanosti ukazuje na dobrou uplatnitelnost těchto absolventů na trhu práce. Ze všech EAO s maturitou vzdělaných ve zdravotnických oborech 73 % pracuje v úplné shodě (v roce 2001 až 80 %) a jenom 10 % v hrubé neshodě se svou kvalifikací, což je velice dobrý výsledek ve srovnání s ostatními obory vzdělání. U absolventů ve věku 20 až 24 let jsou tyto výsledky ještě příznivější. Přestože jde o příznivé hodnocení, ukazuje na skutečnost, že je těchto absolventů připravován nedostačující počet. Část zdravotnických absolventů odchází za lépe placenou prací do zahraničí. V našich zdravotnických zařízeních se tak setkáváme se zahraničními pracovníky, kteří vyplňují mezeru nedostatku zdravotnického personálu.

Ekonomika a administrativa – tento obor vzdělání je nejčetnější z hlediska počtu absolventů ukončujících studium na střední škole s maturitou. Jejich nezaměstnanost je však mnohem vyšší než u absolventů zdravotnických oborů. U EAO je úplná shoda vysoká (59 %) a hrubá neshoda průměrná. U absolventů ve věku 20 až 24 let už není podíl úplné shody tak příznivý (jenom 40 %) a hrubá neshoda vzdělání a za-

městnání je nadprůměrná (34 %). Poukazuje to na dostatečný počet absolventů v ekonomických oborech a problémy částí absolventů s uplatněním na trhu práce.

Nárůst počtu absolventů (počtu míst na středních školách) vyvolala změna ekonomických a společenských poměrů na začátku 90. let minulého století, která výrazným způsobem ovlivnila vývoj ve všech ekonomických činnostech. Vznikla celá řada nových služeb a produktů, změnily se požadavky na odbornost pracovníků a celkové fungování a organizace ve firmách a institucích působících v této oblasti i podmínky a fungování trhu obecně. Významným mezníkem byl i vstup do Evropské unie. Výrazným způsobem se změnila i organizační a personální struktura zejména v organizacích se zahraničními vlastníky. Zvyšují se požadavky na odbornou kompetenci ve vybraných činnostech, což spolu s dostatečným počtem absolventů některých ekonomických oborů dává možnost umístit se na pozicích odpovídajících jejich kvalifikaci jenom těm nejlepším.

Gastronomie, hotelnictví a turismus – z hlediska shody vzdělání a zaměstnání zajímají mezi všemi EAO čtvrté nejlepší postavení pracovníci vzdělání v gastronomických oborech (hned za skupinou oborů Osobní a provozní služby, která má ale velice nízký počet absolventů a podrobněji ji nehodnotíme a skupinami zdravotnických a ekonomických oborů). Úroveň úplné shody dosahuje u EAO hodnoty 52 % a hrubá neshoda jenom 25 %.

Poptávka po službách zejména v oblasti ubytování a stravování se zvýšila po otevření hranic, kdy k nám dorazila přílivová vlna zahraničních návštěvníků. Na trh vstoupili podnikatelé a investoři ze zahraničí, čímž se na našem trhu zvýšilo konkurenční prostředí. Odvětví se stalo více závislé na mezinárodní situaci, podléhá nejrozličnějším globálním a lokálním vlivům. V oblasti turismu se zvyšuje nabídka i poptávka po službách cestovního ruchu, zejména poptávka po službách cestovních kanceláří, organizátorů zájezdů a dopravních společností. Z dopravy vykazuje největší nárůst letecká doprava.

Změny v odvětví vyžadují i zvýšené nároky na zaměstnance. U absolventů končících maturitní zkouškou se vyžadují dovednosti jako práce s informacemi a informačními technologiemi, kreativita, schopnost pracovat s lidmi, výborné komunikační dovednosti minimálně v jednom cizím jazyce, ale i znalosti legislativy (v oblasti hygieny, bezpečnosti práce) atd. Na uchazeče o práci v oblasti organizace cestovního ruchu se neustále zvyšují požadavky a vyžaduje se spíše ukončená příprava na vyšší úrovni.

Obchod – počet absolventů obchodních studijních oborů není moc, ale jejich uplatnění na trhu práce z hlediska shody vzdělání a zaměstnání lze vcelku hodnotit příznivě. V úplné shodě se svým získaným vzděláním pracuje 52 % EAO a až o deset procent více ve věkové kategorii 20 až 24 let.

Obchod je odvětvím našeho hospodářství, které se vyvíjí poměrně příznivě. V současné době roste dominance hypermarketů, supermarketů diskontů v obchodě s potravinářským zbožím a zbožím denní spotřeby. Vysoké konkurenční prostředí si vynucuje realizaci marketingových aktivit směřujících k podpoře prodeje. Propagace je velice úzce spjatá s obchodem a stává se důležitým činitelem. Pro absolventy

obchodních oborů s maturitou jsou určeny právě pozice v provozu obchodu a v propagaci. Poměrně příznivý a bouřlivý vývoj v obchodě však vyžaduje potřebu dalšího odborného vzdělávání, a tím lepších možností uplatnění na trhu práce. Významným prvkem obchodního podnikání se stává internet jako prezentační médium i jako zásilkový prodej. Vývoj nových technologií, pracovních činností, změn v organizaci a řízení práce ovlivňuje i požadavky na kvalifikaci zaměstnanců.

Stavebnictví, geodézie a kartografie – hodnocení uplatnění absolventů stavebních oborů lze označit jako průměrné, tj. odpovídá zhruba průměrným hodnotám maturantů všech skupin oborů – 40 % EAO pracuje v úplné shodě se svým vzděláním a 29 % v hrubé neshodě. U absolventů ve věku 20 až 24 let jsou tyto hodnoty příznivější – 46 % je zaměstnáno v úplné shodě a jenom 21 % v hrubé neshodě se svou kvalifikací a dosaženou úrovní vzdělání.

V průběhu ekonomické transformace v 90. letech prokázalo stavebnictví schopnost rychle se adaptovat na tržní podmínky. Postupně se vyrovnalo se změnou poptávky, s nároky na vyšší kvalitu, technologickou i architektonickou úroveň stavebních děl. Proběhla privatizace a významný podíl získali zahraniční investoři, kteří si přinesli svoje know-how. Výrobní základna českého stavitelství je tvořená klasickými dodavatelsko-odběratelskými sítěmi se širokým zázemím subdodavatelů, developerských firem, architektů, projektantů s vazbami na aktivity v oblasti trhu s pozemky a ostatními nemovitostmi. Lidský potenciál patří mezi nejsilnější stránky českého stavebnictví. Z hlediska dlouhodobého vývoje je nutné směřovat k posílení kvalifikovanosti pracovní síly, zejména a v řemeslných činnostech.

Strojírenství a strojírenská výroba – je po skupině Ekonomika a administrativa druhá nejčetnější skupina z hlediska počtu absolventů. U absolventů strojírenských maturitních oborů je však situace z hlediska shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání žalostně jiná než u absolventů ekonomických oborů. Jen malá část strojařů pracuje v zaměstnáních, která jsou úplně v souladu s jejich vzděláním (kolem 6 % ve věku 20 až 24 let, všech ekonomicky aktivních 13 %). Hrubou neshodu vzdělání a vykonávaného zaměstnání má přibližně čtvrtina lidí. Významná většina absolventů maturitních strojírenských oborů pracuje tedy v částečné shodě nebo dílčí neshodě se svým dosaženým vzděláním, tj. v zaměstnáních, kde alespoň částečně využívají své kvalifikace. Část absolventů maturitních oborů zastává práci, která je podle metodiky klasifikace zaměstnání určena pro vyučené. To souvisí se skutečností, že v mnoha dělnických povoláních se nároky na dovednosti absolventů zvyšují v souvislosti se vrůstající náročností některých činností a jsou obsazovány maturanty.

Obdobně jako celé naše hospodářství i strojírenství prošlo výraznými změnami v devadesátých letech. Naše země však přilákala zahraniční investory a část strojírenské výroby se velice dobře uchytila i v nových tržních podmínkách. Zvyšují se mzdy nás ale postupně připravují o konkurenční výhodu levné kvalifikované pracovní síly, což vede některé zahraniční investory k přesunu strojírenských investic dále na východ. Roste poptávka po odborných strojařských profesích zejména v průmyslových zónách určitých regionů mimo velká města.

Projevuje se nedostatek mladých kvalifikovaných pracovníků technických profesí, přitom kvalifikovaná pracovní síla patří k našim nejdůležitějším faktorům rozvoje konkurenceschopnosti. I když se do budoucna počítá spíše se snižováním celkového počtu lidí pracujících ve strojírenství, kvalifikovaní dělníci, technici a inženýři budou mít i nadále dobré či velmi dobré vyhlídky na uplatnění.

Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

– z hlediska hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání lze hodnotit uplatnění absolventů elektrotechnických oborů jako méně příznivé – podíl těch, kteří pracují v úplné shodě je nízký (30 % EAO). Podobně jako ve strojírenských oborech, i zde je vysoký podíl těch, kteří se uplatňují na pozicích, které jenom částečně odpovídají jejich kvalifikaci – 35 % EAO pracuje v částečné shodě se svým získaným vzděláním. Platí tady také, že část absolventů s maturitou pracuje na pozicích, které jsou metodicky začleněny jako pozice pro vyučené, ale se zvyšující náročností jsou obsazovány a odpovídají spíše maturantům. Širší profil přípravy absolventů maturitních oborů umožňuje i jejich uplatnění v zaměstnáních, pro která sice nejsou přímo připravováni, ale kde dobře využijí získané kompetence.

Velké strukturální změny zasáhly i odvětví elektrotechniky. Výroba, která nebyla konkurenceschopná, zanikla. Byly však realizovány přímé investice velkých firem formou realizace projektů na tzv. zelené louce nebo získáním podílu v existujících firmách a následných investic do nových technologií. Vznikla nová centra elektrotechnické a elektronické výroby. Příznivý vývoj nastal zejména ve výrobě výpočetní techniky, výrobě rádiových, televizních a spojových zařízení a ve výrobě optických vláken. V některých regionech se nyní projevuje nedostatek mladých techniků. Přitom pro další rozvoj odvětví bude jedním z určujících faktorů dostatek kvalifikovaných techniků. Nároky na odbornou způsobilost rostou a mění se v čase. V zájmu všech je tedy zlepšení spolupráce škol se sociálními partnery a formulování základních kompetencí a požadavků na odbornou způsobilost ze strany zaměstnavatelé a profesní sféry.

Zemědělství a lesnictví – stav shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání v zemědělství a lesnictví odpovídá celkovému vývoji a změnám v tomto odvětví. Nyní pracuje 22 % EAO v úplné shodě a 40 % v hrubé neshodě se svým získaným vzděláním. U absolventů je stav kritičtější. Jenom 16 % absolventů ve věku 20 až 24 let se uplatňuje v zaměstnáních, které plně odpovídají jejich kvalifikaci a až 54 % se neuplatňuje vůbec, tj. pracuje v zcela jiných zaměstnáních, které nemají žádnou souvislost s jejich získaným vzděláním. Podíl absolventů s hrubou neshodou je nejvyšší ze všech skupin oborů.

Počet pracujících má v tomto odvětví klesající tendenci. Probíhá zde daleko výraznější zhoršování věkové struktury pracovníků než v celém národním hospodářství. Zemědělská pracovní síla má i nižší kvalifikační úroveň. Na druhé straně dochází k postupnému zlepšování vzdělanosti struktury pracovníků, ubývá těch se základním vzděláním a narůstá podíl pracovníků s vyšší kvalifikací. Je to doprovodný efekt podstatného snížení počtu pracovních sil v zemědělství.

Kvalifikovanější pracovní sílu a zvýšení produktivity práce si vyžaduje i další vývoj v zemědělství po začlenění se do tržního prostředí EU. Snižuje se počet výrobních odvětví a podniky se budou muset specializovat na technologicky vysokou úroveň výroby. Celkové změny v zemědělském hospodářském sektoru se promítly i do změn v přípravě na povolání pro tento sektor – např. změny ve struktuře studijních a učebních oborů škol a učilišť.

7.2 Celkové hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání absolventů středního odborného vzdělávání znamená, že budeme zjišťovat **využití kvalifikace absolventů nejen z hlediska vzdělání, ale i z hlediska vhodnosti absolvovaného vzdělání pro výkon příslušného zaměstnání.**

Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání je nejprve provedeno v celkovém pohledu, tj. srovnává a hodnotí se shoda vzdělání a zaměstnání společně pro vyučené a maturanty, a to pro věkové kategorie 20 až 24 a 25 až 29 a všechny ekonomicky aktivní (obrázek 7.1). Pro srovnání výsledků shody jsou uvedeny i hodnoty získané v roce 2001 a 1996 (i s vědomím určitých problémů ve srovnání – viz výše).

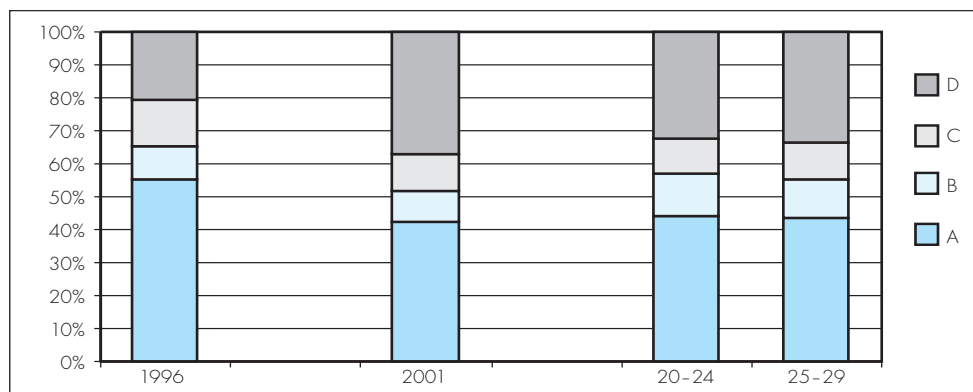
Úrovně shody dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání jsou rozděleny do čtyř kategorií – úplná shoda, částečná shoda, dílčí neshoda a hrubá neshoda. Při hodnocení se zaměříme především na dvě hraniční kategorie, tj. úplnou shodu a hrubou neshodu. Uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání ve výsledcích hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání v roce 2005 je následující. Ze všech sledovaných EAO jich **45 %** pracuje **v úplné shodě** se svým dosaženým vzděláním. Další 11 % využívá svoji kvalifikaci jenom částečně, tj. v částečné shodě se svým dosaženým vzděláním a kvalifikací. V dílčí neshodě se nachází 12 % EAO. Poměrně vysoký podíl lidí, však **svoje vzdělání a kvalifikaci ze středního odborného vzdělání nevyužívá vůbec – 32 % ekonomicky aktivních vyučených a maturantů** spadá do kategorie hrubé neshody mezi vzděláním a zaměstnáním.

Srovnání situace shody vzdělání a zaměstnání všech s vybranými mladšími věkovými kategoriemi poukazuje na to, že situace je velmi obdobná a žádné velké odchylky zde nenacházíme (jedno až dvou procentní odchylky v podílech). V roce 2001 byly tyto rozdíly mezi všemi EAO a EAO ve věku 20 až 24 let, nebo 25 až 29 let výraznější. Jak bude hodnoceno níže, rozdíly v uplatnění mladých absolventů (zejména do pěti let po absolvování studia, tj. ve věku 20 až 24 let) a všech jsou, ale projevují se více až při rozdělení podle kategorií vzdělání.

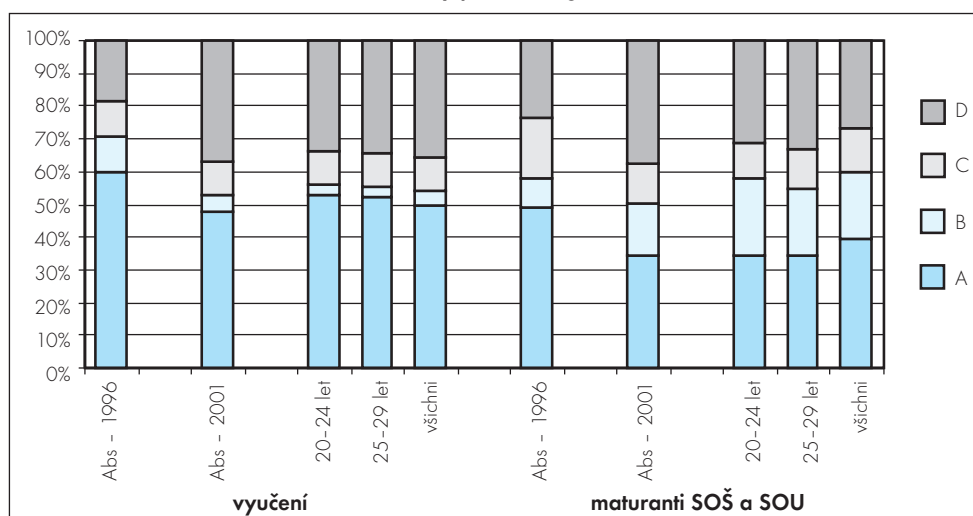
Ze srovnání nynějších úrovní jednotlivých kategorií shody u EAO se stavem z předešlých hodnocení za rok 2001, 1996 je možné vypozařovat určité odlišnosti²⁰. Odlišnosti nelze považovat za zcela zásadní, což do značné míry vyplývá i z velikos-

²⁰⁾ Na tomto místě je potřebné ale upozornit, že hodnocení shody v roce 2005 nezahrnuje úplně stejnou skupinu lidí jako tomu bylo v letech 2001 nebo 1996.

Obrázek 7.1: Celkové hodnocení shody u absolventů středního odborného vzdělávání (1996, 2001, 2005, v %)

Obrázek 7.2: Celkové hodnocení shody podle kategorií vzdělání (1996, 2001, 2005, v %)

A - úplná shoda, B - částečná shoda, C - dílčí neshoda, D - hrubá neshoda

ti zkoumaného vzorku. Ve velké skupině, kterou skupina všech EAO určité je, se hodnoty meziročně mění menší dynamikou než v rozčlenění na menší skupiny. Úroveň úplné shody se mezi uvedenými šetřeními nepatrně zvýšila - z 42,5 % na 45,5 % v roce 2005. Naopak úroveň hrubé neshody se snížila, a to dost výrazně - z 37 % na 32 %. Vývoj podílu ve dvou hlavních kategoriích hodnocení shody tedy naznačuje pozitivní směr ve vývoji uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání z hlediska uplatnění jejich nadobytého vzdělání a využití jejich kvalifikace v zaměstnání. Je namístě předpokládat, že uvedené zlepšení situace je jenom do jisté míry skutečným (reálným) zlepšením uplatnění absolventů ve svých kvalifikacích a do jisté míry je ovlivněno právě vypuštěním některých oborů z hodnocení shody nyní (viz výše)²¹. Jde ale o skupiny oborů s malým počtem absolventů a uplatnění jejich absolventů z hlediska shody není jednoznačné (u výroby dřeva vyšší míra úplné shody, u výroby skla vyšší podíl hrubé neshody), tedy velký podíl na změně celkových hodnot shody jejich vypuštění nemá.

²¹ Z hodnocení byly vypuštěny skupiny oborů vzdělání - Hutnictví a slévárství, Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů, Polygrafie, zprac. papíru, filmu a fotografie, Výroba a zpracování skla, plastu aj. - celkem přibližně 56 tis. EAO v roce 2001 (tj. necelá 2 % z celkového počtu EAO, u kterých se hodnotila shoda).

Rozdělení absolventů podle kategorií vzdělání přináší další rozměr našemu hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (obrázek 7.2). Už na první pohled jsou patrné rozdíly mezi vyučenými a maturanty SOŠ a SOU. Výrazné rozdíly jsou zejména ve dvou kategoriích - úplná shoda a částečná shoda. **Vyučení vykazují mnohem vyšší úroveň úplné shody ve srovnání s maturanty ve všech věkových kategoriích.**

U maturitních oborů je mnohem vyšší podíl těch, co spadají do kategorie částečné shody. Už v samotných definicích kategorií úplné shody a částečné shody²² jsou položeny základy našich zjištění. Kategorie částečné shody se častěji vyskytuje právě u absolventů maturitních oborů, protože obory SOŠ jsou koncipovány se širokým odborným základem a umožňují kvalifikované uplatnění absolventů v zaměstnáních s volnější vazbou na konkrétní obor vzdělání. Učební obory naopak připravují absolventy pro jedno či několik konkrétních povolání a často jsou při

přijímání do zaměstnání rozlišovány ještě užší kvalifikace, než odpovídá vzdělání. Je nutné si uvědomit, že pokud bychom shodu zjišťovali uvnitř skupin oborů, tak podíl absolventů s úplnou shodou by byl mnohem nižší. Například ve strojírenských učebních oborech je výrazný rozdíl mezi přípravou automechanika a obráběče, a vzájemné zastoupení by neodpovídalo úplné shodě. Skutečné hodnoty úplné shody zejména u vyučených jsou tedy v realu nižší.

Hodnoty hrubé neshody jsou vysoké - 36 % u vyučených a 27 % u maturantů. Vyšší jsou tedy u vyučených než u absolventů s maturitou, a to ve všech věkových kategoriích. Ve srovnání s hodnocením shody u absolventů (20 až 24 let) v roce 2001 jsou na tom o něco lépe vyučení i maturanti. Vysoké hodnoty hrubé neshody poukazují na nesoulad mezi strukturou i objemy absolventů a strukturou potřeb trhu práce. Na druhé straně ukazují na adaptabilitu a flexibilitu absolventů. Vede to k úvahám o změnách ve vzdělávacím systému a přípravě absolventů na výkon svého povolání. Zároveň k potřebě informovat potenciální studenty jednotlivých oborů o možnostech uplatnění a problémech s tím souvisej-

²² Absolvent není přímo pro uvedenou činnost připravován, ale jeho uplatnění v dané činnosti je odpovídající - např. absolvent strojírenství pracuje jako hutní technik.

8. Postavení mladých lidí na trhu práce v České republice a Evropské unii

cích, aby jejich rozhodnutí studovat daný obor, bylo zváženo i s ohledem na budoucnost a možnostmi jejich uplatnění po ukončení studia.

V hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání dosahují **vyučení** poměrně **vysokých hodnot úplné shody (až 50 %)**. Zároveň mají i vysoký podíl těch, kteří pracují v zaměstnáních, které vůbec neodpovídají jejich úrovni dosaženého vzdělání a kvalifikaci – **hrubá neshoda dosahuje u nich až 36 %**. Poměrně málo vyučených je zařazeno do „přechodných“ kategorií, tj. zejména částečné shody a také dílčí neshody. Zdá se, že uplatnění poloviny absolventů ve své kvalifikaci je dobrý výsledek. Ve skutečnosti je ten výsledek pravděpodobně horší (viz výše) a nedosahuje tak vysokých hodnot. Rozdíly mezi mladými absolventy ve věku 20 až 24 let, 25 až 29 let a všemi EAO jsou, ale jenom malé. Mladí mají o něco vyšší hodnoty úplné shody a naopak nižší u hrubé neshody (2 až 3 %).

Maturanti se uplatňují v souladu se svou úrovní dosaženého vzdělání a se svou kvalifikací **v úplné shodě jenom ve 40 %**. Poměrně vysoký podíl maturantů (20 %) však nachází uplatnění na pozicích, které sice plně neodpovídají jejich získanému vzdělání, ale lze je hodnotit jako logické, protože nějakým způsobem souvisí s jejich kvalifikací, tj. hodnotíme jejich postavení jako částečnou shodu. Hrubou neshodu vzdělání a zaměstnání vykazuje **27 % u kategorie „všichni“**. Ze srovnání mladých lidí ve věkových kategoriích 20 až 24 a 25 až 29 let se všemi EAO, vychází hodnocení shody u mladých lidí hůře. Mají o 5 % nižší podíl těch, kteří pracují v zaměstnáních v úplné shodě se svým dosaženým vzděláním, a naopak o 4 až 5 % těch, kteří neuplatňují svoji kvalifikaci vůbec (hodnotíme to jako hrubou neshodu). Ve srovnání se stavem v roce 2001 se však podíl absolventů ve věku 20 až 24 let zaměstnaných v hrubé neshodě se svým vzděláním značně snížil. Můžeme tedy říci, že uplatnění absolventů maturitních oborů z hlediska hodnocení shody se zlepšilo.

8. Postavení mladých lidí na trhu práce v České republice a Evropské unii

8.1 Míra nezaměstnanosti mladých lidí v ČR v porovnání s ostatními členskými státy Evropské unie

Populaci, tedy celkový počet obyvatel, lze rozdělit na tři skupiny. Na osoby zaměstnané, nezaměstnané a osoby, které nejsou součástí pracovní síly. Za zaměstnané se podle definice Mezinárodní organizace práce (ILO) považují osoby ve věku 15 let a více, které během týdne, v němž probíhá měření počtu zaměstnaných, splňují některou z následujících podmínek:

- pracují za mzdu (zaměstnanci) alespoň jednu hodinu
- pracují za účelem dosažení zisku (podnikatelé a spolupracující rodinní příslušníci) alespoň jednu hodinu
- mají zaměstnání, ale jsou dočasně nepřítomni (v důsledku zranění, nemoci, dovolené, studijního volna, mateřské nebo rodičovské dovolené atp.)

Nezaměstnaní jsou definováni jako osoby ve věku 15 let a více, které nemají zaměstnání (ani nepodnikají), aktivně hledají zaměstnání a jsou schopny do něj okamžitě nastoupit. Pracovní silou se rozumí souhrn počtu zaměstnaných a nezaměstnaných osob. Ostatní obyvatelé (děti, studenti denního studia, důchodci, ženy v domácnosti atp.) nejsou zařazeni mezi pracovní sílu.

Míra nezaměstnanosti mladých lidí představuje podíl počtu nezaměstnaných osob určité věkové kategorie na pracovní síle (počtu zaměstnaných a nezaměstnaných) dané věkové kategorie. Toto procentuální vyjádření míry nezaměstnanosti umožňuje mezinárodní porovnání postavení mladých lidí na trzích práce jednotlivých zemí.

Mladé lidi lze rozčlenit na věkovou kategorii 15 až 24, kam spadají převážně absolventi škol s krátkou praxí nebo čerství absolventi vyšších odborných a vysokých škol, případně nástavbového studia po vyučení a na kategorii mladých lidí 25 až 34 let, se zkušenostmi z praxe. Následující dvojice grafů (obr. 8.1) umožňuje porovnat míru nezaměstnanosti mladých

lidí v České republice s průměrnými hodnotami vyspělých států Evropské unie (EU 15). Dvě časové řady (za období 2000 až 2005) znázorňující nezaměstnanost mladých lidí jsou pro lepší zhodnocení velikosti míry nezaměstnanosti doplněny údajem o celkové nezaměstnanosti (věk 15 až 64 let).

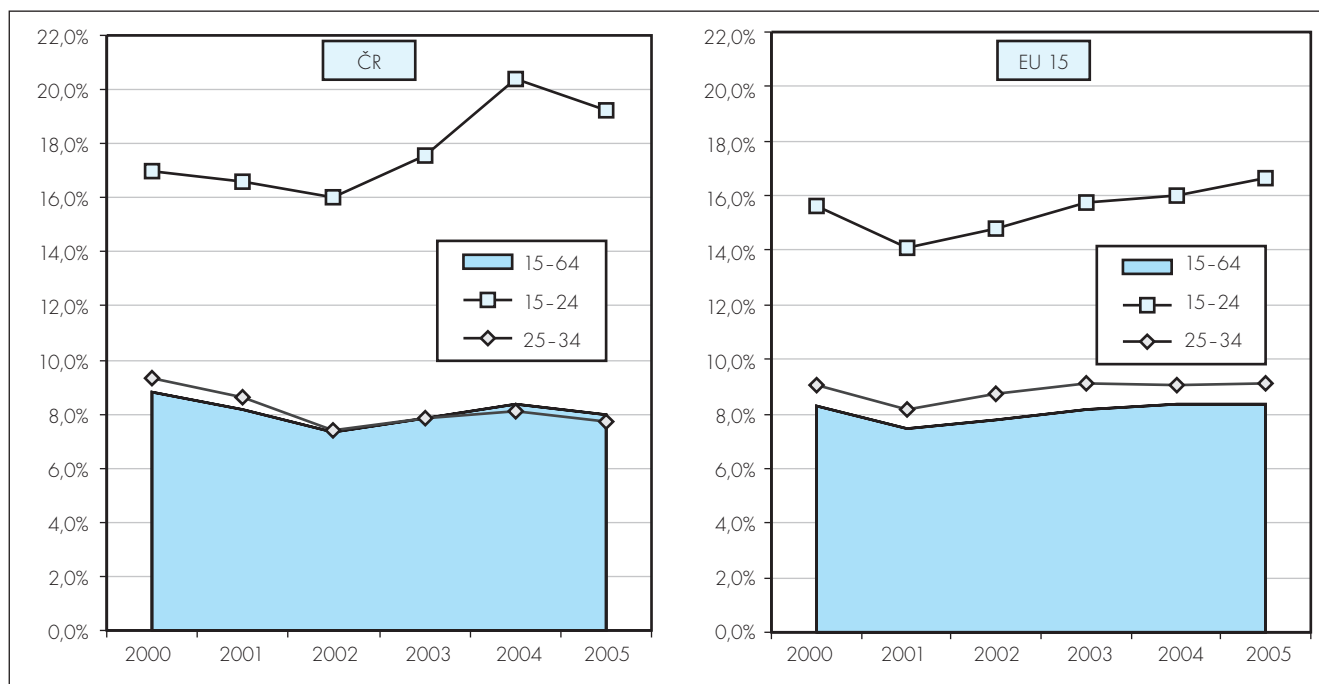
Míra nezaměstnanosti u nejmladší věkové kategorie 15 až 24 let je v ČR dlouhodobě výrazně vyšší než v EU 15. V roce 2005 lze však pozorovat tendenci k jejich sblížení (v ČR 19,3 %, v EU 15 16,6 %). Míra nezaměstnanosti mladých lidí ve věku 25 až 34 let je v ČR blízka průměrné celkové míře nezaměstnanosti, v letech 2005 a 2006 je dokonce mírně podprůměrná. V průměru původních členských zemí EU 15 je míra nezaměstnanosti této věkové kategorie (25 až 34 let) nejen vyšší než celková průměrná míra nezaměstnanosti, ale je i přibližně o 1 procentní bod vyšší než v České republice. Zatímco míra nezaměstnanosti mladých lidí ve věku 25 až 34 let v EU 15 má od roku 2001 mírně stoupající tendenci, v České republice spíše klesá.

V rámci EU existují značné rozdíly v míře nezaměstnanosti mladých lidí. V nejmladší kategorii 15 až 24 let se v roce 2005 míra nezaměstnanosti v EU 15 pohybovala v rozmezí od 7,9 % v Dánsku po 25,3 % v Řecku. V České republice dosahovala 19,3 %, což je v porovnání se Slovenskem (29,9 %) a Polskem (37,8 %) velmi nízká hodnota. V kategorii 25 až 34 let se v roce 2005 míra nezaměstnanosti ve státech EU 15 pohybovala od 4,0 % v Irsku do 12,4 % v Řecku. Slovensko a Polsko mají i v této věkové kategorii míru nezaměstnanosti vyšší než země EU 15 (9,1 %) a ČR (7,7 %).

Následující obrázek (obr. 8.2) popisuje míru nezaměstnanosti v původních zemích Evropské unie (EU 15) a ve vybraných nových členských státech²³. Země jsou seřazeny podle veli-

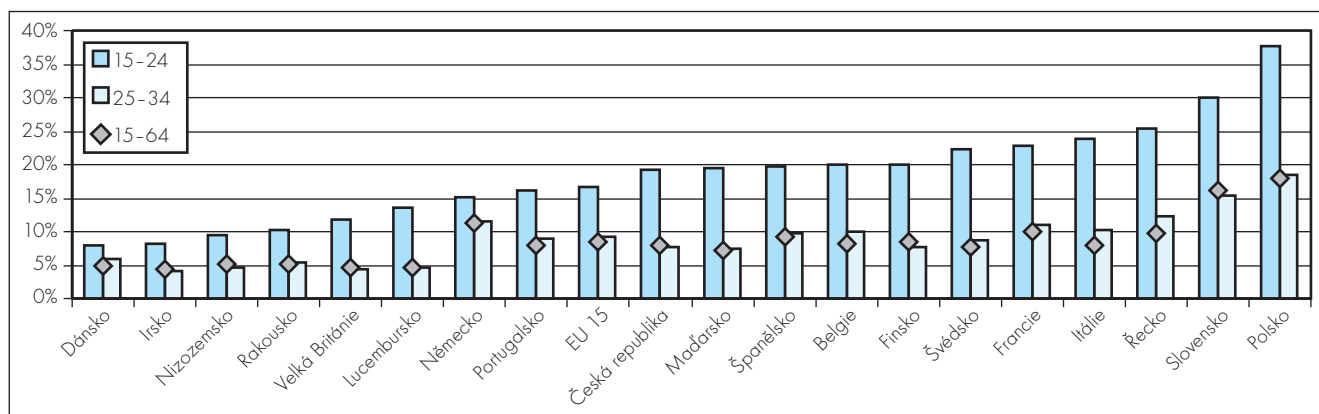
²³ EU 27 kromě Litvy, Lotyšska, Estonska, Slovinska, Maltý, Kypru, Bulharska a Rumunska.

Obrázek 8.1: Porovnání míry nezaměstnanosti mladých v ČR a v EU 15

Pramen: OECD – Labour Force Survey.

Obrázek 8.2: Míra nezaměstnanosti mladých lidí ve vybraných členských státech EU v roce 2005

Pramen: OECD – Labour Force Survey.

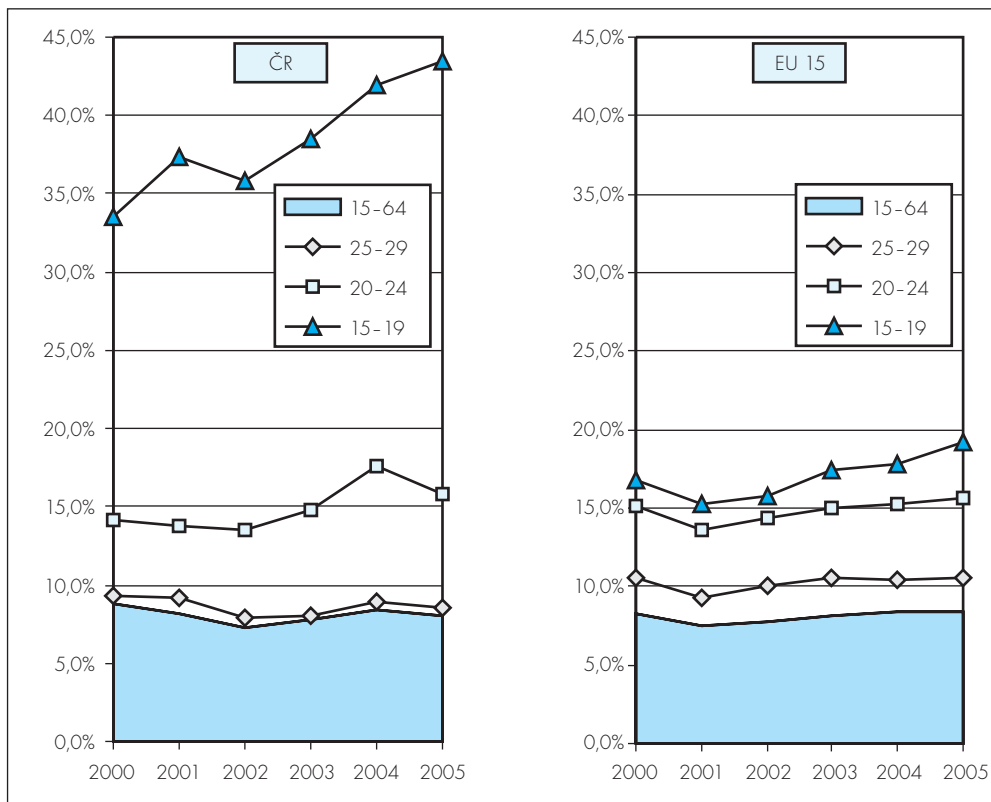
kosti míry nezaměstnanosti mladých lidí ve věku 15 až 24 let. Z pohledu míry nezaměstnanosti (celkové i mladých) lze říci, že je Česká republika na dobré pozici jak v rámci EU, tak i mezi novými členskými zeměmi. Dále si lze povšimnout, že míra nezaměstnanosti věkové kategorie 25–34 let je velmi blízká celkové míře nezaměstnanosti (15 až 64 let), přičemž je ve většině států mírně nižší než celková míra nezaměstnanosti.

Velmi malý rozdíl mezi celkovou mírou nezaměstnanosti a mírou nezaměstnanosti nejmladší věkové kategorie (15 až 24 let) je například v Dánsku, kde je i celková míra nezaměstnanosti také velmi nízká a v Německu, kde je celková míra nezaměstnanosti poměrně značně vysoká. Naopak ve Švédsku, Lucembursku a Itálii je míra nezaměstnanosti v nejmladší věkové kategorii (15 až 24) až trojnásobně vyšší než celková míra nezaměstnanosti.

Při podrobnějším rozčlenění mladých lidí v České republice do věkových kategorií 15 až 19, 20 až 24 a 25 až 29 let je vidět zřetelný rozdíl v míře nezaměstnanosti jednotlivých věkových kategorií (obr. 8.3). V průměru zemí EU 15 nejsou rozdíly tak velké (v porovnání s ČR). Vysoká míra nezaměstnanosti u nejmladší věkové kategorie 15 až 19 let je dána nízkou úrovní vzdělání těchto uchazečů o zaměstnání a nedostatkem pracovních zkušeností. Ve vyšších věkových kategoriích se vyskytují i vysokoškolsky vzdělaní uchazeči, absolventi nástavbového studia a vyšších odborných škol. Také podíl uchazečů s maturitním vzděláním je vyšší a uchazeči s nižším stupněm vzdělání již získali praktické zkušenosti, tudíž snáze nacházejí zaměstnání na trhu práce. Vznikající tendence křivky míry nezaměstnanosti nejmladší věkové kategorie je patrná nejen v průměru zemí EU 15, ale je velmi výrazná i v České republice.

8. Postavení mladých lidí na trhu práce v České republice a Evropské unii

Obrázek 8.3: Míra nezaměstnanosti mladých lidí v ČR a EU 15 v letech 2000 a 2005
(podrobnější rozčlenění)

Pramen: OECD – Labour Force Survey.

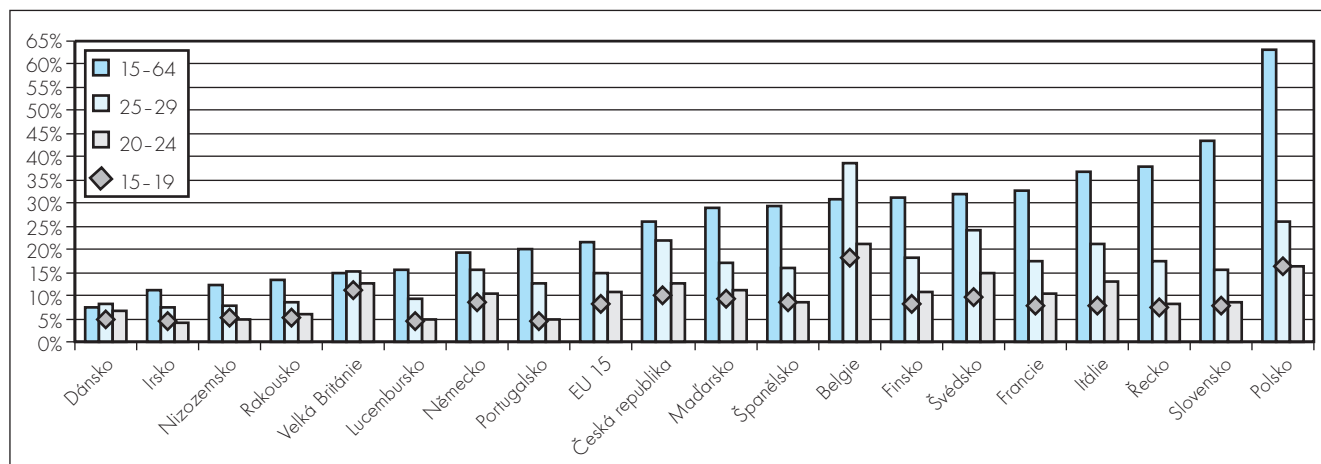
Obrázek 8.4 popisuje míru nezaměstnanosti mladých lidí ve vybraných evropských zemích. Mladí lidé jsou rozděleni do věkových kategorií 15 až 19 let, 20 až 24 let a 25 až 29 let a pro ilustraci je obrázek doplněn i hodnotami celkové míry nezaměstnanosti (15 až 64 let). Státy jsou seřazeny podle míry nezaměstnanosti mladých ve věku 15 až 19 let (vzestupně). Česká republika patří mezi země s nejvyšší mírou nezaměstnanosti této věkové kategorie. V míře nezaměstnanosti věkové kategorie 20 až 24 a 25 až 29 let je Česká republika na podstatně lepší pozici, velmi blízko průměru EU 15.

navíc mnoho kvalifikovaných pracovníků odchází za lepším výdělkem do zahraničí. Nedostatek kvalifikované pracovní síly pak má za následek, že nedochází k tak velkým problémům s uplatněním málo kvalifikovaných mladých lidí.

8.2 Vzdělanostní mobilita společnosti

Dosažená úroveň vzdělání významně ovlivňuje postavení mladých lidí na trhu práce. Zajímavé je sledovat podíly osob, které dosáhly pouze nižšího sekundárního vzdělání, v jednotlivých věkových skupinách. Získáváme tím vlastně obraz

Obrázek 8.4: Míra nezaměstnanosti mladých lidí ve vybraných členských státech EU v roce 2005

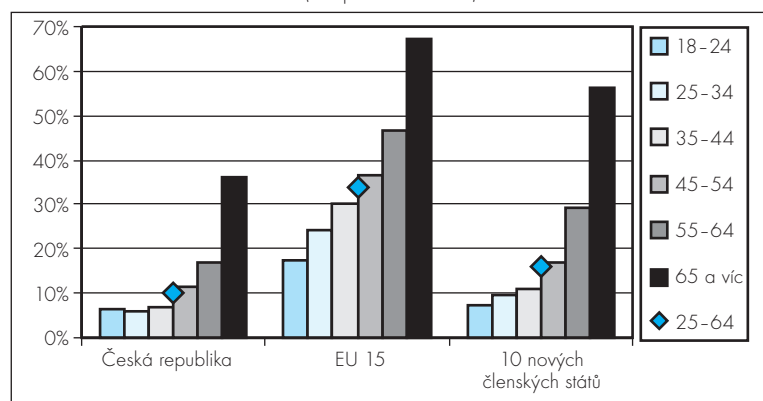
Pramen: OECD – Labour Force Survey.

Obrázek znázorňuje zajímavé hodnoty míry nezaměstnanosti věkové kategorie 20 až 24 let v Polsku, která dosahuje 38,5 %, je vyšší než u věkové kategorie 15 až 19 let a patří mezi nejvyšší v EU. Je však možné, že jde o statistickou nepřesnost. V ostatních vybraných státech (kromě Polska a Německa) je míra nezaměstnanosti nejmladší kategorie nejvyšší a dále s rostoucím věkem klesá. V některých zemích Evropy (v Polsku, na Slovensku a mírně i v Řecku) míra nezaměstnanosti nejmladších věkových kategorií v posledních letech klesá. Vzhledem k přílivu zahraničních firem (např. automobilky), které vyhledávají levnou pracovní sílu a výhody investičních pobídek, se některé nové členské státy stávají „dílnami Evropy“, kde se levná, málo kvalifikovaná pracovní síla snáze uplatní. Z Polska

8. Postavení mladých lidí na trhu práce v České republice a Evropské unii

mezigenerační vzdělanostní mobility. Následující obrázek umožňuje porovnání těchto podílů pro původní i nové státy Evropské unie a pro ČR.

Obrázek 8.5: Procentní podíl osob, které dosáhly pouze nižšího sekundárního vzdělání (ukončená ZŠ) na populaci příslušné věkové kategorie (údaje za rok 2005)

Pramen: Eurostat.

Obrázek znázorňuje velmi výrazný posun ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva. Ve státech Evropské unie značná část generace osob ve věku 65 a více let dosahuje pouze nižší sekundární úrovně vzdělání. V současné mladé generaci je pouze velmi malý podíl osob, které ukončily vzdělávání na nižší sekundární úrovni, tedy na úrovni základní školy. Při porovnání České republiky se státy původní Evropské unie (EU 15) i se státy, které vstoupily do Unie v květnu 2004, stojí za povšimnutí, že podíl osob s nízkou úrovní vzdělání je v ČR výrazně nižší jak pro starší, tak i mladou generaci. Ukazuje to na trvale vyšší vzdělanostní úroveň obyvatelstva v ČR. Celkově lze říci, že současní mladí Evropané mají výraznou tendenci pokračovat ve vzdělávání na vyšší sekundární a terciární úrovni. Důsledkem tohoto trendu je ovšem i fakt, že na pracovním trhu je stále větší množství uchazečů s vyšším vzděláním, a proto jsou nízkokvalifikované skupiny postiženy nezaměstnaností výrazněji než tomu bylo v minulosti, především pokud jde o mladé absolventy základních škol a učilišť, kteří nemají praxi. Dnešní zaměstnavatelé totiž požadují i na relativně nízkou pracovní pozici uchazeče s poměrně vysokým stupněm vzdělání.

Tab. 8.1: Procentní podíl osob, které dosáhly pouze nižšího sekundárního vzdělání (ukončená ZŠ) na populaci příslušné věkové kategorie (údaje za rok 2005)

Členské státy EU	Věková kategorie						
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 a víc	25-64
EU 15							
Dánsko	8,5%	12,6%	16,8%	22,2%	24,7%	54,0%	19,0%
Rakousko	9,0%	12,5%	15,6%	22,3%	29,6%	48,5%	19,4%
Finsko	9,3%	10,6%	12,7%	21,9%	39,2%	68,3%	21,2%
Švédsko	11,7%	9,5%	10,5%	18,0%	28,0%	44,8%	16,4%
Irsko	12,3%	18,4%	29,7%	43,6%	59,3%	74,0%	34,8%
Francie	12,6%	18,9%	29,0%	40,0%	49,2%	74,8%	33,6%
Belgie	13,0%	19,1%	28,2%	39,6%	51,9%	73,1%	33,9%
Lucembursko	13,3%	23,5%	31,8%	39,7%	44,7%	61,6%	34,1%
Řecko	13,3%	22,8%	32,1%	46,0%	66,7%	82,8%	40,0%
Nizozemsko	13,6%	18,7%	24,1%	30,7%	40,9%	58,4%	28,2%
Německo	13,8%	15,8%	14,7%	16,4%	21,5%	38,5%	16,9%
Velká Británie	14,0%	21,5%	28,6%	29,8%	34,4%	36,4%	28,3%
Itálie	21,9%	33,8%	45,5%	53,7%	69,9%	86,0%	49,6%
Španělsko	30,8%	36,5%	46,5%	59,2%	74,5%	88,6%	51,5%
Portugalsko	38,6%	57,2%	74,1%	80,8%	87,2%	94,2%	73,5%
Průměr EU 15	17%	24%	30%	37%	47%	67%	34%
Rozšíření EU 1. 5. 2004 o 10 nových členských států							
Slovinsko	4,3%	8,8%	16,4%	25,2%	30,7%	50,8%	19,7%
Polsko	5,5%	8,0%	10,2%	15,9%	30,6%	58,3%	15,2%
Slovensko	5,8%	7,1%	7,5%	14,6%	23,2%	58,7%	12,1%
Česká republika	6,4%	6,1%	6,8%	11,6%	16,8%	36,0%	10,1%
Lotyšsko	9,2%	13,2%	4,7%	8,0%	28,5%	70,5%	12,4%
Litva	11,9%	19,2%	7,0%	11,5%	26,5%	47,1%	15,5%
Maďarsko	12,3%	15,0%	18,9%	24,3%	39,1%	71,9%	23,6%
Estonsko	14,0%	12,6%	4,8%	8,3%	19,7%	35,8%	10,9%
Kypr	18,1%	19,3%	23,1%	40,6%	59,4%	77,6%	33,4%
Malta	41,2%	58,3%	71,0%	83,2%	87,3%	92,2%	74,7%
Průměr nových člen. států	7%	10%	11%	17%	29%	56%	16%
Rozšíření EU 1. 1. 2007							
Bulharsko	20,0%	22,6%	20,3%	26,3%	42,4%	66,4%	27,5%
Rumunsko	20,8%	20,6%	14,7%	28,2%	51,7%	76,7%	26,9%
Průměr EU 27	16%	22%	27%	33%	44%	66%	31%

Pramen: Eurostat, Youth education.

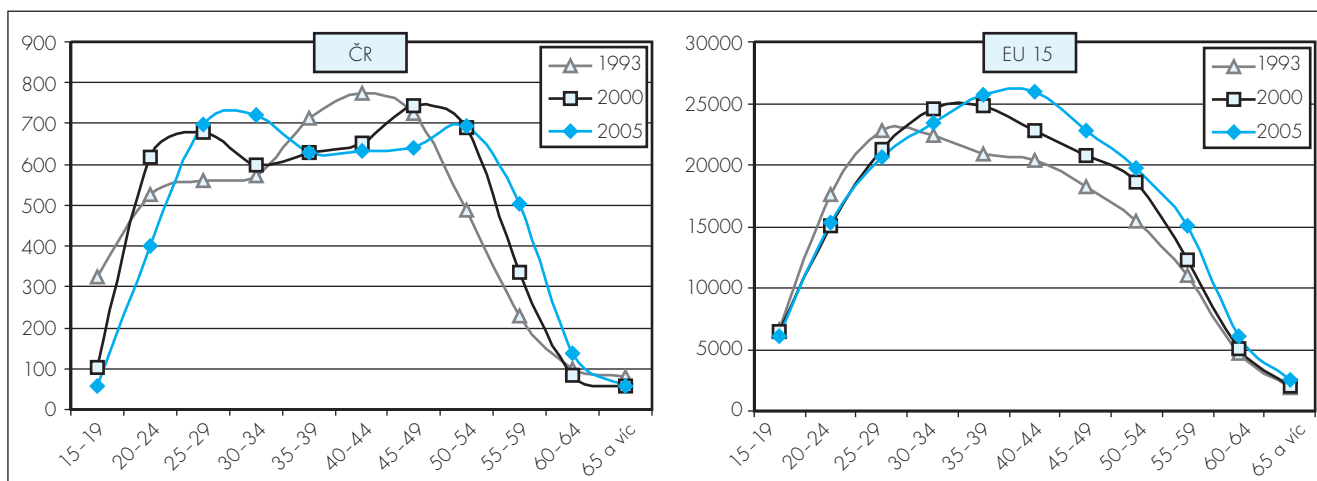
Následující tabulka 8.1 blíže ilustruje mezigenerační posun v úrovni dosaženého vzdělání v Evropské unii. Státy jsou seřazeny podle procentuálního podílu osob ve věku 18 až 24 let s maximálně nižším sekundárním vzděláním (ukončená ZŠ) na populaci této věkové kategorie. Tabulka ukazuje, že ve většině zemí došlo v posledních 20 letech k poklesu podílu osob s nižším sekundárním vzděláním a pokud porovnáváme populaci ve věku 18 až 24 let s nejstarší věkovou kategorií, je tomu tak dokonce ve všech zemích EU.

Zatímco v populaci 65letých tvoří ve vyspělých zemích původní Evropské unie (kromě Německa a Velké Británie) podíl osob s nízkou úrovní vzdělání více než 50% (průměr EU 15 je 67%), u nejmladších ročníků (18-24 let) je to již přinejmenším třikrát méně. Vysoký podíl málo vzdělaných osob i v nejmladší generaci je v Itálii a Španělsku a nejvyšší v Portugalsku. Největší, až sedminásobný pokles procentního podílu osob s nízkým vzděláním nastal ve Finsku, Dánsku a Řecku.

Z dvanácti nových členských států, které se staly součástí Evropské unie 1. 5. 2004 a 1. 1. 2007, mají nadprůměrný (ve srovnání s EU 15) podíl málo vzdělaných obyvatel ve všech věkových kategoriích pouze Malta, Kypr, Bulharsko a Rumunsko,

8. Postavení mladých lidí na trhu práce v České republice a Evropské unii

Obrázek 8.6: Proměny věkového složení pracovní síly mezi lety 1993 a 2005 (v tis. osob)

Pramen: OECD Labour Force Survey.

přičemž Malta dosahuje v nejmladších věkových skupinách nejvyšších hodnot v rámci celé EU.

Předchozí obrázky ukázaly i to, že míra nezaměstnanosti mladých ve věku 15 až 19 let, kam spadají absolventi s nižším, ale i s vyšším sekundárním vzděláním, je v porovnání se staršími kategoriemi velmi vysoká a má rostoucí tendenci (kromě Polska, Slovenska a částečně i Řecka). Současní zaměstnavatelé zjišťují, že pracovníci s vyšší kvalifikací dokáží pracovat efektivněji. Z tohoto důvodu je uplatnění málo kvalifikované pracovní síly na pracovním trhu obtížnější než tomu bylo v minulosti. Je tedy vhodné podporovat mladé lidi v dalším vzdělávání a získávání nejen teoretických, ale i praktických zkušeností. Z názorů některých zaměstnavatelů a personálních agentur vyplývá, že by se sekundární vzdělávání mělo více soustředit na rozvoj klíčových kompetencí studentů, jako jsou znalosti cizích jazyků, komunikační a vyjadřovací schopnosti, adaptabilita, flexibilita, ochota učit se, zručnost v používání informačních technologií, schopnost nést zodpovědnost, řešit problém, pracovat v týmu a samostatně se rozhodovat. Odborné vzdělávání by se rovněž mělo více propojit s podnikovou praxí.

Tendence mladých lidí pokračovat ve vzdělávání na vyšší sekundární a terciární úrovni má samozřejmě vliv i na věkové složení pracovní síly. Obrázek 8.6 ilustruje složení pracovní síly v letech 1993, 2000 a 2005 podle jednotlivých věkových kategorií v ČR a pro porovnání je uveden i graf vycházející z průměru vyspělých zemí původní Evropské unie (EU 15). Zatímco v roce 1993 tvořilo pracovní sílu ČR 323 162 mladých ve věku 15 až 19 let, v roce 2005 je to třikrát méně, pouze 103 259 osob. Celkový počet těchto mladých lidí je sice v současnosti nižší než v roce 1993, nicméně při porovnání míry participace²⁴ se jasně ukazuje, že tyto mladí lidé (15 až 19 let) nevstupují mezi pracovní sílu v tak hojně míře, jako v roce 1993.

Jedním z důvodů je i prodloužení školní docházky v roce 1996 (devítileté ZŠ). Studenti středních škol v současnosti

maturují o rok později, většinou ve věku 19 let a ti, kteří zahájili povinnou školní docházku v sedmi letech, maturují ve dvaceti. Vzhledem k tomu, že ve věkové kategorii 20 až 24 let se v roce 2000 zapojilo více lidí než v roce 1993, a v roce 2005 vstupovala značná část mladých lidí mezi pracovní sílu v ještě pozdějším věku, je souvislost s vyšší dosahovanou úrovní vzdělávání (a prodloužením školní docházky) více než zřejmá.

Počty osob (tvořících pracovní sílu) ve věkové kategorii 25 až 29 let se oproti roku 1993 zvýšily nejen proto, že se na pracovní trh přechází velký počet absolventů škol poskytujících vyšší úroveň vzdělání, ale částečně také proto, že populace 25 až 29letých je v roce 2005 početnější než v roce 1993 (o 180 200 lidí). Míra participace mladých ve věku 25 až 29 let je přibližně 80%, a to jak v roce 1993, tak i v letech 2000 a 2005. V obou grafech je rovněž patrné zapojení vyššího počtu starších osob, což souvisí s celkovým demografickým vývojem (stárnutím populace) a prodloužováním věku odchodu do důchodu.

Tabulka 8.2 shrnuje údaje o proměnách složení populace mladých lidí v České republice a o míře jejich zapojení mezi pracovní sílu (tzv. **míra participace** je podíl pracovních sil určité věkové kategorie na celkové populaci dané věkové ka-

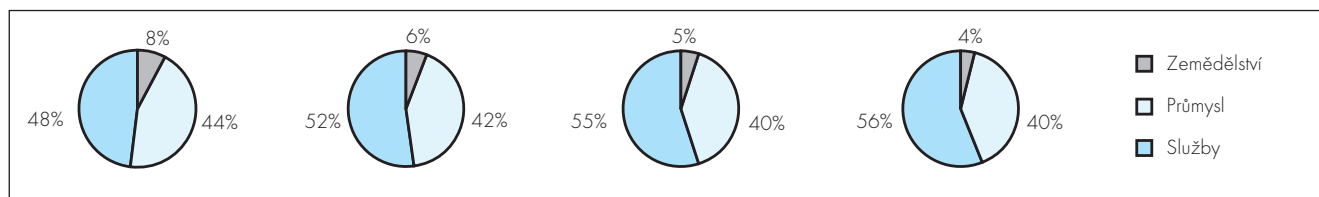
Tab. 8.2: Vývoj počtu mladých lidí v ČR a míra participace mladých lidí

Věk	1993	2000	2005	ČR
15-19	910000	691000	655000	Populace
	323162	103259	57900	Pracovní síla (LF)
	36%	15%	9%	Míra participace
	586838	587741	597100	Populace mimo LF
20-24	749600	871554	702300	Populace
	526802	616818	401700	Pracovní síla (LF)
	70%	71%	57%	Míra participace
	222798	254736	300600	Populace mimo LF
25-29	696000	846691	876200	Populace
	562358	679575	698600	Pracovní síla (LF)
	81%	80%	80%	Míra participace
	133642	167117	177600	Populace mimo LF

Pramen: OECD Labour Force Survey.

²⁴ Tzv. míra participace je podíl pracovních sil určité věkové kategorie na celkové populaci dané věkové kategorie

Obrázek 8.7: Zaměstnanost v jednotlivých sektorech národního hospodářství a její změny

Pramen: OECD Labour Force Survey.

tegorie). Tabulka obsahuje i údaj o počtu mladých lidí, kteří nejsou počítáni mezi zaměstnané a nezaměstnané (tedy mezi pracovní sílu).

8.3 Proměny zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národního hospodářství

Trh práce se v průběhu let vyvíjí nejen z pohledu věkového složení pracovních sil, ale i z pohledu sektorů národního hospodářství. Obrázek 8.7 znázorňuje vývoj podílů zaměstnanosti v sektorech národního hospodářství ČR. Za posledních 13 let došlo k plynulému úbytku pracovníků v sektorech zemědělství a průmyslu²⁵ ve prospěch sektoru služeb. Ve 3. čtvrtletí 2006 pracovalo ve službách 56% zaměstnaných osob (tedy 2 698 888 osob), v průmyslu a průmyslové výrobě 40% (1 935 209 osob) a v zemědělství pouze 4% (188 615 lidí).

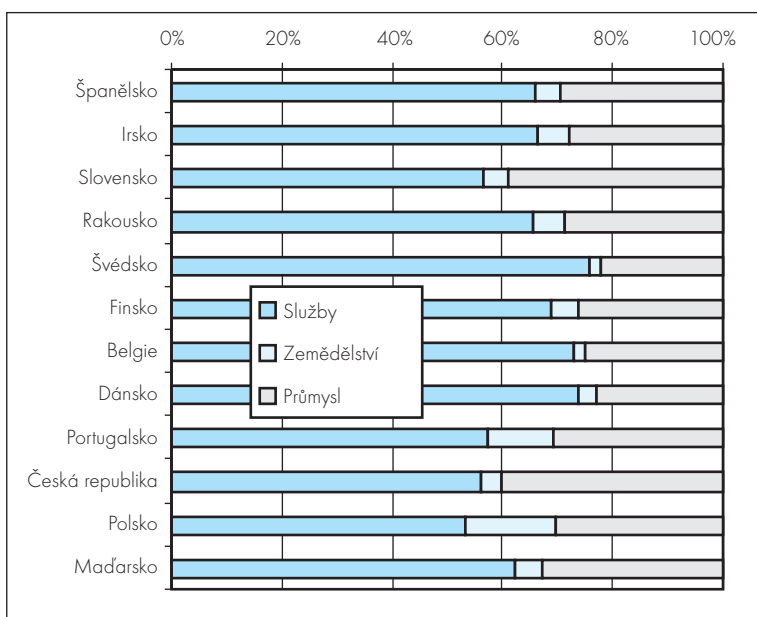
Obrázek 8.8 ukazuje rozložení pracovních sil ve vybraných zemích EU mezi jednotlivé sektory národního hospodářství. Ve všech zemích pracuje nejmenší počet osob v zemědělství, kde v posledních letech dochází k dalšímu poklesu zaměstnanosti (pokud porovnáme skutečnost ve třetím čtvrtletí roku 2006 se situací v roce 2000). Nejvíce obyvatel pracuje ve službách²⁶. Tabulka 8.3 umožňuje porovnat změnu zaměstnanosti v sektorech národních hospodářství vybraných členských států EU v posledních 6 letech.

Ve všech vybraných státech vzrostla jak celková zaměstnanost, tak zaměstnanost v sektoru služeb. Ve většině zemí došlo k výraznému poklesu zaměstnanosti v sektoru zemědělství. V tabulce si lze povšimnout výrazného nárůstu zaměstnanosti ve Španělsku, Irsku a Slovenské republice. Jednou z příčin významného zvýšení počtu zaměstnaných v Irsku je příliv pracovních sil z nových členských zemí Evropské unie (především z Polska).

²⁵ Do počtu zaměstnaných v průmyslu je započítávána i zaměstnanost v odvětví stavebnictví.

²⁶ I v roce 2000 pracovalo nejméně lidí v zemědělství a nejvíce v sektoru služeb.

Obrázek 8.8: Rozložení pracovních sil mezi jednotlivé sektory národního hospodářství ve vybraných zemích EU v roce 2006

Pramen: OECD Labour Force Survey.

Tabulka 8.3: Změna zaměstnanosti v sektorech národního hospodářství vybraných států Evropské unie. Porovnání stavu ve třetím čtvrtletí roku 2006 se situací v roce 2000

	Služby	Zemědělství	Průmysl	Celkem
Španělsko	35,5%	-11,2%	22,3%	28,3%
Irsko	28,2%	-7,5%	18,0%	24,0%
Slovensko	11,6%	-26,4%	15,3%	10,4%
Rakousko	10,5%	4,1%	1,2%	7,3%
Švédsko	10,8%	-11,1%	-3,4%	6,8%
Finsko	11,0%	-13,6%	1,4%	6,8%
Belgie	6,1%	14,5%	-0,8%	4,5%
Dánsko	10,4%	3,3%	-9,6%	3,4%
Portugalsko	12,8%	-3,2%	-8,4%	3,4%
Česká republika	5,1%	-21,6%	3,6%	3,1%
Polsko	9,0%	-10,7%	0,7%	2,8%
Maďarsko	7,7%	-22,5%	-1,8%	2,4%

Pramen: OECD Labour Force Survey.

9. Závěr

Z hlediska úspěšného začleňování absolventů na trh práce je důležité, zda jejich znalosti, schopnosti a dovednosti, které získali v rámci školní přípravy, odpovídají požadavkům jejich budoucích zaměstnavatelů. S ohledem na neustále se měnící podmínky na pracovním trhu je důležité, aby mladí lidé byli v dostatečné míře vybaveni nejenom potřebnými **odbornými znalostmi a dovednostmi**, ale také takovými **obecně využitelnými kompetencemi**, které jim umožní pružně reagovat na potřeby konkrétních zaměstnavatelů, a především **ochotou dále se učit, vzdělávat a rozvíjet své schopnosti a dovednosti**.

Přestože se nároky i požadavky zaměstnavatelů na kompetence pracovníků často odvíjejí od konkrétní pracovní pozice, lze říci, že jsou obecně **přímo úměrné zvyšující se úrovni dosaženého vzdělání**. Nicméně z hlediska všech vzdělanostních kategorií má v kvartérním sektoru prioritní význam schopnost **nést zodpovědnost, schopnost řešit problém a čtení a porozumění pracovním instrukcím**. Značná důležitost je přikládána rovněž **komunikačním schopnostem** (které jsou chápány ve smyslu nejenom ústního a písemného projevu, ale i celkového způsobu vystupování, **schopnosti prezentace a sebeprezentace a umění jednat s lidmi**), **ochotě učit se**, stejně tak jako **vzdělávat i zběhlosti v používání výpočetní techniky a znalosti cizích jazyků**.

Školy by podle názoru zaměstnavatelů měly věnovat více pozornosti nejen rozvíjení komunikačních schopností, schopnosti řešit problém a nést zodpovědnost, ale také zběhlosti v cizích jazycích a práci s výpočetní technikou. Školy by také měly vést žáky a studenty k větší samostatnosti v myšlení, rozhodování a řešení problémů, měly by je učit pracovat v týmu, vyhledávat a zpracovávat informace, dokázat vyjádřit a obhájit vlastní názory a myšlenky.

Mezi klíčové kompetence, jejichž význam v budoucnu ještě vzroste, zaměstnavatelé řadí zejména zběhlost v cizích jazycích, zběhlost v používání výpočetní techniky, ochotu učit se, zběhlost v zacházení s informacemi a komunikační schopnosti.

Z pohledu pracovníků úřadů práce lze definovat **tři nejfrekvencovanější příčiny (dlouhodobé) nezaměstnanosti absolventů: vysoké počty absolventů určitých oborů vzdělání, nedostatečná praxe absolventů škol a dále momentální neexistence zaměstnavatele, který by měl o absolventy odpovídajících oborů zájem**. Nedostatečná odborná praxe je podle pracovníků úřadů práce typická zejména pro absolventy s výučním listem. Nezájem o obor na trhu práce ze strany zaměstnavatelů je zase charakteristický především pro absolventy maturitních odborných předmětů. Vysoké počty absolventů jsou nejčastěji uváděny v souvislosti s maturitními ekonomickými obory.

Nedostatek absolventů na trhu práce je obecně nejvýrazněji pociťován u strojírenských oborů. Dále jde o absolventy **učebních oborů**, a to z následujících oblastí: 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie, 65 Gastronomie, hotelnictví a turismu, 31 Textilní výroba a oděvnictví, 26 Elektrotechnika a 66 Obchod. Absolventi rovněž chybí na

volných pracovních místech **ve zdravotnictví**. Nejčastějším důvodem nedostatku absolventů bývá především nízký počet absolventů oboru, který je ovlivněn malým zájmem rodičů a žáků o studium oboru. Výjimkou jsou zdravotnické obory, kde vzdělávací nabídka za poptávkou po těchto oborech dlouhodobě pokulhává. U řady těchto oborů absolventi rovněž mnohdy nemají zájem v oboru pracovat kvůli nespokojenosti s platovými a pracovními podmínkami.

Zajímavé jsou také výsledky hodnocení úrovně školské přípravy jak samotnými absolventy, kteří vstoupili po maturitě na trh práce, tak těmi, kteří pokračovali ve vzdělávání na terciární úrovni. Lze konstatovat, že absolventi maturitních oborů SOŠ jsou se získaným vzděláním poměrně spokojeni, většina by si opět zvolila stejnou úroveň vzdělání, přibližně 8 % by raději studovalo gymnázium a 3 % by dala přednost vyučení. Jejich vztah k vystudovanému oboru ale není příliš stabilní. Tomu odpovídá i relativně vysoký podíl absolventů, kteří již po několika letech v praxi odcházejí pracovat do příbuzných nebo jiných oborů, přibližně dvě třetiny odcházejí především z důvodu nezájmu pracovat ve vystudovaném oboru nebo proto, že si nacházejí uplatnění s lepšími pracovními i platovými podmínkami. Přibližně třetina proto, že nesehnala ve svém oboru pracovní uplatnění. Ukazuje se, že vztah mezi získaným vzděláním a pracovním uplatněním je v současné době poměrně volný, a to jak u vyučených, tak i u maturantů na SOŠ. Tato zjištění podporují představu o nutnosti připravovat flexibilní pracovní sílu, schopnou reagovat na situaci na trhu práce, doplňovat a rozvíjet svoji odbornou kvalifikaci podle aktuálních potřeb zaměstnavatelů a celoživotně se vzdělávat.

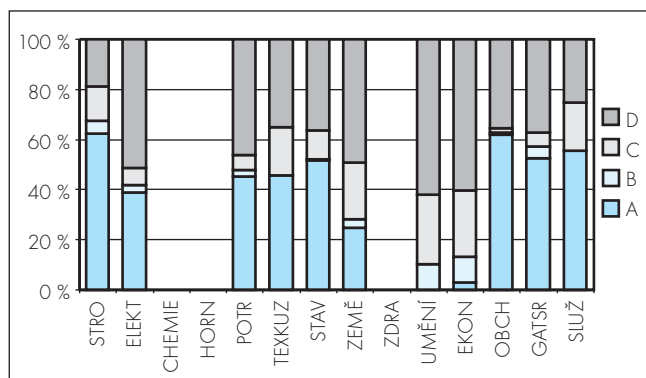
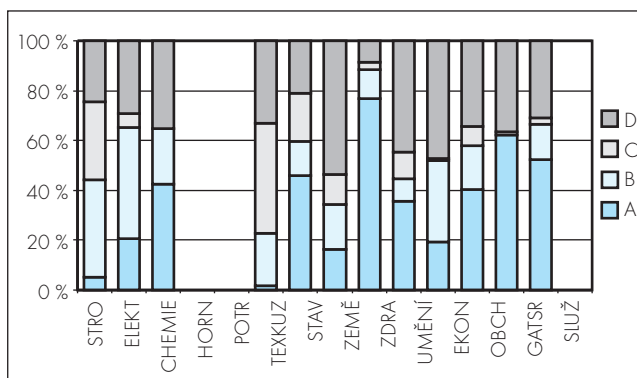
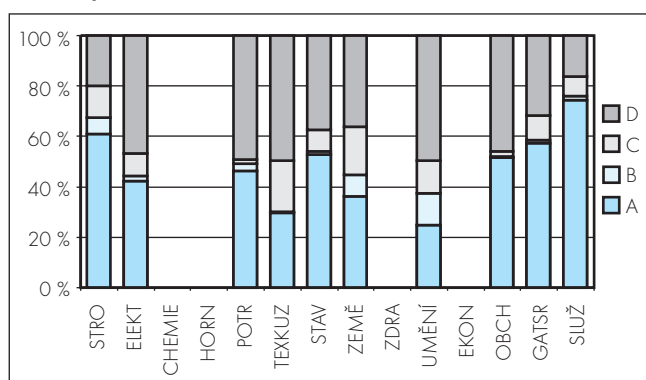
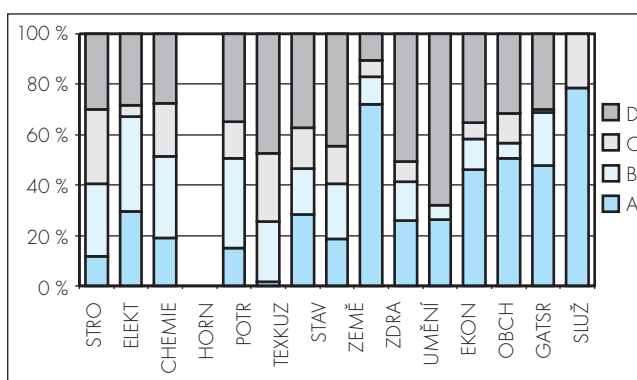
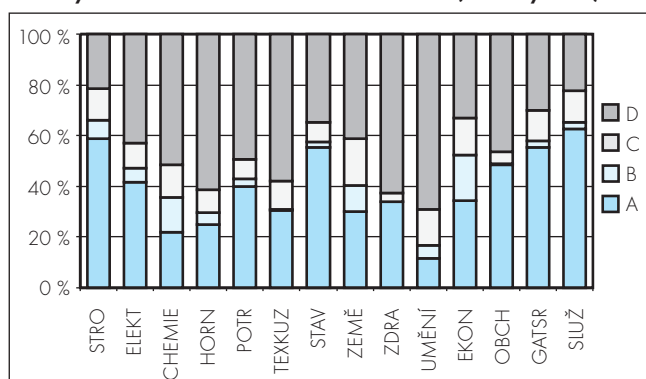
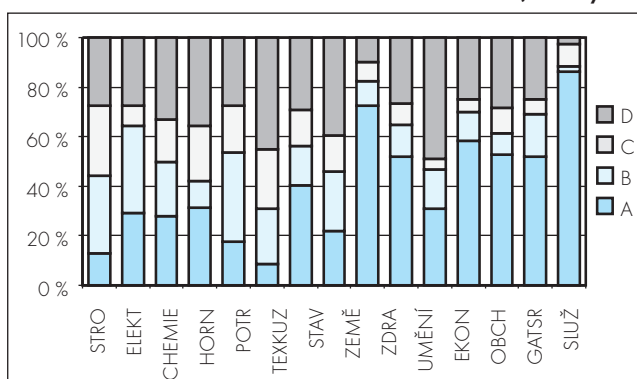
Z pohledu předčasných odchodů absolventů středních škol z vysokoškolského studia se prokázal předpoklad, že nejméně často odcházejí absolventi gymnázií a lyceí. To potvrzuje teorii, že absolventi všeobecného proudu středoškolského vzdělávání jsou při studiu na vysoké škole úspěšnější vzhledem k tomu, že mají hlubší základy z většího spektra všeobecně vzdělávacích předmětů, než je tomu v případě absolventů odborných středních škol, zároveň jde o vybranou část populace s nejlepšími studijními předpoklady. Absolventi odborného proudu středního školství obvykle studují na vysoké škole obor příbuzný tomu, který vystudovali na střední škole. Je to dáno zejména tím, že mají poměrně hluboké odborné znalosti, ale nemají širší základ znalostí z ostatních všeobecně vzdělávacích předmětů.

V posledních několika letech dochází nejen v České republice, ale také ve většině okolních zemích, k plošnému snižování nezaměstnanosti. To pozitivně působí také na čerstvé absolventy odborného vzdělávání, resp. jejich plynulý přechod na trh práce. Také z našich analýz je sice zřejmé, že jejich podíl je stále vyšší než podíl nezaměstnaných „věštinové“ populace, nicméně jejich postavení se v poslední době výrazně zlepšilo. Problémem však začíná být naopak nedostatek některých absolventů, resp. skupin oborů na trhu práce. Úkolem odborného vzdělávání by proto také měla být reflexe tohoto stavu a reakce na potřeby trhu práce.

Přílohy

Příloha 1: Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (2005, v %)

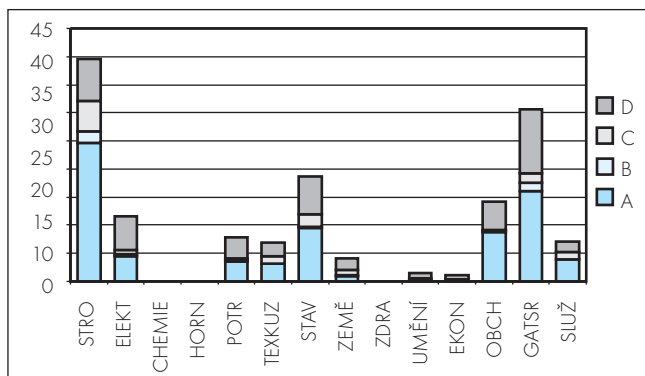
Škála hodnocení shody: A – úplná shoda, B – částečná shoda, C – dílčí neshoda, D – hrubá neshoda

Vyučení – shoda vzdělání a zaměstnání (20–24 let)**Maturanti SOŠ a SOU – shoda vzdělání a zaměstnání (20–24 let)****Vyučení – shoda vzdělání a zaměstnání (25–29 let)****Maturanti SOŠ a SOU – shoda vzdělání a zaměstnání (25–29 let)****Vyučení – shoda vzdělání a zaměstnání (všechny EAO)****Maturanti SOŠ a SOU – shoda vzdělání a zaměstnání (všechny EAO)**

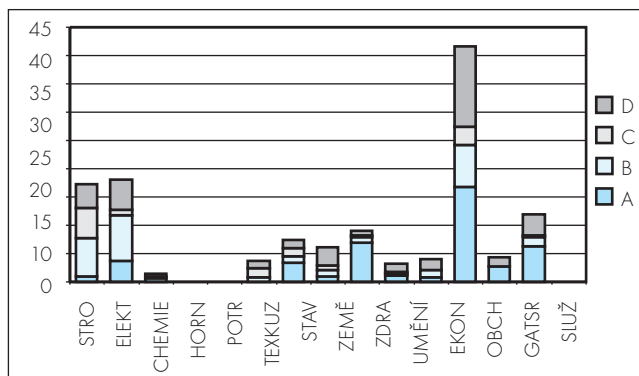
Příloha 2: Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (2005, abs.)

Škála hodnocení shody: A – úplná shoda, B – částečná shoda, C – dílčí neshoda, D – hrubá neshoda

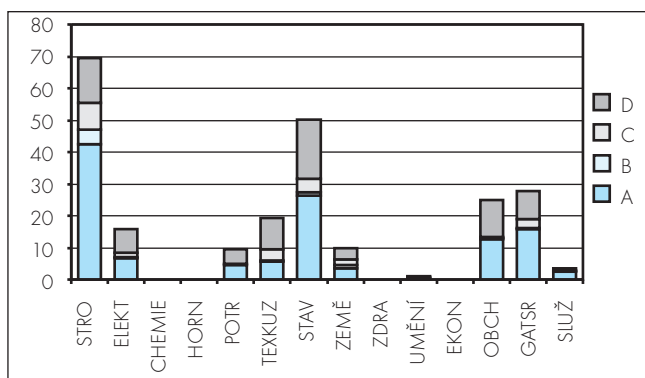
**Vyučení – shoda vzdělání a zaměstnání
(20–24 let – v tis.)**

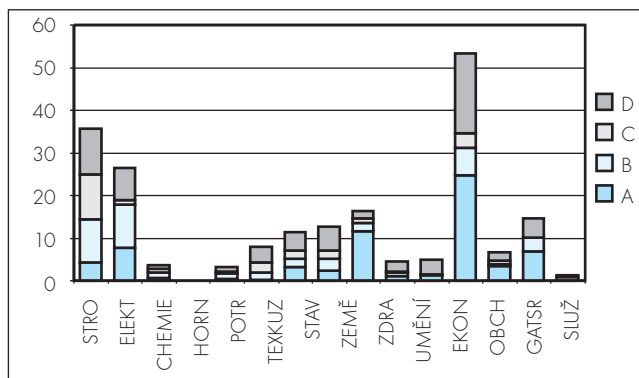
**Maturanti SOŠ a SOU – shoda vzdělání a zaměstnání
(20–24 let – v tis.)**

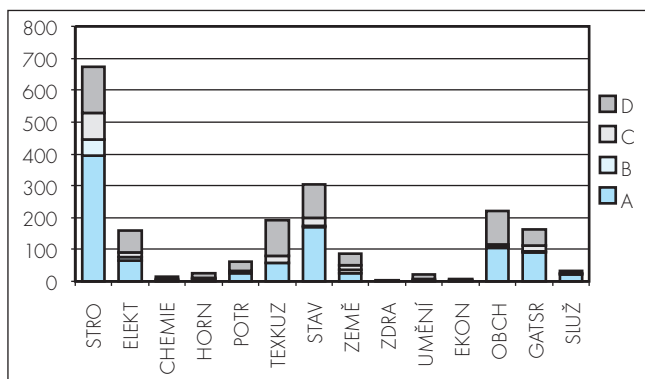
**Vyučení – shoda vzdělání a zaměstnání
(25–29 let – v tis.)**

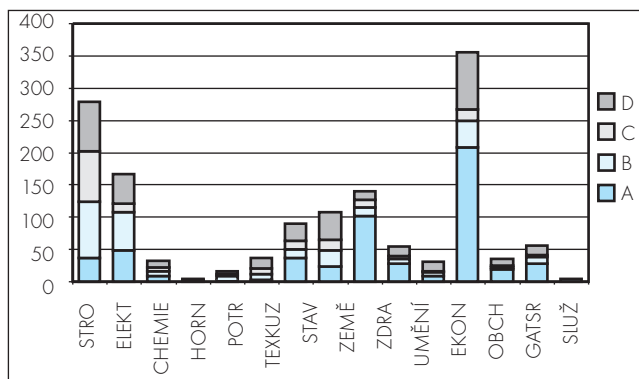
**Maturanti SOŠ a SOU – shoda vzdělání a zaměstnání
(25–29 let – v tis.)**

**Vyučení – shoda vzdělání a zaměstnání
(všechny EAO – v tis.)**

**Maturanti SOŠ a SOU – shoda vzdělání a zaměstnání
(všechny EAO – v tis.)**

Podkladem pro tuto publikaci byly studie:

Doležalová, G. – Sukup, R. – Vojtěch, J.: **Analýza profesní struktury pracovních sil v České republice z pohledu sféry vzdělávání – 2006.** Praha, NÚOV 2007, 80 stran.

Kaloušková, P.: **Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol – šetření v kvartérním sektoru.** Praha, NÚOV 2007, 35 stran.

Burdová, J. – Trhlíková, J. – Vojtěch, J.: **Názory pracovníků úřadů práce na uplatnění absolventů škol – 2006.** Praha, NÚOV 2007, 36 stran.

Trhlíková, J. – Úlovcová, H. – Vojtěch, J.: **Přechod absolventů SOŠ do praxe a jejich uplatnění na trhu práce – II. etapa.** Praha, NÚOV 2007, 46 stran.

Kleňhová, M. – Vojtěch, J.: **Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání.** Praha, NÚOV 2007, 55 stran.

Chamoutová, D. – Burdová, J.: **Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2007.** Praha, NÚOV 2007, 61 stran.

V rámci projektu Vzdělávání – Informace – Poradenství (VIP Kariéra) byly dále připraveny a vydány studie:

Úlovcová, H. – Vojtěch, J. – Festová, J. – Trhlíková, J. – Doležalová, G. – Kaloušková, P. – Kleňhová, M. – Šťastná, P.: **Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2006.** Praha, NÚOV 2007, 104 stran. ISBN 978-80-85118-00-1.

Šťastná, P. – Kaloušková, P. – Úlovcová, H. – Vojtěch, J.: **Potřeby zaměstnavatelů z pohledu analýzy inzertní nabídky zaměstnání a názorů pracovníků personálních agentur.** Praha, NÚOV 2006, 80 stran.

Kaloušková, P.: **Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol – šetření v terciární sféře.** Praha, NÚOV 2006, 38 stran.

Trhlíková, J. – Úlovcová, H. – Vojtěch, J.: **Přechod absolventů SOU do praxe a jejich uplatnění na trhu práce – III. etapa.** Praha, NÚOV 2006, 40 stran.

Kleňhová, M. – Vojtěch, J.: **Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání.** Praha, NÚOV 2006, 67 stran.

Festová, J.: **Názory pracovníků úřadů práce na problematiku mladých uchazečů o zaměstnání se základním vzděláním.** Praha, NÚOV 2006, 19 stran.

Festová, J. – Vojtěch, J.: **Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2006.** Praha, NÚOV 2006, 59 stran.

Vojtěch, J. – Doležalová, G.: **Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání – 2005.** Praha, NÚOV 2006, 44 stran.

Kofroňová, O. – Vojtěch, J.: **Analýza vzdělávacích programů z hlediska zaměstnanosti absolventů.** Praha, NÚOV 2006, 57 stran.

Trhlíková, J. – Úlovcová, H. – Vojtěch, J.: **Přechod absolventů vyšších odborných škol do praxe a jejich uplatnění. – I. etapa (Šetření názorů budoucích absolventů VOŠ).** Praha, NÚOV 2005, 74 stran.

Festová, J. – Vojtěch, J.: **Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2005.** Praha, NÚOV 2005, 64 stran.

Sukup, R. – Doležalová, G. – Vojtěch, J.: **Odvětvová a profesní struktura pracovníků ve zpracovatelském průmyslu a ostatních odvětvích v ČR v kontextu se sférou vzdělávání.** Praha, NÚOV 2005, 37 stran.

Úlovcová, H. – Vojtěch, J. – Festová, J. – Trhlíková, J. – Doležalová, G. – Kofroňová, O. – Kaloušková, P.: **Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2005.** Praha, NÚOV 2006, 94 stran. ISBN 80-85118-95-5.

Uvedené publikace jsou k dispozici na www.nuov.cz v rubrice Publikace a periodika
www.karieroveporadenstvi.cz
www.infoabsolvent.cz v sekci Absolventi škol a trh práce, v tématu Analytické, přehledové a souhrnné publikace

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA)

Národní ústav odborného vzdělávání zahájil provoz internetového informačního systému ISA, který pomáhá:

- žákům základních škol při volbě oboru vzdělání a výběru střední školy,
- žákům středních škol při rozhodování o pokračování ve vzdělávání a při přechodu na trh práce,
- výchovným-kariérovým poradcům a učitelům při poskytování kariérového poradenství a výuce témat Úvodu do světa práce,
- managementu škol při úpravách vlastní vzdělávací nabídky a tvorbě školních vzdělávacích programů,
- pracovníkům orgánů státní správy a samosprávy při projektování struktury škol a oborů vzdělání,
- zaměstnavatelům při zjišťování informací o vzdělávacích programech škol a připravovaných absolventech.

Informační systém je přístupný na www.infoabsolvent.cz.

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA) propojuje informace o školách a oborech vzdělání s poznatky o uplatnění absolventů škol na trhu práce a o potřebách zaměstnavatelů. Poskytuje rovněž pomoc žákům, kteří mají problémy s učením a hrozí jim odchod ze školy.

O vznik systému ISA se postaral Národní ústav odborného vzdělávání v rámci systémového projektu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy **Vzdělávání – Informace – Poradenství (VIP Kariéra)**, který je financován z Evropského sociálního fondu a ze státního rozpočtu ČR. Snadnější přístup ke kvalitním informacím povede i ke zvýšení úrovně kariérového poradenství ve školách. **Součástí projektu je také zřízení školních poradenských pracovišť, které má na starosti Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, a vzdělávání pedagogických a poradenských pracovníků, na němž se podílejí oba partneři projektu.**

ISA nabízí podrobná data o školách a oborech

Je zde možné najít informace o všech učebních a studijních oborech otevíraných v následujícím školním roce na středních, vyšších odborných a vysokých školách, adresy škol a potřebné kontaktní údaje. Zájemce zde najde termíny dne otevřených dveří, podrobnosti o přijímacím řízení, včetně údajů o počtu přihlášených a přijímaných v minulém školním roce, zjistí, zda se platí školné, jaké jsou podmínky studia handicapovaných uchazečů či možnosti studia při zaměstnání. K dispozici jsou zde také popisy oborů středoškolského a vyššího odborného vzdělání, doplněné profilem absolventa a učebními plány.

ISA obsahuje informace založené na analýzách

Informace poskytované systémem ISA vycházejí z podrobných analýz, které se připravují v Národním ústavu odborného vzdělávání v rámci projektu VIP Kariéra. Především jde o každoročně prováděné **rozbory nezaměstnanosti absolventů škol**, z nichž je možné zjistit obory, jejichž absolventi mají v současnosti výraznější problémy s uplatněním na trhu práce, i to, jak se v tomto směru situace vyvíjí. ISA využívá i poznatků, vyplývajících ze **šetření mezi pracovníky úřadů práce**. Na základě jejich zkušeností je totiž možné identifikovat konkrétní problémy absolventů škol při hledání pracovního uplatnění či problematické i perspektivní obory vzdělání.

Pro účely nového informačního systému jsou zjišťovány i **názory zaměstnavatelů, pracovníků personálních agentur a provádí se analýza inzerce**. Tato šetření přinášejí představu o tom, jaké jsou vlastně potřeby zaměstnavatelů, jaké jsou jejich kvalifikační požadavky a jaké dovednosti by absolventi měli mít, pokud se chtějí v praxi dobře uplatnit.

Další analýzy, které jsou zde využity, se věnují **přechodu absolventů ze střední školy** do praxe či do terciárního vzdělávání. Lze z nich poznat, jak jsou absolventi připraveni ke vstupu na trh práce a výkonu své profese, což představuje zpětnou vazbu i pro vzdělávací nabídku a vzdělávací programy středních a vyšších odborných škol.

Multimediální průvodce

Jednou z částí nového systému je multimediální průvodce volbou povolání. Nabízí filmové ukázky různých pracovních činností a poutavou formou tak pomůže žákům s výběrem povolání, které by odpovídalo jejich zájmům i schopnostem.

V systému ISA je možné využít 4 různé nabídky:

Volba škol a oborů vzdělání

Při volbě studia pomáhají tři způsoby vyhledávání: podle oboru vzdělání, podle povolání a podle školy. Je zde vše podstatné o oborech, obsahu vzdělávání, školách a podmínkách pro přijetí.

Absolventi škol a trh práce

Při použití tohoto vstupu je možné zjistit, co očekávají zaměstnavatelé od absolventů škol, jaké jsou jejich možnosti uplatnění, jaká je míra nezaměstnanosti absolventů celkově i v jednotlivých oborech, jakou šanci na úspěch mají při přechodu na vyšší odborné a vysoké školy i jaké je finanční ohodnocení profesí. Volně ke stažení jsou i analytické studie na tato témata.

Průvodce volbou povolání

Průvodce obsahuje filmové scény z reálného pracovního prostředí, které provází dialog dívky s chlapcem o různých povoláních. Jsou zde představeny typické znaky rozličných činností a pracovišť, na ně navazují doplňující kvízy a odkazy na příslušné obory vzdělání.

Problémy při studiu

Tento vstup je určen žákům, kterým např. nejde učení, nebaví je zvolený obor, nelíbí se jim ve škole, mají špatné studijní výsledky, případně jim hrozí i vyloučení ze školy. Přístupnou formou se zde mohou dovědět, jak se efektivně učit, jak je možné změnit obor nebo školu, jak problémům předcházet. Jsou zde příběhy mladých lidí i jejich konkrétní způsob řešení kritické situace.

Národní ústav odborného vzdělávání
Centrum kariérového poradenství
Weilova 6
102 00 Praha 10

PONDĚLÍ až PÁTEK
9.30 – 12.00 13.00 – 16.00
tel.: 274 869 698, mobil: 724 652 241
e-mail: poradna@nuov.cz

Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2007

Zpracovali: Helena Úlovcová, Jiří Vojtěch, Jany Burdová, Jana Trhlíková, Gabriela Doležalová, Daniela Chamoutová,
Pavla Kalousková, Michaela Kleňhová, Robert Sukup

Obálka a návrh grafické úpravy: Tomáš Tamchyna

Sazba a zlom: Věra Vyskočilová

Tisk: Tiskárna Fokus, spol. s r. o.

Vydal Národní ústav odborného vzdělávání, Weilova 1271/6, Praha 10

Vydání první
Praha 2008

Národní ústav odborného vzdělávání, Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

www.nuov.cz
www.karieroveporadenstvi.cz